

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Пугачова Катерина Сергіївна

УДК 378.147.091.33 : 316.774-028.22]:81'243(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА
В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

01 Освіта/Педагогіка

015 Професійна освіта

Подається на здобуття наукового ступеня *доктора філософії (PhD)*

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Пугачова К. С.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницького державного

педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Жовнич О. В.

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Пугачова К. С. Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 015 Професійна освіта. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2024.

У сучасному мультикультурному світі провідну роль відіграє знання іноземної мови, тому сучасні тенденції в освіті потребують ретельного перегляду й удосконалення підходів та методів викладання в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Технологічний розвиток спонукає до пошуку оптимальних форм, методів та технологій навчання, які задовольняли б потреби сучасного студента, а візуальні медіа є тим елементом сучасної освіти, який здатен поєднати традиційні, інноваційні, інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології навчання для ефективного формування майбутніх учителів іноземних мов. Про актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів засобами візуальних медіа в процесі професійної підготовки свідчать наукові пошуки зарубіжних і вітчизняних науковців, які висвітлено у філософських та психолого-педагогічних джерелах. Адже від професійності майбутніх учителів іноземних мов залежать базові знання з іноземної мови кожного громадянина нашої країни, а здатність їх викладання через новітні технології сприятиме високому рівню їх засвоєння.

У вступі дисертації аргументовано актуальність обраної теми, проаналізовано сучасні тенденції підготовки майбутніх вчителів іноземних мов та розглянуто різноманітні підходи до застосування візуальних медіа в освітньому процесі закладів вищої освіти, визначено наявність суперечностей, окреслено мету, об'єкт, предмет та гіпотезу дослідження, виокремлено завдання дослідження, методи дослідження, визначено наукову новизну й

практичне застосування одержаних результатів, апробацію, впровадження результатів, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ дисертації «Теоретичні аспекти підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності» презентує методологічні основи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа та зосереджує увагу на таких методологічних підходах, як компетентнісний, системний, діяльнісний, культурологічний та комунікативний. Запропоновані підходи мають відповідну послідовність, тобто ієрархію. Вони, маючи взаємозв'язок із попереднім та наступним підходом і забезпечивши використання компетентісного, системного, діяльнісного, культурологічного підходів, дають змогу застосувати комунікативний підхід, який розглядаємо вершиною ієрархії методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.

Детальний аналіз закордонних та вітчизняних наукових джерел дав змогу визначити генезис понятійно-категоріального апарату дисертації. На основі наукових досліджень сформоване власне бачення визначення *«підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності»*, яке потрактовується як поєднання для подальшої соціально активної діяльності знання, які при засвоєнні мають чітку системність, інакше може втрачатися логічний ланцюжок уже засвоєних та нових знань, а ефективність професійної підготовки простежується в подальшій професійній діяльності особистості.

Сформовано авторське визначення поняття *«візуальні медіа в освітньому процесі»* як інформаційно-освітній контент та засіб, що базується на необхідних для професійної педагогічної діяльності елементах та сприяє процесу розвитку потрібних знань через вплив на психологічні та соціальні процеси особистості способами комунікації, сприйняття й обробки необхідної інформації.

Застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов визначаємо як складний процес, який базується на

можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та трансформації візуальної складової в цілеспрямовані освітні матеріали, які стимулюють когнітивно-мисленнєву діяльність та спрямовують її на формування необхідних компонентів професійної підготовки.

Визначено компоненти професійної підготовки, сформованість яких допоможе визначити рівень готовності до застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов, – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний. Виокремлено критерії, показники та рівні професійної підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Критеріями визначено компоненти професійної готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа. Узявши за основу критерії та показники, ми виокремили три рівні: творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький).

У другому розділі «Організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа» виокремлено організаційно-педагогічні умови й ефективні форми, методи, технології та самостійну роботу для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійну діяльність.

Організаційно-педагогічні умови розглядаються як створення штучного навчально-освітнього середовища, яке буде організовано та спрямовано на сприяння ефективної взаємодії психологічних особливостей особистості, навчальних технологій, візуальних медіа та забезпечить результативність цього процесу.

Перша організаційно-педагогічна умова базується на створенні сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов. Ця умова враховує психологічний аспект перебування молодшої людини в освітньому середовищі закладу вищої освіти та влучне використання тих форм

навчання, які будуть позитивно впливати на засвоєння фахових знань та позитивно впливати на готовність до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Сприятливе освітнє середовище майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа визначено як сукупність складників (чинників), потрібних для професійної підготовки суб'єктів та визначених об'єктів освіти, які зорієнтовані на отримання позитивного результату в процесі навчання та спрямовані на вдосконалення в подальшій професійній діяльності. Результативність першої організаційно-педагогічної умови залежить від правильного й доцільного використання аудиторного, дистанційного та змішаного навчання також від доцільності застосувань лекцій, семінарів, дослідницько-пошукової роботи.

Другою організаційно-педагогічною умовою є запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, реалізацію якої забезпечує використання традиційних, інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікативних технологій, які не мають чіткої послідовності та кожна з них може використовуватися як спільно з іншими, так і як самостійна педагогічна технологія. Запропоновано опис технологій навчання, які включали в себе поєднання фахових знань та навичок, візуальних медіа та які розглядаємо ефективними під час підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа – «Асоціативний куц» (із застосуванням дошки Jamboard у Google Meet), інтерактивне заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі», практичне інтерактивне заняття «Загадкова подорож» із використанням інтернет-сервісу Secret Door, використання освітніх платформ «Вчимо», інтернет-сервісу «Voki»).

Третьою організаційно-педагогічною умовою визначено стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Реалізація цієї умови відбувалася через призму самостійної роботи, самоосвіти з переходом до

самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов під час освітнього процесу та під час професійної діяльності. Самостійність студентів у готовності до застосування візуальних медіа в професійній діяльності відбувалася через ознайомлення та застосування низки завдань і міжнародних проєктів, пов'язаних із професійною діяльністю, таких ефективних технологій: «Шість капелюхів», «Рибна кістка» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграма Венна, «Акваріум», «Мікрофон», проєктних технологій.

У другому розділі розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, яка складається з теоретико-цільового, змістово-організаційного та результативного блоків.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності» описана організація та методика педагогічного експерименту, визначення однорідності експериментальних груп, аналіз результатів педагогічного експерименту, на основі яких визначено ефективність застосування структурно-функціональної моделі та запропонованих організаційно-педагогічних умов. Достовірність результатів педагогічного експерименту перевірено за допомогою використання критерію узгодженості $D_{\lambda} = \max \left| \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} \right|$. Результат педагогічного експерименту засвідчив, що запропоновані організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності гарантують підвищення творчого (високого) та конструктивного (середнього) рівнів сформованості компонентів готовності на 21,1%.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

- теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в

професійній діяльності (створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності; стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності);

- виокремлено компоненти готовності до застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов (професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний);

- розроблено діагностичний апарат підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (критерії, показники, рівні – творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький));

- спроектовано та реалізовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Уточнено сутність понять «підготовка майбутніх вчителів іноземних мов» «візуальні медіа в освітньому процесі», «застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні технології», «інтерактивні технології навчання», «інформаційно-комунікаційні технології».

Удосконалено методичну базу організаційно-педагогічних умов та впровадження інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання до застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов; створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; стимулювання майбутніх

вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.

Подальшого розвитку набули інноваційні, інтерактивні, інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що впроваджено у практику методичний супровід підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності з використанням інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання, методів «Асоціативний куш» (із застосуванням дошки Jamboard у Google Meet), «Шість капелюхів», «Рибна кістка» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграма Венна, «Акваріум», «Мікрофон», проєктних технологій, інтерактивного заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі» через використання освітніх платформ «Вчимо», інтернет-сервісу «Voki», практичного інтерактивного заняття «Загадкова подорож» із використанням інтернет-сервісу Secret Door).

Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти з метою набуття знань, навичок, досвіду до застосування візуальних медіа в професійній діяльності з використанням інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Ключові слова: візуальні медіа, майбутні вчителі іноземних мов, інноваційні технології навчання, інтерактивні технології навчання, інформаційно-комунікаційні технології навчання, самостійна робота, навчальні інтернет-сервіси.

ABSTRACT

Puhachova K.S. Preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities. – Qualification research work, presented as manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 015 Professional Education. Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2024.

In today's multicultural world, knowledge of a foreign language plays a leading role, so modern trends in education require a thorough review and improvement of teaching approaches and methods in the process of preparing future foreign language teachers. Technological development encourages the search for optimal forms, methods, and technologies of teaching that would meet the needs of the modern student, and visual media is that element of modern education capable of combining traditional, innovative, interactive, and information-communication teaching technologies for effective shaping of future foreign language teachers. The relevance of the problem of preparing future teachers with visual media in the process of professional training is evidenced by scientific research of foreign and national scholars, which is reflected in philosophical and psycho-pedagogical sources. After all, the professionalism of future foreign language teachers affects the basic knowledge of a foreign language of every citizen of our country, and their ability to teach through the latest technologies will encourage a high level of its assimilation.

In the introduction of the dissertation, the relevance of the chosen topic is substantiated, modern trends in the preparation of future foreign language teachers are thoroughly analyzed, and various approaches to the use of visual media in the educational process of higher education institutions are considered. The presence of contradictions is identified, the goal, object, subject, and hypothesis of the research are outlined, the tasks of the research, the research method, the scientific novelty, and the practical application of the obtained results are delineated. Also detailed are the approval, implementation of results, structure, and volume of the dissertation.

The first chapter of the dissertation, "Theoretical aspects of preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities," presents the methodological foundations for preparing future foreign language teachers to use visual media and focuses attention on such methodological

approaches as: competency-based, systemic, activity-based, cultural, and communicative. The proposed approaches have a corresponding sequence, namely a hierarchy. They, having a connection with the previous and subsequent approach and ensuring the use of competency-based, systemic, activity-based, cultural approaches, will allow the application of the communicative approach, which is considered the apex of the hierarchy of methodological approaches in preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities.

A detailed analysis of foreign and national scientific sources allowed for the identification of the genesis of the conceptual-categorical apparatus of the dissertation. Based on scientific research, an own vision of the definition of *"preparing future foreign language teachers"* was formed, which is interpreted as a combination for further socially active activity of knowledge, which, when assimilated, must have a clear systematization, otherwise the logical chain of already assimilated and new knowledge may be lost, and the effectiveness of professional training is traced in the further professional activity of the individual.

An author's definition of the concept *"media in the educational process"* has been formed as informational-educational content and a tool that is based on elements necessary for professional pedagogical activity and facilitates the development process of necessary knowledge through influencing the psychological and social processes of the individual by means of communication, perception, and processing of necessary information.

The application of visual media in the professional activity of future foreign language teachers is defined by us as a complex process that is based on the possibilities of modern information and communication technologies and the transformation of the visual component into purposeful educational materials that stimulate cognitive and thinking activities and direct it towards forming the necessary components of professional training.

The components of professional training have been identified, the formation of which will help determine the level of ability to use visual media by future foreign language teachers – professional-personal, motivational, communicative,

sociocultural. Criteria, indicators, and levels of professional training of future teachers for the use of visual media in professional activity have been singled out. The criteria were identified as components of professional training of future foreign language teachers for the use of visual media. Based on these criteria and indicators, three levels were distinguished – creative (high), constructive (medium), and basic (low).

In the second chapter, "Organizational-pedagogical conditions and the model of preparing future foreign language teachers for the use of visual media," organizational-pedagogical conditions and effective forms, methods, technologies, and independent work for preparing future foreign language teachers for the introduction of visual media into professional activity have been identified.

Organizational-pedagogical conditions are considered as the creation of an artificial educational environment that will be organized and aimed at facilitating effective interaction of the psychological characteristics of the personality, educational technologies, visual media, and will ensure the effectiveness of this process.

The first organizational-pedagogical condition is based on creating a favorable educational environment in the process of using modern forms of learning organization for the effective mastery of skills in applying visual media in the professional activity of future foreign language teachers. This condition takes into account the psychological aspect of a young person's presence in the educational environment of a higher education institution and the apt use of those learning forms that will positively affect the assimilation of professional knowledge and positively influence the preparation for the use of visual media in professional activity.

A favorable educational environment for future foreign language teachers for the use of visual media is defined as a set of components (factors) necessary for the professional training of subjects and defined educational objects, which are oriented towards obtaining a positive result in the learning process and aimed at improvement in subsequent professional activity. The effectiveness of the first organizational-pedagogical condition depends on the correct and appropriate use of in-person,

distance, and blended learning, as well as the appropriateness of the use of lectures, seminars, and research-oriented work.

The second organizational-pedagogical condition is the introduction of modern pedagogical teaching technologies in the preparation of future foreign language teachers for the integration of visual media into professional activity. Its implementation ensures the use of traditional, innovative, interactive, information-communication technologies, which do not have a clear sequence, and each of them can be used both in conjunction with others and as an independent pedagogical technology. Descriptions of teaching technologies that include a combination of professional knowledge and skills, visual media, and which are considered effective in preparing future foreign language teachers for the use of visual media, are proposed - "Associative Bush" (using the Jamboard in Google Meet), an interactive class using visual media "Meetings on the Culturological Boulevard," the use of educational platforms "Vchymo," the internet service "Voki," and the practical interactive class "Mysterious Journey" (using the internet service Secret Door).

The third organizational-pedagogical condition is identified as stimulating future foreign language teachers towards self-improvement in the use of visual media in professional activities. The implementation of this condition occurred through the prism of independent work and self-education, transitioning to self-improvement in the use of visual media by future foreign language teachers during the educational process and in professional activities. The independence of students in preparing for the use of visual media in professional activities was facilitated through acquaintance with and application of a series of international projects related to professional activities, and such effective technologies as "Six Thinking Hats", "Fishbone" (Fishbone diagram), "Cartesian questions" (Descartes square), cubing, Bloom's cube, Venn Diagram, "Aquarium", "Microphone", and project technologies.

In the second chapter, a structural-functional model for preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activity has been developed and substantiated. This model consists of theoretical-target,

methodological, and result-oriented blocks, as well as components necessary for this process.

In the third chapter, "Experimental verification of the effectiveness of the organizational-pedagogical conditions for preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities", the organization and methodology of the pedagogical experiment, the determination of the homogeneity of the experimental groups, and the analysis of the results of the pedagogical experiment are described. Based on these results, the effectiveness of the application of the structural-functional model and the proposed organizational-pedagogical conditions was determined. The reliability of the results of the pedagogical experiment was verified using the consistency criterion $D_\lambda = \max \left| \frac{n_{i\text{HAK}}}{n} - \frac{m_{i\text{HAK}}}{m} \right|$. The result of the pedagogical experiment showed that the proposed organizational-pedagogical conditions for preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities guarantee an increase in the creative (high) and constructive (medium) levels of readiness components formation by 21.1%.

The scientific novelty and theoretical significance of the obtained results lie in the fact that *for the first time*:

- The organizational-pedagogical conditions for preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities were theoretically substantiated (*creating a favorable educational environment in the process of using modern forms of learning organization for the effective mastery of skills in applying visual media in the professional activity of future foreign language teachers; introducing modern pedagogical teaching technologies in the preparation of future foreign language teachers for the introduction of visual media into professional activities; stimulating future foreign language teachers towards self-improvement in the use of visual media in professional activities*).

- The components of the use of visual media in the professional activity of future foreign language teachers were identified (professional-personal, motivational, communicative, socio-cultural).

- A diagnostic apparatus for preparing future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities was developed (criteria, indicators, levels – creative (high), constructive (medium), basic (low)).

- A structural-functional model of professional training of future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities was designed and implemented.

The essence of the concepts "preparation of future foreign language teachers", "media in the educational process", "use of visual media in the professional activity of future foreign language teachers", "organizational-pedagogical conditions pedagogical technologies", "interactive teaching technologies", and "information and communication technologies" *has been clarified*.

The methodological foundation of the organizational-pedagogical conditions and the incorporation of innovative, interactive, and information-communication teaching technologies for the use of visual media in the professional activity of future foreign language teachers *has been improved*; creating a favorable educational environment in the process of using modern forms of learning organization for the effective mastery of skills in applying visual media in the professional activities of future foreign language teachers; stimulating future foreign language teachers towards self-improvement in the use of visual media in professional activities.

Innovative, interactive, and information-communication teaching technologies in the preparation of future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities have undergone *further development*.

The practical significance of the research results lies in the implementation into practice of methodological support for the preparation of future foreign language teachers for the use of visual media in professional activities using innovative, interactive, and information-communication teaching technologies, methods such as "Associative Bush" (with the use of the Jamboard in Google Meet), "Six Thinking Hats", "Fishbone" diagram (Fishbone), "Cartesian questions" (Descartes square), cubing, Bloom's cube, Venn Diagram, "Aquarium", "Microphone", project technologies, an interactive class using visual media "Meetings on the Culturological

Boulevard" through the use of educational platforms "Vchymo", internet service "Voki", and the practical interactive class "Mysterious Journey" using the internet service Secret Door.

The materials of the dissertation can be used in the process of preparing future foreign language teachers at higher pedagogical education institutions with the aim of acquiring knowledge, skills, and experience in preparation for the use of visual media in professional activities, employing innovative, interactive, and information-communication teaching technologies.

Key words: visual media, future foreign language teachers, innovative teaching technologies, interactive teaching technologies, information and communication teaching technologies, independent work, educational internet services.

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:**

1. Пугачова К.С., Жовнич О.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа у навчанні іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 58. С. 296-303. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-41>
2. Пугачова К.С. Трансформація освіти за допомогою штучного інтелекту: виклики, можливості та майбутні напрямки. *Вісник науки та освіти*. Випуск № 11 (17). 2023. С. 475-484. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-475-484](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-475-484)
3. Пугачова К.С. Сучасні інноваційні технології у навчанні іноземних мов *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (209), 2023. С. 428-432. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-428-432>
4. Пугачова, К. С. Впровадження цифрових інструментів вчителями іноземних мов для оцінювання навчальних досягнень студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (211), 2023. 262-266. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-262-266>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Пугачова К.С. Digital platforms and tools supporting English learning. Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі»: матеріали конференції, м. Вінниця, 26 жовтня 2022 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2022.
6. Пугачова К.С. Training of foreign language content curators in the conditions of distance education. XXI міжнародна студентська Інтернет-конференція “МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі”: матеріали конференції, м. Вінниця, 14 квітня 2023 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2023. С. 206-209.
7. Пугачова К.С. ENHANCING ENGLISH LANGUAGE ASSESSMENT THROUGH DIGITAL TOOLS: A COMPREHENSIVE EXPLORATION. Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у

сучасному мультилінгвальному просторі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2023 р., ВДПУ імені Михайла Коцюбинського / гол. ред. О. М. Ігнатова. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 2023. С. 85-86.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ	
ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ	
МЕДІА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
34	34
1.1. Методологічні основи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.....	34
1.2. Генезис та загальна характеристика понятійно-категоріального апарату наукового дослідження.....	50
1.3. Виокремлення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа в професійній діяльності.....	75
Висновки до першого розділу.....	86
Список використаних джерел.....	88
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА	
СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ	
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ	
ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА.....	
113	113
2.1. Створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов	116
2.2. Використання сучасних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності.....	132

2.3. Стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.....	151
2.4. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.....	166
Висновки до першого розділу.....	174
Список використаних джерел.....	177
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	200
3.1. Організація та методика проведення педагогічного експерименту.....	200
3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту.....	212
3.2.1. Результати діагностично-пошукового етапу педагогічного експерименту.....	213
3.2.2. Результати формувального етапу педагогічного експерименту.....	221
Висновки до третього розділу.....	230
Список використаних джерел.....	232
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	234
ДОДАТКИ.....	238

ВСТУП

Актуальність та доцільність дослідження. Нині у потоці формування кваліфікованих вчителів питання підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у різних типах дискурсу все частіше стає предметом особливої уваги з боку філософів, педагогів та психологів. Особливої привабливості набувають дослідження використання новітніх технологій навчання в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов. Стрімкий розвиток сучасних технологій, поява великої кількості візуальних медіа, що застосовуються в освітньому процесі, зумовили переосмислення формату вищої педагогічної освіти і водночас посприяли її трансформації. Для задоволення потреб усіх суб'єктів освітнього процесу сучасна освіта не може бути остронь застосування новітніх технологій та використання їх можливостей для ефективного засвоєння знань. Ускладнення підготовки майбутніх вчителів іноземних мов полягає також у тому, що необхідні відповідні сприятливі умови, які будуть стимулювати процес формування майбутнього фахівця, його інкультурації у ту культуру, мову якої він буде викладати у майбутньому, здатності до мультикультурної взаємодії, а у сучасних реаліях без застосування візуальних медіа складно створити такий освітній простір. Згідно з сучасними європейськими стандартами вчитель вважається фасилітатором, який не тільки розвине прагнення в учня до саморозвитку й самостійного пошуку інформації, а й без труднощів адаптує навчальний процес та матеріали до вимог сьогодення й інтересів суспільства. Це зумовлює пошук нових освітніх моделей, принципів та підходів до організації освітнього процесу, а також сучасних методів, форм і засобів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування сучасних візуальних медіа, які сприятимуть підвищенню якості іншомовної освіти. Актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, необхідність її ретельного дослідження зумовлені низкою суперечностей: між об'єктивними потребами суспільства в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа та недостатнім рівнем професійної підготовки і

практичним досвідом застосування візуальних медіа в професійній діяльності; між потребою впровадження й використання сучасних технологій навчання в освітньому процесі та недостатністю методичного забезпечення підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; між пріоритетними вимогами до професійної майстерності майбутнього вчителя у застосуванні візуальних медіа та обмеженою увагою застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов.

Проблема професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності нині є актуальною, про що свідчать наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців у різних наукових сферах: філософія освіти та філософський контекст професійної педагогічної освіти (В. Андрущенко, С. Возняк, І. Зязюн, С. Клепко, В. Кремень, М. Опачко, А. Ярошенко та ін.); методологія професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у ЗВО (Г. Балл, В. Безлюдна, Н. Бідюк, Г. Васянович, С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Ковальчук, А. Коломієць, Н. Лазаренко, Н. Ничкало та ін.); психологічні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів (О. Бондарчук, О. Гура, О. Казаннікова, О. Кокун, Л. Орбан-Лембрик, Н. Пилипенко, В. Татенко, І. Хоржевська, О. Яцишин та ін.); методологічні засади впровадження візуальних медіа та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі (А. Безуглий, Н. Бідюк, Б. Брукер, Р. Гуревич, Н. Кириленко, Н. Лазаренко, Дж. Лалл, І. Ліпчевська, Н. Муқан, О. Подзигун, О. Стечкевич, В. Уманець, К. Шайтер, В. Циммерман та ін.).

Важливим елементом у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до візуальних медіа в професійній діяльності є методологічні підходи. Аналізуючи дослідження науковців ми визначили ті методологічні підходи, які вважаємо ефективними в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа: компетентнісний (В. Андрущенко, Н. Бідюк, Х. Ліндерман, О. Локшина, Н. Муқан, М. Нагач, Н. Нагорна, Н. Ничкало, О. Пометун,

К. Рудніцька, Т. Сукаленко); системний (Ю. Бех, М. Нейл, М. Опачко, К. Сорока, Ю. Шабанова, В. Чайка та ін.); діяльнісний (Н. Верченко, В. Лозова, О. Мірошніченко, О. Пасічник, А. Шиба, М. Шмир та ін.); культурологічний (В. Аніщенко, І. Бех, Л. Бірюк, О. Джура, С. Машкіної, С. Пішун, Т. Шахрай та ін.) та комунікативний (Н. Білан, В. Вдовін, О. Доронін, С. Король, Н. Муккан, С. Муравська, С. Ніколаєва, Д. Філіпс та ін.). Запропоновані підходи мають відповідну послідовність, тобто ієрархію. Маючи взаємозв'язок із попереднім та наступним підходом і забезпечивши використання компетентісного, системного, діяльнісного, культурологічного підходів, вони уможливають застосування комунікативного підходу, який розглядаємо вершиною ієрархії методологічних підходів у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Про актуальність професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів, у тому числі майбутніх вчителів іноземних мов, свідчать наукові пошуки багатьох дослідників, які розкривають різні напрями цієї проблеми: у сфері модернізації педагогічної освіти у сучасних реаліях та створення освітньої системи ХХІ ст. (В. Андрущенко, І. Зязюн, О. Пометун, А. Шлейхер та ін.); необхідності неперервності освіти в підготовці вчителя (Р. Гуревич, Є. Барбіна, А. Коломієць та ін.); важливості професійної педагогічної підготовки через компетентісний підхід (О. Дубасенюк, О. Овчарук та ін.); морально-правовий та культурологічні аспекти підготовки майбутніх вчителів (Г. Васянович, Т. Осьмак, С. Сисоєва та ін.); процес загальнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів та суперечностей у системі освіти (С. Гончаренко, В. Каплінський, Н. Лазаренко та ін.).

Неспірним елементом професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов є питання педагогічної комунікації, що досліджується провідними вченими та дослідниками з різних наукових сфер: філософський погляд на проблему простежується в працях В. Кременя, В. Шинкарука та ін.; у психологічному аспекті цю проблему висвітлюють Н. Бутенко, А. Лісневська, С. Мусатов та ін.; проблеми підготовки до професійного спілкування,

формування комунікативних умінь, професійно-комунікативної підготовки майбутніх вчителів розглядали С. Гончаренко, Н. Волкова, О. Лебідь, Л. Савенкова, О. Фенцик та ін.

Використання візуалізації в освітньому процесі нині є актуальним у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядали вплив візуалізації на процес навчання (М. Друшляк, О. Семеніхіна, І. Джамет та ін.), використання візуалізації у методиці викладання (Б. Брюкер, П. Гер'єтс та ін.), візуалізація навчальної інформації в процесі формування професійної майстерності майбутніх вчителів (І. Андрущенко, Л. Білоусова, І. Ліпчевська, О. Малихін та ін.).

Питання комунікації й отримання інформації через візуалізацію активно стали розглядатися в наукових дослідженнях середини ХХ ст., що призвело до виникнення нового терміна «медіа». Нині зв'язок медіа та освіти є актуальним у наукових пошуках багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як О. Волошенюк, С. Гончаренко, В. Іванов, Л. Кульчинська, Г. Онкович, В. Поттер та ін. Спираючись на наукові літературні джерела, ми сформулювали авторське визначення *«візуальні медіа в освітньому процесі»*, яке трактуємо як інформаційно-освітній контент та засіб, що базується на необхідних для професійної педагогічної діяльності елементах та сприяє процесу розвитку потрібних знань через вплив на психологічні та соціальні процеси особистості способами комунікації, сприйняття й обробки необхідної інформації. Тоді як *«застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов»* розглядаємо як складний процес, який базується на можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та трансформації візуальної складової в цілеспрямовані освітні матеріали, які стимулюють когнітивно-мисленнєву діяльність та спрямовують її на формування необхідних компонентів професійної компетентності.

Провідним у становленні майбутнього фахівця є формування професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов, що досить актуально на нинішньому етапі розвитку вітчизняної освіти, про що свідчать праці таких

сучасних науковців, як В. Аніщенко, О. Діордіященко, С. Іць, Т. Комарницька, О. Котенко, О. Попова, В. Тадеєва, Н. Тонконог та ін.

Важливим та необхідним у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності розглядаємо контроль та оцінювання знань студентів, що дає змогу розуміння сформованості тих чи інших компетентностей або компонентів освітньої моделі. Визначення показників та рівнів у сучасній освіті розкривають вітчизняні та зарубіжні науковці у таких аспектах: питання оцінювання у вищій освіті (Б. Блум, А. Коломієць, В. Каплінський, Т. Канівець, Н. Лазаренко, І. Мельничук, Д. Саллер та ін.); упровадження рейтингового оцінювання у вищій школі (О. Кузнєцова Т. Плачинда, Л. Штефан та ін.); інноваційні методи оцінювання (Дж. Біггс, М. Євтух, Л. Ткаченко та ін.).

Не одне десятиліття популярною та актуальною є таксономія Б. Блума, яку використовують для оцінювання знань студентів і в інтерактивних технологіях. Учені різних країн світу досліджують та впроваджують ідеї таксономії в освітній процес, а її сутність у своїх дослідженнях розкривають такі науковці, як Л. Андерсон, Н. Гупан, Н. Дичка, М. Енгельгарт, М. Келлі, Д. Кретвол, О. Павленко, О. Пометун, Е. Фюрст та ін.). Доцільність використання таксономії Б. Блума в процесі вивчення іноземної мови розглядають Н. Дичка, О. Павленко, Т. Панасюк, Т. Устімова та ін.

Для забезпечення ефективної професійної підготовки у закладах вищої освіти науковці вважають за необхідне впровадження відповідних педагогічних умов. У сучасній педагогіці немає єдиного підходу до впровадження педагогічних умов, про що свідчать численні наукові пошуки науковців у багатьох напрямках, що стосуються підготовки майбутніх вчителів: виховному та соціокультурному (К. Байша, К. Дубич, О. Тимошук та ін.); освітнього процесу вищої школи (С. Коновальчук, А. Литвин, О. Пєхота, І. Підласий та ін.); безперервного навчання й удосконалення майбутніх вчителів (О. Сагач та ін.); психологічного впливу на формування фахівця та міжособистісної взаємодії (Ю. Костюшко, Т. Пушкар та ін.); формування інформаційної

культури (О. Повідайчик та ін.); застосування інформаційно-комунікативних технологій та інтернет-технологій в освітньому процесі (Р. Гуревич, С. Дембіцька, І. Заярна, О. Кобилянський, Т. Федчишина, М. Кадемія та ін.). Ретельний аналіз наукових джерел дав змогу виокремити необхідні для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності організаційно-педагогічні умови. *Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до застосування візуальних медіа* розглядаємо як створення штучного навчально-освітнього середовища, яке буде організоване та спрямоване на сприяння ефективної взаємодії психологічних особливостей особистості, навчальних технологій, візуальних медіа та забезпечить результативність цього процесу.

Важливим у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності є створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов. У вітчизняній педагогіці питання освітнього середовища як необхідного для ефективного навчання простору розкрито в наукових пошуках М. Братко, О. Горшкова, Г. Васяновича, О. Ємчик, А. Цимбалару, О. Ярошинської та ін. Значну частину освітнього середовища в закладі вищої освіти займає професійна підготовка, яка здебільшого залежить від форми організації навчання, про що свідчать наукові праці сучасних педагогів та дослідників (Р. Гуревич, Л. Кабакова, В. Каплінський, В. Корнієнко, Н. Лазаренко, Н. Манчинська, Н. Мирончик, С. Стельмах, Н. Мукан, Ю. Руднік та ін.).

Процес підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності залежить від форм, методів, технологій навчання та доцільності їхнього використання на сучасному етапі розвитку освіти. Нині вимушено ЗВО використовують під час освітнього процесу змішане навчання та дистанційну освіту. У наукових напрацюваннях щодо впровадження дистанційної освіти та змішаного навчання в освітній

процес дослідники розкривають проблеми, принципи та переваги цього явища, розглядають змішане навчання та дистанційну освіту як дієві інструменти вищої освіти та формування майбутніх фахівців (С. Антощук, В. Гравіт, Н. Бідюк, Р. Гуревич, І. Мала, Н. Мукан, О. Квасник, О. Романовський, Н. Підбуцька, В. Прибилова, О. Яцишин та ін.).

Актуальність проблеми ролі педагогічних технологій в освітньому процесі підтверджується низкою наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. У підготовці майбутніх вчителів науковці розглядають педагогічні технології як: системний метод створення освітнього процесу (С. Гончаренко, С. Соломаха та ін.); педагогічну, дидактичну, синергетичну систему досягнення освітньої мети (Є. Павлюк, О. Пометун, Л. Пироженко та ін.); моделювання навчального матеріалу (І. Дичквська та ін.); послідовну і цілісну діяльність викладача (С. Дубяга та ін.); сукупність і комплекс знань, умінь та навичок, психолого-педагогічних настанов і способів педагогічної взаємодії (Дж. Брунер, О. Комар, Х. Комаровські, В. Маккічі, М. Свініцькі, О. Степанов, Д. Чернілевський, М. Фіцула та ін.) тощо.

Неоднозначність використання інтерактивних технологій в освітньому процесі спричинило дискусії в зарубіжних та вітчизняних наукових колах. Серед питань упровадження інтерактивних технологій активно обговорюються форми та види інтерактивних технологій навчання (І. Гевко, В. Євдокімов, О. Пометун, Л. Пироженко, І. Прокопенко та ін.), використання інтерактивних технологій у вищій школі (Н. Волкова, Ю. Колісник-Гуменюк, Т. Середюк, М. Перець та ін.), зв'язок інтерактивних технологій з електронними освітніми ресурсами та візуальними засобами навчання (Р. Гуревич, В. Він, М. Кадемія, І. Лам, С. Наход, В. Стрельников та ін.). Сучасні технології навчання нині не можливо уявити без новітніх технологічних здобутків, зокрема, активного використання в освітньому просторі інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Зазначеній проблемі присвячено багато наукових праць, які розкривають процеси та проблеми входження ІКТ в освітній простір

(К. Блартон, О. Гудирева, О. Гриценчук, Р. Гуревич, П. Гусак, І. Заярна, М. Кадемія, А. Лобанова, Н. Морзе, Н. Мукан, С. Петрухін, В. Стрельніков та ін.).

Дослідження багатьох науковців свідчать про те, що професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов неможлива без самовдосконалення (Г. Аллпорт, О. Антонова, С. Грищенко, Р. Каттелл, В. Квас, Г. Костюк, А. Маслоу, О. Прокопова, В. Стрельніков, Д. Супрун, Л. Сущенко, С. Хатунцева та ін.) та самоосвіти (Н. Безлюдна, Н. Дудуник, О. Малихіна, Т. Медведовська, Л. Сергеева, С. Сімакова, М. Солдатенко, А. Степаненко, Л. Сущенко, Г. Топчій, Л. Хомич, Н. Чернігівська, Т. Шестакова та ін.). Зазначені процеси необхідні для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, які неможливо використовувати без самоосвіти.

Актуальність проблеми дослідження, науково-педагогічне значення проблематики та недостатня її теоретична й практична розробленість, зазначені вище суперечності зумовили вибір теми дисертації **«Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки і професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 01119U102999), кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном». Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 3 від 26.10.2022 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов і структурно-функціональної моделі реалізації організаційно-педагогічних умов

підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – освітній процес у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в педагогічних закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови і структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що ефективність підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності зросте за таких організаційно-педагогічних умов:

- створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов;

- запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності;

- стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.

Відповідно до мети, об'єкта, предмета дослідження сформульовано такі **завдання**:

1. З'ясувати наукові, теоретичні й педагогічні підходи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності та уточнити сутність понять «підготовка майбутніх вчителів іноземних мов», «візуальні медіа в освітньому процесі», «застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні технології», «інтерактивні технології навчання», «інформаційно-комунікаційні технології».

2. Розробити й обґрунтувати критерії, показники та визначити рівні підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

3. Визначити й схарактеризувати організаційно-педагогічні умови і структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

4. Експериментально перевірити ефективність реалізації організаційно-педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань запропоновано комплекс **методів:**

- *теоретичні* – аналіз документації (теоретична основа дослідження підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності); вивчення педагогічного досвіду (аналіз науково-педагогічних та психологічних джерел, монографій та дисертаційних робіт, наукової літератури вітчизняних та зарубіжних науковців, ознайомлення з нормативно-правовими документами в галузі освіти та освітньо-професійними програмами, робочими програмами навчальних дисциплін; моніторинг праць щодо оцінювання студентів та розробка критеріально-діагностичного апарату);

- *практичні* – спостереження (метод спрямований на вивчення психологічного та сприятливого освітнього середовища, самоосвіти й саморозвитку студентів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; адаптованість до освітнього середовища закладу вищої освіти; вплив обраних технологій навчання на реалізацію організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності); опитування (анкетування, психолого-педагогічне тестування, бесіда, інтерв'ю, збір інформації про учасників експерименту);

- *математичної статистики* (аналіз стану підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа та ефективності організаційно-педагогічних умов і структурно-функціональної моделі).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що *вперше*:

- теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (*створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; запровадження сучасних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності; стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності*);

- виокремлено компоненти застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов (професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний);

- розроблено діагностичний апарат підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (критерії, показники, рівні – творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький));

- спроектовано та реалізовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Уточнено сутність понять «підготовка майбутніх вчителів іноземних мов» «візуальні медіа в освітньому процесі», «застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні технології», «інтерактивні технології навчання», «інформаційно-комунікаційні технології».

Удосконалено методичну базу організаційно-педагогічних умов та впровадження інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання до застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов; створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.

Подальшого розвитку набули інноваційні, інтерактивні, інформаційно-комунікаційні технології навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що впроваджено у практику методичний супровід підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності з використанням інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання, методів «Асоціативний куш» (із застосуванням дошки Jamboard у Google Meet), «Шість капелюхів», «Рибна кістка» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграма Венна, «Акваріум», «Мікрофон», проєктних технологій, інтерактивного заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі» через використання освітніх платформ «Вчимо», інтернет-сервісу «Voki», практичне інтерактивне заняття «Загадкова подорож» із використанням інтернет-сервісу Secret Door).

Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти з метою набуття знань, навичок, досвіду до застосування візуальних медіа в професійній діяльності з використанням інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/05 від 16.02.2024 р.); Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (довідка № 119/23 від 27.12.2023 р.); Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький) (довідка № 3-н від 08.01.2024 р.); Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-24 від 09.01.2024 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи та її результати презентовано на міжнародних та науково-практичних конференціях, зокрема: XXI міжнародній студентській Інтернет-конференції «МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (м. Вінниця, 2023 р.); всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультимедіальному просторі» (м. Вінниця, 2022 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультимедіальному просторі» (м. Вінниця, 2023 р.).

Публікації. Основний зміст і результати дисертаційної роботи представлено у 7 публікаціях: із них – 6 одноосібних, 1 – у співавторстві; 4 статті опубліковані у фахових виданнях України; 3 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувача у працях, написаних у співавторстві: у статті [1] внесок автора полягає в теоретичному обґрунтуванні діджитал грамотності, «візуальних медіа», «підготовки майбутніх вчителів іноземних мов», визначенні головних складників підготовки майбутніх вчителів у навчанні іноземних мов.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (436 найменувань, із яких – 44 іноземною мовою) найменування в порядку появи посилань у тексті, додатків (17). Загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок, у тому числі 186 сторінок основного тексту. Дисертація містить 15 таблиць на 8 сторінках та 13 рисунків на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Методологічні основи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності

Сучасні етапи розвитку освіти характеризуються активними та швидкими процесами трансформації й інтеграції у міжнародний простір, що створює особливі вимоги до становлення фахівців, які будуть гнучкими та адаптованими до глобальних суспільних змін. Важливим напрямом вітчизняної освітньої політики є підготовка майбутніх вчителів, які слугують провідниками у майбутнє для підростаючого покоління та шляховказом до самореалізації. Нині знання іноземних мов є необхідною умовою для формування конкурентоспроможних фахівців на міжнародній арені, тому підготовка майбутніх вчителів іноземних мов є одним із пріоритетних напрямів у сучасній вищій освіті.

Актуальною на сьогодні є аргументація щодо оволодіння вмінням іншомовного спілкування у «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти», де слушно підкреслюється, що такі вміння будуть сприяти вирішенню низки питань, таких як: підготовка всіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності і тіснішої співпраці в галузі освіти, культури та науки, торгівлі і промисловості; сприяння взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці; підтримування і розвиток у подальшому багатства і різноманітності європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання національних та регіональних мов, що вивчаються; попереджування небезпеки, що може бути результатом маргіналізації тих, у кого недостатньо розвинені вміння, необхідні для успішного спілкування в інтерактивній Європі [1].

У вітчизняних законодавчих документах чітко окреслено необхідність вивчення іноземних мов та підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, що простежується в низці нормативно-правових державних документів (статті Закону України «Про освіту» (28.09.2017 року) [2], Закону України «Про загальну середню освіту» (№ 651-XIV від 13.05.1999 року) [3], Закону України «Про вищу освіту» (із змінами № 1216-IX від 05.02.2021 року) [4], Концепції Нової української школи (від 01.07.2014 року) [5]). У Державному стандарті початкової освіти у меті навчання прописано, що «формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього й опосередкованого міжкультурного спілкування..., забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти» [6], що вказує на ключову роль підготовки майбутніх вчителів іноземних мов, які безпосередньо впливають на становлення особистості, що в подальшому буде мати вплив на професійне становлення і на повсякденне життя.

У Стратегічних рамках європейського співробітництва в галузі освіти і навчання (ЕТ 2020) до цілей віднесли забезпечення безперервного навчання, мобільність, ефективність освіти та підготовку кадрів, сприяння соціальній згуртованості, заохочення інновацій і творчості на всіх рівнях освіти та професійної підготовки [7], що свідчить про потребу застосування в освітньому процесі інновацій, до яких відносимо візуальні медіа, що нині виступають ключовим елементом суспільної взаємодії.

Проблематика досліджень у напрямі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа у професійній діяльності набирає актуальності серед вітчизняних та зарубіжних науковців у різних наукових сферах: філософія освіти та філософський контекст професійної педагогічної освіти (В. Андрущенко [8], С. Возняк [9], І. Зязюн [10], С. Клепко [11], В. Кремень [12], М. Опачко [13], А. Ярошенко [14] та ін.); методологія професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов у ЗВО (Г. Балл [15], В. Безлюдна [16], Н. Бідюк [17], Г. Васянович [18], С. Вітвицька [19], С. Гончаренко [20], О. Дубасенюк [21], В. Ковальчук [22], А. Коломієць [23],

Н. Лазаренко [24], Н. Ничкало [25] та ін); психологічні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів (О. Бондарчук [26], О. Гура [27], О. Казаннікова [28], О. Кокун [29], Л. Орбан-Лембрик [30], Н. Пилипенко [31], В. Татенко [32], І. Хоржевська [33], О. Яцишин [34] та ін.); методологічні засади впровадження візуальних медіа та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі (А. Безуглий [35], Н. Бідюк [36], Б. Брукер [37], Р. Гуревич [38], Н. Кириленко [39], Н. Лазаренко [40], Дж. Лалл [41], І. Ліпчевська [42], Н. Мукан [43], О. Подзигун [44], О. Стечкевич [45], В. Уманець [35], К. Шайтер [37], В. Циммерман [46] та ін.). Проте означені дослідження проблеми професійної підготовки застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності не вичерпують усіх аспектів зазначеного питання.

Потреби сучасного студента давно вийшли за межі традиційного сприйняття знань та інформації загалом, що спричинило кризу в освітніх технологіях, які в основі мали традиційний підхід до викладання. Традиційність навчання стала неефективною та неактуальною, хоч без її основ освітній процес буде не повним. Сучасні технології нині надають багато можливостей передачі інформації та знань, які є більш сприятливими для сучасної молоді. Актуальними є візуальні медіа, які базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях, інтернетівських мережах, пошукових інтернет-системах, електронних бібліотеках та ін. Таке різноманіття пропозицій в освітньому процесі не завжди ефективно може впроваджуватися та натикається на перепони, які проявляються у неналежній технічній підготовці викладачів до передачі знань із застосуванням сучасних технологій; в обмеженості навчально-методичної літератури в цьому спрямуванні; у застарілому баченні освітнього процесу (перевага традиційності без урахування потреб студента); у відсутності використання інноваційних та інтерактивних технологій, що дезмотивує студентів, спричиняє несприятливе ставлення до професії вчителя, створює стереотипи цієї професії.

Слушною є думка вітчизняної науковиці Т. Поясок щодо застосування медіа в освітньому процесі, яка вважає, що інтегровані в традиційні предмети навчального циклу медіа стають одним із засобів підвищення ефективності навчання за умови виконання відповідних вимог, до яких авторка віднесла підвищення пізнавального інтересу, універсальність використання, застосування з опорою на базову навчальну програму [47, с. 70].

Український педагог, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України Н. Ничкало акцентує увагу на тому, що вся педагогічна діяльність має за основу методологічні знання та вказує на потребу формування в педагогів методологічної культури [48, с. 23]. Такої думки притримується вітчизняний науковець Г. Васянович, який також указує на педагогіку як науку, яка вимагає чіткого і послідовного визначення та дотримання методологічних засад, оскільки вона впливає на формування особистості, її розвиток та саморозвиток [49].

Ураховуючи специфіку професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов та формування у них здатності застосовувати візуальні медіа у професійній діяльності, ми окреслили низку методологічних підходів, необхідних під час навчання в педагогічному ЗВО: *компетентнісного, системного, діяльнісного, культурологічного та комунікативного*.

Сучасна вища освіта першочергово спрямована на розвиток потрібних особистості професійних компетентностей, рівень сформованості яких указує на підготовку майбутнього фахівця. Тому провідним у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов розглядаємо *компетентнісний підхід*. Середина ХХ ст. відзначилася входженням поняття компетентності в педагогічну діяльність, але суперечки щодо визначення понять «компетентність» та «компетенція» тривають до сьогодні. У словниках поняття «компетентність» розглядають як проінформованість, обізнаність, авторитетність [50, с. 282]; психологічну якість, яка допомагає особистості взаємодіяти з оточенням та дає впевненості у своїй успішності та корисності [51, с. 203]; гарно обізнаний у відповідній сфері, кваліфікований [52, с. 723].

Англійський учений Дж. Равен, який на початку ХХІ ст. зробив значний внесок для окреслення проблематики вивчення, реалізації та впровадження компетентностей у соціальне життя людей, стверджував, що компетентність спрямована на ефективне виконання чітко визначених дій у конкретній предметній галузі. Також дослідник розглядає це явище через низку таких категорій, як здібність, упевненість, толерантність, довіра, які вказують на інтегральний характер компетентності та пов'язують її з основними потребами особистості [53], що створило прецедент розглядати компетентності в процесі формування фахівця окремо до кожної конкретної галузі. Про це свідчать дослідження французьких дослідників, які зазначають, що компетентність людини визначається набутими знаннями у відповідній сфері та здатністю їх застосування, що, у свою чергу, тісно позначається на соціалізації особистості [54].

У вітчизняних дослідженнях поняття компетентність є багатогранною та потрактовується як інтеграція знань, умінь, навичок та досвіду, що допомагає виконувати ту чи іншу діяльність або функції, досягнення певних досягнень у галузі професії [55]; здатність до діяльності через власну зацікавленість до цього виду діяльності [56, с.8]; готовність до застосування в різних ситуаціях отриманих знань, умінь та навичок [57].

Українська дослідниця Н. Іванцова компетентність тісно пов'язує з професійною діяльністю та розглядає її як «рівень поінформованості фахівця у своїй діяльності, результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, який забезпечує глибоке знання своєї справи, змісту роботи, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим вірне рішення» [58, с. 17]

Нам імponує погляд до визначення поняття «компетентність» професора, академіка Національної академії педагогічних наук України Н. Ничкало, яка розширює горизонти цього поняття та зосереджує увагу на тому, що компетентність ґрунтується не лише на професійних знаннях навичках та

досвіді в спеціальності, а й уміщує ставлення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси і прагнення, здатність використовувати знання, уміння та особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці в конкретній робочій ситуації [59, с. 96]

Проблема трактувань понять «компетентність» та «компетенція» чітко простежується в дослідженнях науковиці О. Пометун, яка їх розділяє та вказує на те, що компетентність – це інтегрована характеристика особистості, яка поєднує знання, уміння та навички, натомість компетенція є колом повноважень [60, с. 10]. Отже, компетенцію можна вважати складовою компетентності, а сформованість низки відповідних компетенцій складає сформованість тієї чи іншої компетентності. Тому провідним у формуванні фахівця є компетентнісний підхід.

Запровадження поняття «компетентнісний підхід» в освітню сферу відбулося в середині ХХ ст. Його розглядали як взаємодію людини з навколишнім середовищем, до якої відносили психологічні та соціальні аспекти [61]. Питання компетентнісного підходу залишається актуальним до сьогодні. У вітчизняних дослідженнях цю проблему розглядали у своїх доробках такі науковці, як В. Андрущенко [62], Н. Бідюк [63], Х. Ліндерман [64], О. Локшина [65], Н. Мукан [66], М. Нагач [67], Н. Нагорна [68], Н. Ничкало [69], О. Пометун [60], К. Рудніцька [70], Т. Сукаленко [71] та ін.

У сучасній вітчизняній освіті компетентнісний підхід базується на формуванні та розвитку компетентностей того, хто навчається, а результатом такого процесу є сформованість загальної життєвої компетентності випускника, що є сукупністю ключових компетентностей та інтегрованою характеристикою особистості [60]. Також компетентнісний підхід дозволяє зробити відбір змісту освіти відповідно до потреб особистості та ринку праці, що розвивається й одночасно орієнтує її на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в конкретній галузі. Основою є низка формування компетентностей, яка відбувається як при вивченні окремих навчальних дисциплін, циклів, модулів, так і дидактичних одиниць [69, с. 42].

Актуальним є трактування компетентнісного підходу дослідницею К. Рудницькою, яка вважає, що цей підхід «передбачає не лише трансляцію знань, умінь і навичок від викладача до студента, а формування у майбутніх фахівців професійної компетентності. Реалізація такого підходу передбачає використання відповідних освітніх технологій у навчанні, рефлексію студентів, самостійність застосування у практичній діяльності професійних умінь і навичок» [70]. Основною характеристикою компетентнісного підходу вітчизняні науковці визначають перенесення акцентів з процесу навчання на його результати та є стрижневою конструктивною ідеєю неперервної (пожиттєвої) освіти [60, с. 45].

Тобто компетентнісний підхід охоплює не лише освітні аспекти становлення майбутнього фахівця, а й інтегрує соціальні та психологічні основи особистості у формування професійної компетентності, що є необхідним для впровадження візуальних медіа в освітній процес майбутніми вчителями іноземних мов.

Реалізація компетентнісного підходу є важливим етапом освітнього процесу. Українські дослідники вважають, що цей підхід має бути зорієнтованим на розвиток «системного комплексу умінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду і способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту» [67, с. 20]. Тобто компетентнісний підхід залежить від системності, що вказує на його тісний зв'язок та залежність від системного підходу.

Системний підхід у науковому обігу з'являється у 30-ті роки ХХ ст. у природничих науках, а в 60-х роках почав активно застосовуватися в педагогічній науці. Нині в педагогіці системний підхід розкриває низка дослідників із різних напрямів (Ю. Бех [72], М. Нейл [73], М. Опачко [74], К. Сорока [75], Ю. Шабанова [76], В. Чайка [77] та ін.).

Розглядаючи основу зазначеного підходу, хочемо зауважити, що поняття «система» витлумачують як сукупність елементів та зв'язків між ними і тісно пов'язують із поняттями цілісності, структури, елементу, системи, підсистеми

та ін. Також у педагогічній науці виокремлюють системні принципи, до яких відносять цілісність, структурність, взаємозалежність систем та середовища, ієрархічність, множинність опису [76].

У педагогіці системний підхід орієнтується на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення у них різноманітних типів зв'язків та об'єднання їх у єдину теоретичну картину. Але при цьому складові системи – підсистеми – можуть бути абсолютно самостійними системами [78, с. 245].

Системний підхід в освітньому процесі слугує для забезпечення взаємозв'язків фактів та явищ та вимагає всебічного аналізу взаємодії ситуацій, компонентів навчання та виховання [77]. Також дослідники вказують на те, що за допомогою системного підходу відбувається вирішення низки проблем, які виникають під час освітнього процесу, оскільки за його допомогою це відбувається системно. Тобто розглядається проблема системи, ураховуючи цілі, функції, структуру, зовнішні та внутрішні зв'язки [75, с. 4].

В організації вищої педагогічної освіти вітчизняні науковці А. Коломієць та Н. Лазаренко зазначають, що застосування цього підходу до об'єктів, що вивчаються передбачає «розгляд об'єкту вивчення як системи, виявлення певної кількості її елементів, встановлення, класифікацію й упорядкування зв'язків між цими елементами, виділення з множини зв'язків системотвірних, тобто різних елементів, що забезпечують поєднання в систему; врахування зовнішнього впливу надсистеми й внутрішнього взаємовпливу підсистем». Також авторки акцентують на тому, що системний підхід виступає як «інструмент для аналізу ситуацій і об'єктів, а також дає можливість організувати інформацію і робити висновки» [79].

Застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов є складним та багатофункціональним явищем, яке потребує більше практичних навичок, що базуються на теоретичних знаннях. Застосування візуальних медіа вміщує вміння використовувати інформаційно-комунікативні технології, орієнтуватися в сучасних технічних інноваціях, застосовувати інноваційні та інтерактивні технології навчання. Системний

підхід дає змогу системно засвоювати знання (від простого до складного) і розуміти взаємозв'язки та інтеграцію між різноплановими процесами (гуманітарні, суспільні, технічні знання та інтернет). Стрімкий технологічний розвиток, який пов'язаний із візуальними медіа, потребує від майбутнього вчителя іноземних мов постійного вдосконалення. Тому цей підхід важливий у професійному розвитку та самовдосконаленні майбутніх вчителів іноземних мов протягом життя та сприяє їхній здатності до наукової діяльності.

Системний підхід і технології навчання пов'язав у своїх наукових пошуках зарубіжний дослідник М. Нейл, який виокремив цей підхід як такий, що представляє собою особливий метод дослідження і спрямований на оптимізацію та знаходження ефективних способів вивчення, планування та організації педагогічних ситуацій на практиці [73]. Тобто науковець у цьому визначенні вказує на взаємозв'язок системного та *діяльнісного підходів*, оскільки застосування отриманих знань під час практичної діяльності ми розглядаємо через призму діяльнісного підходу, який окреслюємо як необхідний у формуванні майбутніх вчителів іноземних мов до здатності застосування ними візуальних медіа.

Питання діяльності як основи формування особистості тривалий час цікавило науковців у різних напрямках: зв'язок діяльності та соціуму, соціальна дія, творення культури (М. Вебер [80] та ін.); діяльність як зовнішня (фізична) та внутрішня (психологічна) активність людини (Т. Молнар [81, с. 77], Л. Подоляк [82], В. Чайка [83] та ін.); особливості професійної діяльності майбутнього вчителя (В. Каплінський [84, с. 47], Н. Якса [85] та ін.).

Актуальним твердженням щодо діяльності в освітньому процесі є теорія вітчизняних науковців, які вважають, що формування фахівця не може бути ефективним, ґрунтуючись лише на теорії, оскільки його потрібно підтверджувати практичними діями. Діяльнісний підхід в освіті характеризується виокремленням особливих процесів надбання суб'єктами освіти культурно-історичного досвіду і його передачі, тобто засвоєння знань, умінь, навичок, видів та способів діяльності [86].

У наукових доробках зарубіжних та вітчизняних науковців питанню діяльнісного підходу в освіті присвячено багато досліджень: зв'язок діяльнісного підходу з розвитком когнітивних та творчих можливостей (Г. Балл [15], І. Бех [87] та ін.); формування професійних компетентностей через діяльнісний підхід (І. Зязюн [88], Б. Сусь [89], І. Царенко [90], Дж. Хопкінс [91] та ін.); діяльнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов (Н. Верченко [92], В. Лозова [93], О. Мірошніченко [94], О. Пасічник [95], А. Шиба [96], М. Шмир [97] та ін.).

Визначення діяльнісного підходу є в Державному стандарті базової і повної середньої освіти (від 23.11.2011р.), де зазначено, що цей підхід є спрямовує навчально-виховний процес на «розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти» [98].

Сучасні педагоги в діяльнісному підході вбачають освітню діяльність, котра поєднує в собі усі відомі способи організації й активізації навчання [92, с. 23]; як організацію суб'єкта, у якій він буде активним у пізнанні, праці, спілкуванні, особистісному розвитку [93, с. 96].

Відомий український академік І. Зязюн вважав, що роль діяльнісного підходу у формуванні майбутніх вчителів у сучасній освітній парадигмі простежується через поєднання інтеграції особистісних показників і професійної готовності, що свідчить про відповідний рівень професійно-педагогічної компетентності [88, с. 401].

Тобто діяльнісний підхід охоплює необхідні для розвитку особистості психологічний та соціальний аспекти, що допоможуть проводити свою діяльність у суспільстві. Тоді як зв'язок діяльнісного підходу та формування професійних компетентностей забезпечить ефективну професійну діяльність майбутнього вчителя.

Діяльнісний підхід у процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов розглядають як стимулятор внутрішньої активності особистості, яка

пробуджується не примусом, а змістом і методами організовані особливим способом. Реалізація зазначеного підходу полягає у перетворенні із суб'єкта учіння на суб'єкта практичної діяльності для цілеспрямованої діяльності. Тобто перетворення у двох формах: суб'єкт-об'єктній і суб'єкт-суб'єктній [97, с. 85].

У процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов застосування діяльнісного підходу допоможе студентам розвивати самостійність у здобутті знань, сформує навички організації своєї діяльності, домагатися поставлених цілей, здійснювати не лише самостійний пошук, аналіз, синтез та оцінку власних знань, а й застосування їх для вирішення відповідних практичних задач, здатності самооцінювання [96]. Усі зазначені складові не лише сприятимуть професійному та особистісному становленню майбутнього вчителя іноземних мов, але й будуть потрібними в процесі використання візуальних медіа у професійній діяльності та допоможуть удосконалюватися й самореалізуватися.

Отже, діяльнісний підхід у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов є необхідним, оскільки саме вивчення мови (рідної чи іноземної) відбувається в процесі мовленнєвої діяльності через її практичне застосування. Мова є взірцем культури кожного народу та культурним феноменом, який допомагає людині пройти складні етапи адаптації та соціалізації.

Сучасні дослідники вважають, особливо нині, за необхідне включення у вивчення іноземної мови елементів культури, оскільки усвідомлення та відокремлення ознак відмінностей різних культур, толерантне ставлення до цих відмінностей стимулює лінгвістичний, когнітивний та соціальний розвиток студентів [99]. Отже, майбутні вчителі іноземних мов отримують професійні знання через призму культури, що надає культурологічного сенсу їхньому освітньому процесу. Також варто враховувати вплив сучасного суспільства, комунікація якого дуже активно проходить у соціальних мережах та інтернеті, є значним на культурну мовну основу кожного народу, оскільки з'являються інтернет сленги та спільноти, що через комунікацію негативно впливають на культуру мовлення. Тому одним із методологічних підходів підготовки

майбутніх вчителів іноземних мов до впровадження візуальних медіа у професійну діяльність виокремлено *культурологічний підхід*.

Сучасні дослідники, розглядаючи значення культурологічного підходу в освітньому процесі, наголошують на тому, що освіта є частиною культури, яка має подвійне значення: з одного боку, як споживач, а з іншого – впливає, зберігає та розвиває її через людину; також науковці вважають, що саме цей підхід має вплив на переорієнтацію освітнього процесу на передачу студентам цінностей – культурних, світоглядних, духовних [100, с. 216].

У педагогіці зв'язок культурологічного підходу з освітнім процесом та підготовкою фахівців простежується в наукових пошуках таких науковців як В. Аніщенко [101], І. Бех [102], Л. Бірюк [103], О. Джура [100, с. 134], С. Машкіної [104], С. Пішун [103], Т. Шахрай [105] та ін.

Низка вітчизняних науковців (Л. Бірюк, С. Пішун) вважають, що нині методологічні засади й орієнтації культурологічного підходу є перспективними в питаннях проблеми культури педагогічної праці та педагогічної освіти, у взаємозв'язку культури і освіти, що простежується в одному з провідних принципів розвитку освіти – принципу культуровідповідності. Також автори проводять паралель про вплив культурологічного підходу на професійну діяльність та зазначають, що через призму культурологічного підходу формується професійна культура фахівця як цілісна особистісна якість, а не «мозаїка окремих видів культур». Ця якість відображає ставлення фахівця до соціальних і професійних цінностей та забезпечує відповідний рівень професійної діяльності [103, с. 220].

Культурологічний підхід, як вважає вітчизняний академік І. Бех, потребує особливого освітньо-виховного середовища, яке в основі має таку форму, що спрямована на розвиток особистості, створюючи особливий науково організований соціум, який відрізняється від звичайного середовища вищими за змістом й інтенсивністю характеристиками спільної діяльності та спілкування, емоційно й інтелектуально насиченою атмосферою співпраці та творення [102].

Актуальними й прогресивними в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов є низка зазначених вітчизняними науковцями функцій культурологічного підходу, які охоплюють потрібні для професійної компетентності якості. До функцій культурологічного підходу належать такі: забезпечення вивчення загальнотеоретичних основ розвитку мовної особистості в процесі спільного вивчення мов, культур та цивілізацій; концентрація уваги на ціннісно-орієнтаційний зміст культурологічної освіти засобами мов, що одночасно вивчаються та досліджують діапазон впливу соціалізації іншомовного спілкування; визначення принципів культурологічної освіти засобами різних мов з урахуванням соціокультурного контексту; звернення до проблем відбору культурологічного матеріалу для навчальних цілей [103].

Інформаційно-комунікаційні технології сприяють перенесенню комунікації в інтернет, що не завжди позитивно впливає на формування майбутнього вчителя іноземних мов, оскільки інтеракція трансформується здебільшого в інтернет-спілкування та переходить у форму масово-сленгової комунікації, яка позбавляє майбутнього фахівця професійного культурного мовлення. Натомість культурологічний підхід є тим вектором, який допоможе зрівняти ваги між масово-сленговою комунікацією, яка є частиною молодіжного життя, та професійною культурою спілкування. Також ми розглядаємо культурологічний підхід як такий, що сприятиме правильному застосуванню візуальних медіа в освітній діяльності, адже на сьогодні більша їх частина пов'язана з інтернетом та соціальними мережами. Небезпекою використання візуальних медіа в освіті нині є те, що через масовість та недоречність їхнього використання вони втрачають вплив на суб'єктів освіти і стають більш розважальним засобом, а не освітнім, що, своєю чергою, негативно впливає на ефективність навчання. Тоді як культурологічний підхід дає змогу застосування візуальних медіа не як масового прояву, а більше як навчально-виховного явища.

Мало дослідженим, суперечливим і необхідним для ефективної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов є *комунікативний підхід*.

Проблеми комунікативного підходу в освітньому процесі та вивченні іноземних мов розкривають у своїх наукових доробках зарубіжні та вітчизняні науковці (В. Вдовін [107], О. Доронін [108], С. Король [109], Н. Муккан [110], С. Муравська [111], С. Ніколаєва [112], Д. Філліпс [113] та ін.). Також науковці, крім поняття комунікативний підхід, використовують поняття «комунікативна методика», поєднуючи ці терміни (Н. Білан [114], В. Вдовін [107], С. Король [109], Т. Шаргун [115] та ін.). У своєму дослідженні ми використовуємо поняття «комунікативний підхід», оскільки розглядаємо підхід як систему до застосування чогось, яка може вмещувати методи.

Інноваційними в розгляді проблеми комунікативного підходу в освіті є наукові розробки Д. Філліпса, який комунікативний підхід прирівнює до інновацій у процесі вивчення іноземних мов, необхідних для уникнення традиційних підходів, в основі яких лежать граматики та переклади, і вказує на те, що необхідні такі підходи, які допоможуть студентам використовувати іноземну мову як засіб спілкування [113, с. 12]. Тобто перевести вивчення іноземної мови з теоретичного в практично-активне поле, що також залежить від використаних методів та технологій навчання.

Цікаву думку до реалізації комунікативного підходу через іншомовну діяльність висловлює вітчизняний дослідник О. Доронін, вважаючи, що вона повинна охоплювати засоби спілкування, аудіювання, читання та письма, які мають здійснюватися шляхом реалізації відповідних видів мовленнєвої діяльності в навчальному процесі, що має бути або є наближеним до моделювання реальних умов [108].

Схожої думки дотримується дослідник В. Вдовін, який вивчення мови розглядає через спілкування, тобто активність студентів та її використання в реальній комунікативній ситуації, що сприяє виокремленню деяких тенденцій, релевантних до викладання іноземної мови: комунікативної спрямованості всіх видів навчання; центром в освітньому процесі є не викладач, а студент («*learner-centred approach*») (що можемо розглядати як елемент студентоцентричного підходу); стимулювання інтересів, здібностей і потреб

студентів для зацікавлення процесом навчання («the whole person approach»); ситуативнотематичний чи функціональний принцип навчальних матеріалів: парна чи групова робота студентів (тобто використання активних чи інтерактивних технологій); нетрадиційне ставлення до помилки (навчання за принципом: помилятися – це природно) [107, с. 16].

Отже, комунікативний підхід, на нашу думку, спрямований на вивчення іноземної мови через активну діяльність студентів – когнітивну, психологічну, соціальну. Розглядаючи застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов, зауважимо, що комунікативний підхід є основою цього процесу, оскільки він потребує ефективного й гармонійного поєднання знання іноземної мови, методів і технологій навчання та інформаційно-комунікативних технологій.

Сутність комунікативного підходу дослідники вбачають у передачі студентам не знань про мову як систему, а створити умови для розвитку мовленнєвих умінь і навичок та дати практичні навички застосування іноземної мови. Наблизити студентів до реальних умов спілкування [109, с. 133], що може забезпечити використання перерахованих нами раніше методологічних підходів. Тобто використання компетентісного, системного, діяльнісного, культурологічного підходів уможливить застосування комунікативного підходу, який розглядаємо вершиною ієрархії методологічних підходів у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності (рис. 1.1). Кожен із підходів іде у відповідній послідовності, маючи взаємозв'язок із попереднім та наступним підходами. Компетентісний підхід розглядаємо в основі професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, бо він допомагає визначити потрібні компетентності та компетенції для ефективного формування майбутнього вчителя іноземних мов, спрямовує його психологічні й соціальні основи в професійне русло. Але будь-яке освітнє явище потребує відповідної системи, яка забезпечить безперебійний процес професійної підготовки та її результативність. Тому наступним

методологічним підходом є системний підхід, що дає змогу розкрити цілісність та вирішити низку проблем, які виникають під час освітнього процесу. Зазначений підхід сприятиме знаходженню ефективних способів навчання на практиці, що тісно пов'язує його з діяльнісним підходом.

Фахова підготовка майбутніх вчителів іноземних мов базується на активних методах навчання, адже того вимагає саме спрямування професії (мовленнєва діяльність), а поєднання застосування візуальних медіа для вивчення іноземної мови вимагає від майбутнього вчителя розуміння та здатності запровадження інтерактивних технологій навчання. Тому важливим методологічним підходом, який трансформує теоретичні знання в практичний досвід є діяльнісний підхід. Але мова – це культурний феномен, який несе у собі включення культури тієї мови, яка вивчається, а також формує патріотизм та повагу до рідної мови.

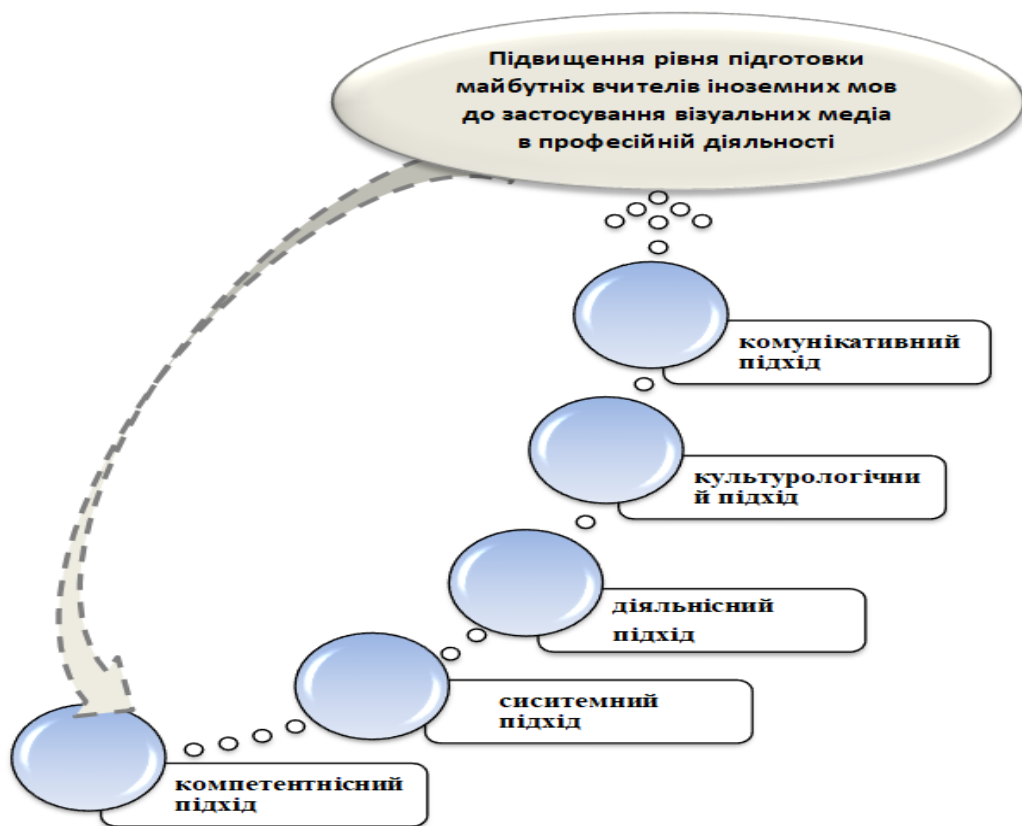

Рис. 1.1. Методологічні підходи в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності

Майбутні вчителі іноземної мови отримують професійні знання через призму культури, що потребує задіяння в освітній процес культурологічного підходу, який концентрується на ціннісно-духовний зміст вивчення мови, здатності соціалізуватися й адаптуватися в іншомовному просторі та інтегруватися в нього через процес інкультурації. Зазначений підхід дає змогу здобути культуру професійного спілкування через візуальні медіа (соціальні мережі, інтернет і под.) та допомагає позбавитися масовості й непрофесіоналізму їхнього використання. Культурологічний підхід пов'язує професійну підготовку майбутнього вчителя іноземних мов із комунікативним підходом, який, на нашу думку, спрямований на вивчення мови як цілісної системи, яка створює умови для практичних навичок у застосуванні іноземної мови та є вершиною ієрархії запропонованих методологічних підходів у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа в професійній діяльності. Не можна сказати, що він є заключним, оскільки процес удосконалення застосування візуальних медіа в педагогічній діяльності є безперервним, адже технологічний і освітній прогрес пропонує все нові і кращі зразки та програми для вивчення іноземних мов. Тому досягнувши відповідного рівня з використанням запропонованих методологічних підходів, відбувається підвищення або вдосконалення рівня підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, що потребує також удосконалених підходів, тому процес знову розпочинається із компетентнісного підходу, який буде сприяти підвищенню рівня підготовки.

1.2. Генезис та загальна характеристика понятійно-категоріального апарату наукового дослідження

Провідним завданням педагогічних закладів вищої освіти на сучасному етапі розвитку педагогіки є формування нової генерації вчителів іноземних мов, які будуть компетентними, кваліфікованими, досконало володіти мистецтвом використання рідної та іноземної літературної, офіційної, ділової мови та бути

гнучкими до технологічних змін, які нині відіграють одну з провідних ролей у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов. Технологічний прогрес значно впливає на розвиток особистості, що виявляється в засобах, формах, методах та технологіях навчання. Сучасне підростаюче покоління не проявляє активної зацікавленості до читання книг, а паперові носії інформації перестали бути пріоритетними в процесі засвоєння знань. У цьому разі доцільно згадати книгу «Покоління» американських авторів Н. Хоува та Н. Штрауса, у якій зосереджено увагу на відмінностях між поколіннями, указано не лише на вікову різницю, а й у поглядах, поведінці, уподобаннях (культурних, мистецьких, технологічних) [116]. Тому, для того щоб налагодити комунікацію з різними поколіннями, потрібно усвідомлювати відмінність між ними, розуміти, які засоби навчання є найбільш ефективними, особливо якщо йдеться про входження в інший культурний простір, яким є іноземна мова. Сучасні студенти вирізняються новим типом мислення та культурою сприйняття інформації. Згідно з «теорією поколінь» сучасна молодь відноситься до покоління, яке найкраще з попередніх поколінь розбирається в нових технологіях (покоління Z), це «цифрові діти», які використовують інформаційні технології з дитинства і сприймають інформацію здебільшого візуально. Наступне покоління (покоління A) теж характеризують як технологічно найграмотнішим та таким, що буде сприймати інформацію візуально. Отже, для молоді, яка наразі отримує освіту в педагогічних закладах вищої освіти, та для майбутніх поколінь, що їх вони будуть навчати, необхідним є застосування візуальних медіа в освітньому процесі. У майбутніх вчителів іноземної мови професійна підготовка має відбуватися так, щоб візуальні медіа не лише допомагали у засвоєнні знань, а й стали важливим елементом їхньої професійної діяльності.

У педагогічних наукових пошуках вітчизняні науковці розглядають одним із головних завдань у підготовці майбутнього вчителя «перетворення особистості студента у вчителя-професіонала, спроможного вирішувати все різноманіття завдань, пов'язаних із навчанням, вихованням і розвитком

школярів». Академік Р. Гуревич визначив необхідні в освітньому процесі педагогічного ЗВО такі напрями, як інтеграцію, гуманізацію, професійну спрямованість, естетизацію. Автор наголошує на провідній ролі теоретичної підготовки майбутнього вчителя, спрямованості на самоосвіту та неперервний професійний розвиток, розкритті внутрішнього потенціалу, творчості. Формування свідомості майбутнього вчителя має базуватися не лише на підготовці предметника, а й на формуванні вчителя-гуманіста, носія провідних ідей національної та загальнолюдської культури [117, с. 180]

Вітчизняна педагогиня, академік Н. Ничкалову процесі підготовки майбутнього вчителя окреслила низку завдань, які спрямовані на педагогічну освіту, та зацентувала увагу на таких, що сприяють створенню умов для фундаментальної загальнокультурної підготовки майбутнього вчителя, яка спрямована на формування високих морально-етичних якостей та любові до своєї професії, стимулюють інноваційну діяльність, педагогічну творчість, що сприяє підняттю на рівень педагогічної майстерності. Також авторка зауважує, що підготовка майбутніх вчителів має базуватися на реалізації концепції освіти впродовж життя [118, с. 29].

Питанням професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти присвячені наукові пошуки багатьох дослідників, які розкривають різні напрями цієї проблеми: модернізація педагогічної освіти в сучасних реаліях та створення освітньої системи ХХІ ст. (В. Андрущенко [119], І. Зязюн [120], О. Пометун [121], А. Шлейхер [122] та ін.); необхідність неперервності освіти в підготовці вчителя (Р. Гуревич [117], А. Коломієць [117], Є. Барбіна [123], та ін.); важливість професійної педагогічної підготовки через компетентнісний підхід (О. Дубасенюк [124], О. Овчарук [125] та ін.); морально-правовий та культурологічні аспекти підготовки майбутніх вчителів (Г. Васянович [49], Т. Осьмак [126], С. Сисоєва [127] та ін.); процес загальнопедагогічної підготовки майбутніх вчителів та суперечностей у системі освіти (С. Гончаренко [128], В. Каплінський [84], Н. Лазаренко [129] та ін.). Перераховані дослідження не є вичерпними, але окреслюють потрібні для

підготовки майбутніх вчителів іноземних мов аспекти. Проблематика ефективної підготовки майбутнього вчителя була і буде актуальною в наукових пошуках, оскільки значні технологічні зміни та прогрес у суспільстві потребують дедалі більшого вдосконалення й нових пошуків у передачі знань поколінню, яке зростає.

Поняття «підготовка» має не одне трактування, його значення з'являється у багатьох вітчизняних дискурсах та словниках. «Новий тлумачний словник української мови» дає визначення «підготувати», як «надати необхідний запас знань, передавати навички, досвід та інше в процесі навчання, практичної діяльності» [130, с. 359].

У педагогічних словниках «підготовка» трактується як «формування та збагачення настанов, знань та вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань» [131].

Підготовку як «процес формування, удосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання діяльності», розглядає вітчизняна науковиця М. Васильєва, яка також вважає, що цей процес здійснюється в процесі навчання, самоосвіти або професійної освіти [132].

Вітчизняна дослідниця Л. Сущенко пропонує систему підготовки майбутніх учителів, до якої входять такі компоненти, як: *професійний* (знання предмета), *психологічний* (відкритість, розуміння особливостей дітей молодшого шкільного віку, готовність до спілкування) та *педагогічний* (уміння моделювати навчальні ситуації для досягнення набору освітніх цілей). Науковиця притримується теорії, що кожен із запропонованих компонентів впливає на формування професійної компетентності студентів, оскільки залучає їх до «виконання багатогранних функцій вчителя, вихователя, обліку та моделювання значної кількості навчальних ситуацій, практичної діяльності» [133].

Отже, *підготовка майбутніх вчителів іноземних мов* поєднує у собі необхідні для подальшої соціально активної діяльності знання, які при засвоєнні мають чітку системність, інакше може втрачатися логічний ланцюжок

уже засвоєних та нових знань, а ефективність професійної підготовки простежується в подальшій професійній діяльності особистості.

Про важливу роль діяльності в становленні особистості, у тому числі й професійному, свідчать напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців у різних наукових сферах: філософії (І. Бех [87], Г. Балл [15], Н. Верченко [92], М. Вебер [80], С. Щерба [134], В. Щедрін [134] та ін.); психології (Б. Гадзецький [133], А. Маслоу [136], Л. Подоляк [82], В. Чайка [83] та ін.); педагогіці (Г. Балл [15], Г. Дегтярьов [137], І. Зязюн [120], В. Симеченко [138], І. Таможська [139], М. Фіцула [140], Н. Якса [85] та ін.).

Сенс людського існування через дію пропагував у своїх роботах відомий філософ М. Вебер, який зосередив увагу на залежності діяльності від соціуму та схарактеризував ці зв'язки. Філософ уперше запропонував науковій спільноті поняття «соціальна дія», яке позначало дію людини у співвідношенні з діяльністю інших людей, існування індивідуума через професійну діяльність та мотивацію, яка поєднує раціональне й ірраціональне [80]. Провідне значення діяльності в розвитку особистості та осмислення її на соціальному рівні, погляд на діяльність людини як елемент діяльності суспільства у філософському вченні актуальні й понині [134].

У психології діяльність пов'язують із психічними та фізіологічними процесами особистості, які регулюються метою [83], та потрактовують як «специфічну форму активного ставлення до дійсності», впливом на яку є потреба та спрямування на пізнання, творче відтворення й перебудову зовнішнього світу [141, с. 167].

Отже, діяльність перебуває в основі розвитку особистості та є керованою відповідними життєвими потребами особистості. Потреби – це ті стимули, що активізують особистість до відповідної діяльності. Характеристику потреб, спрямованих на досягнення самоактуалізації (також професійної), детально описав у своїх працях відомий психолог А. Маслоу, який запропонував потреби, які залежно від прагнень змінюють одна одну, тобто нове прагнення стає актуальним тоді, коли попереднє прагнення втрачає свою значущість.

Психолог визначив низку провідних потреб, серед яких виокремив такі потреби, як: у безпеці, приналежності, прийнятті та любові, у самоповазі, соціальному статусі, самоактуалізації [136]. Запропоновані психологом потреби та перехід від початкової до наступної потреби ми вбачаємо як зростання також у професійній сфері, що базується на рівні активності діяльності особистості. Що активніше й ефективніше відбувається діяльність людини у необхідних напрямках, то більше потреб вона задовольняє. Адже якщо особистість не проявляє активної діяльності, то їй буде достатньо найнижчих потреб, а необхідність у самоактуалізації буде відсутня. Розглядаючи діяльність як процес суспільний, зауважимо, що професійна діяльність є необхідною складовою розвитку особистості, а аналіз професійних успіхів людини – її професіоналізмом. Тобто потреби стимулюють діяльність яка, своєю чергою, стимулює професійні досягнення. Потрібно також звертати увагу на студентський вік, який є найбільш сприятливим для підготовки до професійної діяльності, оскільки відбуваються психологічні процеси, пов'язані з визначенням соціальних ролей особистості, професійної ідентифікації, автономності від батьків та адаптації до нових соціальних обставин, відчуття себе частиною соціуму в професійному плані.

Нам імпонує підхід вітчизняних науковців, які акцентують на провідному значенні професійної діяльності, яка «забезпечує активність та соціалізацію суб'єкта, розвиток його особистості, надає можливість задовольнити індивідуальні потреби, розкриває мотиви, стимули» [142, с. 241].

У психології розмежовують поняття «діяльність» та «професійна діяльність», указуючи на те що перше є «специфічним видом активності», а друге, крім активності, потребує спеціальної та професійної підготовки, яка складається з комплексу теоретичних знань, практичних навичок чи досвіду [135].

Професійну діяльність у педагогіці вважають спрямованою «на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, активно включатися в політичну, суспільну, культурні та інші

сфери життя суспільство» [140, с. 45]. Тобто науковці не обмежують професійну діяльність фаховими знаннями, навичками та досвідом, а вказують на зв'язок цих знань із соціально-культурними процесами суспільства.

Професійна діяльність майбутніх вчителів іноземних мов тісно пов'язана з різними соціальними, культурними й психологічними процесами та слугує їхнім об'єднувальним компонентом (через об'єднання двох мов відбувається інкультурація і под.). Майбутній учитель іноземних мов у своїй діяльності повинен бути здатним, використовуючи різні методи та засоби, транслювати учням знання, які будуть базуватися на перерахованих процесах та їхньому об'єднанні.

Аналізуючи підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, варто звернути увагу на те, що для них важливим є здатність до взаємодії з іншими, спілкування, комунікація. Але взаємодія ускладнюється тим, що майбутній учитель має володіти не лише вмінням спілкування іноземною мовою, а й емоційно бути пов'язаним із тим, про що розповідає, та високим рівнем комунікації.

У зарубіжних джерелах термін «комунікація» розглядають як «процес, що пов'язує між собою елементи, які взаємодіють спільно для досягнення необхідного результату або мети» [143, с. 5]. У словнику іншомовних слів «комунікацію» (від латин. «communicatio» – повідомлення) потрактовують як «спілкування, передавання інформації від людини до людини – специфічна форма взаємодії людей у процесі пізнавально-трудової діяльності за допомогою мови чи інших знакових систем» [144, с. 141], що вказує на комунікацію як ширше поняття, а спілкування є його складовою.

У філософському енциклопедичному словнику поняття «комунікація» розкрито через «спілкування, обмін думками, відомостями, ідеями» та «передавання одного і того ж змісту від однієї свідомості (колективної чи індивідуальної) до іншої за допомогою знаків, зафіксованих на матеріальних носіях» [145].

У сучасній вітчизняній філософії комунікацію вважають повідомленням, зв'язком, спілкуванням, що у широкому сенсі поняття «окреслює людську взаємодію у світі» та є «ознакою конструктивної взаємодії особистостей, соціальних груп, націй та етносів, яка розгортається на основі толерантності й порозуміння» [146, с. 86].

У «Великій українській енциклопедії» «комунікацію» трактують як процес взаємодії, шляхи сполучення; передавання інформації в суспільстві за допомогою мови та інших сигнальних форм зв'язку, засоби створення передавання й одержання інформації [147].

Отже, спілкування можна розглядати складовою комунікації, що обмежує його можливості в процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Але у складі педагогічної комунікації, яка є складовою професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, спілкування відіграє провідну роль, що позитивно відображається на педагогічній діяльності. Тому, якщо йдеться про підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, то ми притримуємося позиції, що комунікація охопить більше важливих функцій цього процесу, необхідних для формування професійної компетентності.

Наукові пошуки з проблем комунікації в педагогічній сфері розглядаються дослідниками не перше століття та є важливим елементом професійної майстерності. Древньогрецький філософ Платон у своїх працях зосереджував увагу на важливості комунікації та письма як способу обміну інформації, наголошуючи, що письмо може завдати шкоди здатності людини мислити, оскільки знання будуть здобуватися не за допомогою спілкування, а через інші сторонні джерела [148]. Послідовник учень Платона філософ Сократ убачав своїм покликанням виховання людини крізь призму дискусій та бесід, що можна вважати початком зародження педагогічної комунікації.

У вітчизняній науці питання педагогічної комунікації досліджують провідні вчені з різних наукових сфер: філософський погляд на проблему простежується в працях В. Кременя [146], В. Шинкарука [145] та ін.; у

психологічному аспекті цю проблему висвітлюють Н. Бутенко [149], А. Лісневська [150], С. Мусатов [151] та ін.; проблеми підготовки до професійного спілкування, формування комунікативних умінь, професійно-комунікативної підготовки майбутніх учителів розглядали С. Гончаренко [128], Н. Волкова [152], О. Лебідь [152], Л. Савенкова [153], О. Фенцик [154] та ін.

У педагогічній науковій спільноті поняття комунікації описують як «рису особистості, здатності її до спілкування з іншими людьми, товариськість», формування якої відбувається в «процесі життя і діяльності людини в соціальній групі» [128, с. 174]. Натомість спілкування потрактовують як «складну взаємодію людей, в якій здійснюється обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також задовольняють потреби особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі, незалежності тощо» [128, с. 317].

У сучасній педагогіці комунікативність вважають професійно-особистісною якістю педагога, що «характеризується потребою у спілкуванні, здатністю легко вступати у контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування» [154].

Вітчизняною дослідницею Л. Савенковою визначено систему комунікативних умінь педагога, до якої включено *проектування педагогічного спілкування*, що простежується через побудову змісту спілкування, створення творчого самопочуття; *організацію педагогічного спілкування*, що спирається більше на психологічні особливості особистості: самопрезентацію, професійно-педагогічну увагу, орієнтування в ситуації та установалення й підтримування зворотного зв'язку в спілкуванні та ін.; *регулювання педагогічного спілкування* через вербальні та невербальні засоби спілкування, соціальна перцепція, використання «пристосовань» [153].

Педагогічну комунікацію як стимулятор на трьох рівнях активності особистості (біологічному, соціальному та духовному) розглядає вітчизняний дослідник С. Мусатов, який стверджує, що педагогічна комунікація впливає з найзаповітніших потреб людини – потреби у самоствердженні, яка полягає у

визнанні іншими, визначенні свого статусу та визнанні соціумом, а також у можливості передати іншим своє внутрішнє буття. Першочергово – це набутий соціальний досвід, певні переконання, прихильність, любов та ненависть, смаки, пристрасті й інші духовні та естетичні здобутки, які саме через наuczіння передаються новим поколінням [151].

Нам імпонує позиція вітчизняних науковців Н. Волкової та О. Лебідь щодо професійно-педагогічної комунікації, яку автори описують як «систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків та взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних та невербальних засобів, а також засобів комп'ютерної комунікації, регуляції професійно-педагогічних відносин» [152, с. 133]. Такий підхід науковців свідчить, що комунікація майбутніх вчителів іноземних мов виходить за межі діалогічного спілкування чи спілкування між суб'єктами освітнього процесу. Необхідно зосередити увагу на комунікації за допомогою інформаційних технологій, що вказує на актуальність та необхідність використання в освітньому процесі візуальних медіа як одного із способів педагогічної комунікації.

Уперше поняття «візуалізація» в науковий обіг увів К. Юнг як явище, властиве психіці особистості, що ґрунтується на здатності мислити образами. Науковці визнали, що 90 % інформації людина засвоює через зір, тому в процесі еволюції сформувалася здатність мислити образами, які зберігаються в несвідомій частині її психіки [155, с. 225].

У різних словниках термін «візуальний» трактується практично однаково: як «той, який здійснюється безпосередньо очима» [52, с. 186] або такий, що «вироблений незброєним оком або за допомогою оптичних приладів» [156, с. 160].

Закордонні дослідники вбачають у візуалізації «процес формування образу в свідомості особистості або винесення його назовні за допомогою створення зображень чи відеоряду» [46].

Цікавим є підхід до поняття «візуалізація» вітчизняної дослідниці Н. Житеньової, яка вважає це «активним процесом побудови та винесення зі

внутрішнього плану в зовнішній продуктів мозкової інтелектуально-розумової діяльності», де авторка спрямовує візуалізацію до когнітивних психічних явищ особистості, що вказує її вплив на процес засвоєння інформації або знань. Нам імponує думка науковиці про те, що «феномен візуалізації поглиблює загальноприйняте уявлення про наочне сприйняття як обов'язково зримий процес, який може альтернативно будуватися на основі слухових, дотикових та інших відчуттів, які трансформуються в мислеобрази внутрішнього плану діяльності та, у свою чергу, можуть виноситися в зовнішній план у вигляді структурованих образно-сміслових конструкцій» [157, с. 20]. Тобто процес візуалізації відбувається на внутрішньому та зовнішньому психологічному рівні та пов'язаний із когнітивною діяльністю особистості, що вказує на необхідність його застосування в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов.

Обґрунтування актуальності використання візуалізації в освітньому процесі простежується в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядали вплив візуалізації на процес навчання (М. Друшляк [158], О. Семеніхіна [158], І. Джамет [159] та ін.), використання візуалізації у методиці викладання (Б. Брюкер [160], П. Гер'єтс [160] та ін.), візуалізація навчальної інформації в процесі формування професійної майстерності майбутніх вчителів (І. Андрущенко [161], Л. Білоусова [162], І. Ліпчевська [163], О. Малихін [163] та ін.).

Про вплив візуалізації на формування майбутнього вчителя у своїх дослідженнях наголошують вітчизняні науковці, стверджуючи, що цей процес, поряд із різними почуттями, допомагає пізнати навчальний матеріал через зорове сприйняття, що «залишає у свідомості людини певні образи, уявлення, моделі» і вони є основою для розвитку просторової уяви, що необхідно як майбутньому вчителю, так і учням, які будуть у нього навчатися [158, с. 138]. Також науковці О. Семеніхіна та М. Друшляк зосереджують увагу на підвищенні ефективності навчального процесу та його збагаченні з використанням візуалізації, зазначаючи, що у «процесі візуалізації із використанням мультимедійних технологій реалізується основний дидактичний

принцип наочності, з'являються глибинні внутрішні взаємозв'язки, формуються асоціативні зв'язки, підтверджується знання теоретичного підґрунтя факту та його інтерпретації» [164, с. 70].

Сучасні дослідники також розрізняють поняття «наочність» та «візуалізація», указуючи на те, що «наочність» є засобом навчання, тоді як «візуалізація» – це цілеспрямовані, спеціально розроблені й організовані навчальні матеріали для стимулювання мислення [165].

Отже, розглядаючи професійну підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, доцільніше використовувати поняття *візуалізації*, яка є ширшим поняттям та залучає більше засобів навчання, ніж наочність, та сприяє розвитку професійної компетентності, стимулюючи потрібну для майбутнього фаху мисленнєву діяльність.

Питання комунікації й отримання інформації через візуалізацію активно стали розглядати в наукових дослідженнях середини ХХ ст., які базувалися на теоріях канадського філософа, публіциста, професора Г. МакЛюена. Його теорії масових комунікацій були висвітлені в книзі «До розуміння засобів масової комунікації: продовження людини» [166], яка розкривала проблеми передачі інформації та комунікації за допомогою аудіовізуальних масмедіа. Автор звернув увагу на те, що спосіб передачі інформації не є суто технічним прийомом, а відзначає зміст комунікаційних відносин у сучасному світі та довів, що за допомогою технічних засобів створюється широке поле функціонування усної інформації. Науковець також зосередив увагу на необхідності «візуальної грамотності», яка має базуватися на адекватному сприйманні та розумінні медіавізуальних образів.

Варто зауважити, що саме професор Г. МакЛюен започаткував використання поняття «медіа», яке використовувалося для позначення явищ «масової культури». Дослідник застосовував це поняття для аналізу комунікативних каналів в інформаційному суспільстві, що утворилося за допомогою новітніх засобів масової інформації. Г. МакЛюен розглядав медіа не лише як засіб передачі інформації, а в більш широкому розумінні, адже

відносив до нього медіатехнології, технічні засоби, засоби-посередники, що вносили суттєві зміни в комунікацію людини з навколишнім світом (природою та соціумом) і реорганізовували спосіб життя та світосприйняття особистості. До таких засобів він відносив усне мовлення, письмо, електричне світло, дороги, одяг, гроші, транспортні засоби, телефон, кіно, радіо, телебачення, зброю та багато іншого» [166].

У словниках «медіа» (від лат. *medium* – засіб, спосіб) визначають як «засоби та інструменти зберігання і передачі інформації та даних для індивідуальної чи/та масової аудиторії». Також це поняття часто вживають як синонім ЗМІ, мас-медіа. Як зазначають в «Енциклопедії Сучасної України», у закордонних підходах медіа має ширше значення та розглядається з погляду комунікації, яка є в основі «поширення інформації, ідей, думок, що є частиною людського життя, а методи та способи донесення цих даних є медіа (листівки друзів, телефонні розмови, комп'ютерні диски тощо). Також до медіа відносять «засоби зв'язку і передачі інформації різних типів – від найдавніших (мова жестів, наскельні малюнки та ін.) до найсучасніших, що утворюють глобальні інформаційні супермагістралі» [167].

За визначенням Дж. Лалла, поняття «медіа» – це засоби масової інформації, комунікаційні галузі та технології, що включають пресу, радіо, телебачення, кіно, але таке ж значення науковець надає поняттю «мас-медіа» з відмінністю в тому, що «масовий» указує на поширення інформації серед великої кількості людей на великих територіях [168].

У вітчизняних наукових джерелах «медіа» вважають широким поняттям, що об'єднує інформаційні засоби та передачу конкретній особистості повідомлення у різних формах. Дослідники відзначають, що рівень впливу та значення медіа непинно зростають з кожним роком та поступово займають місце одного з основних засобів, який допомагає особистості освоювати й оцінювати дійсність із соціальної та психологічної позицій та має в основі породження креативності й інновації. Науковці акцентують на тому, що медіа є

не лише комунікаційним середовищем, а й комунікаційним процесом, тобто суспільними комунікаторами [169].

Зв'язок медіа та освіти є актуальним у сучасній науці, адже зростання значення медіа відбувається з року в рік і поступово займає провідне місце в отриманні інформації та розвитку самоосвіти особистості. Тому частиною освітнього процесу розглядають медіаосвіту, яка спрямована на формування медіакультури. Про актуальність цього процесу в сучасній освіті свідчать Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція від 21 квітня 2021 р.), схвалена Президією Національної академії педагогічних наук України [170], та наукові пошуки вітчизняних і зарубіжних науковців (О. Волошенюк [171], С. Гончаренко [78], В. Іванов [171], Л. Кульчинська [171], Г. Онкович [172], В. Поттер [173] та ін.)

У зарубіжних дослідженнях медіаосвіта розглядається як формування нової коаліції для розширення кордонів, збільшення свобод та урізноманітнення комунікації, що має сприяти критичному розумінню медіа як нового підходу до освіти на всіх рівнях [174, с. 67].

В українських наукових та довідкових джерелах медіаосвіта пояснюється як напрям у педагогіці, спрямований на вивчення закономірностей масової комунікації для підготовки підростаючого покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, сприймання медіаінформації та її вплив на особистість [78, с. 204]. Медіаосвіта є також діяльним процесом, що спрямований на розвиток і саморозвиток особистості й базується на засобах масової інформації та їхніх матеріалах [172, с. 90]. Отже, можемо констатувати, що медіа тісно переплітаються з освітнім процесом та впливають на розвиток особистості на різних рівнях онтогенезу, що відображається на професійній підготовці.

Візуальні медіа в освітньому процесі можна трактувати як інформаційно-освітній контент та засіб, що базується на необхідних для професійної педагогічної діяльності елементах та сприяє процесу розвитку необхідних знань через вплив на психологічні та соціальні процеси особистості способами комунікації, сприйняття й обробки потрібної інформації.

У майбутніх вчителів іноземних мов медіа є необхідним засобом не лише для отримання знань, а й для розвитку лінгвістичних умінь та навичок. Використання медіа уможлиблює навчання та самовдосконалення іноземної мови за допомогою широкого доступу до необхідної інформації (наукова та художня література, відео- та аудіоматеріали та ін.), але вагомим у цьому процесі є пряме спілкування з носіями тієї мови, яка вивчається. Таке спілкування сприяє швидшому вдосконаленню іноземної мови, надає навички професійного та побутового спілкування, корегує та покращує вимову, допомагає швидшій інкультурації в інший культурний простір через мовний аспект.

Отже, застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов є складним процесом, який базується на можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та трансформації візуальної складової в цілеспрямовані освітні матеріали, які стимулюють когнітивно-мисленнєву діяльність та спрямовують її на формування необхідних компонентів професійної компетентності.

Застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов – це складний процес, який указує на рівень сформованості професійної компетентності, оскільки здатність до впровадження інновацій (якими є візуальні медіа) є однією з потрібних компетентностей у сучасній професійній педагогічній діяльності.

Професійну компетентність розглядають як інтегровану ознаку особистості, що поєднує загальнокультурні, загальнопрофесійні, ключові компетентності та досвід професійної діяльності [175]. Вона включає в себе поєднання знань, умінь, навичок, досвіду, здатності приймати рішення та брати на себе професійну відповідальність, уміти прогнозувати результати [176, с. 42].

Отже, компетентності, що формуються протягом відповідного періоду життя, можна вважати професійними, якщо вони застосовуються в професійній діяльності та спираються на професійний досвід. Майбутнім учителям такий

досвід можливо отримати під час освітнього процесу, який має базуватися на сучасних технологіях навчання з використанням візуальних медіа.

Професійну компетентність майбутнього вчителя іноземних мов дослідники визначають як інтегроване утворення особистості та вказують на те, що ця компетентність синтезує в собі необхідні та відповідні компетенції. До перших відносять практично-методичну, психолого-педагогічну, особистісно-мотиваційну компетенції, тобто такі, які можуть бути актуальними для вчителів різних спеціальностей. Тоді як відповідні компетенції включають у себе ті складові, що мають безпосереднє відношення до майбутнього вчителя іноземної мови – мовна, мовленнєва, лінгвокраєзнавча, дискурсивна, соціокультурна, комунікативна, здатність до самоосвіти, самопізнання, полікультурність, діалогічність та ін. [177]. У зазначену компетентність науковці включають також сукупність соціального, полікультурного, когнітивно-технологічного та персонального компонентів [178, с. 135].

Питання професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов є досить актуальним на нинішньому етапі розвитку вітчизняної освіти, про що свідчать праці науковців (В. Аніщенко [176], О. Діордіященко [179], С. Іць [180], Т. Комарницька [181], О. Котенко [182], О. Попова [183], В. Тадеєва [184], Н. Тонконог [185] та ін.).

Формування професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов із медіа та сучасними ІКТ пов'язує у своїх наукових працях дослідниця С. Іць, яка вказує на те, що зазначена компетентність є системним, багатовимірним феноменом, що «охоплює методичну, змістову, процесуальну та особистісну складові навчально-виховного процесу вищого навчального закладу». Науковиця акцентує на тому, що сучасний світ має нескінченну тенденцію до зростання кількості інформації, підвищення ролі особистості, інтелектуалізації її діяльності та швидкоплинності зміни техніки й технологій у світі, виникнення орієнтування на цінності інформаційного суспільства, що прийшло на зміну соціокультурним традиціям. Нині процес технологізації та інформатизації суспільства проявляється у всіх сферах діяльності людей і

провідна роль належить учителю, який існує в такому інформаційному суспільстві [180].

Вітчизняні науковці також виокремлюють необхідні компетенції (складові) професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов, до яких відносять особистісну компетенцію (усвідомлення значущої ролі вчителя); соціальну (затвердження статусу свого предмету); мовну (досконале володіння мовою); філологічну (володіння сучасними теоретичними знаннями з культурології) [181]. Науковиця Г. Тонконог вважає, що професійна компетенція вчителя іноземних мов складається із загальнокомунікативної мовної і мовленнєвої, соціокультурної, лінгвокраєзнавчої, культурознавчої, лінгводидактичної компетенцій, які базуються на певному спектрові вмій [185, с. 322].

Необхідно враховувати, що професійна компетентність не є сталим явищем, вона гнучка до змін, на які впливають зовнішні фактори, науково-технічний прогрес тощо. Професійна компетентність не має чітко встановлених компетенцій, що необхідні для її сформованості, адже кожна професія має свої вимоги до здібностей фахівця, які будуть впливати на процес адаптації та професійне виконання обов'язків [186, с. 24]. Такий погляд на професійну компетентність є досить влучним, оскільки вказує на необхідність майбутніх вчителів до адаптації здобутків у новітніх технологіях та гнучкості щодо їх впровадження й застосування в різноманітних технологіях навчання. Технічний прогрес має безпосередній вплив на педагогічну діяльність, адже педагогічні досягнення тісно переплелися з технологічними та багато в чому від них залежать. Сучасну освіту неможливо уявити без застосування технологій, особливо без візуальних медіа. Тому ми виокремили ті компоненти, сформованість яких допоможе визначити рівень здатності застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов, що має значний вплив на формування професійної компетентності, – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний.

Професійно-особистісний компонент є необхідним елементом у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, що впливає на професійне становлення особистості та її здатність до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Зарубіжні науковці вважають процес професійно-особистісного становлення довготривалим, що базується на професійному зростанні майбутнього педагога через цілісний процес професійного й особистого розвитку, стадії якого співвідносять із життєвими етапами, що координуються віком та досвідом людини [187].

Сучасні психологи зосереджують увагу на таких провідних особистісних якостях фахівців, які базуються на моральних основах та поділяють їх на загальні моральні якості (патріотизм, гуманізм, справедливість), конкретні моральні якості (совість, моральна воля, професійна чесність, організованість, товарицькість, принциповість), специфічні моральні якості (скромність, відповідальність, щедрість, великодушність, оптимізм) [30, с. 67]. Для майбутнього вчителя іноземних мов зазначені якості є необхідними у професійній діяльності та становлять основу педагогічної професії. Адже майбутній учитель є взірцем не лише для учнів, які формують своє бачення моральних основ, а й для батьків щодо особливостей взаємодії в соціумі. Тому запропоновані якості розглядаємо провідними в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов.

Професія вчителя спрямована на взаємодію з людьми різного віку, є професією «людина-людина», тому, на відміну від професій, які не мають такої взаємодії, ця професія потребує відповідного іміджу. Педагогічний імідж нині є суперечливим та має різноманітні трактування. Науковці розглядають його як «образ рольової відповідності професійним вимогам, який формується педагогом і доповнюється індивідуальними характеристиками в процесі міжособистісної взаємодії з колегами, студентами, керівництвом, суспільством» [188, с. 146]; як «стиль професійно-педагогічної діяльності, манери спілкування,

уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності» [189].

Цікавим та актуальним нині є трактування професійного іміджу дослідницею Л. Кайдановою, яка вважає, що він є одним з основних засобів реалізації принципів навчання й виховання. Авторка пов'язує педагогічний імідж із важливістю формування професійної компетентності, педагогічної майстерності, педагогічної культури та вказує на вплив особистісних і професійних якостей на педагогічний імідж [190, с. 27]. Нам імпонує такий підхід науковиці, оскільки він об'єднує всі необхідні аспекти педагогічної професії, що забезпечать ефективне застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Сучасні науковці вважають, що педагогічний імідж формує система елементів, які необхідні для створення позитивного ефекту на студентів та сприяють успішній викладацькій діяльності. До таких елементів відносять поведінку викладача в різних аспектах (поведінка у професійному середовищі, контроль емоційного стану, здатність до комунікації з різними типами особистостей), систему моральних та етичних цінностей, статус і самооцінку, сукупність особистісних якостей. Також науковці виокремлюють на провідне місце аудіовізуальну культуру особи, яка поєднує в собі грамотність мовлення, манери, стиль одягу та його доречність у конкретній ситуації, уміння триматися на публіці, презентувати інформацію певній цільовій аудиторії [191, с. 630].

Отож, професійно-особистісний компонент указує на готовність до професійного самовизначення, формування педагогічного іміджу, освоєння професії вчителя, що проявляється на перших курсах навчання, а під час подальшого засвоєння професії активізує бажання до професійної самоактуалізації та виражається через здатність до самооцінювання своїх можливостей і розвитку професійно необхідних якостей у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності. Запропонований нами компонент сприяє усвідомленню людиною своїх професійних здібностей, які

підсилюються та розвиваються впродовж навчання та всього періоду професійної діяльності.

Мотиваційний компонент. Значну роль у професійній підготовці майбутніх вчителів відіграє психологічний компонент, який уміщує мотивацію (внутрішню та зовнішню); рефлексію (осмислення власних професійних дій, самоаналіз, самопізнання); емоційний інтелект (розуміння та здатність керувати власними емоціями та розпізнавати емоції інших).

Мотивація є провідним процесом у будь якій діяльності; узагальнено її визначають як сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності людини, її поведінки [141]; «особистісна рушійна сила, що спонукає до процесу ініціації та підтримки цілеспрямованої поведінки» [192].

Мотивація складається з низки мотивів, її поділяють на внутрішню та зовнішню. У закордонних дослідженнях науковці зазначають, що незважаючи на те що поведінка людини може бути мотивованою ззовні, лише за умов внутрішньої мотивації цей процес є вільним та ефективним [193].

Внутрішньою є мотивація, що базується на прагненні виконати певну діяльність, керуючись власним бажанням, заради самого процесу діяльності, отримуючи від такої активності задоволення, позитивні емоції, та розглядається як позитивний виклик до дій, а не для одержання винагороди чи внаслідок зовнішніх вимог [194; 195].

На відміну від внутрішньої зовнішня мотивація ґрунтується на різноманітні факторів заохочення, зовнішньому стимулі та винагороді, бажанні працювати над чимось для отримання певного результату [195, с. 224].

Вітчизняні науковці акцентують на змінюваності мотивації протягом життя, на що впливають як зовнішні (зміна умов праці, заробітної плати, втрата професією актуальності, кадрові зміни на місці роботи тощо), так і внутрішні (перегляд своїх життєвих пріоритетів, проблеми зі здоров'ям, емоційне вигорання та професійна деформація тощо) чинники, які можуть визначати як

силу мотивації, так і актуальність тих чи інших мотивів у певний період життя людини [196].

Професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов теж базується на зовнішній та внутрішній мотивації, що має вплив на процес застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Розглядаючи внутрішню мотивацію у цьому процесі, звертаємо увагу, що, крім бажання опанувати професійно необхідні знання, у студентів має сформуватися стимул застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Сучасний світ перенасичений різноманітним зацікавленням опанувати застосування візуальних медіа в освітньому процесі, оскільки ці засоби є ближчими за сприйняттям інформації для молодого покоління і викликають зацікавленість, яка в процесі навчання може перерости у внутрішню мотивацію, що буде проявлятися в позитивній професійній підготовці.

Зовнішня мотивація традиційно буде стимулювати мотивацію досягнення через високе оцінювання предмета, позитивних оцінок, але при цьому використання візуальних медіа буде повсякденним, що створить у студентів враження легкості їхнього застосування в професійній діяльності. Поглиблене вивчення методики застосування візуальних медіа в професійній діяльності може призвести студентів до внутрішньої дезмотивації, оскільки цей процес потребує докладання більших зусиль та спеціальних знань, ніж видається на перший погляд. Адже візуальні медіа перестають бути засобом розваги чи відпочинку і перетворюються у професійний засіб навчання. Також може відбуватися стимулювання пізнавально-когнітивних мотивів студентів, що буде сприяти ефективності засвоєння знань, викликати у них бажання досягнення результату під час виконання завдання. Тому застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов має активно відбуватися під час освітнього процесу, що вимагає від викладача впровадження інноваційних та інтерактивних технологій навчання. Негативним проявом та дезмотивацією є те, що сучасні медіа та візуалізація інформації позбавляють студентів самостійності у пошуку інформації, здатності до креативності у створенні

візуалізації інформації (наприклад, «хмару слів» можна створити за допомогою відповідного сайту, а не за допомогою власної креативності та бачення проблеми).

Отже, мотивація студентів до застосування візуальних медіа у професійній діяльності залежить від викладача, який за допомогою педагогічної майстерності та гармонійного поєднання форм, методів та технологій навчання стимулює, посилює та поєднує зовнішню і внутрішню мотивації майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.

Комунікативний компонент у застосуванні візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов є складним у формуванні, оскільки він в основі полягає від професійних знань, психологічної взаємодії та здатності користування сучасними інформаційно-комунікативними технологіями. Для майбутніх вчителів іноземних мов є необхідним вміння чітко висловлювати свої думки, здатність переконувати, асертивно спілкуватися й аргументувати, уміти аналізувати, передавати інформацію, вести діалог, установлювати міжособистісну взаємодію зі всіма суб'єктами освітнього процесу. Усі ці вміння залежать від сформованості комунікативного компонента.

У словниках поняття комунікації зводять здебільшого до обміну інформацією, спілкування, контактів між людьми, що формується в соціальній групі та є однією із соціальних компетентностей [52; 78; 156; 197].

Науковиця, психолог Л. Орбан-Лембрик пропонує ширше поняття комунікації, яке охоплює не лише обмін інформацією, «а і те, як вона формується, відправляється, отримується, уточняється, переробляється, обговорюється, розвивається, а також налагоджується спільна інформаційна діяльність» [30, с. 129]. Тому комунікативний компонент, крім знань рідної та іноземної мови, здатності спілкуватися, потребує від майбутнього вчителя іноземної мови вміння впроваджувати професійні знання в медіапросторі та бути медіаосвіченим і грамотним, що є основою формування комунікаційного компонента.

Зарубіжні науковці зосереджують увагу на тому, що медіаосвіта означає критичне мислення, розвитком якого є створення особою власної медіапродукції, а для активної участі в суспільному житті медіаосвіта необхідна [198].

Медіаосвіту трактують як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі мас-медіа з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь потенційного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання з різними формами самовираження за допомогою медіатекстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [171, с. 2]. Тобто медіаосвіта охоплює та розвиває необхідні для комунікативного компонента вміння та навички, які сприятимуть застосуванню візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності. Важливість формування цього компонента полягає в тому, що студент повинен усвідомлювати цінність та достовірність інформації, яку він використовує та знаходить за допомогою інтернетівських мереж, медіатекстів, засобів ЗМІ і под., адже від рівня цієї інформації залежить формування як власного світогляду, так і формування світогляду учнів.

Також значну роль відіграє здатність отримання інформації із застосуванням медіа від іншої особи, що базується на вмінні взаємодії та толерантного спілкування, справедливій оцінці дій, розуміння етнічних особливостей людини та створення безконфліктного середовища спілкування, що залежить від сформованості *соціокультурного компонента*.

У сучасній психології акцентують увагу на тому, що професійний розвиток залежить від процесу соціалізації, який відбувається в онтогенезі людини та спрямований на привласнення різноманітних аспектів світу, до яких відносять професійну роль, мотивацію, знання, уміння, навички. Структурує професійний розвиток розподіл праця, що притаманний певній культурі [199]. Водночас основним механізмом передачі культури є соціалізація – процес формування особистості, залучення людини до життя серед людей. На думку

вітчизняного науковця В. Левкулич, людина не народжується з генетично запрограмованою поведінкою. Для існування в соціумі особистість має засвоїти та освоїти культуру, притаманну її соціуму та соціальному середовищу. Автор вважає, що людина гнучка до входження в іншу культуру чи епоху, якщо формується в їхньому світоглядному контексті [200]. Тобто відбувається поєднання та взаємовплив соціальної та культурної сфер, що впливає на професійну підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, оскільки вони поєднують у собі дві культури та мають навички соціальної взаємодії через спілкування з носіями не лише рідної, а й іноземних мов.

Сучасні науковці трактують «соціокультурний» як такий, що пов'язує соціальну і культурну сфери, але при цьому розглядають їх як самостійні явища, але обидві ці сфери вважають обов'язковими умовами життєдіяльності соціуму, соціальним суб'єктом – носієм соціальних характеристик та дій, виробником культурних цінностей [201]. Тобто мову розглядаємо як соціокультурне явище, адже вона є соціально необхідним елементом у взаємодії соціальних суб'єктів та показником відповідної культури. Важливим елементом у сучасному соціумі є інтернет, який став частиною взаємодії людей і від якого залежні візуальні медіа в освіті.

Інтернет нині теж є соціокультурним феноменом, який об'єднує необхідні для сучасного соціуму компоненти та культурні явища, які були перенесені в інтернетівську площину. Такий підхід чітко вказує на потребу формування комунікаційного компонента в майбутніх вчителів іноземних мов, оскільки застосування візуальних медіа в професійній діяльності потребують культурологічної та соціальної основи, адже вчителі іноземної мови є носіями культури в соціумі.

Професійна діяльність не можлива без професійної компетентності та залежить від сформованості компетентностей, натомість професійну підготовку розглядаємо як об'єднувальний елемент між професійною компетентністю та діяльністю, тому сформованість компонентів професійної підготовки допоможе спрямувати професійно необхідні компетентності до професійної діяльності.

Тобто це етап переходу від теорії до практики та поєднання цих напрямів у застосуванні візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов (рис. 1.1).

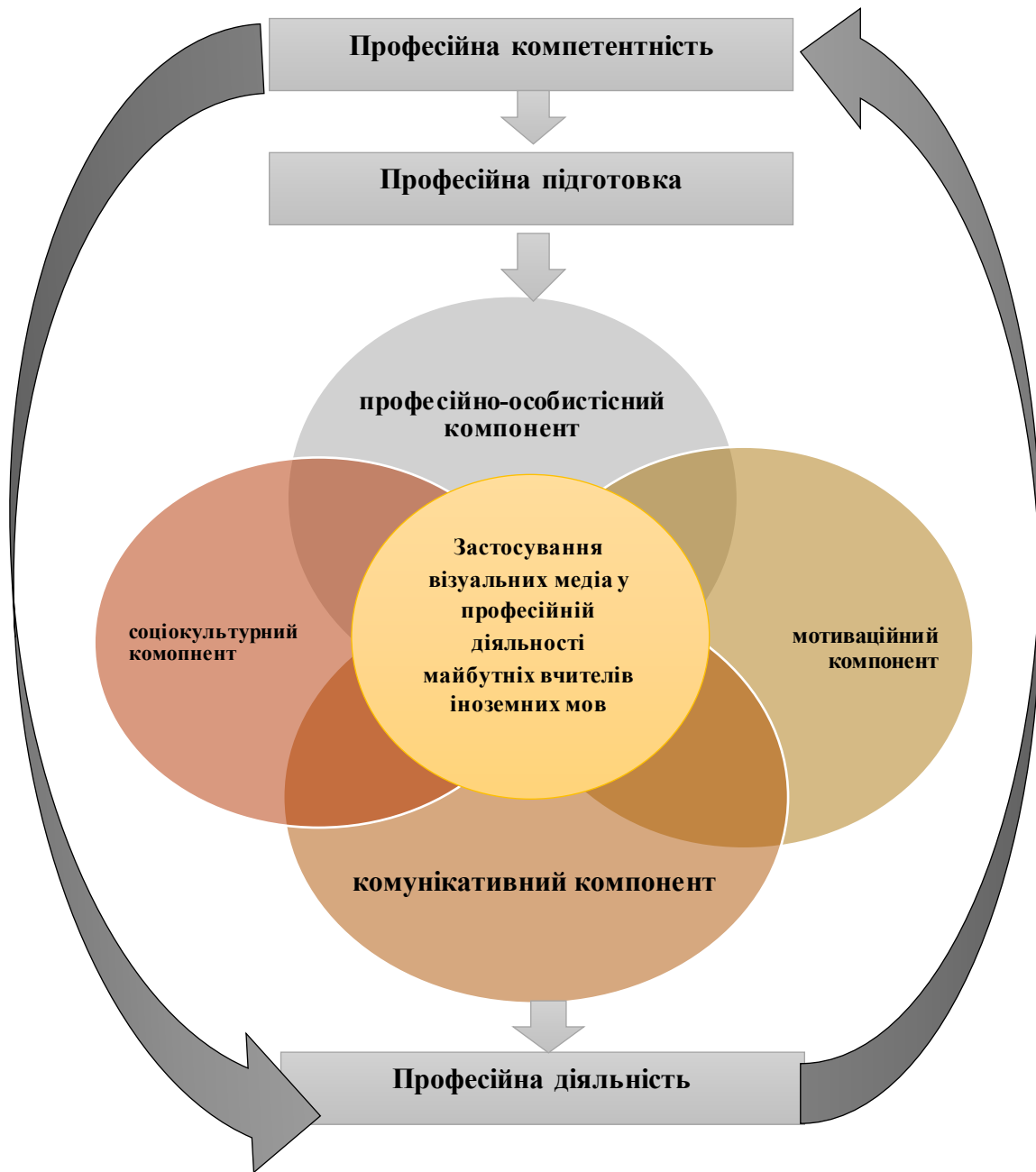

Рис. 1.2. Структура застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності (джерело створено автором самостійно)

Запропоновані нами компоненти спрямовані на формування високого рівня застосування візуальних медіа майбутніми вчителями у професійній діяльності. Компоненти взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Несформованість одного з компонентів може знизити рівень застосування

візуальних медіа та призвести до зниження ефективності їхнього використання в освітньому процесі. Компоненти не мають ієрархії, тому їхнє формування може відбуватися одночасно й окремо та є гнучким до необхідних в освітньому процесі змін.

Отже, від рівня сформованості кожного компонента професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов залежить рівень здатності застосування візуальних медіа у професійній діяльності. Візуальні медіа прогресують, з'являються нові технології та бачення їхнього застосування в освітньому процесі, тому формування кожного компонента має створити такий простір, який буде спонукати студентів до самовдосконалення у цьому напрямі та розвивати власні навички у застосуванні візуальних медіа.

1.3. Виокремлення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа в професійній діяльності

Потужні євроінтеграційні процеси в освітянському середовищі потребують посиленого контролю та діагностики в організації професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов. Вища освіта в інноваційному руслі потребує перегляду та оптимізації методів оцінювання та діагностики результатів навчання. Важливим елементом ефективного формування необхідних професійних компетентностей у педагогічній вищій школі є відхід від традиційних і використання сучасних інноваційних форм і методів навчання та інформаційно-комунікаційних технологій. Така модернізація освітнього процесу потребує перегляду методів оцінювання та застосування таких, які будуть спонукати майбутнього вчителя до отримання професійно необхідних знань, умінь, навичок, досвіду, сприяти розвитку важливих педагогічних якостей. Оцінювання постає стрижневим елементом цілісного освітнього процесу, що вказує на якість освіти, ефективність підготовки та рівень сформованості майбутнього фахівця.

Сучасні науковці (Т. Плачинда, Т. Канівець) вважають, що оцінка є одним із способів управління освітнім процесом та за своєю суттю є процесом зворотного зв'язку. Також у педагогіці пов'язують внутрішню мотивацію та ефективність навчальної діяльності з досконалим оцінним контролем, який робить успішним керування освіти майбутнього фахівця [202], що позитивно впливає на якість вищої освіти. Також науковці вважають, що головною метою контролю виступає визначення якості у формі оцінки, а успішність студентів виражається системою показників, що відображають наявність у них об'єктивних знань, умінь та навичок, визначають ступінь їх засвоєння відповідно до вимог, що висуваються навчальними програмами. Цікавим у поглядах науковців є твердження того, що оцінка – це не лише бал (цифра), вона має включати характеристику результатів навчання, їх позитивних моментів та недоліків, емоційне ставлення. Основними принципами в процесі оцінювання є: систематичність, плановість, системність, об'єктивність, диференційованість, відкритість (наочність) [203].

Про якість освіти через результативність ідеться в державних документах, зокрема в Законі України «Про освіту» вказується, що якістю освіти є «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг» [2]. У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що якістю вищої освіти є «відповідність умовам провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості» [4]. Тобто підготовка майбутнього фахівця напряду залежить від контролю освітнього процесу та його результативності, а це потребує відповідних методів оцінювання. Також з урахуванням використання у вищій школі сучасних методів і технологій необхідно детально аналізувати та продумувати критерії оцінювання й вимоги

до контролю, адже результати навчання потрібно буде аргументувати та окреслити їхню безупередженість.

Проблеми контролю й оцінювання знань студентів, визначення їхніх показників та рівнів у сучасній освіті розкриваються низкою вітчизняних та зарубіжних науковців у таких аспектах: питання оцінювання у вищій освіті (А. Коломієць [204], В. Каплінський [205], Т. Канівець [203], Н. Лазаренко [205], І. Мельничук [206], Д. Саллер [207] та ін.); упровадження рейтингового оцінювання у вищій школі (О. Кузнєцова [208], Т. Плачинда [202], Л. Штефан [208] та ін.); інноваційні методи оцінювання (Дж. Біггс [209], М. Євтух [210], Л. Ткаченко [211] та ін.).

Цікавою й актуальною в оцінюванні знань тривалий час залишається таксономія Б. Блума [212; 213], яка набула популярності в середині минулого століття (1956 р.). У її основі – рівні знань, які співвідносять із кожним рівнем когнітивного процесу. Студент запам'ятовує фактичне або процедурне знання, розуміє концептуальне чи метакогнітивне знання або аналізує фактичне знання [214].

Вчені різних країн світу досліджують та впроваджують ідеї таксономії в освітній процес, розкривають її сутність у своїх дослідженнях (Л. Андерсон [215], Н. Гупан [216], Н. Дичка [217], М. Енгельгарт [212], М. Келлі [214], Д. Кретвол [215], О. Павленко [217], О. Пометун [216], Е. Фюрст [212] та ін.). Доцільність використання таксономії Б. Блума в процесі вивчення іноземної мови розглядають Н. Дичка [217], О. Павленко [217], Т. Панасюк [218], Т. Устімова [219] та ін., але питання використання таксономії для визначення рівня знань майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності розкрита недостатньо. На нашу думку, особливої уваги таксономія заслуговує під час застосування інтерактивних технологій навчання в процесі застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності, бо допомагає в адекватності оцінювання набутих знань, умінь, навичок та досвіду студентів.

Нині оцінювання є дотичним до всіх аспектів діяльності навчального закладу, крім рівня засвоєння навчальної програми і якості викладання, відбувається оцінка академічної підтримки, відповідність запитам ринку праці, зв'язки з громадськістю і под. [207].

Варто звернути особливу увагу на те, що оцінювання полягає не лише у вимірі знань, умінь та навичок студента, а в ньому виокремлюють і психологічний елемент, який орієнтується на формування особистісних якостей студента. Науковці враховують, що «кожна дисципліна навчального плану спрямована на формування певних груп якостей фахівця, в тому числі і особистісних, професійне проектування структури навчальної діяльності є важливою дидактичною умовою організації оцінювання навчальних досягнень студентів [210].

У дослідженнях зарубіжних науковців існує думка про двоякість поглядів на цілі оцінювання студентів, які можна розглядати з боку як викладачів, так і студентів із відмінністю в тому, що для перших відбувається орієнтація на результати навчання, які залежать від освітнього процесу і які можна оцінити, тобто наявна кінцева ціль, тоді як оцінювання студентів є швидше метою, а не показником рівня здобутих знань [209]. Саме тому критерії оцінювання, які розробляє викладач, мають формуватися з урахуванням тих факторів, які будуть стимулювати до отримання знань та професії, а не для отримання диплома з гарними оцінками.

Сучасні методи й технології викладання, застосування візуальних медіа в освітньому процесі вимагають нового погляду на оцінювання знань студентів, тому контроль та оцінювання знань нинішніх студентів відрізняються від традиційних. Відхід від «шкільного» опитування студентів і застосування новітніх форм та методів оцінювання знань найкраще мотивують до навчання та здобуття якості знань, при цьому руйнують бар'єр між викладачем і студентом [206, с. 103]. Такий підхід в оцінюванні потрібний у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, адже цю інновацію в освіті неможливо оцінити, базуючись на

традиційних підходах. Саме застосування візуальних медіа вимагає оцінки психологічних та культурних основ майбутнього вчителя, переплетення теоретичних і практичних знань та вмінь, здатності застосування й подальшого саморозвитку в цій сфері.

Вітчизняні педагоги в дослідженнях стосовно застосування медіа, медіазасобів, візуальних медіа майбутніми вчителями різняться у своїх підходах до визначення критеріїв оцінювання. У педагогічних джерелах критерій потрактовують як ознаку та взятую за основу класифікацію у розвитку педагогічного професіоналізму, яке є мірилом, вимогою, випробовуванням для визначення оцінки особистості, предмета, явища [220], який проявляється через судження, дії, вчинки та внутрішні чинники: мотиви, цілеспрямованість, осмислення, творча активність, самостійність, відповідальність [221].

Оцінювання не буде повноцінним та об'єктивним без чітко визначених показників, які вважають тими даними, що підтверджують результативність процесу та досягнення в будь-чому; засіб, який сприяє вимірюванню альтернативи найбільш оптимального вирішення практичних завдань у різних умовах [222, с. 21]. Тоді як за ступінь визначення величини, розвитку, значущості чого-небудь правлять рівні, потрібні в процесі оцінювання [223, с. 354].

Ретельність визначення критеріїв оцінювання важлива також тим, що студентів інформують про вимоги, передбачені навчальною програмою. Такий «прозорий» підхід до оцінювання більше стимулює студентів до навчання та робить їх активними учасниками освітнього процесу, дає змогу краще планувати власну діяльність, самостійно відстежувати й оцінювати власні навчальні досягнення. Вітчизняні науковці зауважують, що визначення критеріїв оцінювання навчальної діяльності студентів у вищій освіті дозволяє підвищити прозорість процесу оцінювання шляхом надання студентам можливості усвідомити підстави їхніх навчальних досягнень, підвищити ефективність зворотного зв'язку й об'єктивність оцінювання [208].

Вітчизняні дослідники передбачають такі принципи оцінювання навчальної діяльності, як плановість (планування, а не стихійність аналізу й оцінювання); систематичність і системність (використання різноманітних методів оцінювання та відповідність оцінювання структурним компонентам змісту вивченого матеріалу); об'єктивність (обґрунтовані критерії визначення успішності); диференційованість (індивідуальні особливості й інтелектуальні здібності); відкритість (оцінювання для всіх груп однаково, вимоги повідомляються з початку вивчення матеріалу, оцінки повідомляються, аналіз результатів оцінювання, зворотний зв'язок) [203, с. 12].

У дослідженнях вітчизняної науковиці Л. Петрик щодо застосування медіазасобів на уроках іноземних мов виокремлено критерії, які формують відповідні компоненти, наприклад, цільовий критерій визначає сформованість мотиваційного компонента; знаннєвий критерій – когнітивного компонента; методичний критерій – технологічного компонента; оцінно-рефлексивний критерій – рефлексивного компонента. Також авторка додає показники по кожному критерію оцінювання, які характеризують сформованість зазначених компонентів [224].

Для ефективного оцінювання знань майбутніми вчителями іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності розглядаємо потребу дотримання таких умов цього процесу, як: єдність оцінювання і матеріалів предмета (оцінювання залежить від складності завдання); передбачення кінцевого результату; урахування психологічних особливостей кожного студента (здатність до асертивного спілкування в соціальних мережах, рефлексії та ін.); чітке визначення вимог до технічних, теоретичних знань та здатності їхнього практичного використання; самостійність і креативність при виконанні завдань; уміння використовувати візуальні медіа відповідно до мети заняття, форм, методів та технологій навчання; інформування кожного студента про його успішність та методи оцінювання, які використовуються.

В оцінюванні ми умовно виокремлюємо психологічний, когнітивний та практичний аспекти, які необхідні для об'єктивного погляду на сформованість

компонентів та впливають на застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності. *Психологічний аспект* охоплює рівень мотивації до навчання (або до отримання диплома); здатність до самоактуалізації через самостійну роботу; уміння асертивного спілкування в соціальних мережах та під час особистих зустрічей; здатність до рефлексії та емпатії; стресостійкість до негативних ситуацій; толерантність у ставленні до інших; прояв особистісних рис чи якостей для досягнення навчального результату. *Когнітивний аспект* відповідає за рівень знань у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності; уміння вести діалог (рідною чи іноземною мовами) на професійному рівні; аналізувати та добирати науково-літературні джерела для обраних тем і под. *Практичний аспект* забезпечує об'єктивне оцінювання через здатність поєднання теоретичних знань на практиці; уміння застосовувати візуальні медіа відповідно до обраної теми; створювати власні медіапродукти та презентувати результати; поєднувати різні форми, методи й технології з візуальними медіа і под. При визначенні критеріально-оцінного апарату ми керувалися тим, щоб усі перераховані нами аспекти були наявні в показниках.

Проаналізувавши психолого-педагогічні джерела та дидактичні підходи щодо діагностики знань студентів, ми виокремили критерії, показники та рівні підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Згідно з компонентами готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа визначено такі критерії: *професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний*. Узявши за основу критерії та показники, ми виокремили три рівні – *творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький)* (Додаток А).

Творчий (високий) рівень готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності має характеристику, в основі якої перебувають описані нами аспекти. Когнітивний аспект на цьому рівні визначає цілісність засвоєнням теоретичного курсу дисципліни, прояв знань та глибоке розуміння засвоєних тем, їхньої необхідності у використанні

професійної діяльності, здатність трансформувати теоретичні знання у практичні вміння; сформованість умінь упроваджувати візуальні медіа в професійну діяльність та вивчення іноземних мов. Студент цікавиться й удосконалює свої навички у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності та активно інтегрується в соціально-професійну сферу; спілкування відповідає професійному рівню майбутнього вчителя іноземних мов; самоактуалізується, спираючись на базові знання та засвоєння нових знань з іноземної мови та візуальних медіа; активно цікавиться культурою іншого народу та пов'язує її з вивченням іноземних мов через застосування візуальних медіа.

Психологічний аспект творчого рівня передбачає високу мотивацію студента до отримання професійних знань і професійної підготовки, мотивованість до отримання знань, а не диплома, інтеграцію зовнішньої та внутрішньої мотивації; безупередженість в оцінюванні праці інших, адекватність у самооцінюванні та реакції на свої успіхи й невдачі, спираючись на знання та факти. Студент асертивно спілкується в інтернет-мережах, толерантний в особистому спілкуванні, не проявляє агресивності в процесі спілкування з особистостями інших культурних та релігійних уподобань.

Практичний аспект творчого рівня забезпечує майбутнім учителям іноземних мов вміння та навички активного використання інтернет-джерел для науково-пошукової роботи і для застосування візуальних медіа, перевіряючи їхню достовірність; творчого підходу до виконання завдань із застосуванням візуальних медіа різної складності; прояву умінь застосування візуальних медіа в професійній діяльності та розуміння їхнього позитивного впливу на вивчення дисциплін, вільного орієнтування в різновидах візуальних медіа та готовності до їхнього використання. Студент вдало поєднує професійні знання, психологічну взаємодію та використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; у процесі створення візуальних медіа задіює критичне мислення через нестандартне бачення їх застосування та відстежує достовірність інформації при прямому спілкуванні та в інтернеті;

проявляє досконалість знань та умінь до застосування візуальних медіа на практиці.

Конструктивний (середній) рівень у когнітивному аспекті визначається частковим освоєнням теоретичного курсу, але прогалини в знаннях не є критичними в професійній підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа; бажанням майбутнього вчителя іноземних мов удосконалюватися в застосуванні візуальних медіа у професійній діяльності, але відсутністю бажання щодо самостійного пошуку нової інформації, пов'язаної з професійною діяльністю, та прояву креативного підходу до виконання завдань. Студенти в процесі спілкування на цьому рівні намагаються відповідати професійному рівню майбутнього вчителя іноземних мов та відходити від побутового спілкування, але частково використовують сленг в особистому спілкуванні та в інтернет-мережах; поєднують професійні знання, психологічну взаємодію з використанням інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; поверхово цікавляться культурою іншого народу, але не розглядають її як необхідний фактор при вивченні іноземних мов та в застосуванні візуальних медіа; використання візуальних медіа розглядають крізь призму масової або субкультур, намагається поєднати їх із професійною діяльністю.

Психологічний аспект конструктивного рівня в студентів вирізняється мотивацією до отримання професійних знань, але не бажанням докладати зусиль; намаганням самоактуалізуватися за допомогою базових знань, проявом ініціативи в удосконаленні знань з іноземних мов. Майбутні вчителі іноземних мов у використанні візуальних медіа здатні самооцінювати й оцінювати інших інтуїтивно, не завжди спираючись на здобуті знання. Ситуативно проявляється асертивне та толерантне спілкування в інтернет-мережах та в особистому спілкуванні, а до інших культур чи етнічних груп відбувається вибірково; проявляє нестриманість та агресивність у процесі спілкування з особистостями, у яких інші культурні та релігійні вподобання.

Практичний аспект конструктивного рівня характеризує у студента сформованість основних практичних навичок для застосування візуальних медіа в професійній діяльності; здатність використання навчально-методичної літератури в разі потреби (перед складанням іспиту), а не для саморозвитку, також науково-пошукова робота та застосування візуальних медіа відбувається лише через популярні інтернет-джерела, самостійний пошук не відбувається. У процесі створення візуальних медіа студент задіює критичне мислення та відстежує достовірність інформації; виявляє готовність до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. У студентів простежується процес інкультурації, але його не пов'язують із професійною діяльністю майбутніх вчителів іноземних мов. Під час участі в інтерактивних заняттях проявляє ініціативу та використовує візуальні медіа, притримуючись стандартних підходів, бо до нових підходів у застосуванні візуальних медіа ставиться з обережністю, розглядає візуальні методи як один із засобів навчання.

Базовий (низький) рівень проявляється через призму когнітивного аспекту, частковість або відсутність засвоєння теоретичного курсу, несформованості професійних навичок, спілкування не переходить на професійний рівень, а здебільшого проявляється побутовий рівень, відсутності бажання самоактуалізації у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності. Студенти на цьому рівні не здатні поєднувати візуальні медіа та професійну діяльність, а розглядають і використовують їх у розважальних цілях; часто використовують сленг при професійному спілкуванні та в інтернет-мережах. У процесі підготовки до занять проявляється нездатність використовувати навчально-методичну літературу під час професійної підготовки та у застосуванні візуальних медіа, невміння перевіряти достовірність інтернет-джерел і використовувати їх для науково-пошукової роботи та в роботі з візуальними медіа.

Психологічний аспект низького рівня студента проявляється через відсутність професійної ідентифікації та розвинений професійний маргіналізм, що пов'язано із дезмотивацією особистості до професійної підготовки,

переважає мотивація отримання диплома, а не отримання знань, що свідчить про перевагу зовнішньої мотивації (потрібно), а не внутрішньої (хочу) у професійній підготовці та до застосування візуальних медіа. Відбувається неадекватна оцінка власних знань та умінь та інших людей, що впливає на низьку здатність працювати в команді та брати участь в інтерактивних заняттях. Також у людини відсутня асертивність у спілкуванні через інтернет-ресурси і при особистому контакті; відсутнє толерантне ставлення до інших культур чи етнічних груп. В осіб із низьким рівнем яскраво проявляються вподобання до масової та субкультур, інтернет-культури на противагу зразкам високої культури. Студент здатний створювати конфліктні ситуації в процесі спілкування з особистостями, у яких інші культурні та релігійні уподобання.

Практичний аспект базового (низького) рівня проявляється в студента через небажання використовувати візуальні медіа як засіб навчання та не простежуються вміння й навички поєднання професійних знань, психологічної взаємодії та інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності. Студенти не проявляють готовності до застосування візуальних медіа у професійній діяльності, не цікавляться культурними особливостями іншого народу, навіть того, мову якого вивчає та в подальшому має навчати підростаюче покоління. У таких осіб відбуваються труднощі в процесі соціалізації під час професійної підготовки, що впливає на здатність застосування візуальних медіа (непевненість під час демонстрації), нездатності до інкультурації у професійній діяльності. Чітко простежується відсутність ініціативи під час інтерактивних занять та виконання завдань щодо застосування візуальних медіа.

Отже, оцінювання є провідним компонентом освітнього процесу, який допомагає викладачу контролювати, координувати, коригувати знання, вміння та навички через визначення рівнів сформованості необхідних компонентів у майбутніх вчителів іноземних мов залежно від поставлених цілей та кінцевого результату (загального чи часткового). Тоді як студент через результати оцінювання має змогу регулювати, удосконалювати та збільшувати той напрям

знань, у якому вбачає потребу або прогалини щодо застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Висновки до першого розділу

У першому розділі дисертації розкрито методологічні основи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності та виокремлено методологічні підходи, необхідні для цього процесу. До таких підходів належать компетентнісний, системний, діяльнісний, культурологічний та комунікативний. Кожен із підходів йде у відповідній послідовності, тобто ієрархії, маючи взаємозв'язок із попереднім та наступним підходом і забезпечивши використання компетентнісного, системного, діяльнісного, культурологічного підходів дасть змогу застосувати комунікативний підхід, який розглядаємо вершиною ієрархії методологічних підходів у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

У другому параграфі визначено генезис та загальну характеристику понятійно-категоріального апарату дисертації, проаналізовано філософські та психолого-педагогічні джерела щодо професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов та до застосування ними візуальних медіа в професійній діяльності. Детально розглянуто поняття «підготовка майбутніх вчителів іноземних мов» та сформовано власне визначення, де поняття розглядається як поєднання для подальшої соціально активної діяльності знань, які при засвоєнні мають чітку системність, інакше може втрачатися логічний ланцюжок уже засвоєних та нових знань, а ефективність професійної готовності простежується в подальшій професійній діяльності особистості. Також проаналізовано поняття «професійна діяльність», «комунікація», «педагогічна комунікація», «візуалізація», «медіа». Сформовано авторське визначення поняття «візуальні медіа в освітньому процесі» як інформаційно-освітній контент та засіб, що базується на необхідних для професійної педагогічної діяльності елементах та сприяє процесу розвитку потрібних знань через вплив

на психологічні й соціальні процеси особистості способами комунікації, сприйняття та обробки необхідної інформації.

Застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов нами визначається як складний процес, який базується на можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та трансформації візуальної складової в цілеспрямовані освітні матеріали, які стимулюють когнітивно-мисленнєву діяльність та спрямовують її на формування необхідних компонентів професійної підготовки. Нами виокремлено компоненти професійної підготовки, сформованість яких допоможе визначити рівень готовності застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов, – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний.

Важливим та необхідним у визначенні сформованості компонентів готовності майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності розглядаємо оцінювання. Тому нами проаналізовано психолого-педагогічні джерела та дидактичні підходи щодо діагностики знань студентів та виокремлено критерії, показники й рівні готовності майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Критеріями визначено компоненти професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний. На основі критеріїв та показників виокремлено три рівні – творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький).

Основні результати дослідження відображено в публікаціях автора [225; 226; 227].

Список використаних джерел до першого розділу

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання проф. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с., С. 3.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.09.2022).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 02.09.2022).
4. Закон України «Про вищу освіту». *Освіта*. 2014. 1 липня (1556-VII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 19.12.2022)
5. Концепція «Нової української школи» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 11.10.2021).
6. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
7. Schlussfolgerungen des Rates vom 12. Mai 2009 zu einem strategischen Rahmen für die europäische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der allgemeinen und beruflichen Bildung («ET2020»). *Amtsblatt der Europäischen Union*. 28.05.2009. С. 2–10.
8. Андрущенко В. Світанок Європи: проблеми формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття. Вид. 3-тє. Київ : Знання України, 2015. 1099 с.
9. Возняк С. Діяльнісно-комунікативна парадигма як методологічна основа аналізу освітнього процесу. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філософія*. 2018. №. 39. С. 46–57.

10. Зязюн І. А. Філософія педагогічної діяльності у професійній освіті. *Діалог культур: Україна у світовому контексті: філософія освіти* : зб. наук. пр., Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. 2002. Вип. 8, С. 4–14.
11. Клепко С. Ф. 2006. Філософія освіти в Європейському контексті. Монографія. Полтава: ПОШПО, 2006. 328 с., С. 125
12. Синергетика і освіта : монографія / За ред. В. Г. Кременя. Київ. Інститут обдарованої дитини, 2014. 348 с.
13. Опачко М. В. Філософія сучасної освіти : навчально-методичний посібник. Ужгород: УжНУ, 2019. 60 с.
14. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти : монографія. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.
15. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне : Ліста-М, 2003. 128 с.
16. Безлюдна В. В. Методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 48. С. 51–55.
17. Bidyuk N., Nychkalo N., Lukianova L., Tretko V., Skyba K. Didactic Aspects of Teachers' Training for Differentiated Instruction in Modern School Practice in Ukraine. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 2020. Vol. 19 (9). P. 143–159. <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.9.8>
18. Васянович Г. П. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал*. 2013. №3. С. 9–31.
19. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти. *Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи. Монографія* / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С. 302–347.

20. Гончаренко С. У. Методологічні засади побудови педагогічної теорії. *Професійна освіта: Педагогіка і психологія*; за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохова – Київ, 2012. С. 37–48.

21. Дубасенюк О. А. Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки. *Професійна освіта. Педагога і психологія*; за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохова – Київ, 2009. Вип. XI. С. 67–74.

22. Ковальчук В. А. Теоретичні та методичні основи підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем : дисертація на здобуття наукового ступеня докторара пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2016. 514 с.

23. Коломієць А. М., Лазаренко Н. І., Громов Є. В. Концептуальні засади розвитку наукової діяльності педагогічного університету на сучасному етапі розвитку суспільства. *Освітній простір України: науковий журнал*. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. Вип. 9. С. 74–80.

24. Лазаренко Н. І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с.

25. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. С. 57–69.

26. Бондарчук О. І. Психологічна компетентність фахівця: зміст та основні підходи. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць. Серія «Психологічні науки»*; за ред. С. Д. Максименка, Н. О. Євдокимової. 2012. Т. 2. Вип. 8. С. 30–35.

27. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. 332 с.

28. Казаннікова О. В. Психологічна компетентність педагога. *Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education*. 2012. Режим доступу : <http://sworld.com.ua/konfer29/1200.pdf>
29. Коқун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. 200 с.
30. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ : Либідь, 2004. 576 с.
31. Пилипенко Н. Психологічні чинники адаптації викладача вищої школи до впровадження європейських стандартів освіти в Україні. *Психологія і суспільство*. 2014. № 3. С. 102–108.
32. Татенко В. Психологічні ознаки професіоналізму. *Психологічні перспективи*. 2003. Вип. 4. С. 161–167.
33. Хоржевська І. М. Характеристика професійного становлення особистості : збірник наукових праць. *Психологічні науки*. 2013. Том 2. Випуск 10 (91). С. 304–307. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_60 (дата звернення: 21.10.2021).
34. Shykyrynska O., Vyshkivska V., Yatsyshin O., Malinka O., Lobachuk I. The Analysis of Future Preschool Teachers' Motives for Learning a Foreign Language. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. Proceedings of the International Scientific Conference May 28th-29th, 2021. Vol. P. 584–594. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6248> (WOS)
35. Безуглий А. І., Бойчук В. В., Уманець В. О. Інформаційно-комунікаційні технології як інноваційний чинник удосконалення підготовки сучасного вчителя. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 52. С. 205–210.
36. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 211. С. 22–28. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-22-28/>

37. Brucker B., Scheiter K., Gerjets P. Learning with dynamic and static visualizations: Realistic details only benefit learners with high visuospatial abilities. *Computers in Human Behavior*. 2014. Vol. 36. P. 330–339.

38. Гуревич Р. С., Рогульська О. О. Модель підготовки вчителів іноземної мови в інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Вип. 72. № 3. С. 91–105.

39. Кириленко Н. М., Кириленко В. В. Формування комунікативної культури вчителя іноземної мови за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 48. С. 129–132.

40. Лазаренко Н. І. Коломієць А. М., Паламарчук О. М. Комунікація в Інтернет-просторі: психологічний аспект. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 249–261.

41. Лалл Дж. Медіа, комунікації, культура: глобальний підхід / пер. з англ. О. Грищенко; ред. О. Гончаренко, Н. Грищенко. К. : К. І. С., 2002. 264 с.

42. Ліпчевська І. Л. Візуалізація в освіті: сучасний підхід до використання наочності. *Світ дидактики: Дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2021. С. 196–197. <http://lib.iitta.gov.ua/728087/>

43. Mukan N., Kravets S. The use of information and communication technology (ICT) in higher education: advantages and disadvantages. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 230–234.

44. Подзигун О. А. Застосування інформаційних технологій у навчанні іншомовного професійного спілкування майбутніх педагогів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. 2016. Випуск 45. Київ – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», С. 311–314.

45. Стечкевич О. О., Якимович Т. Д. Використання аудіовізуальних засобів навчання у професійно-практичній підготовці майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 52, С. 152–155.
46. Zimmermann W., Cunningham S. Visualization in Teaching and Learning Mathematics. Washington, DC : Mathematical Association of America, 1991. P. 230.
47. Поясок Т. Б. Інтеграція медіа в освітній процес: проблеми і перспективи. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. Вип. 1. С. 69–72.
48. Ничкало Н. Г. Інформаційне суспільство і розвиток субдисциплін педагогічної науки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2012. С. 24–32.
49. Васянович Г. П. Вибрані твори : в 5 т. Т. 1. Філософія : навч. посібник. Львів : Сполом, 2010. 348 с.
50. Словник іншомовних слів / [Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. К. : Наук. думка, 2000. 680 с.
51. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Х. : Прапор, 2004. 604 с.
52. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
53. Raven J., Stephenson J. (Eds.). Competence in the Learning Society. New York : Peter Lang. 2001. 348 p.
54. Brittel D., Landshejer V. The wholistic competency profile: A model. Ottawa: Staffing Policy and Program Development Directorate, Public Service Commission of Canada. – 1996. P. 20.
55. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2005. № 23. С. 18–24.

56. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур : дисертація на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет ім. І. Франка. Житомир, 2005. 198 с., С. 8.

57. Болгаріна В. Культурологічний підхід як імператив управління школою. *Освіта і управління*. 2003. Т. 6. № 3. С. 29–34.

58. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу : науковий посібник / за загальною редакцією професора С. І. Якименко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 464 с.

59. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 396 с

60. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІПРІНТ», 2018. 208 с. С. 10.

61. White R. W. Motivation reconsidered : the concept of competence. *Psychological review*. 1959. № 66 (5). P. 297–333.

62. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 3–9.

63. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 211. С. 22–28. <https://doi.org/DOI:10.36550/2415-7988-2023-1-211-22-28/>

64. Dr. Hans-Jürgen Lindemann The principle of Action-Oriented Learning Berlin, Februar 2002. <http://www.halinco.de/html/docde/HOL-prinzip02002.pdf>

65. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16–21.

66. Мукан Н., Криштанович М., Гавран М., Мукан О. Англомовна комунікативна компетентність майбутніх фахівців автотранспортного профілю: використання засобів дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Вип. 27. Т. 4. С. 110–117.

67. Нагач М. В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США : автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 21 с.

68. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. *Виховання і культура*. 2007. № 1–2 (11–12). С. 266–268.

69. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як світова тенденція. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало, В. А. Кудіна. Черкаси : ВІБІР, 2002. С. 40–48.

70. Рудніцька К. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 1. С. 241–244.

71. Сукаленко Т. М., Позднякова О. О. Компетентність і компетенція – ключові поняття компетентнісного підходу в сучасній освіті. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Філологічні науки»*. 2018. № 46. С. 164–168.

72. Бех Ю. В., Слепцов А. І. Філософські проблеми сучасного управління складними системами: ідеї, принципи і моделі : монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 404 с.

73. M. W. Neil. An operational and systems approach to research tegy in educational technology. *Aspects of educational technology*. 1970. Vol. 111.

74. Опачко М. В. Системний та інтегративний підходи в освіті : методичний посібник. Ужгород : УжНУ, 2016. 69 с.

75. Сорока К. О. Основи теорії систем і системного аналізу : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2004. 291 с.

76. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підручник для студентів магістратури за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». Д. : НГУ, 2014. 119 с.

77. Чайка В. М. Основи дидактики : навчальний посібник. Київ : «Академвидав», 2011. 240 с.
78. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 374 с.
79. Коломієць А., Лазаренко Н. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К .Д. Ушинського*. 2016. № 3(110). С. 47-52
80. Вебер М. Покликання до політики. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика ; пер. з нім. О. Погорілого. Київ : Основи, 1998. С. 173–191.
81. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. № 1. С. 76-79. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1384?locale=de> (Дата звернення: 18.10.2022).
82. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів. К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
83. Чайка В. М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності : монографія / за ред. Г. В. Терещука. Тернопіль : ТНПУ, 2006. 275 с.
84. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2018. 492 с.
85. Якса Н. В. Основи педагогічних знань : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 358 с.
86. Теорія і методика професійної освіти : навч. посібник / за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2012. 390 с.
87. Бех І., Зайцева Л. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. № 1. С. 2–5.
88. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.

89. Сусь Б. А., Шут М. І. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань : *збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Бердянськ, 2007. № 4. С. 5–8.

90. Царенко І. Л. Проектна технологія у практичній підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності. *Наукові записки. Сер. Пед. науки* : [зб. наук. праць] / Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2012. Вип. 108, ч. 2. С. 142–146, 328.

91. Дженіфер М. Зош, Емілі Дж. Хопкінз. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. Данія, The Lego Foundation 2019. 38 с., С. 15.

92. Верченко Н. В. Особистісно-діяльнісний підхід як головна передумова сучасної освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2020. Вип. 4. С. 20–27.

93. Лозова В. Стратегічні питання сучасної дидактики. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні*. Харків: ОВС, 2002. Ч. 1. С. 96–97.

94. Мірошніченко О. В. Формування особистості майбутнього вчителя іноземних мов на основі діяльнісного підходу. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2011. № 6. С. 163–167.

95. Пасічник О. О. Діяльнісний підхід – сутність та особливості реалізації у процесі навчання студентів ВНЗ. IV Міжнародна науково-практична онлайн-інтернет конференція «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті». 2017. С. 154–156. Режим доступу : https://cusu.edu.ua/images/conf-2017-04/TEZI_03.05.17_maket.pdf#page=154

96. Шіба А.В. Реалізація системно-діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. *Молодий вчений*, 2020. № 7.1 (83.1). С. 146–149.

97. Шмир М. Лінгводидактичні аспекти реалізації діяльнісного підходу в навчанні іноземної мови : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2017. 232 с.

98. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

99. Oliynyk T. I. Raising cross-cultural awareness through English language teaching. *Іноземні мови*. 2008. № 4. С. 29–32.

100. Джура О. Д. Глобалізаційні виклики життєтворчій функції освіти. *Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. 2009. Вип. 22. 225 с., С. 133–144.

101. Аніщенко В., Падалка О. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 6. С. 103–107.

102. Бех І. Д. Психологічні засади побудови виховного простору особистості. *Особистість в єдиному освітньому просторі*: матеріали I Міжнародного освітнього форуму (Запоріжжя, 5–7 травня 2010 р.). Режим доступу : <http://ukrdeti.com/firstforum/b3.htm>

103. Бірюк Л. Я., Пішун С. Г. Культурологічний підхід у сегменті професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 3019. Випуск LXXXVI. С. 217–221.

104. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності: монографія / Машкіна С. В., Усатенко Т. П., Хомич Л. О., Шахрай Т. О. Київ: ШООНАПН України, 2016. 168 с.

105. Шахрай Т. Теоретичні основи культурного розвитку особистості майбутнього педагога. *Культурологічна складова професійного розвитку педагога*: зб. наук. праць / за ред. Л. Хомич, Л. Султанової, Т. Шахрай. Київ-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 126 с.

106. Гнатовська К. С. Культурологічний підхід як засіб формування толерантності майбутніх фахівців. *Гірська школа Українських Карпат*. 2020. № 23. С. 96-100. <https://doi.org/10.15330/msuc.2020.23.96-100>

107. Вдовін В. В. Комунікативний підхід як оптимальний засіб вивчення іноземної мови у ВНЗ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 586. С. 15–20.

108. Доронін О. В. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови. *Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: шляхи інтеграції школи та ВНЗ* : матеріали XI Міжнародної науково-методичної конференції. Харків, 18 квітня 2019 року С. 42–43.
109. Король С. В. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С. 133–136.
110. Муқан Н. В., Пастирська І. Я., Кравець С. Ф. Можливості використання інтегративного підходу у професійній іншомовній підготовці фахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 3. С. 54–58.
111. Муравська С. М. Комунікативно зорієнтований підхід у навчанні англomовного спілкування майбутніх авіафахівців. *Методика викладання мов*. 2016. № 4. С. 284–292.
112. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. К. : Ленвіт, 1999. 320 с.
113. Phillips D. *Language in Schools: From Complacency to Conviction* . CILT, 1988. 226 p.
114. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2012. № 5. С. 149–153.
115. Шаргун Т. О., Жукова А. Р., Горошко-Яровик Л. І. Особливості комунікативної методики у викладанні іноземної мови як один з ефективних способів розвитку лідерських компетенцій у здобувачів освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. соціальна робота»*. 2023. Вип. 1 (52). С. 237–241. <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/279028>
116. Straus William, Hove Neil. *Generations : the history of America's future. 1584 to 2069*. New York : Perennial, 1991. 544 p.
117. Гуревич Р., Коломієць А. Неперервна освіта педагога: мотиваційні чинники. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал* / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохова – Київ : АЈД, 2003. Вип. IV. С. 75–84.

118. Ничкало Н. Г. Проблеми педагогічної освіти у діяльності наукових шкіл. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки*. 2010. Вип. 1 (28). С. 27–36.

119. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти в контексті викликів ХХІ століття. *Європейські педагогічні студії*. Зб. наук. праць НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. № 5–6, С. 54–63.

120. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні. *Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал* / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. Ченстохова – Київ : АІД, 2006. Вип. VIII. С. 105–115.

121. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник. К. : А.С.К., 2004. 192 с.

122. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття ; пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.

123. Барбіна Є. С. Педагогічна майстерність учителя у системі неперервної професійної освіти. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 36. С. 96–100. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_36_18. (дата звернення: 18.10.2020).

124. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 11–18.

125. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти. *Стратегія реформування освіти України*. Київ. : К.І.С., 2003. 295 с.

126. Осьмак Т. В. Культурологічне виховання майбутніх педагогів: аксіологічний підхід. *Філософія: Нова парадигма*. 2014. № 123. С. 89–94.

127. Сисоєва С. О. Розвиток освіти в умовах полікультурного глобалізованого світу. *Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти* : зб. наук. праць ; за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Світлани Сисоєвої. Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2011. 433 с. С. 49–56.

128. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доп. і виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.

129. Лазаренко Н. І. Суперечності, проблеми і парадокси в системі педагогічної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Київ, Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. Вип. 53. С. 5–8.

130. Новий тлумачний словник української мови: Т. 2. К–П. / Уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко ; за ред. Л. І. Андрієвського. Вид 2-е., випр. Київ : Аконіт, 2001. 928 с..

131. Педагогічний словник ; за ред. М. Ярмаченка. К. : Пед. думка, 2001. 514 с.

132. Васильєва М. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дисертація на здобуття ступеня докторара пед. наук 13.00.04 / Харківський державний педагогічний університет імені Г. Сковороди. Харквв, 2003. 432 с.

133. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 292 с.

134. Щерба С. П., Щедрін В. К., Заглада О. А. Філософія : навч. посібник. Київ : МАУП, 2004, 216 с.

135. Гадзецький Б. Запровадження елементів андрагогічного підходу у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації працівників вищої школи. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 2. С. 20–22.

136. Maslow A. *The Farther Reaches of Human Nature*, London: Penguin 1976.

137. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи : навч.-метод. посібник / Дегтярєва Г. С., Козяр М. М., Руденко Л. А., Шиделко А. В. ; за ред. Руденко Л. А. К. : Педагогічна думка, 2013. – 144 с. ISBN 978-966-644-359-8

138. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. К. : Вища шк., 2004. 335 с.
139. Таможська І. В. Зміст поняття «науково-педагогічна діяльність» в контексті сучасної парадигми освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2021. Вип. 2 (22). С. 42–47.
140. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Академвидав, 2006. 352 с.
141. Психологічний словник [Текст] / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергеєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. К. : Науковий світ, 2007. 274 с.
142. Слосанська Г. І. Доцільність застосування моделювання професійної діяльності у підготовці майбутніх фахівців ВНЗ. *Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженні молодих вчених* : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конференції, м. Київ, 1 жовтня 2016 р. Київ, 2016. С. 241–243.
143. Barker L. L. Communication. Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1984. P. 55.
144. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт. К. : Довіра, 2000. 136 с.
145. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. VI, 742 с.
146. Кремень В. Г. Феномен інновації: освіта, суспільство, культура : монографія. К. : Т-во «Знання України», 2008. 320 с.
147. Велика українська енциклопедія. Електронна версія. <https://vue.gov.ua/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
148. Платон. Діалоги / пер. з давн.-гр. Йосип Кобів, Уляна Головач, Дзвенислава Коваль, Тарас Лучук, Юрій Мушак ; передм. Володимира Кондзьолки. Вид. 2-ге. К. : Основи, 1999. 395 с.

149. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача. К. : КНЕУ, 2005. 336 с.

150. Лісневська А. О. Психологія масової комунікації : навчальний посібник для студентів. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2012. 120 с.

151. Мусатов С. О. Психологія педагогічної комунікації: теоретико-методологічний аналіз. Київ-Рівне : Ліста – М, 2003. 176 с.

152. Волкова Н. П. Лебідь О. В. Професіно-педагогічна комунікація викладачів закладів вищої освіти: виклики війни. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2022. № 1 (23). С. 132–142.

153. Савенкова Л. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління : монографія. К. : КНЕУ, 2005. 209 с.

154. Педагогічна комунікація: практикум для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня магістр / укладач О. М. Фенцик. Мукачево : вид-во МДУ, 2019. 162 с.

155. Барабанова Г. В. До поняття когнітивної візуалізації під час навчання студентів технічного вузу іншомовного професійно-орієнтовного читання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* 2013. № 9 (2), С. 224–226.

Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_9%282%29__43

156. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / Уклад. і голов. ред. О. С. Мельничук. Київ : Головна редакція УРЕ, 1974. 160 с.

157. Житеньова Н. Сутність візуалізації в навчальному процесі. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : педагогічна.* 2013. № 19. С. 18–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_ped_2013_19_8.,c.20

158. Семеніхіна О. В., Друшляк М. Г. Використання принципу когнітивної візуалізації в навчанні математики. *Фізико-математична освіта: науковий журнал.* 2017. Випуск 3(13). С. 136–140.

159. Arguel A., Jamet E. Using video and static pictures to improve learning of procedural contents. *Computers in Human Behavior*. Amsterdam, 2009. Vol. 25(2). P. 354–359.

160. Brucker B., Scheiter K., Gerjets P. Learning with dynamic and static visualizations: Realistic details only benefit learners with high visuospatial abilities. *Computers in Human Behavior*. Amsterdam, 2014. Vol. 36. P. 330–339.

161. Андрощук І. Візуалізація навчальної інформації під час викладання дисципліни «Педагогічна майстерність». *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 37. С. 62–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2011_37_11.

162. Білоусова Л., Житеньова Н. Онлайнкові інструменти візуалізації у діяльності сучасного педагога. *Science Rise: pedagogical education*. 2018. № 7(27). С. 8–15. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.151557>

163. Малихін О., Ліпчевська І. «Візуалізація навчальної інформації як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи». *Український Педагогічний журнал*. 2023. № 4. С. 59–66.

164. Семенихіна О. В., Друшляк М. Г. Обґрунтування доцільності використання динамічної математики як засобів комп'ютерної візуалізації математичних знань. *Фізико-математична освіта*. 2015. № 3(6). С. 67–75.

165. Друшляк М. Словник візуальної освіти: наочність, візуалізація, візуальне мислення. *Фізико-математична освіта*. 2018. Т. 2. № 1(15). С. 78–83. URL: <https://fmojournal.fizmatsspu.sumy.ua/publ/4-1-0-499>.

166. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York, 1964. 396 p.

167. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] ; ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-66085>

168. Лалл Дж. Медіа, комунікації, культура: глобальний підхід ; пер. з англ. О. Грищенко ; ред. О. Гончаренко, Н. Грищенко. К. : К. І. С., 2002. 264 с.

169. Основи медіабізнесу [Електронний ресурс] : підручник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / Григорова З. В., Сухорукова О. А., Кваско А. В., Шендерівська Л. П. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 323 с.

170. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція від 21 квітня 2021 р.) <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/>

171. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд/ Іванов В. та ін.– 2-ге вид., стер. – К.: АУП, ЦВП, 2012. – 58 с.

172. Онкович Г. Медіаосвіта в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Нові технології навчання*. Матеріали другого Міжнародного семінару «Навчально-виховне середовище та моральність у ХХІ столітті». Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ – Вінниця, 2010. № 62. С. 89–92, С. 90.

173. Potter W. J. Media Literacy. Thousand Oaks. London : Sage Publication, 2001. 423 p.

174. Encyclopedia of media and communication. Toronto : University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 2013. 738 p.

175. Попова О. В. Методологічні підходи до формування лінгвокультурної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності. *Наукові праці вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія» 2018. № 1 (22). Режим доступу: <https://pedagogy.donntu.edu.ua/2-25-2018/o-v-porova/> (дата звернення : 28.03.2021)

176. Аніщенко В. Стандарт професійної компетентності – основа підготовки робітничого персоналу фірми в контексті європейської інтеграції. *Професійно-технічна освіта*. 2008. № 3. С. 41–43.

177. Котенко О. В. Формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови [Електронний ресурс]. *Вісник психології і*

педагогіки : зб. наук. пр. 2011. Випуск 6. Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.

178. Павелків К. М. Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови: сутність, зміст, структура. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17. С. 232–236. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_63

179. Діордіященко О. Формування професійної компетентності вчителя іноземних мов на сучасному етапі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки*. 2010. № 89 (2). С. 290–294.

180. Іць С. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти : дисертація на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2014. 347 с.

181. Комарницька Т. М. Кваліфікаційна характеристика вчителя іноземної мови в контексті сучасних наукових, психолого-педагогічних теорій, методів та технологій навчання. *Міжнародне співробітництво та університетська освіта* : матер. міжнар. наук. конф. : вид-во МФНаУКМА, 2000. С. 161–165.

182. Котенко О. В. Формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя іноземної мови [Електронний ресурс]. *Вісник психології і педагогіки* : зб. наук. пр. 2011. Випуск 6. Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.

183. Попова О. В. Лінгвокультурний аспект професійної підготовки майбутніх менеджерів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. - 2016. - Вип. 1. - С. 120-126. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2016_1_15 (дата звернення : 28. 03. 2021)

184. Тадеєва М. Формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов: європейський вимір. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.

185. Тонконог Н. І. Технологія організації професійної діяльності вчителів іноземної мови. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філософія : зб. наук. праць. 2012. Вип. 26. С. 320–324.

186. Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. Формування професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Вид. 3-тє, перероб. і доп. К. : Знання, 2007. 497 с. С. 432–446.

187. Super D. E., Bahn M. Y. Occupational psychology. London : Tavistock, 1971. 209 p.

188. Скорик Ю. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої школи. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2014. Вип. 4. С. 144–147.

189. Гузій Н. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.

190. Кайданова Л. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача. *Гуманітарний вісник*. 2009. № 17. С. 24–29.

191. Євтушенко Г. В., Бабошко А. І., Бушля Д. І. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 630–634.

192. Schunk D. H. Learning theories: An educational perspective (5th ed.). Upper Saddle River: NJ : Pearson Prentice Hall, 2008. 453 p.

193. Deci E., Ryan R. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. New York – London : Plenum Press, 1985. 371 p.

194. Deci E., Ryan R. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2000. № 25. P. 54–67.

195. Amabile T. The motivation to be creative. *S. Isaksen (Ed.), Frontiers of Creativity Research: Beyond the basics*. Buffalo, NY : Bearly Limited, 1987. P. 223–256

196. Афанасьєва Н. Є., Панасенко Я. О. Особливості професійної мотивації працівників ДСНС України. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5, Т. 2. С. 176–180 http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/5_2019/part_2/33.pdf

197. Словник паронімів української мови / Уклад.: Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. Київ : Освіта, 2008, 320 с.

198. Feilitzen C. von., Carlsson U. (Eds.) Media Education, Children's Participation and Democracy. *Children and Media: Image, Education, Participation*. Goteborg : UNESCO & NORDICOM, 1999. P. 24–26.

199. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.

200. Левкулич В. В. Справедливість як соціокультурний феномен : монографія. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 480 с.

201. Шехавцова С. О. Сутність соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у контексті компетентнісного підходу. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2011_2_25.pdf (дата звернення: 20.01.2014)

202. Плачинда Т. С. Рейтингове оцінювання у вищій школі як стимулюючий чинник якісної професійної підготовки майбутніх фахівців. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2015. Вип. 2. С. 251–256. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prrog_2015_2_34

203. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.

204. Коломієць А. М. Механізми самооцінювання наукової активності та наукової продуктивності викладачів вищої школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія:*

Педагогіка і психологія. 2016. № 47. С. 14–18. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2016_47_4

205. Каплінський В. В., Лазаренко Н. І. Орієнтація вищого навчального закладу на забезпечення якості освіти. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики* : зб наук. робіт. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 111–114.

206. Мельничук І. М. Оцінювання навчальних досягнень студентів в сучасних умовах підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* : електрон. наук. фах. вид. Хмельницький : [б. в.], 2009. С. 101–112.

207. Sadler D. R. (2010). Assessment in higher education. In *International encyclopedia of education*. 2010. С. 249–255. Elsevier. <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-044894-7.00336-5>

208. Кузнецова О., Штефан, Л. Оцінювання у вищій освіті: історичний розвиток й сучасні функції. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, С. 66–75. doi:<https://doi.org/10.34142/2312-1548.2023.60.04>

209. John Biggs. Aligning teaching and assessing to course objectives *Teaching and learning in higher education: New trends and innovations*. University of Aveiro, 2003. Р. 9. Режим доступу : https://www.dkit.ie/.../Aligning_Reaching_and_Assessing_to_Course_Ob (дата звернення: 14.10.2021)

210. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Дибкова Л. М. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень : монографія. К. : КНЕУ, 2010. 248 с.

211. Ткаченко Л. П. Підходи до оцінювання знань в умовах застосування інноваційних технологій навчання. *Сучасні педагогічні технології підготовки фахівців нового покоління* : матеріали IV Міжнародної конференції. Кривий Ріг, 2006. С. 207–211.

212. *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain*. / Bloom B. S., Engelhart M. D., Furs, E. J., Hill W. H., Krathwohl D. R. New York, NY : David McKay Co Inc., 1956.

213. Bloom B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York : Longman, 1984. 207 p.

214. Melissa Kelly. Bloom's Taxonomy in the Classroom. – Mode access :
Режим доступу:
<http://712educators.about.com/od/testconstruction/p/bloomstaxonomy.htm>

215. Anderson L. W., Krathwohl D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition. New York : Longman, 2001. 216 p.

216. Пометун О., Гупан Н. Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 3. С. 5–58. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2019_3_8

217. Дичка Н. І., Павленко О. В. Таксономія Б. Блума в навчанні англійської мови професійного спрямування в ХХІ столітті. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 370–373. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_12_88

218. Панасюк Ю. Особливості використання таксономії Б. Блума у контексті розвитку когнітивних навичок студентів на заняттях з англійської мови у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2023. № 60. Том 2. С. 24–27. http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v60/part_2/5.pdf

219. Устімова Т. В. Застосування таксономії Б. Блума в процесі вивчення англійської мови в початковій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2. С. 91–96. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2017_2_14

220. Федірчик Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого вчителя вищої школи (теоретико-методичний аспект) : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 448 с.

221. Проколієнко Л. М., Ніколаєнко Д. Ф. Критерії та показники вихованості. *Педагогічна психологія*. Київ : Вища школа, 1991. 184 с.

222. Лаврентьєва Г. П., Шишкіна М. П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту. К. : ПТНЗ, 2007. 74 с.

223. Словник української мови : в 11 т. / Упоряд.: О. Є. Марцинківська та ін. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 7. 722 с.

224. Петрик Л. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Дис. ... канд. пед. наук (доктора філософії) : 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2020. 295 с.

225. Пугачова К.С., Жовнич О.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа у навчанні іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 58. С. 296-303. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-41>

226. Пугачова К.С. Трансформація освіти за допомогою штучного інтелекту: виклики, можливості та майбутні напрямки. *Вісник науки та освіти*. Випуск № 11 (17). 2023. С. 475-484. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-475-484](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-475-484)

227. Пугачова К.С. Training of foreign language content curators in the conditions of distance education. XXI міжнародна студентська Інтернет-конференція “МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі”: матеріали конференції, м. Вінниця, 14 квітня 2023 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2023. С. 206-209.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА

Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа є складним та багатошаровим процесом, який залежить від чітко визначеної системи, яка потребує відповідних організаційно-педагогічних умов, що допоможуть забезпечити ефективну підготовку фахівців.

У філософському енциклопедичному словнику зазначено, що умова є тим фактором або чинником, який виступає рушійною силою та розглядається її подвійна функція – як обставини, від якої щось залежить та як обставина, у якій будь-що відбувається [1].

Умова допомагає забезпечити будь-яку нормальну роботу та проявляється у ставленні предмета до явищ, які його оточують і потрібні для його існування [2, с. 39]. Також вона є необхідною обставиною, що допомагає у здійсненні чого-небудь або сприяє йому [3]. У психології умова відповідає за розвиток особистості, тому серед психологічних умов виокремлюють мотиви, інтереси, здібності, обставини навчання та виховання, організацію навчального професійного середовища, соціального оточення, культурних цінностей [4, с. 70], тобто, акцентується увага на тому, що супроводжує розвиток особистості протягом усього життя та має значний вплив на особисту та професійну підготовку і діяльність майбутніх фахівців.

У сучасній педагогіці використовують поняття «педагогічна умова», але єдиного підходу до витлумачення терміну немає, про що свідчать численні пошуки науковців у багатьох напрямках, що стосуються підготовки майбутніх вчителів: виховному та соціокультурному (К. Байша [5], К. Дубич [6], О. Тимощук [7] та ін); освітнього процесу вищої школи (С. Коновальчук [8], А. Литвин [9], О. Пехота [10], І. Підласий [11] та ін.); безперервного навчання та удосконалення майбутніх вчителів (О. Сагач [12] та ін.); психологічного впливу на формування фахівця та міжособистісної взаємодії (Ю. Костюшко

[13], Т. Пушкар [14] та ін.); формування інформаційної культури (О. Повідайчик [15] та ін.); застосування інформаційно-комунікативних технологій та інтернет-технологій в освітньому процесі (Р. Гуревич [16], С. Дембіцька [17], І. Заярна [18], О. Кобилянський [17], Т. Федчишина [19], М. Кадемія [16] та ін.)

У словниках визначення «педагогічні умови» потрактовують як «необхідні обставини, що уможливають здійснення створення, утворення чого-небудь» [20], сукупність низки перемінних впливів, що продукують різносторонній розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості [21] і за наявності відповідних умов якості речі переходять з можливих у дійсні [1]. Тобто, це оточення, що впливає на формування та становлення особистості як в загальному, так і в професійному напрямках та сприяє її подальшій самореалізації.

Для ефективного процесу професійної підготовки майбутніх вчителів філологічних спеціальностей та їх здатності до міжособистісної взаємодії, що є важливим у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов, сучасні дослідники виокремили низку умов, які охопили важливі складові: організаційні, які включають в себе впровадження новітніх форм та методів організації комунікативної взаємодії у процесі професійної підготовки та організації навчального процесу на основі комунікативних технологій; методичні – відповідають за створення навчально-методичної бази засобами впровадження комунікативних технологій; психолого-педагогічні, які базуються на необхідних для освітнього процесу факторах – мотивації, створення сприятливого комунікативного середовища, залучення до наукової діяльності [14, с. 121].

Щодо професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов ми солідарні із сучасною дослідницею С. Коновальчук, яка вважає, що педагогічні умови є тим важелем, що відповідає за ефективну оптимізацію процесу навчання, успішність досягнення поставлених цілей та задач, від чого в

подальшому залежатиме результативність процесу підготовки майбутніх фахівців до іншомовної діяльності [8].

Особливу увагу необхідно звернути на педагогічні умови, які виокремлюють науковці до запровадження ІКТ в освітній процес, так як без цього процесу неможливе запровадження візуальних медіа в професійну діяльність. У дослідженнях акцентують на таких умовах: необхідність підготовки професорсько-викладацького складу до роботи в умовах комп'ютеризації освітнього процесу (особливої актуальності ця умова набула під час використання дистанційного та змішаного навчання); забезпечення аудиторного фонду мультимедійними засобами, Інтернет-сервісами, програмами та засобами телекомунікацій та підготовка здобувачів вищої освіти до роботи на платформах електронних баз [22].

Отже, ми схилиємося до думки, що *організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до застосування візуальних медіа* – це створення штучного освітнього середовища, яке буде організоване та спрямоване на сприяння ефективної взаємодії психологічних особливостей особистості, навчальних технологій, візуальних медіа та забезпечить результативність цього процесу. Нами було виокремлено такі організаційно-педагогічні умови: *створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності; стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності*. Пропонуємо детальний опис кожної з організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до застосування візуальних медіа.

2.1. Створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов

У сучасному суспільстві значними темпами відбувається інформатизація суспільства, що позначається на всіх сферах життя та спрямовує їх до відповідних змін. Такі процеси призводять до зародження нових способів комунікації, передачі знань, що впливає на психологічні зміни особистості, особливо в процесі формування її як майбутнього фахівця. Соціально-політичні процеси, такі як пандемія Covid-19, яка вразила світ, та повномасштабна війна в Україні, прискорили процес переходу на комп'ютерні засоби навчання, активне використання інтернет-простору та онлайн-платформ, впливу на освіту візуальних медіа та створили незвичне освітнє середовище у професійному становленні молоді і сформували новий погляд на культурні процеси в світі. Усі ці фактори, безумовно, мають вплив на створення позитивного соціально-психологічного клімату та освітнього середовища, в якому опинилася молодь. Особливо це відчувають студенти перших курсів, у яких відбувається складний процес переходу від однієї системи навчання (загальноосвітньої) до іншої (заклад вищої освіти), процес адаптації як до освітнього процесу, так і до навчального закладу, взаємодія з новими людьми тощо. Тому важливою з організаційно-педагогічних умов ми розглядаємо створення сприятливого освітнього середовища для майбутніх вчителів іноземних мов.

Сучасні психологи та педагоги розглядають студентський вік як найпродуктивніший для засвоєння професійних знань, умінь і навичок але також визначають його таким, якому притаманні кризові періоди (М. Варій [24], А. Ватерман [25], Дж. Марсія [23], Л. Подоляк [26], О. Сергєєнкова [27], О. Столяренко [28], В. Юрченко [26] та ін.).

Науковці відносять до студентського віку період юності (або другу юність – від 17 до 21 року), яку характеризують як період перших спроб та випробувань власних сил і здібностей, початок розкриття власного потенціалу

творчої життєдіяльності, становлення професійного самовизначення [24]. Цей вік також описують як початкову стадію, що спрямована на розумову активність та фізичний розвиток, але не завжди у цей період відбувається формування соціальної та психологічної зрілості. При цьому молодь проявляє гнучкість до соціальних ролей, здатність прилаштовуватися та обирати різні статуси, відбувається здобуття комунікативного досвіду, шліфування інтелекту [27, с. 213]. Студентський вік виокремлюють як важливий та провідний етап становлення «Я-концепції» майбутнього фахівця як складної, динамічної системи уявлення молодого людиною себе як суб'єкта та об'єкта навчально-професійної діяльності. Науковці відносять до цієї концепції такі компоненти: «Образ-Я» (неповторність самосприйняття через певні соціально-рольові позиції); емоційно-ціннісне ставлення до себе (самооцінка професійних якостей, рівень самосприйняття і самоповаги); поведінкова складова (самопрезентація, самоствавлення). Студентський вік відзначається періодом романтики, переживання сильних романтичних почуттів, активної соціальної позиції, духовного злету, сексуальної активності, занурення у своє «Я». Але при цьому студентський вік має кризові етапи, ознаками яких можуть бути: сильна фрустрація; загострення рольових конфліктів («студент-викладач», «студент-студент»); ціннісно-сміслова невизначеність (перше розуміння саморегуляції, самовиховання, самоуправління); інфантильність або негативні звички [26].

Важливим етапом становлення особистості у студентський період є професійне самовизначення та ідентифікація які можуть призводити до відповідної кризи. Зарубіжні психологи (Дж. Марсія, А. Ватерман) визначають ідентичність як самостворену еґо-внутрішню структуру, динамічну організацію потреб, здатностей, переконань, індивідуальної історії. Ідентичність розглядають як структуру для вирішення відповідних проблем, а за її допомогою підвищується усвідомлення своїх сильних та слабких сторін, цілеспрямованість і свідомість життя [23]. Ідентифікацію пов'язують із чотирма сферами життя, що є вирішальними в житті людини: вибір професії й

професійного шляху; прийняття і переоцінка релігійних та моральних переживань; формування політичних поглядів; прийняття вибору соціальних ролей [25].

На перших курсах молода людина може сумніватися у правильності свого професійного вибору, що буде впливати на самооцінку, адаптацію тощо. Тому кризовими ситуаціями студентського віку є криза професійного вибору, залежності від батьківської сім'ї, інтимно-сексуальних стосунків, ситуації і навчально-професійної діяльності [26].

Отже, психологічний розвиток молодої людини у ЗВО є здебільшого професійно спрямований, на який значний вплив має освітнє середовище. З урахуванням того, що поняття «середовище» тлумачиться як «оточення, сукупність природних і соціально-побутових умов, а також сукупність людей, пов'язаних спільністю цих умов» [29], можемо стверджувати, що професійна підготовка залежить від сприятливого освітнього середовища, яке поєднує в собі необхідні для повноцінного функціонування особистості компоненти (психологічний, соціальний, освітній). У вітчизняній педагогіці питання освітнього середовища як необхідного для ефективного навчання простору розкрито в наукових розвідках М. Братко [30], О. Горшкова [31], Г.Васяновича [32], О. Ємчик [33], А. Цимбалару [34], О. Ярошинської [35] та ін.

Освітнє середовище, на думку вітчизняної дослідниці М. Братко, розглядається як цілісний, сукупний, загальний чинник розвитку і становлення особистості, який має вплив на поведінку та модифікацію особистості, яка відбувається внаслідок запланованих і незапланованих впливів середовища, взаємодії особистості і його складових. Науковиця виокремлює поняття освітнього середовища закладу вищої освіти та зауважує, що це є системним утворенням, яке характеризується багатосуб'єктністю та багато предметністю. Це середовище зорієнтоване на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця та забезпечує його готовність до професійної діяльності та / або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності [30].

Складовими освітнього середовища вважають увесь комплекс педагогічних умов, зорієнтованих на розвиток певних (у нашому розумінні – професійно спрямованих) якостей людини або її освіти в цілому, а саме освітнє середовище не обмежується сукупністю засобів навчання, а й охоплює людей, що діють у цій системі [31]. Тобто науковці чітко вказують на ключову роль викладача у створенні сприятливого освітнього середовища.

Актуальним у підготовці майбутніх вчителів є визначення освітнього середовища, в якому провідним є цілісність педагогічно організованої системи умов, що забезпечують активну взаємодію суб'єктів освітнього процесу в межах освітнього простору закладу та розвиток особистих та професійних якостей майбутнього вчителя і формування його готовності до професійної діяльності [35, с. 68].

Важливу роль у створенні сприятливого освітнього середовища відводимо викладачу, від якого залежить здатність забезпечити психологічний, соціально-культурний і когнітивний складники цього середовища для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Потреба виокремлення цих складників виникла тому, що, окрім традиційної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов, до якої входять основні професійні знання (фонетичні, лексичні, граматичні тощо), для підготовки до застосування візуальних медіа, які залежать від активного використання Інтернет-середовища та інформаційно-комунікативних технологій, студенти потребують більш складних підходів, бо їхнє середовище складає не лише аудиторія та оточення навчального закладу, а й інтернет-середовище, в якому вони мають комунікувати та працювати, здобувати досвід і яке становить частину освітнього середовища. Інтернет-середовище розглядаємо як повноцінний простір, що має взаємодіяти та інтегруватися з освітнім середовищем. Реалізація всіх складових освітнього середовища забезпечує створення сприятливого Інтернет-середовища в навчальному процесі.

Психологічний складник освітнього середовища забезпечує психологічний комфорт студентів у закладі вищої освіти (відчуття безпеки, вільна комунікація, неупереджене ставлення, обмеження конфліктів та агресії, толерантність у взаємодії, позитивний вплив на самооцінку, сприяння адаптації до нових умов навчання, допомога у визначенні професійної ідентифікації тощо).

Соціально-культурний складник сприяє соціалізації, умінню спілкуватися та взаємодіяти в аудиторії, дистанційно чи в Інтернет-мережах або платформах; розуміння інших культур, Інтернет-культури та здатності до інкультурації; усвідомленню та розмежуванню реального життя та Інтернет-життя, а також впровадженню Інтернет-ресурси в професійну діяльність.

Когнітивний складник базується на умінні викладача застосовувати необхідні форми, методи та технології навчання, які будуть сприяти: мотивації студентів до вивчення теоретичних основ та впровадження їх у практичну діяльність під час використання візуальних медіа, при цьому активно приділяти увагу засвоєнню базових професійних знань; здатності поєднувати Інтернет-ресурси та професійну діяльність; саморозвитку та самореалізації в запровадженні візуальних медіа в професійній діяльності.

Основою сприятливого освітнього середовища майбутніх вчителів іноземних мов розглядаємо психологічний складник, який забезпечує внутрішню сталу позицію щодо професійної підготовки, яка базована на внутрішньому комфорті (внутрішній чинник). Психологічний складник переростає у соціально-культурний складник, який є важливим переходом до когнітивного складника через активний процес соціалізації та інкультурації (зовнішній чинник). Реалізація психологічного та соціально-культурного складників допоможуть реалізуватися когнітивному складнику у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, яка реалізується в навчальному процесі та здебільшого залежить від педагогічної майстерності викладача (навчально-виховний чинник). Інтернет-середовище пронизує усі складники

освітнього середовища, реалізація сукупності усіх складників впливає на взаємодію та інтеграцію освітнього й Інтернет-середовища (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Структура створення сприятливого освітнього середовища для майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Отже, *сприятливе освітнє середовище майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа* можна розглядати як сукупність складників (чинників), необхідних для професійної підготовки суб'єктів та визначених об'єктів освіти, які зорієнтовані на отримання позитивного результату в процесі навчання та спрямовані на удосконалення в подальшій професійній діяльності.

Значну частину освітнього середовища у закладі вищої освіти займає навчальний процес та професійна підготовка, яка, здебільшого залежить від форми організації навчання, про що свідчать наукові праці сучасних педагогів та дослідників (Р. Гуревич [36], Л. Кабакова [37], В. Каплінський [38], В. Корнієнко [39], Н. Лазаренко [40], Н. Манчинська [41], Н. Мирончик [37], С. Стельмах [41], Н. Мукан [42], Ю. Руднік [43] та ін.).

Форму навчання розглядаємо як зовнішню сторону організації освітнього процесу, яка залежить від кількості її учасників, їх взаємодії (дистанційне,

аудиторне, позааудиторне), планування роботи та її самостійного виконання. А доцільне використання тієї чи тієї форми навчання сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, адже є завдання та теми, які доцільно розглядати в аудиторії, а є такі завдання, виконання яких спрямоване на дистанційний або змішаний формат заняття. З урахуванням того, що ми розглядаємо застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов, необхідно дотримуватись гармонійного поєднання форм, методів та технологій навчання.

Процес підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа здійснюється в очному (аудиторному), дистанційному та змішаному (комбінованому) форматах навчання (blended learning), і від правильного впровадження цих форм залежить сприятливе освітнє середовище, в якому відбувається професійна підготовка майбутніх вчителів іноземних мов.

Сучасні освітні тенденції спрямовані на урізноманітнення форм і методів навчання, яке стосується професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов. Вимоги до освіти нерозривно пов'язані із запитамі сучасної молоді як споживачів, тому впровадження ІКТ стало провідним в освітньому процесі. Аудиторне навчання стало змінюватися дистанційним і поступово інтегруватися, що забезпечило розвиток змішаного навчання, яке продемонструвало безліч можливостей для освітнього процесу, але при цьому аудиторне навчання залишається пріоритетним, на що вказує термінове повернення до аудиторного навчання закладів вищої освіти в європейських країнах після пандемії Covid-19.

У «Положенні про дистанційне навчання» ця форма здобуття освіти визначена як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно комунікаційних технологій» [44].

Дистанційне навчання – одна із форм навчальної діяльності, яка відбувається на відстані суб'єктів освіти один від одного та за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і Інтернету, базується на великій кількості самостійної роботи. У наукових напрацюваннях щодо впровадження дистанційної освіти в навчальний процес дослідники аналізують проблеми, принципи та переваги цього явища, розглядають дистанційну освіту як дієвий інструмент вищої освіти та формування майбутніх фахівців (С. Антощук [45], В. Гравіт [45], Н. Бідюк [46], Р. Гуревич [47], І. Мала [48], Н. Мукан [49], О. Квасник [50], О. Романовський [50], Н. Підбуцька [50], В. Прибилова [51], О. Яцишин [52] та ін.).

Вітчизняні педагоги виокремлюють позитивні сторони дистанційної освіти, серед яких акцентують увагу на можливості навчання у зручний час та здатності корегувати час та темп навчання; доступу до багатьох джерел інформації (електронні бібліотеки, бази даних, допоміжні курси тощо); можливості спілкування через Інтернет та електронну пошту, соціальні мережі, чати; концентрованому викладі інформації та багаторазовому доступу до неї; застосуванні останніх досягнень ІКТ та телекомунікаційних технологій в освітньому процесі [51, с. 29]. Нам імпонують такі аргументи, і вони є доцільними, якщо ми розглядаємо здатність застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов, але суперечливими, на наш погляд, є твердження щодо того, що якість дистанційного навчання не поступається очній формі навчання за допомогою введення у процес висококваліфікованих педагогічних кадрів. На нашу думку, з такої позиції дистанційне навчання можна розглядати, коли людина уже має професійну освіту, навички та досвід. У такому випадку для підвищення професійної кваліфікації або для здобуття додаткових знань дистанційна освіта буде відповідати запитам, але якщо йдеться про особистість, яка лише закінчила загальноосвітній навчальний заклад і не має відповідного досвіду, професійного та особистого, у взаємодії з іншими, дистанційне навчання не забезпечить ефективну професійну підготовку. Тому що не буде створений сприятливий освітній простір, в якому

студент перших років навчання зможе пройти необхідні для майбутнього вчителя іноземних мов етапи, що пов'язані з його психологічним станом, соціально-культурною підготовкою, когнітивними здобутками. Незважаючи на гостру потребу використання Інтернету та ІКТ у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, сприятливе освітнє середовище має базуватися на прямому спілкуванні усіх учасників освітнього процесу, адже спілкування та взаємодія – це не лише передача інформації чи навчальної теми, для майбутнього вчителя – це набуття досвіду безконфліктного спілкування та ведення дискусій, здатності до рефлексії та емпатії (що не можливо здобути, вдивляючись у монітор комп'ютера без «живого» спілкування), формування відповідного емоційного інтелекту (на власному досвіді переживання емоцій, спостерігаючи емоції інших).

Тому в освітньому процесі ЗВО активно використовують форму змішаного навчання, яке надає більші можливості для формування професійних знань, умінь та навичок майбутніх вчителів іноземних мов, при цьому приділяючи значну увагу застосуванню ІКТ та Інтернету, що є необхідним для здобуття навичок застосування візуальних медіа в педагогічній професійній діяльності.

Теорії щодо застосування змішаного навчання та його ефективності в підготовці майбутніх фахівців є досить суперечливими, зокрема дослідження зарубіжних та вітчизняних науковців (Е. Банадос [53], К. Бонк [54], С. Грем [54], М. Кадемія [55], М. Канер [56] В. Староста [57], Г. Чередніченко [58], Е. Розетт [59], Т. Шроль [60] та ін.).

Традиційним є визначення змішаного навчання, яке вказує на те, що воно є системою навчання, в основі якої поєднання очного навчання з навчанням за допомогою комп'ютерних технологій [54]. Також науковці вважають, що змішане навчання може бути поєднанням технологій і навчання в аудиторії, базуючись на гнучкому підході до навчання з перевагою тренувальних та контролюючих завдань у мережі [53]; поєднання традиційних формальних засобів навчання (робота в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу), з

неформальними (проведення Інтернет-конференцій, використання електронної пошти, зустрічі на різних відео-платформах тощо) [58].

Позитивний вплив змішаного навчання у процесі професійної підготовки схарактеризований у роботах науковиці М. Кадемії, яка акцентує увагу на тому, що таке навчання сприяє одержанню знань студентом очно і самостійно онлайн та забезпечує створення комфортного освітнього інформаційного середовища, системи комунікацій, що доставляють інформацію [55], також змішане навчання – це активне використання ІКТ, Інтернет ресурсів, що дає змогу поєднувати теоретичні знання щодо здатності запровадження візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов і набуття досвіду під час виконання практичних завдань.

Нам було цікаво дізнатися думку студентів щодо очного, дистанційного та змішаного навчання, тому було проведено опитування, у якому взяв участь 131 студент другого курсу факультету іноземних мов. Респондентам було запропонована низка запитань, результати відповідей пропонуємо розглянути. Аналізуючи запитання «Яка із перерахованих форм навчання є найбільш доцільною для засвоєння професійних знань? (очна, дистанційна, змішана)», з'ясували, що 62% опитаних віддають перевагу змішаній формі навчання, бо вона поєднує необхідні теоретичні знання, які доцільніше засвоювати під час очного навчання, а практичні заняття (особливо зважаючи на специфіку засвоєння знань та отримання досвіду застосування візуальних медіа у професійній діяльності) доцільніше проводити, поєднуючи дистанційне та очне навчання (з використанням ІКТ). Також студенти зауважили, що безпосереднє спілкування з викладачем та одногрупниками позитивно сприяє психологічному стану, допомагає в адаптації та дає можливість набуття досвіду взаємодії з іншими.

Студенти, які віддають перевагу очній формі навчання (26% опитаних), вважають, що результативнішим для майбутніх вчителів іноземних мов є очне навчання, бо воно збагачує досвід проведення занять на прикладі викладача. Студенти стверджують, що з учнями у загальноосвітньому закладі освіти

необхідно буде спілкуватися та давати знання очно, а без такого досвіду буде складно налагодити зворотній зв'язок. Також прихильники очного навчання наполягають, що здобуття психологічного досвіду (рефлексії, емоційного інтелекту) можливе лише при очному навчанні, а навички застосування візуальних медіа можна набути, використовуючи ІКТ під час занять.

Дистанційна форма навчання для набуття професійних знань майбутніми вчителями іноземних мов задовольняє 12% студентів, які вважають, що така форма навчання повністю забезпечує їх потреби як у теоретичних знаннях (можна здобувати самостійно, за допомогою Інтернет-ресурсів), так і в набутті практичного досвіду. Питання психологічного досвіду такі студенти не розглядають як важливі для професійного та особистісного розвитку, тому не вбачають важливим елементом у професійній підготовці очне спілкування.

Також було цікаво дізнатися відповіді на запитання «Яка із форм навчання, на Вашу думку, спрямована на створення сприятливого освітнього середовища?». Переважна більшість опитаних вказала на змішане навчання (81%), бо така форма навчання сприяє очному та Інтернет-спілкуванню, що для майбутніх вчителів є необхідним, впливаючи на освітнє середовище у двох просторах – оффлайн та онлайн. Позитивний вплив на освітнє середовище очного навчання визнали 15% студентів, які вважають, що це єдина можливість відчувати освітнє середовище в закладі вищої освіти та допоможе в подальшому соціалізуватися до будь-якого середовища. І лише 4% студентів вважають, що не важливо, яка форма навчання, бо, на їх думку, вона не впливає на стан освітнього середовища.

Отже, опитування та бесіди зі студентами засвідчили, що більшість здобувачів освіти вважають, що для створення сприятливого освітнього середовища доцільно використовувати форму змішаного навчання, бо воно охоплює більше навчальних сфер та є ефективним в процесі професійної діяльності. Але форми навчання ще не є вирішальним чинником створення сприятливого середовища в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, бо форма є зовнішнім

виявом освітнього процесу, а провідне значення має внутрішнє наповнення цього процесу. У сучасній педагогіці, залежно від мети, класифікують форми організації навчального процесу, зокрема форми навчального процесу (лекції, практичні, семінари, лабораторні), форми контролю оцінювання (колоквиуми, заліки, іспити), форми організації науково-дослідної роботи студентів (гуртки, групи, об'єднання) [61].

Основними формами навчання у закладах вищої освіти є лекція та семінар. Ці форми спрямовані на одну ціль – передачу та закріплення професійних знань студентами, але кардинально відрізняються методикою проведення.

Вітчизняні науковці визначають лекцію як важливий елемент освітнього процесу, який дозволяє студентам сформувати загальне ставлення до предмета та визначає способи застосування інших форм та видів навчання. Лекція виділяється струнким і системним викладом певної наукової проблеми [62, с. 132]. Вона є не лише засобом повідомлення наукової інформації, а й виконує низку завдань: мотивація студентів, активізація розумової діяльності, організація самостійної роботи, самовдосконалення [63]. Лекцію вважають доволі складною формою роботи викладача, оскільки він виконує декілька ролей – оратора, вченого, педагога, психолога [62, с. 136].

Суперечки щодо застосування лекцій тривають у наукових колах, науковці та педагоги аналізують та розкривають переваги і недоліки лекції (С. Вітвицька [62], С. Стельмах [41], Л. Кайдалова [63], Г. Крохмальна [64], А. Кузьмінський [65], Н. Манчинська [41] та ін.)

Серед переваг лекції виокремлюють творчу співпрацю педагога зі студентами, їхню емоційну взаємодію, зворотній зв'язок; активізацію мисленнєвої діяльності; великий обсяг інформації про досягнення конкретної науки; врахування інтересів студентів, їхніх потреб; можливості щодо розвитку інтелекту студентів, формування морально-духовних якостей, культури спілкування, формування професійної культури; лекція незамінна при недостатці наукових джерел [65, с. 268]; швидше від друкованих видань реакція на зміни

інформації; класифікація та коментування тенденцій за великої кількості різних або протилежних поглядів на певну проблему; орієнтація студента на складні моменти, які важкі для самостійного розуміння; формування у студентів уміння слухати та чути, усвідомлювати побачене та почуте, виконувати важкі розумові операції; втілення зв'язку теорії з практикою; ефективно окреслення напрямів самостійної роботи [41, с. 65].

Незважаючи на низку перерахованих переваг, науковці виділяють і недоліки, які можуть бути у лекції. До таких недоліків відносять гальмування у студентів власної думки та творчого розвитку; не спонукання до активності, розвитку внутрішньої мотивації навчання, позбавлення розвитку критичного аналізу, самостійного пошуку; обмеженість навчальної інформації через регламентованість у часі; часткове залучення аудиторії до роботи через різні потреби, інтереси, психологічні особливості та якості; обмеження можливості перетворення аудиторії на колектив; інформація, що подається, спрямована на слухову пам'ять, яка є недосконалою та короткочасною; студенти перших курсів за відсутності розуміння методики проведення лекцій не у повній мірі сприймають зміст лекції; забезпечення диференційованого підходу до навчання [64, с. 268].

Але досвід вітчизняних педагогів показує, що відмова від лекцій знижує науковий рівень підготовки студентів, порушує системність та рівномірність роботи упродовж семестру, а недоліки лекцій можна виправити за допомогою правильно обраної методики та раціональної побудови викладу матеріалу [41].

Незважаючи на переваги та недоліки лекції, вона залишається однією із основних форм організації навчального процесу, навіть у традиційному вигляді. У сучасній педагогіці з'явилася низка підходів до трансформації лекції та перегляду її застосування в освітньому процесі, що призвело до появи нетрадиційних лекцій, які підпорядковуються принципам контекстного навчання, покладеного в її основу: принцип проблемності (лекційний матеріал у вигляді проблемних ситуацій, до розв'язку яких залучаються всі присутні); принцип ігрової діяльності (розігрування ролей, мозкової атаки, бліц-гри і

тощо); принцип діалогічного спілкування (проведення зовнішнього та внутрішнього діалогу); принцип спільної колективної діяльності (створення активного, творчого, позитивного емоційного середовища); принцип двоплановості (впровадження та інтеграція двох елементів: ігрового та реального, спрямованих на розвиток професійних навичок, здібностей, знань) [62, с. 136].

З-поміж нетрадиційних лекцій виокремлюють спрямовані на здобуття знань та навичок використання візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов – кіно-, відеолекції, лекції-візуалізації, лекції із застосуванням зворотного зв'язку або ІКТ. Також до нетрадиційних лекцій відносять міні-лекції, проблемні, лекції-брейнстромінг, із заздалегідь запланованими помилками, лекції-конференції, прес-конференції, брифінги, «круглі столи», бесіди, диспути, бінарні лекції, а застосування візуальних медіа під час лекції перетворить будь-яку традиційну лекцію в інноваційну та інтерактивну.

Необхідно зауважити, що лекція є більш пасивною формою організації навчального процесу та не може повністю забезпечити сприятливе освітнє середовище навіть тому, що велика кількість студентів під час лекції не дає можливість залучити кожного до активної діяльності чи задовольнити потреби кожного студента. Хоча допомагає студентам усвідомити та адаптуватися до нового середовища та великої кількості людей у процесі навчання (на відміну від шкільних уроків, які зорієнтовані на невелику кількість учні в класі). Тому для створення сприятливого освітнього середовища необхідно застосування семінарських занять, які в науково-педагогічній літературі розглядають як необхідну та одну з основних форм навчання у ЗВО (А. Бондар [66], Л. Ляховець [67], Н. Мачинська [41], Л. Рускуліс [68], В. Стинська [69], М. Фіцула [70] та ін.).

Семінарське заняття є багатоаспектною та особливою формою організації навчальних занять, яка спрямована на самостійне вивчення студентами, за заданими викладачем завданнями, окремих питань і тем лекційного курсу з

наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді, повідомлення тощо [70, с. 127]. Також семінар спрямований на поглиблення, розширення, деталізацію і закріплення теоретичного матеріалу, на розвиток навичок самостійної роботи, формування вмінь виступати перед аудиторією, брати участь в обговореннях та дискусіях [41]. Семінар із активним застосуванням ІКТ у сучасній вищій школі стає основою усвідомлення зв'язку між теорією та практикою, здобуття відповідного досвіду майбутніх вчителів іноземних мов. Нам імпонує бачення семінару українською дослідницею Л. Ляховець, яка вбачає в семінарі діалогічну форму навчального заняття, покликану забезпечити студентам можливість опанувати навички та вміння використовувати отримані теоретичні знання, враховуючи особливості обраної професії. Також науковиця стверджує, що саме семінар розвиває у студентів культуру наукового мислення і допомагає оволодівати методологією наукового пізнання [67, с. 125].

Семінарські заняття забезпечують реалізацію дидактичних цілей, зокрема поєднання лекційної форми навчання із систематичною самостійною роботою (підручники, Інтернет-мережі, першоджерела), поєднання теоретичної підготовки із практичною; творчу роботу студентів під час підготовки до семінарських занять; розвиток уміння, навичок розумової праці, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань; формування інтересу до науково-пошукової роботи, залучення до наукових досліджень; системне повторення, закріплення знань, систематичне контролювання роботи студентів і перевірку їх знань, умінь та навичок з окремих тем і розділів програми [66; 69].

Цікавим є порівняння переваг семінару щодо лекції, де важливим є психологічний фактор, спрямований на подолання бар'єрів, які можуть виникнути під час спілкування з викладачем та з одногрупниками (сором'язливість, невпевненість, незручність). Дослідник зауважує зростання активності студентів у процесі проведення семінару та важливість його у закріпленні знань, досвіду ведення диспутів, публічно виступати, що позитивно

впливає на запам'ятовування матеріалу. Також на семінарі викладач може глибше та детальніше пояснити навчальний матеріал, краще познайомитися зі студентами, з'ясувати їх типові помилки, щоб у подальшому скорегувати їх [67, с. 128].

У сучасній педагогіці немає єдиної класифікації семінарських занять, окрім традиційного поділу на семінар та просемінар, виокремлюють інноваційні форми – обговорення, диспут, «мозковий штурм», конференцію, дослідницький семінар [68, с. 233]; семінари з використанням ігрових ситуацій, круглий стіл, міжпредметні семінари [41]. Звичайно, це не вичерпна класифікація семінарів, вона удосконалюється та доповнюється залежно від цілей, змісту навчального процесу та застосування методів, технологій навчання, ІКТ, Інтернет-ресурсів.

Отже, створення сприятливого освітнього середовища та його складових залежить від вибору викладачем форми навчального процесу та його застосування відповідно до теми заняття. З урахуванням того, що знання та навички із застосування візуальних медіа в педагогічній діяльності тісно переплітаються між собою, необхідно забезпечити вдале поєднання аудиторного, дистанційного чи змішаного навчання та вибір тем для розгляду на лекційних і семінарських заняттях. Але не можливо обмежити забезпечення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності лише формами навчального процесу, необхідне якісне їх «наповнення», тобто використання методів та технологій навчання, які допоможуть краще засвоїти та поєднати теоретичні знання і практичну діяльність, що дало змогу виокремити другу організаційно-педагогічну умову нашого дослідження, яка описана в параграфі 2.2.

2.2. Використання сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності

Суспільний прогрес у різних професійних сферах призвів до технологізації сучасної освіти, що слугує підтвердженням активних пошуків оптимізації навчального процесу та його змісту. Такий процес сприяє набуттю необхідних життєвих та професійних навичок. У сучасному науковому дискурсі немає чітко окресленої ролі технології в освіті, а термін «технологія» нараховує більше трьохсот визначень. У педагогіці одночасно використовуються поняття «освітня технологія», «технологія навчання», «педагогічна технологія», але вітчизняні науковці намагаються розмежувати ці поняття, акцентуючи увагу на тому, що освітня технологія виступає стратегією в освітньому процесі, за тактичну реалізацію освітніх технологій відповідає педагогічна технологія, а шлях навчально-пізнавальної діяльності особистості відображає навчальна технологія [71, с. 29].

У дослідженні використовуємо термін «педагогічна технологія», бо вважаємо визначальною в підготовці фахівців реалізацію використання технологій для здобуття професійної підготовки та необхідних майбутнім вчителям іноземної мови професійних компетентностей. У сучасному психолого-педагогічному словнику термін «педагогічна технологія» потрактовується як «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання й засвоєння знань із врахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, що має на меті оптимізацію форм освіти» [72].

Актуальність проблеми ролі педагогічних технологій в освітньому процесі підтверджується низкою досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. У підготовці майбутніх учителів педагогічні технології науковці розглядають як системний метод створення освітнього процесу (С. Гончаренко [73], С. Соломаха [74] та ін.); педагогічну, дидактичну, синергетичну систему досягнення освітньої мети (Є. Павлюк [75], О. Пометун [76], Л. Пироженко [76]

та ін.); моделювання навчального матеріалу (І. Дичквська [77] та ін.); послідовну і цілісну діяльність викладача (С. Дубяга [78] та ін.); сукупність і комплекс знань, умінь та навичок, психолого-педагогічних настанов і способів педагогічної взаємодії (Дж. Брунер [79], О. Комар [80], Х. Комаровські [82], В. Маккічі [81], М. Свініцкі [81], О. Степанов [83], Д. Чернілевський [84], М. Фіцула [83] та ін.) (Додаток Б).

Педагогічні технології мають відповідати базовим методологічним вимогам та орієнтуватися на критерії технологічності, мати обґрунтовану освітню мету, наукову базу та певні концепції, бути керованими, гнучкими до проєктування процесу навчання, проведення поетапної діагностики, варіювати засоби та методи, корегувати результати. Важливою особливістю педагогічної технології є її здатність до відтворювання, тобто застосування в інших освітніх закладах та іншими викладачами [73, с. 7]. Науковці класифікують педагогічні технології та виокремлюють ті, які є найбільш використовуваними в освітньому процесі: структурно-логічні, інтеграційні, ігрові технології, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології [77].

Серед основних завдань педагогічних технологій українські науковці визначили такі: опанування знаннями з відповідною глибиною та міцністю, фіксація умінь та навичок у різних видах діяльності; формування та зміцнення соціально важливих форм поведінки; опанування здатності використання та застосування технологічного інструментарію (технологізація освітнього процесу); прогрес технологічного мислення, самостійності у проєктуванні й нормалізуванні отримання знань та умінь; формування навичок неухильно дотримуватися вимог технологічної дисципліни [83, с. 17]. Виокремлені завдання педагогічних технологій охоплюють, на нашу думку, усі необхідні для професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов компоненти – знаннєвий, соціокультурний, практичний (здатність застосування знань на практиці), самоосвітній, здобуття досвіду.

Разом із поняттям «технології навчання» в сучасній педагогіці використовують термін «методи навчання». Науковці не дійшли спільної

думки щодо однозначного витлумачення цього терміну. Якщо розглядати лише поняття «метод», то воно у перекладі з грецької звучить як шлях до чогонебудь. У педагогіці «метод навчання» розглядають як спосіб діяльності для досягнення поставленої мети [85, с. 67]; діяльність, що спрямована на ефективне розв'язання освітніх завдань [82]; обґрунтування змісту відповідного предмету [73]; загальнодидактичний процес, що полягає у використанні сукупності оригінальних способів і прийомів спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу [86].

Педагогічні технології розглядають як гаранті високої якості освітнього процесу або педагогічних завдань. Відомо, що методика навчання не завжди гарантує відповідної якості, але вона може бути доведена до рівня технології. Тобто, якщо певна методика оцінювання відповідає об'єктивності, валідності, надійності, то її можна назвати педагогічною технологією [87].

Порівнюючи технології і методики, О. Пометун та Л. Пироженко вбачають різницю в гарантії кінцевого результату та проєктуванні майбутнього навчального процесу, вказують на те, що технологія не допускає варіативності і з неї неможливо викинути якісь елементи, на відміну від методики [76].

Проаналізувавши поняття технології та методики навчання, ми вважаємо технологію навчання більш складним утворенням, ніж методика, але не розглядаємо результативним освітній процес без включення в нього методики навчання, яку кваліфікуємо складовою технології навчання. Отже, у дослідженні використовуємо поняття технології і методики навчання.

Знаний український педагог та науковець І. Зязюн у монографії «Педагогічні технології у неперервній професійній освіті» наголошував, що педагогічна технологія має більше можливостей та здатна охоплювати спеціалізовані технології, пов'язані із іншими науковими сферами та їх практичним застосуванням (нові інформаційні технології, електронні, поліграфічні, медичні та ін.). Науковець зауважив, що педагогічна технологія є сферою знання, яка охоплює методи, засоби навчання і теорію їх використання для досягнення цілей [88]. Отже, якщо розглядати підготовку майбутніх

вчителів до застосування візуальних медіа, то вважаємо за доцільне застосування технологій навчання, бо за їх допомогою відбувається технологізація навчального процесу, що забезпечує засвоєння знань та досвіду із застосування візуальних медіа. Також хочемо зауважити, що візуальні медіа є породженням сучасного технологічного прогресу, а отже, залежать від впровадження інновацій в освітній процес і не можуть базуватися лише на традиційному навчанні.

Зв'язок інновацій з освітнім процесом простежується в Законі України «Про інноваційну діяльність», де зазначено, що інновація є новоствореною або вдосконаленою, конкурентноздатною технологією, продукцією або послугою, а також організаційно-технологічним рішенням виробничого, адміністративного або іншого характеру, що спрямований на поліпшення структури та якості виробництва або соціальної сфери [89].

Сучасна освіта потребує застосування таких педагогічних технологій та методів, що сприятимуть впровадженню інноваційних тенденцій в освітній процес. Тому педагогічні інновації розглядають як процес становлення та вдосконалення теорії і практики освіти, що слугує оптимізатором досягненні її мети. Вони є результатом процесу впровадження нового в педагогічну теорію та практику, що оптимізує досягнення освітньої мети та сприяє розробці, поширенню та застосуванню освітніх технологій [71].

Сучасний розвиток технологій та його вплив на формування фахівців різних професійних сфер породжує нові тенденції щодо викладання. Серед інноваційних технологій навчання виокремлюють нестандартні заняття; індивідуальну роботу; контроль і оцінку за допомогою тестів, робочих зошитів, творчих завдань; факультативи за вибором; заняття-зустрічі; науковий експеримент щодо нового матеріалу; застосування технічних досягнень (використання новітніх ІКТ); нові підходи до формування навчальних програм [90].

Інноваційні тенденції властиві таким методикам: особистісно-орієнтованим (інтерактивні та симуляційні ігри, розвивальні тренінги);

когнітивно-орієнтованим (діалогічні методи навчання, семінари-бесіди, проблемне навчання, пізнавальне навчання, когнітивні карти, інструментально-логічне навчання, навчання рефлексії); діяльнісно-орієнтованим (методи проєктів, спрямовані тексти, контекстне навчання, організаційно-діяльнісні ігри, технологічні карти, імітаційно-ігрове моделювання) [91, с. 21].

Проаналізувавши інноваційні технології навчання, робимо висновок, що їх гармонійне застосування є необхідним та сприятиме підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Але застосування інноваційних технологій для формування сучасного фахівця є недостатнім для повного розкриття застосування візуальних медіа, тому, на нашу думку, для ефективності результату необхідне запровадження інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій, які в поєднанні з інноваційними технологіями допоможуть майбутнім вчителям іноземних мов опанувати застосування візуальних медіа.

Аналізуючи проблеми підготовки майбутніх фахівців вітчизняні науковці переконані, що формуванню професійно важливих компетентностей та якостей майбутнього спеціаліста сприятиме застосування активних, зокрема інтерактивних технологій і методів навчання [92, с. 99]. Зарубіжні науковці зауважують, що впровадження інтерактивності сприяє навчальному діалогу, гнучкості структури подання знань і забезпечує автономію навчальної діяльності [93].

Практика використання інтерактивних технологій в освітньому процесі зумовила дискусії в зарубіжних та вітчизняних наукових колах. Серед питань впровадження інтерактивних технологій активно обговорюються форми та види інтерактивних технологій навчання (І. Гевко [94], В. Євдокімов [95], О. Пометун [76], Л. Пироженко [76], І. Прокопенко [95] та ін.), використання інтерактивних технологій у вищій школі (Н. Волкова [96], Ю. Колісник-Гуменюк [97], Т. Середюк [98], М. Перець [99] та ін.), зв'язок інтерактивних технологій з електронними освітніми ресурсами та візуальними засобами

навчання (Р. Гуревич [71], В. Він [100], М. Кадемія [71], І. Лам [100], С. Наход [101], В. Стрельніков [102] та ін.) (Додаток В).

У сучасному освітньому процесі панує різноманіття інтерактивних технологій. Серед найбільш популярних на різних рівнях освіти науковці виокремлюють: командні, імітаційні, рольові ігри, драматизацію, роботу в парах та малих групах, кейс-технології, тренінги, дискусії, обговорення, художні технології, технології мозкового штурму, проєктного навчання та ін. [94; 95].

Євроінтеграційні процеси, мультикультурність та спільний європейський освітній простір спонукають людей різних поколінь вивчати та вдосконалювати іноземну мову. Тому актуальним серед питань щодо ролі інтерактивних технологій в освіті залишається впровадження інтерактивних технологій у вивчення та викладання іноземних мов, про що свідчать наукові дослідження (Ю. Задунайська [103], І. Свиреденко [104], Г. Сорокіна [105], О. Супрун [106], Т. Коваль [107], Н. Кочубей [107], Н. Краснова [105], М. Кузів [108], Т. Юрчишин [108] та ін.).

Інтерактивні технології навчання іноземних мов визначають як організацію іншомовного мовленнєвого спілкування суб'єктів навчання, яка має в основі найраціональніше комплексне застосування методів, прийомів, засобів і форм навчання, ставлячи за мету досягнення заздалегідь запланованого рівня іншомовної комунікативної компетенції, та орієнтується на цілі навчання та індивідуальні особливості тих, хто навчається [76, с. 57]. Також науковці наголошують на тому, що важливим та незмінним компонентом інтерактивних технологій навчання є метод, який є провідним способом упорядкованої діяльності суб'єктів освітнього процесу і їх колективної взаємодії через бесіду, діалог, що поліпшує взаєморозуміння, спільне розв'язання навчальних завдань тощо [107]. При використанні інтерактивних технологій навчання застосовують ті методи навчання, які є необхідними при вивчення іноземної мови, також ці методи розглядаємо як основні в підготовці

до застосування візуальних медіа, бо вони залежать від взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Нам імпонує погляд сучасних науковців, які стверджують, що інтерактивні технології навчання іноземних мов є перспективним напрямом, оскільки базуються на діалогічності, яка є провідною формою інтерактивної взаємодії та враховує основу методичних принципів навчання іноземних мов – комунікативність і ситуативно-тематичну організацію навчання [104].

Інтерактивні технології навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов є необхідними, оскільки сприяють професійним та лінгвістичним знанням та навичкам. Також, враховуючи, що основою цих технологій є активна взаємодія, без якої не вбачаємо доцільності у використанні візуальних медіа взагалі, то отримання знань та досвіду з використання візуальних медіа в професійній діяльності не можливо забезпечити без інтерактивних технологій навчання.

Інтерактивні технології навчання в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа є процесом активної та рівноправної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, яка відбувається під час особистісної комунікації і через комп'ютерні засоби комунікації, є основою в застосуванні інновацій в освіті та зосереджена на формуванні відповідного рівня професійних компетентностей, здатності до самовдосконалення і самоосвіти.

Цікавим трактуванням інтерактивності, яке вказує на її неоднозначність, є думка науковців, які вважають, що інтерактивність може бути властивістю програмних продуктів. Тобто в контексті інформаційної системи – це «можливість інформаційно-комунікаційних систем по-різному реагувати на будь-які дії користувача в активному режимі» [94, с. 78]. Це є підтвердженням того, що підготовка майбутніх педагогічних фахівців не буде ефективною без застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Великий обсяг доступної інформації, входження інтернет-культури в повсякденне життя стимулює перебудову всієї освітньої системи та перегляду

традиційних підходів до викладання. Сучасні технології навчання не можливо уявити без новітніх технологічних здобутків, зокрема активного використання в освітньому просторі інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Цій проблемі присвячено багато наукових праць, які окреслюють процеси використання ІКТ в освітньому просторі (К. Блартон [109], О. Гудирева [110], О. Гриценчук [111], Р. Гуревич [71], П. Гусак [112], І. Заярна [113], М. Кадемія [71], А. Лобанова [114], Н. Морзе [115], Н. Муқан [116], С. Петрухін [114], В. Стрельніков [102], Ю. Триус [117] та ін.) (Додаток Г).

Наковці розглядають інформаційно-комунікаційні технології як технологічні інструменти та ресурси (К. Блартон), процеси переробки інформації із застосуванням комп'ютерно-програмних засобів (П. Гусак), комп'ютерний простір для створення позитивного середовища для тих, хто навчається (Н. Морзе [115]), інструмент для досягнення навчальних цілей (О. Гудирева [110]), сукупність методів, апаратних і програмних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок (Р. Гуревич [71]), ефективний засіб освітнього процесу для досягнення основних педагогічних цілей (А. Лобанова, С. Петрухін [114]) та ін. Отже, аналіз психолого-педагогічних джерел вказує на різноманітні погляди щодо трактування інформаційно-комунікативних технологій, які різняться за суттю, але об'єднані спільним компонентом для усіх трактувань ІКТ, яким є покращення будь-якої комунікації та сприяння взаємодії суб'єктів.

Цікавим є бачення інформаційно-комунікативних технологій вітчизняного науковця Ю. Триуса, який визначив ці технології оригінальними, вони охоплюють методи, засоби, способи навчання через створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення. Також автор вважає ці технології частиною організації супроводу навчального процесу, який включає традиційне, електронне, дистанційне, мобільне навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку та комп'ютерних систем і мереж, що

впроваджуються в педагогічну практику з метою підвищення якості освіти [117].

Сучасні реалії є доволі складними щодо адаптації до них освітнього процесу. Тому в сучасних наукових пошуках ІКТ є інноваційним інструментом та ефективним засобом освітнього процесу, який спрямований на досягнення основних педагогічних цілей, незважаючи на глобальні виклики суспільства, та здійснення на належному сучасному рівні навчання та викладання, орієнтуючись на науково-технічні досягнення [114].

Окремі дослідники ототожнюють інформаційно-комунікаційні та інформаційні технології. Проаналізувавши підходи науковців до визначення цього терміну, ми з'ясували, що ІТ здебільшого трактують як методи, засоби, методики збору, збереження, переробки, передачі, ліквідації інформації та забезпечення якісної роботи з нею (Н. Бідюк [118], О. Блажук [119], І. Булах [120], М. Жалдак [121], І. Соколова [122] та ін.), але при цьому не йдеться про комунікацію чи взаємодію суб'єктів освіти. Також, акцентуючи на ролі ІТ в освітньому процесі, науковці вказують на їх ефективність в покращенні навчання за рахунок опрацювання великої кількості інформації, збільшення інтересу до навчальних дисциплін та розвиток пізнавальної активності. Водночас втрачається важливий елемент освітнього процесу, без якого неможливе формування фахівця будь-якої сфери. Якщо ж ми розглядаємо підготовку майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, то наголошуємо на необхідності використання ІКТ, так як вони забезпечують професійно необхідну комунікацію та взаємодію, підкреслюють значення використання технологій як у повсякденному житті, так і в освіті. Тоді як інформаційні технології для повного їх використання, наприклад, в освіті, залежать від здатності до комунікації між суб'єктами освіти або суб'єктом і технікою тощо. Тому інформаційну технологію розглядаємо як засіб досягнення освітньої мети, але не як самодостатню технологію в освітньому процесі на відміну від інформаційно-комунікаційних технологій.

Н. Фоміних конкретизувала роль ІКТ в освітньому процесі, наголосивши, що ці технології необхідно застосовувати для кожної дисципліни вибірково та чітко розуміти організацію навчального процесу із застосуванням цих технологій, урахувавши специфіку дисципліни, навчальні та практичні цілі, доцільність використання ІКТ для підвищення якості навчання, яким чином наповнити їх зміст та як контролювати якість засвоєння знань за допомогою цих технологій. Ми погоджуємося і підтримуємо думку науковиці про те, що ІКТ дає можливість якісного вивчення усіх дисципліни, але використання цих технологій в освітньому процесі має базуватися на педагогічно обґрунтованому поєднанні традиційних методів навчання, тобто освіта має ґрунтуватися на нових технологічних досягненнях та задовольняти нові потреби, але водночас зберігати свої сильні традиційні сторони [123].

Тому ми дійшли висновку, що *інформаційно-комунікаційні технології в підготовці до застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов у професійній діяльності* охоплюють педагогічні та психологічні аспекти освітнього процесу, гармонійно поєднують сучасні технічні досягнення з традиційними навчальними системами та спрямовані на ефективне застосування їх в освітньому просторі, що уможливорює процес комунікації і сприяє формуванню особистості та її професійних якостей.

При цьому, маючи за основу лише інформаційно-комунікаційні технології, неможливою є підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, бо, як було зауважено раніше, ці технології мають ефективну дію в тісному взаємозв'язку з традиційними, інноваційними та інтерактивними технологіями (рис. 2.2). Запропоновані нами технології не мають чіткої послідовності чи ієрархії, бо кожна з них є повноцінною самостійною навчальною технологією і може використовуватися незалежно від інших. Для ефективної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа викладач повинен визначити перевагу конкретної технології, яка буде доцільною для кращого засвоєння обраної теми та відповідатиме формі навчального процесу.

Зарубіжні науковці визначили критерії відбору технологій навчання, до яких віднесли організацію видів навчальної діяльності студентів з урахуванням їх інтересів, виокремили такі, що мотивують молодь до засвоєння знань, зокрема акцентували увагу на таких видах освітньої діяльності, що приносять задоволення та сприймаються із зацікавленням, відбуваються через міжкультурну взаємодію та дискурс, у яких переважають творчі завдання, зорієнтовані на критичне мислення студентів, формують навички творчого розв'язання проблеми та самостійного прийняття рішень, здатність зосереджуватися на головних ідеях, а не на епізодичних деталях або цікавих, але усім відомих фактам, зв'язок навчання з урахуванням реальних ситуацій та подій [124]. Нам імпонує такий підхід до відбору технологій навчання, тому під час підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа ми орієнтували обрані технології навчання на виокремлені критерії.

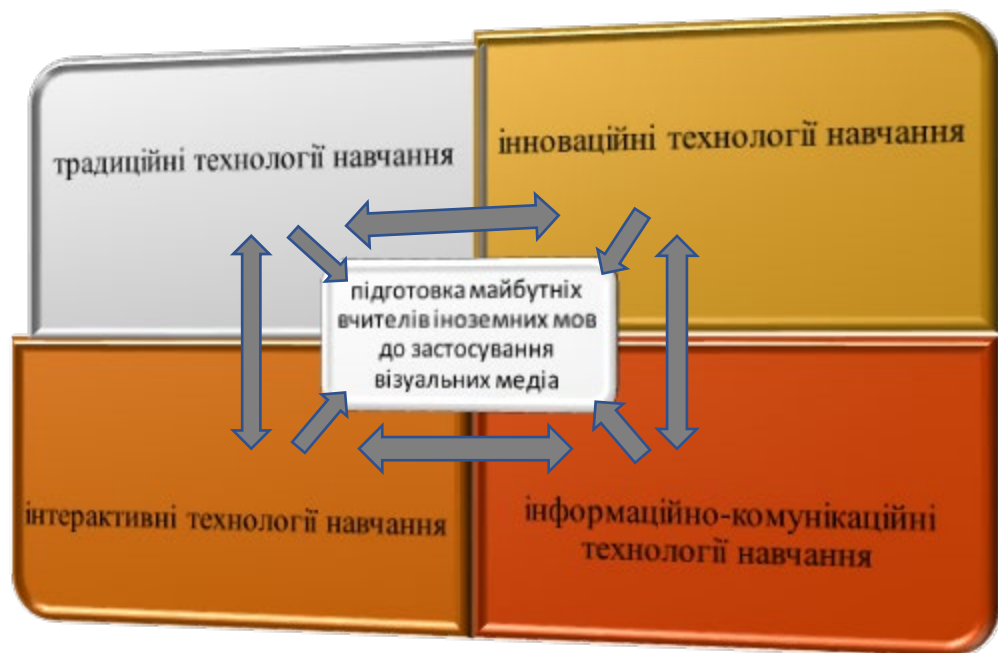

Рис. 2.2. Застосування навчальних технологій у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Застосування запропонованих навчальних технологій в освітньому процесі неможливе без заохочення студентів до такого виду діяльності. Результативність таких занять залежить від роботи викладача, який має

спрямовувати та мотивувати студентів до креативності, критичного мислення, здатності вільного вираження думок, що сприятиме їх професійній підготовці.

О. Осова зауважує, що основне завдання викладача полягає в тому, щоб «організувати такі умови і ситуації навчання іноземної мови для кожного студента, які б дали можливість кожному проявити свою творчість і активність». Науковиця наголошує на специфіці багатofакторності іноземної мови та виокремлює чотири основні фактори, що впливають на педагогічні стосунки – соціальний статус співрозмовника, роль студента як суб'єкта спілкування, діяльність та етичні норми. Також авторка вказує на визначальну роль вчителя, який з носія інформації про особливості граматики, фонетики та лексики трансформується в «агента змін, модератора, коуча, фасилітатора комунікації» [125, с. 425].

Роль викладача у проведенні занять, що спрямовані на підготовку до застосування візуальних медіа майбутніх вчителів іноземних мов у професійній діяльності, на нашу думку, має бути посередницькою між знаннями, досвідом та навчанням. Викладач має стати переважно наставником або фасилітатором, а не керівником цього процесу.

Процес фасилітації в освіті характеризує активна взаємодія між тим, хто навчає, і тим, хто навчається; він зорієнтований на принципи гуманізму, полісуб'єктності та толерантності, що сприяє створенню комфортного та студентоцентричного середовища. Здатність до його створення характеризує високий рівень професіоналізму викладача [126].

Низка вітчизняних дослідників пропонують оптимізувати педагогічну фасилітацію, дотримуючись таких рекомендацій: постійний розвиток особистісного зростання; використання інноваційних методів навчання; розвиток комунікативних навичок, зокрема іноземної мови; застосування гуманістичного підходу; створення рівноправного простору між усіма суб'єктами освітнього процесу; запозичення педагогічних інновацій із зарубіжного досвіду та спроможність до адаптації в різних соціокультурних умовах [127, с. 8]. Запропоновані авторами рекомендації щодо покращення

педагогічної фасилітації є доцільними і щодо застосування візуальних медіа під час освітнього процесу. Підхід викладача до освітнього процесу під час формування компонентів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності має орієнтуватися на педагогічну фасилітацію, але вона не є основним процесом навчання та залежить від змісту і мети заняття, етапу вивчення теми (вступне, ознайомлювальне, тематичне заняття, контрольна перевірка тощо). Під час проведення занять ми застосовували елементи фасилітації в поєднанні із традиційними процесами навчання.

Вступна лекція є важливим етапом освітнього процесу, особливо при ознайомленні з новою дисципліною або новою темою. У процесі вивчення нової теми для викладача важливо розуміти, наскільки студенти в ній орієнтуються. Тому для першого ознайомлення із поняттям «візуальні медіа в освітньому процесі» ми обрали технологію «Групування», або «Асоціативний куш», яка дозволяє студентам вільно висловлюватися щодо заданої теми та може використовуватися як під час лекції, так і під час практичного заняття, в залежності від того, які цілі ставить викладач. Використання цієї технології, якщо тема узагальнена, вважаємо доцільним на лекційних заняттях, якщо тема є вузькоспрямована, то розкрити її за допомогою «Асоціативного куша» можна і під час практичного заняття. Така технологія стратегічно спрямована на стимулювання критичного і творчого мислення, розуміння зв'язків між різними термінами, науками. Також вона є доволі проста і сприяє запам'ятовуванню теми. Етапи «Асоціативного куша» полягають у візуалізації основного слова у центрі площини (листка, дошки, мультимедіа), поряд з яким записуються слова або фрази, які спадають на думку щодо центрального слова. Доцільним вважаємо використання цієї технології під час аудиторного навчання, так як в основі є не лише запис слів-асоціацій, але й обговорення того, що мають на увазі студенти. Кількість ідей та слів є необмеженою, а по закінченню їх генерування студенти розглядають зв'язки між поняттями.

Студенти розглянули поняття «візуальні медіа в освітньому процесі», застосувавши технологію «Асоціативного куща». Для зручності та кращого візуального сприйняття було використано дошку Jamboard у Google Meet та спроектовано «кущ» на дошку, що дозволило візуалізувати результати записаних слів (фраз), названих студентами (Додаток Д). Також цікавим було спостереження, як новий для вивчення термін «візуальні медіа в освітньому процесі» сприймають студенти. Помітною була тенденція, яка вказувала на те, що на початку використання технології студенти асоціювали візуальні медіа з особистими та психологічним відчуттями (комунікація, сприйняття, візуалізація, психологічний вплив), не вкладаючи значення їх використання у професійній діяльності. Під час подальшого обговорення візуальних медіа студенти почали аргументувати їх використання та застосування в освітньому процесі, про що свідчили відповідні слова і фрази (мас-медіа, медіа технології, медіаосвіта, навчальний матеріал, інновація в освіті, засіб навчання). Отже, вступна лекція з використанням «Асоціативного куща» допомогла у формуванні ключових компонентів підготовки майбутніх вчителів до використання візуальних медіа в професійній діяльності (професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний компоненти) та початкового розуміння можливостей використання візуальних медіа в освітньому процесі.

Основою професійної діяльності майбутніх вчителів іноземних мов є здатність до комунікації, розуміння співрозмовника, уміння безконфліктного спілкування, особливо, якщо йдеться про людей інших національностей. Спілкування, окрім важливих соціально-психологічних функцій, потребує від особистості здатності ведення діалогу та дотримання відповідних правил етикету. Проблема може виникати також тоді, коли спілкування відбувається іноземною мовою, тоді важливим мінімальним завданням співрозмовника є розуміння іншої сторони та здатність відповідати на поставлені запитання.

Основою професійної діяльності майбутніх вчителів іноземних мов є вільне спілкування іноземною мовою, тому оволодіння мовленнєвими уміннями та навичками має бути на достатньому рівні, який забезпечить вільну

комунікацію у будь-якій сфері діяльності. Такий досвід майбутні вчителі іноземних мов повинні отримувати під час професійної підготовки, тому, проєктуючи заняття, викладач має акцентувати також на цьому аспекті вивчення мови. Важливим є поєднання вивчення та удосконалення мовних навичок з візуальними медіа, що було впроваджено нами під час проведення інтерактивної лекції в поєднанні з традиційними, інноваційними та інформаційно-комунікативними технологіями навчання.

Інтерактивне заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі».

Мета: ознайомлення студентів з особливостями та традиціями спілкування людей різних національностей, розвиток навичок комунікативних умінь усного мовлення, здатності виявлення граматичних та мовленнєвих помилок, здобуття досвіду використання візуальних медіа, формування професійно-особистісного, мотиваційного, комунікативного, соціокультурного компонентів професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа.

Інтерактивна лекція з використанням візуальних медіа потребує попередньої підготовки студентів. З урахуванням того, що заняття відбувається у формі лекції, необхідне чітке розділення завдань та встановлення регламенту, щоб усім командам було достатньо часу для виступу. На лекційному занятті присутні різні групи одного курсу, тому команди розділяються відповідно груп, але якщо є групи понад двадцять осіб, то доцільніше їх розподіляти на дві команди. У кожній команді однакові завдання, але їх виконання відрізняється. Командам пропонується методом жеребкування вибрати країну, представника якої вони будуть презентувати на онлайн зустрічі на Культурологічному бульварі. Під час розподілу було створено 6 команд, яким методом жеребкування випали такі країни: Британія, Іспанія, Китай, Америка, Японія, Німеччина. Також було наголошено, що під час виконання завдання мають бути використані візуальні медіа. Студентам запропоновано завдання: підготувати невелике повідомлення англійською мовою (вона є мовою

міжнародного спілкування) про особливості традицій спілкування тієї країни, що випала під час жеребкування, використовуючи віртуальне зображення її представника. Також підготувати запитання до аудиторії з використанням фраз-кліше, наприклад: «Have you guessed which country it is about?», «Have you already heard/seen this?», «What do you know about the communication peculiarities in this country?», «How does communication in Ukraine differ from my country?», «Oh, what were you doing there?».

Команда, яка перша сформує та дасть правильну, лексично та граматично, відповідь отримує один бал. Також учасники команд можуть формулювати уточнювальні запитання «персонажу» («What do you mean?», «Why does this happen?», «Please explain such a moment...», «How about...»). За правильність побудови запитання також нараховується один бал для команди. Запитань може бути не більше трьох. Студенти, чий «персонаж» виступає, не формулюють запитань, вони оцінюють роботу інших команд. Команди по чергово змінюють одна одну, відбувається взаємооцінювання, що допомагає студентам набути навичок неупередженого оцінювання інших, базуючись на власних знаннях. Якщо ж оцінювання відбулося необ'єктивно або команда, що його проводила, сама помилилася (не вистачило відповідних знань), тоді за кожну помилку команді віднімається один бал.

Звичайно, таку «зустріч» можна проводити безпосередньо в аудиторії, але тоді можливий вплив особистісного ставлення однокурсників до студента на об'єктивність оцінювання. Також під час виступу студент може розгубитися перед аудиторією (враховуючи, що виступ іноземною мовою, це може збільшити хвилювання та зменшити впевненість у собі), а у випадку використання візуальних медіа студент залишається «за кадром», що сприятиме його нормальному психологічному стану під час виступу. Тому учасника, який виступає, аудиторія не бачить, а може спостерігати лише за його придуманим образом або зображенням (аватаркою) на екрані. Окрім цього, на екрані студенти не лишечують, як розмовляє студент, і можуть оцінити навички говоріння (граматичні, лексичні, вимовні), а також бачать текст, який

промовляє «персонаж», що дає можливість оцінити рівень знань граматики іноземної мови.

Підготовка та проведення інтерактивної лекції з використанням візуальних медіа відбувається за активної участі самих студентів, оцінювання також проводять студенти за вказаними викладачем критеріями. До критеріїв цієї лекції було віднесено такі вимоги оцінювання: навички усного мовлення на продуктивному рівні; уміння вести діалог під час неформальної розмови (використання фраз-кліше в різних ситуаціях); рівень граматики; робота в команді та міжособистісна взаємодія; креативний підхід до подачі матеріалу студентами; рівень використання візуальних медіа (їх доцільність та відповідність тематиці). Для ефективного та швидкого оцінювання кожній групі запропоновано бланк оцінювання.

Для виконання цього завдання студентам було рекомендовано використовувати можливості освітньої платформи «Вчимо» (<https://vchymo.com/application/Vchymo>), яка створена для організації сучасного освітнього процесу та спрямована на допомогу всім його суб'єктам. Платформа пропонує різні можливості для підготовки та перевірки навчального матеріалу. Ознайомлення студентів із роботою цієї платформи буде корисним тим, що майбутні вчителі іноземних мов зможуть її використовувати в наступній професійній діяльності. Вона дає можливість формувати необхідні ключові компетентності тих, хто навчається, та розвиває професійні компетентності в тих, хто навчає. На цій платформі студенти ознайомилися з сервісом «Voki» (<https://www.voki.com/>) для створення штучних медіа об'єктів, а пізніше використали його для підготовки лекції онлайн. Активно використовували також застосунок «Speaking characters for education» («Персонажі, що розмовляють для освіти» - <https://www.voki.com/site/create>) (Додаток Е).

Запропонована інтерактивна лекція із застосуванням візуальних медіа спрямована виконувати такі функції: *гносеологічну (пізнавальну)* – розширення знань із запропонованої теми, поєднання теоретичних знань та практичного досвіду в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності; *психолого-*

емоційну – збільшення мотивації до вивчення дисципліни та застосування візуальних медіа в подальшій професійній діяльності, здатність до міжособистісної взаємодії, асертивного та безконфліктного спілкування, уміння працювати в команді, розвиток емоційного інтелекту; *комунікативну* – удосконалення раніше отриманих знань і мовленнєвих навичок з іноземної мови, отримання досвіду спілкування та ведення діалогу, здобуття навичок оцінювання і самооцінювання у професійній сфері; *культурологічну* – ознайомлення з культурою спілкування інших народів, активний процес інкультурації; *креативну* – нестандартний підхід до виконання завдань із використанням візуальних медіа та сучасних технологій.

Першочерговим завданням у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності є гармонійне поєднання спеціальних професійних знань із візуальними медіа. Таке поєднання є необхідним для розуміння студентами взаємозв'язку цих різних систем. Теоретичні знання іноземної мови не можуть повністю задовольнити професійні потреби майбутніх вчителів іноземних мов, основою яких є навички різних видів мовленнєвої діяльності. Адже акцентування лише на читанні, письмі або перекладі може зашкодити, бо позбавить формування навичок іншомовного спілкування. Також до подібних наслідків може призвести відсутність спілкування, що відбувається під час онлайн-навчання, яке може не сприяти сумлінному виконанню завдань, наприклад, продумування діалогу чи тексту, бо під час такого заняття, знаходячись по іншу сторону екрана, можливе використання заздалегідь заготовленого матеріалу, користування онлайн-перекладачем тощо. Тому формування навичок іншомовного спілкування ускладнюється з переходом на онлайн навчання, що позбавляє молодь прямого спілкування та самостійності.

Цікавими та результативними для розвитку навичок різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема й аудіювання, є *практичні заняття*, на яких застосовуємо інноваційні технології з використанням візуальних медіа, що дає змогу студентам відчути відповідальність за власну роботу та оцінити власні

знання і знання одногрупників. Одне з таких занять – «Загадкова подорож», його доцільно проводити під час дистанційного навчання. Завдання цього заняття-імпровізації не може передбачити навіть викладач. Для заняття ми використали сервіс Secret Door «Секретні двері» (<https://vchymo.com/application/Secret-Door>), який забезпечує віртуальну подорож через секретні двері, після їх відкриття розпочинається подорож по різними куточками планети або незвичними місцями. Також там є стрілочки, що допомагають розглядати простір з різних сторін. Ліворуч зверху – ручка, натискаючи на яку, опиняєшся в новому місці. Куди потрапить мандрівник, не може прогнозувати навіть викладач, бо вибір картинок відбувається автоматично. Завдання студента полягає в описі іноземною мовою того, що він бачить під час подорожі. Усі учасники можуть задавати запитання для уточнення предмету зображення, але вони мають бути простими. Якщо складно скласти опис або незрозуміле зображення, студент може перейти до наступного сюжету, проте змінювати картинку можна лише тричі. Трансляцію «Секретних дверей» може проводити як викладач за допомогою додатку Google Meet, так і студенти (Додаток Є).

Використання запропонованих технологій навчання та їх міксування сприяє формуванню виокремлених компонентів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, дає можливість студентам проаналізувати взаємодію навчального матеріалу та візуальних медіа, допомагає отримати практичний досвід у застосуванні цих технологій, але будь-яке використання технологій навчання потребує самостійної роботи студентів, їх бажання до самоосвіти. Також необхідно враховувати швидкий розвиток технологій, який потребує безперервної самоосвіти та самовдосконалення майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, що спонукало нас до виокремлення третьої організаційно-педагогічної умови: стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самоосвіти та саморозвитку в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.

2.3. Стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності

Сучасні реалії в освітній сфері вчергове засвідчили необхідність самоосвіти майбутніх вчителів. Швидкий розвиток технологій, що використовують в освітньому процесі, потребує фахівців, здатних до гнучкості щодо змін у методологічній та технологічній системах. Тому питання самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності потребує окремого підходу в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов.

Проблема самовдосконалення не одне десятиліття перебуває в центрі уваги філософських та психолого-педагогічних досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців (Г. Аллпорт [128], О. Антонова [129], С. Грищенко [130], Р. Каттелл [131], В. Квас [132], Г. Костюк [133], А. Маслоу [134], О. Прокопова [135], В. Стрельников [136], Д. Супрун [137], Л. Сущенко [138], С. Хатунцева [139] та ін.).

Видатний український психолог Г. Костюк уважав, що становлення людського індивіду як особистості залежить від ступеня сформованості свідомості, системи психічних властивостей, що сприяє здатності особистості до участі в суспільній діяльності. Основним у самовдосконаленні особистості науковець визначав засвоєння індивідом створених суспільством матеріальних і духовних цінностей та через особисту діяльність створення нових цінностей. Психолог розглядав структуру особистості у двох ієрархічних складових особистості – формування якостей особистості відповідно до її діяльності, в якій набувається діяльнісна основа у вигляді змістової, мотиваційної та операційної сторін, що визначається як «горизонтальний план»; «вертикальний план» охоплює такі підструктури: спрямованість, характер, освіченість, свідомість, розумові якості, динамічні особливості поведінки (темперамент). Особистість розглядається як конкретна людина, яка акумулює увесь досвід людства як носій свідомості та самосвідомості, перетворює світ на основі пізнання, переживання, ставлення до нього [133]. Процес становлення

особистості можна розглядати через процес самовдосконалення, адже процес пізнання, діяльність у будь-яких проявах потребує безперервного самовдосконалення або самоактуалізації.

Відомий психолог А. Маслоу вважав, що бажання людини максимально розвинути власні здібності, повністю розгорнути закладений в ній потенціал допоможе особистості стати такою, якою вона може бути, і досягнути своїх висот, цей процес дослідник назвав самоактуалізацією. А. Маслоу будував свою теорію на важливих потребах кожної особистості, основою яких називав «цінності буття» (правда, краса, добродієність, простота), але ці цінності для самоактуалізованої людини є не просто необхідним атрибутом, а важливою потребою, яку вона намагається задовольнити, тобто самовдосконалюватися. Науковець уважав, що після задоволення базових потреб, виникає необхідність задовольнити «метапотреби», які пов'язані із вищими «цінностями буття», – потреба в духовній та психологічній реалізації, куди відноситься й самореалізація [134]. Саме такі погляди покладено в основу відомої «ієрархії потреб». Дослідження вказують на те, що самоактуалізація властива лише приблизно одному відсотку людей, так бо більшість не здогадується про свої можливості, має сумніви щодо самовираження та побоюється порушити стереотипні уявлення, відійти від шаблонів (прояв комплексу Іони – міфологічного персонажа, що боявся успіху). Також науковці акцентують на тому, що для самоактуалізації особистості необхідні сприятливі зовнішні умови [140]. У процесі отримання знань майбутніми вчителями іноземних мов (як спеціальних, так і допоміжних, наприклад, застосування візуальних медіа) не можемо розглядати самоактуалізацію, бо під час навчання студент ще не готовий повністю здійснити цей процес. Але для подальшої мотивації самоактуалізації в майбутній професії заклад вищої освіти дає можливість та спонукає майбутнього педагога самовдосконалюватися.

Дослідники наголошують на тому, що однією з необхідних педагогічних умов у формуванні готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення має бути самовиховання, самоосвіта, самоактуалізація,

гармонізація зовнішніх впливів і внутрішньої активності студентів з урахуванням специфічності та поетапності формувальних впливів на розвиток готовності до самовдосконалення [141]. Існують різні підходи дослідників, які переконані, що самовдосконалення майбутнього фахівця передбачає його самоосвітню діяльність [139, с. 112]. Науковці також зосереджують увагу на впливі освітнього середовища на професійне самовдосконалення майбутнього педагога, який відіграє значну роль у процесі професійного та особистісного становлення особистості і орієнтується на сприятливі мотиваційні, творчі та освітні умови [142, с. 230]. Сприяння самоосвіті та саморозвитку майбутнього вчителя є важливою організаційно-педагогічною умовою, яка тісно пов'язана з освітнім середовищем навчального закладу та вибором і використанням відповідних технологій навчання.

Для бажання самовдосконалення у професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов до застосування візуальних медіа необхідне створення відповідних умов у процесі навчання, які втілюватимуться у змісті, формах, методах та технологіях навчання. Залучення студента до такого процесу, на нашу думку, має бути поетапним, початок його закладено ще до вступу у ЗВО: самоосвіта та саморозвиток, що призводять до самовдосконалення, а в подальшому до професіоналізму.

Науковці наголошують, що в самовдосконаленні особистості важливими є самоосвіта та самовиховання (результат самоосвіти). Для дійсно вагомого особистісного самовдосконалення необхідна самоосвітня діяльність, що задовольняє потреби в самопізнанні та особистісному зростанні [130].

Формування майбутніх вчителів іноземних мов відбувається не лише на заняттях із викладачем (аудиторне чи змішане навчання), значна кількість годин виділяється на самостійну роботу, у відсотковому співвідношенні це 47% обсягу навчального навантаження. Самостійна робота спрямована на закріплення знань та умінь, сформованих під час занять із викладачем. Самостійна робота студента є одним із компонентів самоосвіти. Через призму психологічних проявів самостійну роботу в навчальній діяльності студента

розглядають як процес, що стимулює мотивацію, цілеспрямованість, а також самоорганізованість, самостійність, самоконтроль та інші особистісні якості [143, с. 238].

Самостійна робота студентів планується спільно з викладачем, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його безпосередньої участі [144, с. 249]. Науковці розглядають самостійну роботу як різновид пізнавальної діяльності суб'єктів навчання, спрямований на загальноосвітню та спеціальну підготовку студентів, що керована викладачем [145, с. 42]. Самостійна робота студента є основою самоосвіти та саморозвитку в період перебування в закладі вищої освіти, що потребує систематичності і контролю, поки не буде доведена до стану автоматизму.

Самостійну роботу студента розглядаємо як процес, цілеспрямований на засвоєння знань, що базується на індивідуальних психологічних якостях особистості та виконується за визначеними викладачем навчальними завданнями і критеріями, які спонукають особистість до саморозвитку та задоволення власних і професійних потреб.

Українські науковці зауважують, що для майбутнього педагога стає вкрай важливою здатність до саморозвитку, самоосвіти та самовиховання на постійній основі, спроможність працювати в атмосфері безперервного творчого пошуку [138, с. 330].

Питання самоосвіти майбутніх вчителів аналізують Н. Безлюдна [146], Н. Дудуник [146], О. Малихіна [147], Т. Медведовська [148], Л. Сергеева [149], С. Сімакова [150], М. Солдатенко [151], А. Степаненко [152], Л. Сущенко [138], Г. Топчій [153], Л. Хомич [154], Н. Чернігівська [155], Т. Шестакова [156] та інші.

Самоосвіту розглядають як вид пізнавальної діяльності, який є цілеспрямованим та усвідомлено спрямованим на самостійне засвоєння, осмислення та наповнення новими теоретичними знаннями, набуття самовдосконалення відповідних умінь і навичок до професійного саморозвитку

[146, с. 121]. Також самоосвіту пов'язують із досвідом та індивідуальною здатністю особистості, її прагненням до безперервної самоосвіти й самовдосконалення, креативним ставленням до справи. Науковці зауважують, що важливим для самоосвіти є здатність до саморозвитку (як більш значущого етапу самовдосконалення), тобто створення нового не тільки в довкіллі, а й у собі [154, с. 19]. Самоосвіта базується на готовності та здатності самостійно здобувати необхідну інформацію, уміти її структурувати та передавати, що педагоги відносять до однієї з найважливіших професійних компетенцій фахівця будь-якої галузі [151, с. 188].

У вітчизняній педагогіці самоосвіту також пов'язують із когнітивними та психологічними особливостями особистості, її потребами, вважають цілеспрямованою, самостійною, систематичною та пізнавальною діяльністю людини, що спрямована на поглиблення знань, їх удосконалення та формування нових умінь, навичок, способів дій, відносин. Також науковці зауважують, що самоосвіта є засобом самовиховання й самовдосконалення, бо сприяє розвитку різних сфер особистості (інтелектуальної, вольової, емоційної, мотиваційної) та базових якостей людини, яка розвивається (цілеспрямованості, організованості, працьовитості, сили волі, наполегливості). Головною метою самоосвіти визначають самостійний розвиток та вдосконалення особистості для максимальної підготовки її до життя, пізнання довкілля [130, с. 120]. Погоджуємося з науковцями, які стверджують, що самоосвіта є вищою формою задоволення пізнавальної потреби особистості, пов'язана з проявом значних вольових зусиль, високим ступенем свідомості й організованості, ухвалення внутрішньої відповідальності за своє самовдосконалення [130, с. 123]. У процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа самостійний розвиток та вдосконалення відбуваються у професійній сфері та пов'язують професійний і життєвий досвід. У психолого-педагогічній літературі розмежовують поняття самоосвіти та професійної самоосвіти майбутнього вчителя.

Професійна самоосвіта майбутнього вчителя ґрунтується на отриманих знаннях та спрямована на їх оновлення, розширення і поглиблення, формування навичок та вмінь, пов'язаних із практикою. У самоосвіті майбутніх вчителів виокремлюють конкретні напрями, зокрема розвиток морально-духовної сфери, комунікативні та організаторські навички, естетичний і фізичний розвиток, оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями. У процесі самоосвіти науковці передбачають результати, що впливають на особистісний та професійний досвід, як-от: зміни в особистісних орієнтаціях, отримання досвіду й підвищення рівня професійної підготовки, розвиток уваги і пам'яті, формування та розвиток важливих професійних якостей відповідно до конкретних умов діяльності [150].

Дослідники педагогічної діяльності стверджують, що для майбутнього вчителя рушійними силами самоосвіти є комплекс чинників, до яких відносять: зовнішні (соціальні вимоги) та внутрішні (ставлення до соціальних вимог) фактори; самоосвіта-діяльність та вища форма активності особистості; поява потреби у професійній самоосвіті (перехід із позиції студента на позицію спеціаліста); оволодіння самоосвітньою діяльністю відбувається лише через самоосвіту [147, 49]. Ми погоджуємося з трактуванням українською науковицею Л. Сергєєвою педагогічної самоосвіти, у якій вона вбачає цілеспрямовану самостійну діяльність педагогічних працівників з поповнення і вдосконалення своїх психолого-педагогічних та методичних знань, здатність до їх творчого використання у процесі практичної діяльності [149, с. 188].

Педагогічна самоосвіта поєднує самостійне засвоєння знань, умінь та практичних навичок, необхідних для професійної діяльності, здатності їх систематичного поповнення, що спонукає до саморозвитку. Для самоосвіти студентам пропонувалося ознайомитися з низкою міжнародних проєктів, спрямованих на організацію дистанційного освітнього процесу, інтегрування та використання традиційних методів у дистанційному навчальному середовищі, яке забезпечує вчителю роль фасилітатора або ментора, а учень має можливість відчувати себе важливим суб'єктом освітнього процесу, тобто, особистісно-

орієнтоване навчання (Distance Education Quality Framework (DEQF) <https://degf.projectlibrary.eu/#partners>); ефективність використання цифрових і технологій цифрової критичної грамотності в освіті та професійній підготовці, визначення ролі та впливу цифрових технологій при вивченні рідної та іноземної мов («Integrated digital competences evaluation in QA framework» (ILDE) <https://ilde.projectlibrary.eu/en/>); підтримку розвитку конкретних цифрових компетентностей, необхідних педагогам та тренерам, ознайомлення з впровадженням цифрових технологій у кураторську роботу та інклюзивну освіту («Critical Curation and Collaboration in Learning» (Cur8) <https://lxp.cur8learning.online/start-en/>); розширення знань з роботи тренера синхронного електронного навчання та вимогами до його діяльності («Skills Development and Certification for Trainers of Synchronous Electronic Learning» (SELCERT) <https://selcert.projectsgallery.eu/>). Інформація про такі проекти зорієнтовує студентів на професійне самовдосконалення через процес саморозвитку.

З філософського погляду «саморозвиток» трактується як «одна із форм руху матерії, що реалізується в активності суб'єкта, яка націлена на розв'язання внутрішніх протиріч його існування в довколишньому світі (природному та соціальному середовищі)». Науковці стверджують, що саморозвитку у будь-якій системі передують первинний розвиток, що спричинений зовнішніми факторами. Також здійснення саморозвитку особистістю розглядають у двох формах: неусвідомлених, стихійних (індивід не ставить за мету себе змінити власними зусиллями та застосовує імітацію, гру тощо); усвідомлених, до яких відносять самоосвіту, самостворення, самовдосконалення (особистість виступає як суб'єкт цілеспрямованої діяльності та об'єкт, який необхідно змінити за допомогою діяльності)[157].

Саморозвиток особистості є важливою соціальною проблемою, бо потребує відповідних соціальних умов для самореалізації особистості, стимулює її розвиток чи, навпаки, спричиняє саморуйнування. Тому створення умов для саморозвитку особистості є запорукою успішного розвитку

конкретного історичного суспільства та завжди буде соціальною проблемою, а не лише особистісною. Водночас суспільство впливає на саморозвиток особистості, тобто відбувається взаємозв'язок та взаємозалежність між особистістю і суспільством [158]. Якщо саморозвиток особистості тісно пов'язаний із суспільними явищами та впливає на них, то важливим його елементом є професійний саморозвиток, бо професійна діяльність є суспільно залежним явищем.

Професійний саморозвиток розглядають як свідому діяльність людини, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її майбутня професія [159]. Професійний саморозвиток майбутніх вчителі іноземних мов охоплює не лише необхідні спеціальні знання, а й фокусується на отриманні тих навичок, що сприятимуть у розвитку особистості як фахівця, до них відносимо і застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Аргументованою є позиція вітчизняних науковців М. Вієвської та Л. Красовської щодо професійного саморозвитку, який вони пов'язують із структурними складовими психіки особистості, що мають вплив на конструктивну взаємодію із навколишнім шляхом отримання особистістю значущого та адекватного вимогам соціуму результату професійної діяльності. Цей процес розглядають як безперервний і такий, що не обмежується змістом набутого досвіду, а його підґрунтям є «актуалізоване прагнення до професійного зростання», що проявляється через інтерес, прагнення, переконання, здібності, активну позицію щодо пізнання довкілля, самопізнання, розкриття духовного та інтелектуального потенціалу особистості [160]. Дослідники вказують на тісний взаємозв'язок соціальних, психологічних та культурних впливів на професійну діяльність особистості. Зв'язок здатності особистості до діяльності (з рівнем та якістю освіти) та характеру і ступеня втілення соціально-культурного досвіду в реаліях, з якими має справу суб'єкт діяльності, встановлено у працях вітчизняних науковців, які досліджують саморозвиток студентів у мультимедійному освітньому середовищі [161].

Саморозвиток у професійній діяльності майбутнього вчителя аналізують Л. Сущенко [138], В. Фрицюк [159], С. Топчій [153] та ін. Дослідники визначають його як прагнення людини до виявлення, усвідомлення і вдосконалення своїх особистісних якостей, як процес становлення й інтеграції в педагогічній діяльності особистісних, професійних якостей і здібностей, методологічних, методичних, дослідницьких знань та вмінь, активне перетворення педагогом свого внутрішнього світу, що спрямоване на самовдосконалення та творчий потенціал [138]. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя є особливим видом його цілеспрямованої діяльності щодо особистісного саморозвитку, за допомогою якого формується розвиток професійно необхідних сфер: мотиваційно-ціннісної (розвиток потреби та інтересу), когнітивної (вдосконалення професійних знань) і діяльнісної (уміння та якості) [153].

Професійний саморозвиток науковці розглядають як базову категорію, що поєднує всі аспекти конструктивних змін, які збільшують можливості людини в її професійній діяльності. Нам імponує думка дослідників, які розмежовують саморозвиток та самовдосконалення, аргументуючи це тим, що професійний саморозвиток є сукупністю процесів, базується на первинному рівні, тоді як самовдосконалення є позитивний процес перетворень, що відбуваються на певному рівні професійної компетентності, базуючись на цьому рівні, він є своєрідним зростанням фахівця [159].

Проаналізувавши твердження науковців, можемо зробити висновок, що саморозвиток у будь-яких проявах чи сферах (професійній або особистісній) має в основі не лише самостійне засвоєння знань, а й потужну мотивацію до їх поглиблення, а також є попередньою ланкою до більш активного формування особистості, зокрема самовдосконалення.

Проблеми самовдосконалення проаналізовано в працях О. Антонова [129], В. Квас [132], Д. Супрун [137], О. Прокопова [135] та ін. Основою самовдосконалення визначено унікальну характеристику людини, що спонукає її виокремлення ключових задатків, які сприятимуть у майбутньому

інтелектуальному, моральному та фізичному розвитку [137, с. 191]. Професійне самовдосконалення характеризується як цілеспрямований, систематичний та творчий процес вивчення власних здібностей, нахилів, можливостей, професійно значущих якостей [132, с. 121]; свідому роботу майбутнього вчителя з розвитку власної особистості як професіонала, що орієнтується на здібності і обдарування особистості [129, с. 12].

Аргументованою є думка вітчизняного науковця О. Прокопова, який зауважує, що професійне самовдосконалення поєднує самоосвіту і самовиховання вчителя, за допомогою яких реалізується розвиток професійно необхідних якостей, професійна самореалізація, Процес самовдосконалення ґрунтується на особистісних факторах, зокрема мотивації досягнень, професійній самосвідомості. Професійне самовдосконалення науковець пов'язує з розвитком у майбутнього вчителя мотивації до досягнення успіху в професійній діяльності, адекватним сприйняттям дійсності, діловою спрямованістю, здатністю до аналізу педагогічної ситуації [135].

Уважаємо, що процес самовдосконалення в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності має відповідну структуру, порушення якої перешкоджатиме створенню організаційно-педагогічної умови. У структурі самовдосконалення виокремлюємо відповідні етапи: самоосвіту як процес, який формується під час навчання у загальноосвітньому навчальному закладі, його результатом є потреба в саморозвитку; саморозвиток, що в подальшому сприяє самовдосконаленню і перетворюється на високий рівень професійної діяльності, або професіоналізм (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Процес розвитку самовдосконалення в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа

Для з'ясування ефективності виконання третьої організаційно-педагогічної умови, що спрямована на стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності, проведено опитування студентів для визначення їх здатності до самостійної роботи та самовдосконалення. За результатами опитування, у якому взяли участь 118 респондентів (студентів другого курсу предметної спеціальності «Середня освіта. Англійська мова і література»), було з'ясовано, що самостійно працювати для професійного самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа (без завдань, запропонованих викладачем під час освітнього процесу) здатні 28% студентів, не вбачають у цьому потреби – 36% («я для того вступив/ла у ЗВО, щоб моєму саморозвитку сприяли викладачі»), 27% респондентів вважають, що навчання за спеціальністю – це уже самовдосконалення, 9% не готові були відповісти на поставлене запитання.

На запитання «Чи здатні Ви самостійно працювати із різними джерелами інформації для професійного саморозвитку щодо застосування візуальних медіа» 52% опитаних відповіли, що можуть віднайти необхідну інформацію як в інтернет-ресурсах, так і в друкованих наукових виданнях, 32% будуть використовувати лише інтернет-ресурси як найбільш ефективні в цьому питанні, 14% потребуватимуть допомоги або поради викладача, 2% не дали відповідь на запитання.

Також було сформульовано запитання щодо потреби студентів у додаткових консультаціях викладача під час виконання самостійних завдань щодо застосування візуальних медіа у професійній діяльності. 82% респондентів вважають необхідними додаткові консультації викладача, 13% здатні виконати завдання самостійно і 5% респондентів переконані, що звернення до інтернет-мереж забезпечать позитивний ефект. Результати опитування допомогли нам зрозуміти потреби студентів щодо самостійних

завдань та визначити ті технології навчання, що потребуватимуть від майбутніх вчителів іноземних мов максимальної самостійності в їх виконанні.

Самостійне виконання завдань студентами здебільшого перетворюється в моніторинг та списування із інтернет-сайтів необхідної інформації, при цьому абсолютно відсутня самостійність у виконання завдання, усвідомлення навчального матеріалу та його осмислення. Тому було обрано такі методики та технології навчання, що запобігають списуванню. Під час проведення практичних занять, спрямованих на самостійність, ми використовували такі технології навчання, що передбачали всі етапи самовдосконалення, вказані на рис. 2.3., та сприяли студентам в активній мисленнєвій діяльності, розвитку критичного мислення, мотивації до застосування візуальних медіа, прийнятті правильних та зважених рішень.

До таких ефективних технологій ми віднесли «Шість капелюхів», «Рибну кістку» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграму Венна, «Акваріум», «Мікрофон» та ін., але ці технології навчання зазнавали авторських змін і подекуди ставали складовими загального завдання.

Для кращого усвідомлення та розгляду проблемного питання щодо застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов однією з ефективних технологій вважаємо «картезіанські запитання», або квадрат Декарта. Цей метод для прийняття рішень був розроблений Р. Декартом – французьким філософом XVII ст., фізиком, математиком, який впровадив систему координат. Квадрат Декарта вважають ефективним, коли необхідно прийняти рішення. Ця технологія може застосовуватися як для індивідуальної роботи студента під час заняття, так і для групової. Вона може бути ефективною також для тематичної перевірки знань студентів і для закріплення матеріалу.

Завдання для виконання технології «квадрата Декарта» пропонуються як питання для підготовки до практичного заняття. Студенти мають заповнити квадрати, які побудовані за принципом перетину осей – горизонталі та

вертикалі. По вертикалі квадрати поділяються на рубрики: відбулася подія, не відбулася подія; по горизонталі – позитивний ефект та негативний ефект події. Запитання модифікується відповідно до теми, в кожному квадраті має бути записано якомога більше тверджень (бажано не менше 5). Ми запропонували запитання щодо застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутнього вчителя (Додаток Ж).

Не потрібно, щоб результати студенти підтасовували під побажання викладача, тому їм необхідно аргументувати кожне із запропонованих завдань. На практичних заняттях, якщо завдання було індивідуальним для кожного студента, але тема була узагальнювальна, можна створити загальний квадрат Декарта, в який вносити усі пропозиції, а потім їх оцінити. Згодом проаналізувати загальну картину засвоєння навчального матеріалу. Ця технологія допоможе студентові оцінити власні можливості в застосуванні візуальних медіа та спонукатиме до професійної рефлексії, а викладачеві допоможе виявити прогалини в засвоєнні теми студентами.

Важливим елементом у формуванні здатності до застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов є завдання, що допомагають не лише засвоїти відповідні знання, а й дають практичний досвід їх застосування. У розробці подібних завдань ми використовували лозунг: «Якщо хочеш щось зробити добре – зроби це сам», обравши проєктну діяльність студентів, яка максимально забезпечує самостійність та самовдосконалення в навчальній роботі студентів.

Поняття «проєкт» має різні трактування, нам імпонує бачення цього терміну як певної акції, сукупності заходів, об'єднаних програмою, або організаційної форми цілеспрямованої діяльності – дослідницької діяльності тих, хто навчається [162]. Науковці характеризують проєктну діяльність як навчальний процес, у якому взаємодіють розум, серце і руки [163], тобто діяльність пов'язана з теоретичними та практичними процесами і рефлексією щодо отриманого результату та самого процесу.

Дослідники вказують на тісну взаємодію викладача та студентів під час роботи над проєктом і виокремлюють вимоги до проєкту, які забезпечать його ефективність: практична цінність; передбачення самостійних досліджень; непередбачуваність як у процесі роботи над проєктом, так і по його завершенню; гнучкість щодо напрямів роботи та швидкості її виконання; розв'язання актуальних проблем; можливість навчатися відповідно до своїх можливостей; формування здатності студентів до виконання широкого спектру завдань; налагодження взаємовідносин між студентами [164].

Проєктна робота студентів є важливою на перших курсах навчання, бо допомагає усвідомити науково-дослідницьку основу навчання та адаптуватися до особливостей освітнього процесу ЗВО. На перших курсах студентам важко усвідомити значущість науково-дослідницької діяльності в професійному саморозвитку, а вимоги до таких видів робіт інколи викликають незадоволення студентів, бо забирають багато часу для підготовки та передбачають дотримання відповідних вимог.

Для зацікавлення студентів проєктними технологіями, які поєднують фахові знання, практичні уміння з візуальними медіа, було запропоновано створення проєктів із застосуванням візуальних медіа в поєднанні з ігровими технологіями. Такий підхід до проєктних технологій відрізняється від їх традиційного використання в освітньому процесі, але завданням проєктів є акцентування на необхідності застосування візуальних медіа в професійній діяльності та їхніх можливостях.

Студенти отримали завдання створити власну віртуальну міні-екскурсію музеями світу та бути у ній гідом (можна обирати будь-який музей у будь-якій країні світу – від художніх музеїв до науково-просвітницьких). Завдання передбачало: створення екскурсії музеєм із використанням візуальних медіа та поєднанням їх із спеціальними професійними знаннями, тобто, екскурсія має бути англійською (авторський текст, а не скопійований з інших джерел); орієнтування на наукові та історичні факти, наявність культурологічного підґрунтя; підбір цікавої інформації для слухачів та запитань, проведення

діалогу зі слухачами (іноземною мовою); «екскурсія» не має перевищувати 5-7 хвилин; у фіналі екскурсії потрібно вказати джерела інформації, використані онлайн-сервіси. Обмежень у використанні видів візуальних медіа не було, і студенти могли використовувати як презентацію так і віртуальні екскурсії, знайдені в інтернеті, але з власним текстом. Завдання було груповим та орієнтованим на міні-групи (не більше 3 осіб), але, за бажанням студентів, можна було виконувати завдання індивідуально.

Цікавою була віртуальна екскурсія одним із найбільших музеїв світу – Лувром. Студенти не лише підготували коротку інформацію про сам музей, а й віднайшли цікаву екскурсію, присвячену героям міфів під назвою «Фундаційні міфи: від Геракла до Дарта Вейдера» («Founding myths from Hercules to Darth Vader») <https://www.louvre.fr/visites-en-ligne?defaultView=rdc.s46.p01&lang=ENG>) (Додаток 3). Для реалізації свого проєкту вони використали візуальні медіа, зокрема матеріали, розміщені на інтернет-сервісах, самостійно продумавши власний текст екскурсії. Також цікавим було представлення проєкту про Анатомічний музей Національного медичного університету м. Івано-Франківськ (<https://www.ifnmu.edu.ua/en/anatomical-museum>).

Виконуючи завдання, студенти скористалися доступними сайтами та змогли так підібрати інформацію, що проєкт уміщував навчально-пізнавальний матеріал та базувався на дослідженнях студентів. Спрямування проєктів теж є не випадковим, адже музеї охоплюють всі етапи розвитку суспільства, від первісного живопису та наскельних малюнків до сучасного технологічного розвитку. Також музеї мають культурно-просвітницьку основу, яка виявляється в різних професійних сферах. Свої роботи студенти демонстрували під час заняття, оцінювали колективно. Критерії оцінювання враховували креативний підхід до виконання проєкту; використання візуальних медіа (складність та гармонійність їх використання в запропонованому матеріалі); відповідність тексту та візуального матеріалу (відеосюжет, презентація, відеоекскурсія); достовірність інформації (посилання на літературні джерела, інтернет-сайти); дотримання вимог «екскурсії» (зазначені вище). Розповідь

«гіда» дає можливість студентам здобути досвід усного мовлення та письмових навичок, навичок пояснення нового матеріалу (що є важливим для майбутнього вчителя іноземної мови), сформувати здібності в оформленні та підготовці тексту до виступу.

Результатами використання проєктної технології у процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа вважаємо: тісну взаємодію викладача та студента; спрямування студента на самостійні дослідження; отримання практичного досвіду застосування візуальних медіа в науково-дослідницькій діяльності; формування здатності до командної роботи та прийняття рішень; здобуття досвіду публічних виступів та самопрезентації; навички пошуку інформації в різних джерелах. Також виконання таких завдань сприяє самовдосконаленню у професійній діяльності та мотивує до її подальшого розвитку, бо можливості візуальних медіа є неосяжними, а їх використання під час освітнього процесу допомагає студентам застосовувати новітні технологічні досягнення як основу професійної діяльності.

Виокремлені організаційно-педагогічні умови охоплюють необхідні аспекти підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа та є важливим компонентом запропонованої структурно-функціональної моделі. Організаційно-педагогічні умови пов'язані між собою та є основою функціонування всієї моделі, що забезпечує ефективність процесу професійної підготовки та структурної організації когнітивно-пізнавальних процесів майбутнього вчителя до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

2.4. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Сучасній освіті необхідне впровадження технологічних новацій у професійну підготовку майбутніх вчителів іноземних мов. Великий вибір візуальних медіа може призвести до неправильного та недоцільного їх

застосування, а без отримання відповідних навичок студентам у подальшій професійній діяльності буде складно впроваджувати їх в освітній процес. Тому підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа потребує відповідального підходу викладачів до освітнього процесу та забезпечення результативності, а цьому може сприяти метод моделювання побудови навчального процесу, який забезпечить чітку структуру цього процесу та його функціонування під впливом різних чинників.

Метод моделювання активно застосовується в різних сферах і, як наголошують науковці, він є основою будь-якого методу наукового дослідження – теоретичного (використання різноманітних знакових моделей) й експериментального (використання різних предметних моделей) [165]. Моделювання забезпечує «вибір оптимальних способів вирішення проблеми, передає динаміку розвитку визначених властивостей, передбачає зміну способів педагогічного впливу відповідно до зміни об'єкта навчання, дає змогу аналізувати не лише перебіг навчально-виховного процесу, його розвиток, а й умови, у яких він відбувається» [166, с. 491].

Моделювання є предметом аналізу в сучасній педагогіці та позиціонується як один із дієвих методів дослідження. Особливостям використання методу моделювання присвячена низка наукових досліджень (М. Анісімов [167], В. Вербицький [168], С. Вітвицька [169], Л. Гусак [170], І. Зязюн [171], Г. Катернюк [172], О. Матвієнко [173], Л. Попова [174], О. Рогульська [175], Ю. Руднік [176], Ю. Тесля [177], М. Трухан [165], О. Цюняк [178] та ін.).

У філософському енциклопедичному словнику «моделювання» трактують як спосіб відображення властивостей і відношень реального об'єкта на спеціально створеному для цього матеріальному об'єкті, який називається моделлю [1]. Науковці стверджують, що моделювання є однією з категорій теорії пізнання, його можна вважати практично єдиним науково-обґрунтованим методом у сфері наукових досліджень та будь-якої людської діяльності [177, с. 15]. Моделювання є важливим елементом у створенні зразків нових освітніх

систем та процесів для пізнання складних явищ та запобігання негативних наслідків. Нам імпонує твердження науковців, які акцентують на тому, що жодна модель не може дати вичерпного уявлення про досліджувану систему та повністю проаналізувати її розвиток. Тому, розробляючи модель, знаходять компроміс між її складністю, кількістю елементів і рівнем валідності [178].

Аналізуючи моделювання у педагогічному дослідженні, науковці зауважують, що модель є теоретичним уявленням про педагогічний процес, ідеалізованим образом реального об'єкта дослідження, а для функціонування цього процесу в моделі має відбиватися сама система елементів, що відтворюють зв'язки, функції, сторони, відповідні умови [179, с. 263].

Поняття «модель» є доволі розповсюдженим, проте не має єдиного трактування, тому у філософських, психолого-педагогічних та методичних джерелах використано різні підходи до його визначення. У словниках іншомовних слів це поняття трактують як схему для пояснення якогось предмета, явища або процесу в суспільстві [180]. В «Українському педагогічному словнику» модель визначено як умовний образ, схему, зображення, опис об'єкта або системи об'єктів [21, с. 213].

Через призму філософії педагогіки у формулюванні академіка І. Зязюна модель кваліфіковано як штучно створений зразок, який, будучи подібним до досліджуваного об'єкта (чи явища), відображає й відтворює у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки елементів об'єкта у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул [171].

В аспекті підготовки майбутніх учителів науковці характеризують модель як одиничний реальний чи уявний об'єкт; за допомогою моделі можливе поетапне вивчення об'єктів, потім розрізнені елементи вивчення поєднуються, ґрунтуючись на закономірностях та логічних міркуваннях [170, с. 147]; стан об'єкта моделювання і забезпечення розвитку цього об'єкта в межах моделі [173, с. 249] слугує узагальненим образом професійної підготовки майбутніх учителів до здійснення інноваційної діяльності на уроках іноземної мови [176, с. 119].

Аналізуючи узагальнене поняття моделі в педагогіці, В. Вербицький визначає її як систему, яка надає нову інформацію про об'єкт або будь-яке явище. Науковець акцентує на тому, що образ моделі може бути як умовним, так і уявним, до якого відносить зображення, графіки, план тощо. Також модель може бути праобразом будь-якого об'єкта або системи об'єктів, до яких входить «оригінал даної моделі, що використовується в певних умовах замість моделі або її представника» [168, с. 113]. Модель пов'язана з детальним вивченням, аналізом та розвитком обраного для дослідження об'єкта з урахуванням прогнозування кінцевого результату.

У педагогічних розвідках дослідники виокремлюють функції, які виконує моделювання як метод наукового пізнання: екстраполяція та інтерполяція (модель надає доповнювальну інформацію про досліджуваний об'єкт – цю функцію виконують демонстративні, ілюстративні та навчально-евристичні моделі); абстрагувальна (уявне відокремлення певної властивості або ознаки для більш глибокого їх вивчення); синтезувальна (модель може поєднувати в собі властивості багатьох різних предметів, явищ і процесів, тому поширюватись на об'єкти, спочатку не передбачені); евристична (тимчасове переключення з реального об'єкта на уявний – модель); дидактична (використання моделювання для підвищення ефективності освітнього процесу) [169, с. 19].

У педагогічних дослідженнях окреслено алгоритм процесу моделювання, до якого входять: постановка завдання; створення або вибір моделі; дослідження моделі; перенесення знань з моделі на оригінал. Така структура має за основу синтетичний підхід, який дозволяє виділяти цілісні системи, досліджувати їх функціонування, і зорієнтований на цілісність інформації [181].

Дослідники визначили основні етапи ефективного педагогічного моделювання: «1) вивчення проблеми побудови моделі та визначення функцій об'єкта, який досліджується, його місця та ролі в системі освіти; 2) постановка завдань для з'ясування компонентів моделі, її ефективного функціонування та

діагностики; 3) виокремлення необхідних компонентів моделі та визначення критеріїв для їх діагностики; 4) встановлення взаємозв'язків (логічних, функціональних, семантичних, технологічних тощо) між визначеними раніше компонентами моделі; 5) розробка моделі та прогнозування її динаміки» [182].

Орієнтуючись на дослідження у сфері педагогічного моделювання, науковці виокремлюють такі види моделей: концептуальна (в основі – спеціальні знаки, символи; відбуваються операції над ними або за допомогою природної (штучної) мов пояснюється основна концепція); інтуїтивна (на основі уявного експерименту на основі практичного досвіду); фізична (реальний об'єкт або процес єдиної або різної фізичної природи, між об'єктом-оригіналом та моделлю встановлюються деякі співвідношення подібності за схожістю фізичного явища); структурно-функціональна (схеми, графіки, креслення, діаграми, таблиці, малюнки, що доповнені спеціальними правилами їх об'єднання та перетворення); математична (грунтується на математичних та логічних розрахунках); імітаційна (програмний комплекс для комп'ютера) [183].

У підготовці майбутніх учителів до застосування медіа засобів на уроках іноземної мови використовують змістово-процесуальну модель, яку характеризують як цілісний та цілеспрямований процес, що поєднує мету, завдання та очікуваний результат цієї підготовки, реалізується шляхом впровадження змістово-методичного забезпечення [184]. Також необхідно зауважити, що модель складається з відповідних блоків або модулів; у підготовці майбутніх учителів іноземних мов використовують такі блоки: цільовий, методологічний, змістово-технологічний, контрольньо-результативний [175]; теоретичний, організаційний, результативний [174]; концептуальний, цільовий, змістовий, організаційний, методичний, результативний [185]. Зауважимо, що основні блоки (модулі) моделей є подібними в різних дослідженнях, але обов'язково гнучкими відповідно до визначеної мети дослідження.

Для візуалізації та детального графічно-схематичного зображення основи нашого дослідження використано структурно-функціональну модель, яка, на нашу думку, є найбільш репрезентативною. *Структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійну діяльність* ми розуміємо як схематичне зображення синергії необхідних складових компонентів об'єкта дослідження в чіткій послідовності, що сприяють функціонуванню всієї моделі та спрямовані на забезпечення позитивної динаміки і результативності всього процесу. Модель є гнучкою до змін та може бути використана для підготовки фахівців інших спеціальностей. Якщо ці спеціальності пов'язані з педагогічною діяльністю, модель потребуватиме незначних внутрішніх змін, які кардинально не вплинуть на кінцевий результат. Але якщо використовувати модель для навчання фахівців, наприклад, технічних спеціальностей, то внутрішні компоненти будуть потребувати значних змін. Значною буде різниця в методологічних підходах, методиці викладання та рівні технічних знань студентів, бо застосування візуальних медіа фахівцями технічних спеціальностей вимагатиме інших форм, методів та технологій навчання. Тому пропонована модель потребуватиме трансформацій, що може негативно вплинути на результативність. Розроблена структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності складається з таких блоків: теоретико-цільового, змістово-організаційного та результативного (рис. 2.3).

Теоретико-цільовий блок визначає мету дослідження: підготовка майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Необхідною складовою цього блоку розглядаємо методологічні підходи – компетентнісний, системний, діяльнісний, культурологічний, комунікативний (детальний опис у п. 1.1), які зображені у відповідній послідовності та взаємозв'язках.

Важливою складовою блоку є виокремлені обов'язкові компоненти – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний

(детальний опис у п. 1.2), які спрямовані на формування високого рівня готовності до застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх учителів іноземних мов. Ці компоненти взаємодіють між собою та є взаємозалежними. Вони не формуються в ієрархічній послідовності, цей процес може відбуватися одночасно для всіх компонентів або по чергово для кожного окремо, що робить їх гнучкими до освітніх змін. Але несформованість одного з компонентів може вплинути на загальний результат та функціонування моделі.

Наступним блоком структурно-функціональної моделі є *змістово-організаційний*, у який входять організаційно-педагогічні умови: створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх учителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійній діяльності; стимулювання майбутніх учителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності (детально проаналізовані у п. 2.1, п. 2.2, п. 2.3).

Організаційно-педагогічні умови взаємодіють із застосуванням візуальних медіа, які використовуються у процесі реалізації запропонованих умов. Також реалізацію кожної умови окремо забезпечують ефективні для неї форми навчання, педагогічні технології та види самостійної роботи, які в основі мають застосування візуальних медіа. Усі визначені нами організаційно-педагогічні умови і застосовані візуальні медіа взаємопов'язані та спрямовані на результативність, на що вказує зв'язок змістово-організаційного блоку з наступним блоком.

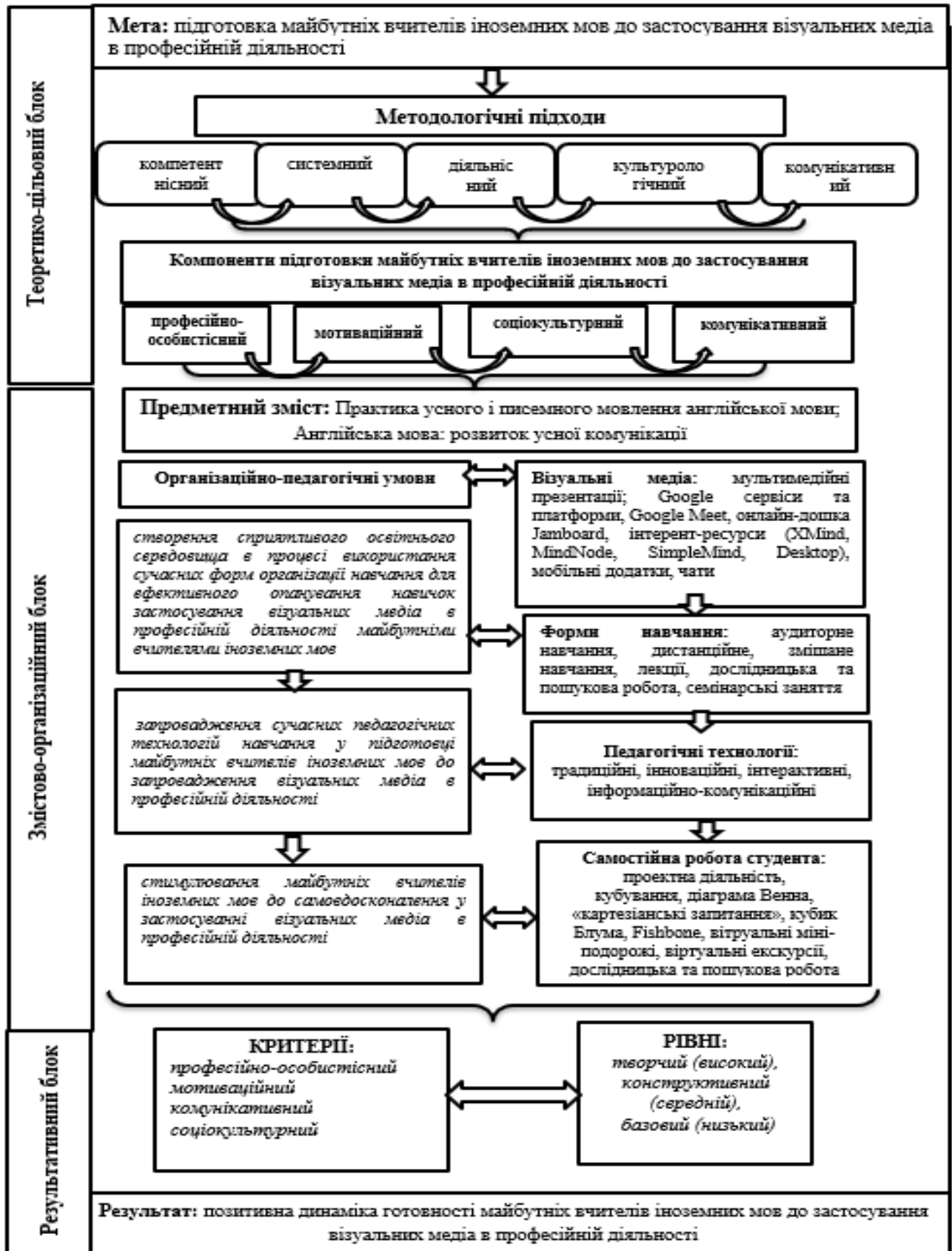

Рис. 2.3. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Результативний блок передбачає оцінювання сформованості у студентів компонентів готовності майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності за визначеними критеріями (професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний) та рівнями – творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький) (детальний опис у п. 1.3. та додатку А). Результатом є позитивна динаміка рівнів готовності майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.

Висновки до другого розділу

Швидкий розвиток технологій має значний вплив на розвиток освіти та тісно переплітається з навчальним процесом. Сучасна молодь не уявляє свого життя без використання гаджетів та інтернету. Для того, щоб освітній процес не втрачав актуальності та задовольняв потреби молоді, впровадження візуальних медіа в професійну діяльність майбутніх учителів є одним із необхідних компонентів у формуванні особистості. Процес підготовки майбутніх учителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійну діяльність ускладнюється тим, що майбутньому вчителю необхідний не лише високий рівень знань іноземної мови та вміння використовувати комп'ютер у навчальному процесі, а й відповідні навички роботи із сучасними технологіями та їх вдале застосування, що має гармоніювати змістом навчального матеріалу. Для того, щоб майбутній фахівець опанував такі знання та навички, необхідно створити відповідні організаційно-педагогічні умови.

У другому розділі дисертації виокремлено та проаналізовано організаційно-педагогічні умови й ефективні форми, методи, технології та самостійну роботу для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до запровадження візуальних медіа в професійну діяльність. Організаційно-педагогічні умови розглядаємо як створення штучного навчально-освітнього середовища, організованого та спрямованого на сприяння ефективній взаємодії психологічних особливостей особистості, навчальних технологій, візуальних

медіа та забезпечення результативності цього процесу. Першою організаційно-педагогічною умовою вважаємо створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх учителів іноземних мов.

Потрібно враховувати психологічний аспект перебування молоді людини в освітньому середовищі закладу вищої освіти та доцільне використання тих форм навчання, які позитивно впливатимуть на засвоєння фахових знань та підготовку до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Сформовано підхід до створення сприятливого освітнього середовища та визначено його структуру, в яку ввійшли когнітивний, соціально-культурний та психологічний складники. *Сприятливе освітнє середовище майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа* визначаємо як сукупність складників (чинників), необхідних для професійної підготовки суб'єктів, та визначених об'єктів освіти, які зорієнтовані на отримання позитивного результату в процесі навчання, спрямовані на вдосконалення у подальшій професійній діяльності. Результативність першої організаційно-педагогічної умови залежить від правильного використання аудиторного, дистанційного та змішаного навчання, застосування лекцій, семінарів, дослідницько-пошукової роботи.

Другою організаційно-педагогічною умовою є запровадження сучасних педагогічних технологій навчання в підготовці майбутніх учителів іноземних мов до використання візуальних медіа в професійній діяльності. Її реалізацію забезпечує застосування традиційних, інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікативних технологій, які не мають чіткої послідовності, кожна з них може використовуватися або в поєднанні з іншими, або як самостійна педагогічна технологія. Для ефективної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа необхідно визначити переваги кожної технології відповідно до обраної теми та форми навчального процесу. Запропоновано опис технологій, які поєднують фахові знання та

навички, візуальні медіа. Уважаємо їх ефективними для підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа: «Асоціативний куш» (із застосуванням дошки Jamboard у Google Meet), інтерактивне заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі», використання освітніх платформ «Вчимо», інтернет-сервісу «Voki», практичне інтерактивне заняття «Загадкова подорож» із використанням інтернет-сервісу Secret Door).

Третьою організаційно-педагогічною умовою є стимулювання майбутніх учителів іноземних мов до самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності. Її реалізація відбувалася через призму самостійної роботи, самоосвіти з переходом до самовдосконалення в застосуванні візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов під час освітнього процесу та професійної діяльності. Самостійність студентів в підготовці до використання візуальних медіа в професійній діяльності відбувалася через ознайомлення та застосування для виконання завдань із низкою міжнародних проєктів, пов'язаних з професійною діяльністю, зокрема технологій «Шість капелюхів», «Рибна кістка» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграма Венна, «Акваріум», «Мікрофон», проєктних технологій.

У другому розділі дисертації запропоновано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, яка складається з теоретико-цільового, змістово-організаційного та результативного блоків і потрібних для цього процесу компонентів (рис 2.3).

Основні результати дослідження відображено в публікаціях автора [186; 187; 188; 189].

Список використаних джерел до другого розділу

1. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис. 2002. 742 с.
2. Байша К. М. Соціально-педагогічні умови морального виховання студентів у позанавчальній діяльності: дисертація на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 193 с., С. 39.
3. Академічний тлумачний словник української мови. Режим доступу : <http://sum.in.ua/s>. (дата доступу: 10.05.2020).
4. Матійків І. М. Психологічні умови формування професійної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування : на здобуття ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Львів. наук.-практ. центр проф.-техн. освіти АПН України. Львів, 2008. 240 с., С. 70.
5. Байша К.М. Соціально-педагогічні умови морального виховання студентів у позанавчальній діяльності: автореферат на здобуття ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. «Теорія і методика виховання». Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 23 с.
6. Дубич К. В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу : дисертація на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля. Луганськ, 2007. 267 с.
7. Тимощук О. О. Педагогічні умови формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців машинобудівної галузі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2019. 306 с.
8. Коновальчук С. А. Педагогічні умови формування професійної іншомовної компетентності майбутніх студентів журналістів. XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція *Advanced Technologies of Science and Education*.

Молодий вчений. № 12 (64), 2018 р. Режим доступу : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3275>

9. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.

10. Пехота О. М. Освітні технології : навчально-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.

11. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів : навч. посібник. Київ : Україна, 1998. 343 с.

12. Сагач О. М. Організаційно-педагогічні умови неперервного професійного зростання майбутнього вчителя. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2019. Вип. 4 (160) С. 202–206.

13. Костюшко Ю. О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2005. 263 с.

14. Пушкар Т. М. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. С. 120–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2017_4_23. (дата звернення: 09.09.2020)., с. 121

15. Повідайчик О. С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2007. 20 с.

16. Інформаційно-освітній портал у підготовці майбутніх учителів : [монографія] / Р. Гуревич та ін.; за ред. д-ра пед. наук, проф., дійсного члена НАПН Гуревича Р. Вінниця : НіланЛТД, 2017. 416 с.

17. Кобилянський О., Дембіцька С. Педагогічні умови використання інтернет-технологій у процесі вивчення безпеки життєдіяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці*

- фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми.* 2014. Вип. 38. С. 310–315.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimm_2014_38_67
18. Заярна І. С. Деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови. *Педагогічні науки.* 2015. №4. С. 15–24.
19. Федчишина Т. Л. «Педагогічні умови використання ІКТ у фаховій підготовці вихователя дошкільного навчального закладу». *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems.* 2017. № 48, Aug. P. 12–15. Режим доступу : <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1491>
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і голов. ред. В. Г. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
21. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге. доп. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
22. Буровицька Ю. М. Інформаційно-комунікаційні технології у вищих навчальних закладах: алгоритм впровадження. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2016. С. 133.
23. Marcia J. E. Identity in Adolescence. *Handbook of Adolescent Psychology (Ed. by J. Adelson).* New York : John Wiley & Sons, 1980. P. 159–187.
24. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. пос. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 592 с.
25. Waterman A. S. Identity as an Aspect of Optimal Psychological Functioning. *Adolescent Identity Formation,* Sage Publications, Inc. 1992. P. 50–72.
26. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів. К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
27. Вікова психологія : навч. посіб. / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. К. : Центр навчальної літератури, 2012. 376 с.
28. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2012. 280 с.

29. Тлумачний словник сучасної української мови: Загальноживана лексика / за заг. ред. В. Калашника. Харків : ФОП Співак, 2009. 960 с.
30. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки.* 2015. Вип. 135. С. 67–72.
31. Горшкова О. Г. Формування креативного мислення дитини дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі.* Запоріжжя : КПУ, 2009. Вип. 5. С. 37–40.
32. Васянович Г. П. Ноологія особистості. Вибрані твори : в 7 т. Т. 7 : Збірник наукових праць. Львів, 2015. 420 с.
33. Ємчик О. Г., Семенов О. С. Освітнє середовище навчального закладу як детермінанта розвитку професійного потенціалу майбутнього вихователя. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки.* 2017. № 1 (350). С. 102–109.
34. Цимбалару А. Д. Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі І ступеня : автореф. дис на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.09. Київ, 2014. 41 с.
35. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дисертація на здобуття ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2015. 544 с.
36. Гуревич Р. С., Опушко Н. Р., Поліщук А. С. Професійна освіта: тенденції розвитку в ХХІ столітті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр., 2018. Вип. 52. С. 5–11.
37. Кабакова Л., Мирончук Н. М. Організаційні форми роботи у вищому навчальному закладі. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном* :

збірник наукових праць / за заг. ред. д.пед.н., проф. С. С. Вітвицької, к.пед.н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 150–154.

38. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2018. 492 с.

39. Корнієнко В. В. Традиційні та сучасні форми та методи організації навчальної діяльності бакалаврів гуманітарних наук з прикладної лінгвістики (досвід США). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2014. Вип. 33. С. 94–98. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_33_30

40. Лазаренко Н. І. Забезпечення якості освіти у педагогічних вищих навчальних закладах в сучасних умовах. *Edukacja dla przyszłości w perspektywie orientacji na rynek pracy.* Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2017. S. 310–322.

41. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі : навчально-методичний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.

42. Promising areas of using historical and pedagogical experience to improve the linguistic professional training. / Nataliya Mukan et al. *Revista conhecimento online.* 2021. Vol. 2 (13). P. 130–144.

43. Руднік Ю. В. Підготовка вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов : дисертація на здобуття ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2018. 338 с.

44. Положення про дистанційне навчання № 466 від 25 квітня 2013 року (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015): Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року. Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (дата звернення: 02.04.2021)

45. Антощук С. В., Гравіт В. О. Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті : наук. посіб. Суми : НІКО, 2015. 180 с.

46. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка/* 2023. Вип. 211. С. 22–28. <https://doi.org/DOI:10.36550/2415-7988-2023-1-211-22-28/>

47. Gurevyc R. S., Dmitrenko N. Y., Petrova A. I., Podzygun O. A., Opushko N. R., «Use of an e-textbook for pre-service teachers in autonomous learning of english for specific purposes», *Information Technologies and Learning Tools*, Vol 89, №3 2022. 65-77 p. DOI:<https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4941>
перевірте уважно, будь ласка

48. Мала І. (2022). Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 2(66). С. 132–151.

49. Directions for using historical and pedagogical experience to improve language learning in a post-pandemic society. / Nataliya Mukan et al. *Postmodern Openings*. 2021. Vol. 12. P. 316–327

50. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної освіти навчання в системі вищої освіти України. / Романовський О. Г. та ін. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2019. Т. 74. № 6. 37 с.

51. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти* : зб. науково-методичних праць. 2017. № 4. С. 27–36.

52. Матієнко О. С., Яцишин О. М. Особливості підготовки майбутніх учителів іноземної мови за модульною системою навчання в університетах Республіки Польща. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2022. Вип. 72. <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/issue/view/197/220>

53. Banados E. A. Blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment [Текст]. *CALICO Journal*. 2006. № 23 (3). P. 533–550.

54. Graham C. R. Blended learning systems [Електронний ресурс] / C.R. Graham, *The handbook of blended learning: Global perspectives, local designs*. Pfeiffer. 2006. Режим доступу: http://mypage.iu.edu/~cjbonk/graham_intro.pdf

55. Кадемія М. Ю. Використання змішаної технології навчання у дистанційній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця, 2016. Вип. 44. С. 330–333. (дата звернення : 07.05.2020).

56. Caner Mustafa. (2012). The definition of blended learning in higher education. Режим доступу : https://www.researchgate.net/profile/MustafaCaner/publication/288443155_The_Definition_of_Blended_Learning_in_Higher_Education/links/56d9883b08aee73df6cf5674/The-Definition-of-Blended-Learning-in-Higher-Education.pdf

57. Староста В. І. (Не)змішане навчання у вищій школі: погляди учасників освітнього процесу щодо (не)змішування. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2022. Вип. 12. С. 133–153. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2022.1211>

58. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов [Електронний ресурс]. *Третя міжнародна науково-практична конференція «Moodle Moot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle»*. (Київ, КНУБА, 21-22 травня 2015 р.) : тези доповідей. 68 с. Режим доступу : <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83> (Назва з екрана).

59. Rossett A., Vaughan F. Blended learning Opportunities. Publ. CEO Epic Group, Brighton. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/228669485_Blended_Learning_Opportunities (дата звернення: 15.05.2019).

60. Шроль Т. С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2016. Вип. 13(1). С. 166–170. Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13\(1\)__52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2016_13(1)__52) (Назва з екрана).
61. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 200 с. С. 68–75.
62. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
63. Кайдалова Л. Г. Теоретико-методичні аспекти викладання лекції у вищому навчальному закладі. *Нові технології навчання*. 2012. Вип. 72. С. 96–100.
64. Крохмальна Г. І. Лекція як функціональний елемент сучасної науково-педагогічної комунікації (вимоги, особливості і перспективи) [Електронний ресурс]. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2018. Вип. 33. С. 126–134. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Ped_2018_33_16
65. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. пос. К. : Знання, 2005. 486 с., С. 268.
66. Бондар А. Д. Семінарське заняття у вищій школі. Київ, 1984. 74 с.
67. Ляховець Л. О. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник. Вид. 2-ге, допов. Чернігів : НУ «ЧК» імені Т. Г. Шевченка, 2020. 272 с.
68. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Херсонський державний університет. Херсон, 2019. 544 с.
69. Стинська В. В. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. Івано-Франківськ, 2022. 180 с
70. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.

71. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с., С. 29.

72. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область) : Домбровська Я. М., 2016. 473 с.

73. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. 230 с., С. 87

74. Технології навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: практичний посібник / М. П. Вовк та ін. К., 2019. 348 с.

75. Павлюк Є. О. Сучасні технології навчання і процес фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 34. С. 135–138.

76. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

77. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.

78. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / Авт.-укл. С. М. Дубяка. Мелітополь : Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2015. 160 с.

79. Jerome S. Bruner. The process of education. Hardcover, January 1, 1962. Harvard University Press; 2nd edition (September 25, 1977) 97 p.

80. Комар О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології :

дисертація на здобуття ступеня доктора пед. наук : 13.00.04 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2011. 405 с.

81. McKeachie, W. J., & Svinicki, M. McKeachie's teaching tips: Strategies, research, and theory for college and university teachers (12th ed.). Boston: Houghton-Mifflin. 2006, 415 p.

82. Komorowska H. Metodyka nauczania języków obcych. Warszawa : Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, 2007. 204 s.

83. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 520 с.

84. Чернілевський Д. В. Педагогіка вищої школи / за ред. Д. В. Чернілевського. Вінниця : АМСКП, Глобус – Прес, 2010. 408 с.

85. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. К., 1981, 206 с.

86. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. № 1(4). С. 27–33.

87. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 176 с.

88. Зязюн І.А. Технологізація освіти як історична неперервність. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Київ, 2001. Випуск 1. С. 73-85

89. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення : 12.07.2020)

90. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 364 с.

91. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні - погляд в майбутнє. *Світ фінансів*. Випуск 3 (8), 2006 р. С. 7-22

92. Мойсеєнко Р. М. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців засобами активних методів навчання в умовах університетської освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Випуск 159. С. 97–103.

93. Veen W., Lam I., Taconis R. A virtual workshop as a tool for collaboration: towards a model of telematic learning environments. *Computer & Education: An International Journal*. 1998. Vol. 30. No. ½ P. 31–39.

94. Гевко І. В. Формування і розвиток професіоналізму вчителя технологій: теорія і методика : монографія. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. 392 с.

95. Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Педагогічні технології. Х. : Колегіум, 2005. 224 с.

96. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.

97. Колісник-Гуменюк Ю. Сучасні інтерактивні технології навчання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 5. С. 118–124. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_5_15

98. Середюк Т. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 20 с.

99. Перец М. Використання інтерактивних технологій навчання у вищому навчальному закладі: теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2005. № 3. С. 54–59.

100. Veen W., Lam I., Taconis R. A virtual workshop as a tool for collaboration: towards a model of telematic learning environments. *Computer & Education: An International Journal*. 1998. Vol. 30. No. ½ P. 31–39.

101. Наход С. А. Інтерактивні технології у формуванні прогностичних умінь майбутніх фахівців. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 3. С. 211–217.

102. Стрельніков В. Ю. Проектування вчителем інтерактивних технологій навчання на основі електронних освітніх ресурсів. *Фізико-математична освіта : науковий журнал*. 2017. Вип. 4(14). С. 349–352.

103. Задунайська Ю. Використання технології інтерактивного навчання іноземних мов у підготовці вчителя початкової школи. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 31. С. 187–193. Режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/8086/8060>

104. Свириденко І. Інтерактивні технології і методи навчання іноземних мов на немовних факультетах. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. № 144. С. 455–458. Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/22222/>

105. Сорокіна, Г. М., Краснова Н. В. Сучасні інтерактивні технології у викладанні іноземних мов. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2020. Вип. 3 (59). Ч. 5. С. 99–102.

106. Супрун О. М. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні іноземної мови студентам немовних спеціальностей. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2019. № 1(22). С. 162–169.

107. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Електронне наукове фахове видання. *Інт інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України* ; гол. ред. В. Ю. Биков, д. т. н., проф. член-кор. АПН України. 2011. № 06. Том 26. 291 с.

108. Кузів М. З., Юрчишин Т. В., Полигач І. О. Використання інтерактивних технологій на занятті з іноземної мови. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.*
 Серія: «Педагогічні науки», (2). 2021. Режим доступу : <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4263>

109. Blurton C. New directions in Education [Electronic resource]. *Communication, Information and Informatics Sector. World Communication and Information Report 1999-2000*. 1999. P. 46–61. Mode of access : <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=42605>

110. Гудирева О. Використання сучасних інформаційних технологій в освітній програмі «Intel® Навчання для майбутнього». *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2006. № 5. С. 27–29.

111. Гриценчук О. О. Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 5(19). Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/341/306>

112. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти : монографія. Луцьк : Вежа, 1999. 278 с.

113. Заярна І. С. Деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови. *Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 15–24.

114. Лобанова А., Петрухін С. Інформаційно-комунікативні технології в освітньому просторі: актуалізація потреб в умовах російсько-української війни (2022–2023 рр.). *Інформаційне суспільство і Природа у фокусі соціологічної аналітики : колективна монографія / за наук. ред. д. соц. н., проф. А. Лобанової, д. соц. н., проф. Л. Калашнікової, к. соц. н., доц. І. Грабовець*. Київ : Вид-во «Каравела», 2023. 298 с.

115. орзе Н. В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : [у 3 ч.] / за ред. акад. М. І. Жалдака. К. : Навчальна книга, 2004. Ч. 1 : Загальна методика навчання інформатики. 256 с.

116. Mukan N., Kravets S. The use of information and communication technology (ICT) in higher education: advantages and disadvantages. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 230–234.

117. Триус Ю. В. Інноваційні технології навчання у вищій школі. *Сучасні педагогічні технології в освіті : X Міжвузівська школа-семінар*. Харків, 2012. 52 с. Режим доступу : <http://www.slideshare.net/kvntkf/tryus-innovacai-iktvnz>.

118. Use of information technologies for quality training of future specialists / Plakhotnik O. ets *Amazonia Investiga*. 2023. Вип. 12(65). С. 49–58. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.5>

119. Блажук О. А. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у забезпеченні системи зв'язку прикордонних підрозділів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / вказати заклад. Хмельницький, 2012. 172 с.

120. Булах І. Є. Теорія і методика комп'ютерного тестування успішності навчання (на матеріалах медичних навчальних закладів) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1995. 430 с, с. 26., с. 265.

121. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній професійній освіті. *Теорія і методика професійної освіти*. 2011. № 1. С. 1–9.

122. Жалдак М. І. Проблема інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. *Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі* : зб. наук. праць. К. : КДПІ ім. М. П. Драгоманова, 1991. 180 с.

123. Соколова І. В. Інформаційна компетентність вчителя іноземної мови: структура, зміст, критерії, умови формування. *Педагогічний процес: теорія і практика* : збірник наукових праць. 2004. Вип. 2. С. 209–225.

124. Фоміних Н. Ю. Сутність поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та їх значущість на сучасному етапі інформатизації освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / наук. ред. Сущенко Т. І. та ін. Запоріжжя, 2009. Вип. 5 (58). С. 396–400.

125. Brophy J. E. *Motivating students to learn*. New York : McGraw-Hill, 1998. 277 p, P. 42

126. Осова О. О. Дидактичні засади навчання іноземних мов студентів філологічних спеціальностей із застосуванням технологічних інновацій : дисертація на здобуття д-ра пед. наук 13.00.09 / Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
Харків, 2020.
571 с. С. 425.

127. Шевченко К. О. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 2 (13). С. 258–263. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2, с.258-259

128. Омельченко С., Шулик Т. Педагогічна фасилітація в освітньому процесі сучасних закладів середньої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Харків, 2018. № 1 (87). С. 4–12.

129. Allport G. W. *Pattern and growth in personality*. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1961. 356 p.

130. Антонова О. Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. *Нові технології навчання : науково-методичний збірник*. 2014. № 81. С. 8–13., С. 12.

131. Грищенко С. В. Самовдосконалення особистості : монографія ; за наук. ред. Курлянд З. Н., Бужиної І. В. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2019.
188 с.

132. Cattell R. B. *The scientific analysis of personality*. Baltimore : Penguin Books, 1965. 410 p.

133. Квас В. М. Проблема формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. *Наукові записки*. 2015. № 141 (II). С. 120–123.

134. Костюк Г. С. *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості*. Київ, 1989. 487 с.

135. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. Vol. 50 #4, P. 370–396. <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Classics in the History of Psychology An internet resource developed by Christopher D. Green York University, Toronto, Ontario

136. Прокопова О. С. Система професійного самовдосконалення вчителя хімії середньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 24 с.

137. Стрельніков В. Ю. Проблема готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення. *Імідж сучасного педагога*, 2018. Вип. 3 (180). С. 5–8. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-3\(180\)-5-8](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-3(180)-5-8)

138. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.

139. Сущенко Л. О. Культурологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього педагога – вектор безперервного процесу його самовдосконалення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2017. Вип. 55 (108). С. 324–332.

140. Хатунцева С. М. Саморозвиток в структурі самовдосконалення вчителя. *Придніпровські соціально-гуманітарні читання* : матеріали Кіровоград-ської сесії III Всеукр. наук.-практ. конфер. з міжн. участю (м. Кіровоград, 16 травня 2014 р.) : у 3-х част. Кіровоград, 2014. Ч. 1. С. 109–113.

141. Дудкевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2021. 388 с.

142. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : дисертація на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 244 с.

143. Макар Л. М. Сутність освітнього середовища в педагогічному процесі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 30. С. 229–236.

144.. Педагогічна психологія : підручник / Євтух М. Б., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В., Ільїна Т. В. Київ : Інтердрук, 2014. 420 с.

145. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : [навчальний посібник для студентів ВНЗ]. К. : Центр навчальної літератури, 2009. 472 с.
146. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. 307 с.
147. Безлюдна Н. В., Дудник Н. В. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 119–124.
148. Малихін О. В. Формування потреби в самоосвіті як засобу розвитку творчої особистості вчителя. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: зб. наук. праць / ред. кол. Гузій Н. В. (відп. ред.) та ін. К. : НПУ, 1999. Вип. 3. С. 48–55.
149. Медведовська Т. Самоосвіта студентів вищих навчальних закладів в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2013. № 4. С. 160–165.
150. Сергеева Л. М. Модернізація післядипломної педагогічної освіти: сучасний погляд та пріоритети. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. праць. Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. Вип. 45. С. 186–190. Режим доступу до журн. : <http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/1693/1322>
151. Сімакова С. І. Сутність і специфіка професійного самовдосконалення майбутніх вчителів у творчому освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74. Т. 3. С. 134–139. http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_3/27.pdf
152. Солдатенко М. М. Неперервна освіта як засіб професійного становлення і розвитку фахівця в умовах інформаційно-технологічного суспільства. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. № 2. С. 188–191.

153. Степаненко А. В. Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до реалізації особистісно-орієнтованого навчання в сучасній школі в контексті інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки* = Research Bulletin. Series: Philological Sciences / редкол.: О. А. Семенюк та ін. Кропивницький, 2018. Вип. 165. С. 574–578. Режим доступу: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/3155> (дата звернення: 29.09.2021). – Назва з екрана

154. Топчій Г. С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2011. 20 с.

155. Хомич Л.О. Зміст культурологічної парадигми розвитку педагогічної освіти. *Культурологічна складова професійного розвитку педагога* : зб. наук. праць. Київ-Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2012. 126 с.

156. Чернігівська Н. С. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до самостійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київський університет імені Б.Д. Грінченка. Київ, 2011. 20 с.

157. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : дисертація на здобуття канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університетт ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2006. 244 с.

158. Коваленко Е. А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03. Харківський університет повітряних сил. Харків, 2005. 20 с.

159. Лозовой В. О., Сідак Л. М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці : монографія. Харків : Право, 2006. 256 с.

160. Фрицюк В. А. Підготовка майбутніх педагогів до професійного саморозвитку [Електронний ресурс]. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія,*

досвід, проблеми. 2016. Вип. 46. С. 329–332. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2016_46_85

161. Вієвська М. Г., Красовська Л. І. Мотивація професійного саморозвитку у реалізації стратегії формування управлінських компетенцій. *Вища школа.* 2010. № 3/4. С. 89–104.

162. Григоренко Т., Захаревич М. Саморозвиток студентів у мультимедійному освітньому середовищі з погляду гуманістичної педагогіки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наукових праць. 2020. Вип. 2 (22). С. 185–192.

163. Ковшун Н. Е. Аналіз та планування проектів : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 344 с.

164. Jaques D. Students and Tutor Experience of Projectl in Higher Education at the Crossroade. *Society for Research into Higher Education.* Guilford, 1980. 238 p.

165. Кравченко Г. Ю. Проектний підхід у системі підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів. *Модернізація післядипломної педагогічної освіти* : науково-практичний журнал «Імідж сучасного педагога». Полтава : ТОВ «АСМП», 2012. № 10 (129). С. 13–16.

166. Трухан М. А. Модель формування готовності майбутніх соціальних педагогів до розв'язання професійних конфліктів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»* / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород : Говерла, 2014. Випуск 30. С. 170–173.

167. Гончаренко С. Методи дослідження в педагогіці. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008.

С. 490–491

168. Анісімов М. В., Зимогляд Н. С. Модель професійної діяльності дизайнера одягу з проектування швейних виробів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : збірник наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків. 2010. Вип. 28–29. С. 48–57.

169. Вербицький В. Провідні ідеї педагогіки А. С. Макаренка в сучасній системі виховання. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 112–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_4_30, с. 113

170. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / за ред. С. С. Вітвицької, доктора педагогічних наук, професора. Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2019. 304 с.

171. Гусак Л. Підготовка майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов учнів початкової школи : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 364 с.

172. Зязюн І. А. Філософія педагогічного світогляду. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. 2004. Вип. 4. С. 209–221.

173. Катеринюк Г. Д. Критерії та показники сформованості здатності до математичного моделювання в учнів профільної школи. *Проблеми та перспективи фахової підготовки вчителя математики* : зб. наук. праць з матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 30 травня – 1 червня 2018 р. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського [та ін.]. Вінниця : ТОВ «НіланЛТД», 2018. 334 с. С. 263–264,

174. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня : дисертація на здобуття д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 496 с.

175. Попова Л. М. Формування готовності майбутніх учителів до іншомовної професійної комунікації у початковій школі : дисертація на здобуття канд. пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 323 с.

176. Рогульська О. О. Модель системи підготовки майбутніх учителів іноземної мови до професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2018. № 11 (166), С. 86–91.

177. Руднік Ю. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов : дис. ... канд пед. наук : 13. 00. 04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2018. 338 с.

178. Тесля Ю. М., Лега Ю. Г., Лберемок І. І. Математична модель і алгоритм структуризації інформаційного середовища проектів навчання. *Управління проектами та розвиток виробництва* : зб. наук. пр. К. : Вид-во ВАТ «Поліпринт», 2002. № 4. С. 145–149.

179. Цюняк О. П. Моделювання системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. / [редкол.: А. В. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2020. С. 231–235. URL:http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/37.pdf.

179. Катеринюк Г. Д. Педагогічні умови формування та розвитку здатності до математичного моделювання. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». К.: Гнозис, 2016. С. 239-246

180. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука К. : УРЕ, 1985. 966 с.

181. Практикум з педагогіки : навч. посіб. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченко. Житомир : ЖДПУ, 2002 С. 40.

182. Модель інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень на основі електронних систем відкритого доступу/ О. М. Спирін та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59. Вип. 3. С. 134–154. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_59_3_15

183. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами. Розділ : Навчально-педагогічна діяльність: методика та технології викладання*. 2015. № 3. <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/50855>.

184. Петрик Л. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов : дисертація на здобуття ступеня канд. пед. наук (доктора філософії) 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2020. 295 с.

185. Галецький С. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дисертація на здобуття ступеня д-ра філософії (канд. пед. наук) : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2020. 292 с.

186. Пугачова К.С. Сучасні інноваційні технології у навчанні іноземних мов

Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (209), 2023. 428-432.
<https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-428-432>

187. Пугачова, К. С. Впровадження цифрових інструментів вчителями іноземних мов для оцінювання навчальних досягнень студентів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (211), 2023. 262-266. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-262-266>

188. Пугачова К.С. Digital platforms and tools supporting English learning. Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультлінгвальному просторі»: матеріали конференції, м. Вінниця, 26 жовтня 2022 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2022.

189. Пугачова К.С. Enhancing english language assessment through digital tools: a comprehensive exploration. Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультлінгвальному просторі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2023 р., ВДПУ імені Михайла Коцюбинського / гол. ред. О. М. Ігнатова. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 2023. С. 85-86.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Організація та методика проведення педагогічного експерименту

Експериментальні дослідження в педагогіці є не новими та набирають все більшої актуальності, що вказує на їхню ефективність як можливість вивчення процесів, застосованих для суб'єктів освіти. Відповідно виникає потреба чіткого структурування педагогічного експерименту та з'ясування його впливу на процес дослідження. В основі мети педагогічного експерименту під час дослідження підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності є перевірка ефективності запропонованих організаційно-педагогічних умов, технологій навчання на основі розробленої структурно-функціональної моделі.

Поняття «експеримент» у педагогіці розглядають як активний метод впливу на освітні явища створенням нових умов, що спрямовані на мету дослідження, а його сутність полягає у відокремленні досліджуваних явищ і цілеспрямованих змінах умов педагогічного впливу на суб'єктів дослідження. Також науковці зауважують, що педагогічний експеримент дозволяє глибше, ніж інші методи, перевірити ефективність нововведень, порівняти різні фактори у структурі педагогічного процесу, обрати оптимальне їх поєднання, виявити належні умови реалізації певних педагогічних завдань [1, с. 122]. Також експеримент є тим процесом, який сприяє та надає можливість детально вивчати та роботи спостерігати в такій кількості, у якій потребує детальне вивчення того чи іншого явища, розкласти явища на елементи та вивчати кожне з них окремо [2, с. 123].

Необхідним у педагогічному процесі є планування, під час якого експериментатор повинен зосередити увагу на визначенні кількості

досліджуваних та способах їх вибірки, кроках проведення експерименту, вірогідності отриманих результатів, достовірності їх інтерпретації [3].

Науковці виокремлюють основні ознаки та сутність педагогічного експерименту, якими вважають унесення відповідних змін згідно з планом і гіпотезою дослідження; створення відповідних умов, які будуть сприятливими для спостереження зв'язків між різними сторонами освітнього процесу; облік результатів навчального процесу та формулювання кінцевих висновків. Провідним завданням педагогічного експерименту є встановлення закономірностей. На підставі емпіричних закономірностей освітнього процесу відбувається обґрунтування теоретичних засад, що дає змогу пізнати відповідний науковий закон та його дію і правильно використати його в освітній діяльності. Кінцевою метою педагогічного експерименту науковці розглядають установа закономірностей та законів [4, с. 26].

У ході проведення педагогічного експерименту використано низку методів дослідження, зокрема:

- аналіз документації (теоретична основа дослідження підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності);

- вивчення педагогічного досвіду (аналіз науково-педагогічних та психологічних джерел; монографій, дисертаційних робіт та іншої наукової літератури вітчизняних і зарубіжних науковців; ознайомлення з нормативно-правовими документами в галузі освіти, освітньо-професійними програмами та робочими програмами навчальних дисциплін; моніторинг праць щодо оцінювання студентів та розробка критеріально-діагностичного апарату);

- спостереження (метод спрямований на вивчення психологічного та сприятливого освітнього середовища, самоосвіти та саморозвитку студентів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; адаптованість до освітнього середовища закладу вищої освіти; вплив обраних технологій навчання на реалізацію організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх

вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності);

- методи опитування (анкетування, психолого-педагогічне тестування, бесіда, інтерв'ю, збір інформації про учасників експерименту).

Для перевірки результатів експерименту науковці виокремлюють статистичний критерій, акцентуючи на унікальності педагогічного експерименту, неповторності педагогічних процесів, поліфакторності впливу на розвиток особистості [5].

Одними з необхідних методів дослідження в педагогіці нами обрано методи математичної статистики, які сприяли перевірці результатів дослідження, здійсненню аналізу сформованості рівнів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

У ході експерименту нами проводився моніторинг та контролювалася динаміка показників і визначення рівнів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Здійснення експерименту передбачало дотримання визначених етапів та наявність обов'язкових компонентів, зокрема: формування проблеми та мети, виокремлення необхідних методів, проведення розподілу студентів на контрольну та експериментальну групи, проведення необхідних вимірювань, аналізу та математично-статистичної обробки отриманих результатів. На основі визначених нами показників, критеріїв та рівнів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (розділ 1, параграф 1.3), застосування психолого-педагогічного тестування та анкетування, вхідного та вихідного тестування, перевірки гіпотези дослідження нами проведено педагогічний експеримент, який тривав упродовж 2019–2023 рр. у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. До експерименту було залучено 309 студентів факультету іноземних мов, із яких експериментальна група (ЕГ) становила 159 респондентів, контрольна група (КГ) – 150 осіб. Експериментальна перевірка

дослідження відбувалася в три етапи: аналітико-констатувальний, діагностично-пошуковий, формувальний, завершально-узагальнювальний.

Метою аналітико-констатувального етапу педагогічного експерименту (2019–2020 рр.) було опрацювання наукових філософських, психологічних та педагогічних джерел і нормативно-правових документів у галузі освіти; ознайомлення з освітньо-професійними програмами та робочими програмами навчальних дисциплін (спеціальність 014 «Середня освіта», спеціалізація «Англійська мова та література», факультет іноземних мов); розроблено критеріально-діагностичний апарат підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; визначалися учасники експерименту та формувалися контрольна й експериментальна групи; розроблялися методики та технології навчання, що застосовувалися в процесі лекційних, практичних занять та самостійної роботи студентів.

Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту (2020–2021 рр.) передбачав розроблення та теоретичне обґрунтування складових структурно-функціональної моделі реалізації організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; на основі статистичного аналізу визначено компоненти готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; виокремлено та конкретизовано методи дослідження; розроблено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови та ефективні технології навчання; апробовано запропоновані для дослідження методики.

Під час формувального етапу педагогічного експерименту (2021–2022 рр.) здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності; засвідчено ефективність запропонованих методик та технологій навчання для реалізації організаційно-педагогічних умов; проаналізовано динаміку рівнів готовності

майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Завдання завершально-узагальнювального етапу педагогічного експерименту (2023 р.) – систематизація, аналіз та оформлення отриманих даних педагогічного експерименту; аналіз одержаних результатів експериментального дослідження; формулювання загальних висновків дослідження.

Важливим у педагогічному експерименті та для його більшої достовірності є порівняння контрольної та експериментальної груп, їхньої однорідності. Розглядаючи формування фахівця, передусім маємо враховувати ставлення особистості до освітнього процесу ЗВО, сприйняття нею відмінностей організації освітнього середовища в загальноосвітньому закладі, що має вплив на адаптацію особистості та її самооцінку.

Молода людина потрапляє в нове для себе соціальне оточення, до якого не завжди здатна адаптуватися, тому важливим було виявлення соціальної адаптації молодих людей. Для визначення подібності груп за досліджуваною ознакою ми використали «Методику дослідження соціальної адаптованості» (Додаток И) [6, с. 76].

Термін «адаптація» прийшов у педагогіку (так як і в низку інших наук) з природознавства, де означав процес пристосування будови і функцій організму до умов середовища» [7, с. 24].

У психології адаптацію трактують як сукупні властивості індивіда, що характеризують його стійкість до умов середовища та рівень пристосування до них. Адаптацію психологічну розглядають як двобічне явище, дослідженням якого є не індивід чи середовище, а їхня взаємодія. Адаптація є показником виконання особистості певних біосоціальних функцій, таких як сприймання оточення, спілкування з іншими людьми, здійснення само- й узаємообслуговування та виконання соціальних ролей відповідно до обставин [8].

Науковці вважають, що оцінка ефективності й адекватності адаптації може ґрунтуватися на критеріях самооцінювання або експертного оцінювання. До критеріїв ефективної адаптації відносять різні сфери: «афективна – особливості емоційних реакцій, переживань та почуттів, ступінь емоційного комфорту; поведінкова – особливості копінгу, адекватність докладених зусиль, соціальна прийнятність поведінки, гнучкість та швидкість реагування; когнітивна – самооцінювання відповідності результату запланованому; особистісна – самооцінювання результату адаптації, способу її досягнення відповідно до власних ціннісних орієнтацій та самооцінювання; соціально-психологічного контексту – відповідність усталеним соціальним нормам, соціальним цілям» [9].

Тобто процес адаптації пов'язують як із психологічними, так і з біологічними та соціальними функціями особистості. Розглядаючи потрапляння молоді людини в освітнє середовище ЗВО, ми більше прихильні до дослідження соціальної адаптації, яка відповідає за пристосування в соціумі, що пов'язано з процесом соціалізації, який є одним із необхідних та важливих компонентів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов.

Соціальну адаптацію розглядають як пристосування індивіда до групи або індивіда та групи до вимог та очікувань учасників нової або зміненої соціальної системи [10]. видів діяльності, які є важливими у певному соціумі [11], умов соціального середовища, формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольова пластичність поведінки, інтеграція особистості у соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії [12]. Отож, усі підходи до трактування «соціальної адаптації» вказують на взаємодію та комунікацію особистості із соціальною групою.

Аналізуючи професійну підготовку майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, зазначимо, що нам імпонує бачення соціальної адаптації вітчизняними дослідниками, які зосереджують увагу не лише на процесі пристосування індивіда чи соціальної групи до умов сформованого

соціального середовища, але й указують на те, що цей процес може супроводжуватися певними змінами в комунікативних відносинах як суб'єкта адаптації, так і в системі суспільного ритму [13]. Науковці вказують на основу соціальної адаптації через комунікацію, що є показовим у процесі формування майбутніх вчителів іноземних мов. Адже при застосуванні візуальних медіа комунікація не обмежується професійним спілкуванням, вона охоплює всі аспекти, ураховуючи комунікацію в інтернет-мережах та через візуальні медіа, тобто всі доступні в соціумі комунікативні ретранслятори, а для цього необхідний достатній рівень соціальної адаптації.

Використана методика дослідження соціальної адаптованості складається з 25 тверджень, що дає змогу з'ясувати високий, середній, низький та дуже низький рівні адаптованості. Шкали низький та дуже низький рівень адаптивності нами об'єднано в один показник, оскільки попереднє тестування показало, що показник дуже низької адаптивності не трапляється. У результаті для визначення соціальної адаптивності задіяно три рівні – високий (упевненість у собі, енергійність та ініціативність, конструктивна взаємодія, відсутні внутрішні конфлікти), середній (упевненість у собі але інколи проявляються сумніви щодо дій, ситуативні вияви ініціативи, але не завжди проявляється бажання брати на себе відповідальність, внутрішні конфлікти не очевидні), низький (невпевненість у собі, незначні прояви ініціативи, відсутня взаємодія з іншими членами колективу, наявні внутрішні конфлікти).

За результатами методики здійснено виявлення рівнів соціальної адаптованості та визначено однорідність вибраних для педагогічного експерименту груп ЕГ та КГ (рис. 3.1, табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Діагностика рівнів соціальної адаптованості ЕГ та КГ на аналітико-констатувальному етапі педагогічного експерименту

Групи	Рівні соціальної адаптивності		
	високий	середній	низький
ЕГ	57	94	8
КГ	53	88	9
Різниця d	4	6	1

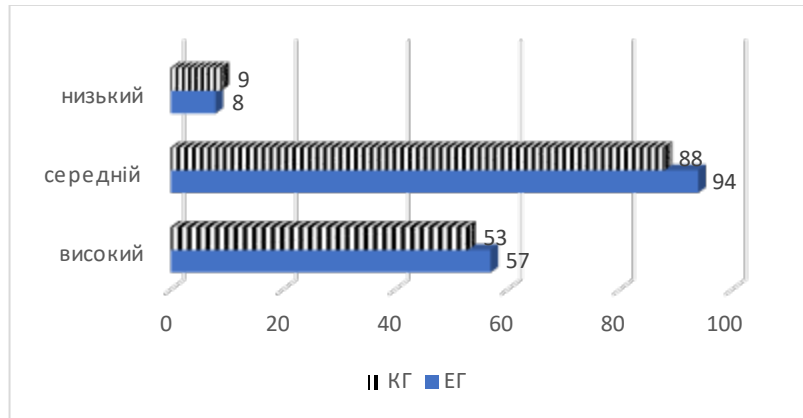

Рис. 3.1. Гістограма рівнів соціальної адаптивності експериментальної та контрольної груп (виявлення однорідності)

Відповідно до отриманих результатів можемо констатувати, що у переважної більшості респондентів високий (ЕГ – 57 осіб, КГ – 53 особи) та середній (ЕГ – 94 особи, КГ – 88 осіб) рівні соціальної адаптивності мають позитивні показники, що вказують на: здатність студентів до сприйняття нового оточення та пристосування до нього, з урахуванням особливостей освітнього процесу ЗВО; ведення конструктивного діалогу, що сприяє міжособистісній комунікації та професійній підготовці майбутнього вчителя іноземних мов; гнучкість під час командної роботи; адекватну поведінку та активність під час проведення інтерактивних занять, публічних виступів, у процесі застосування візуальних медіа.

Низький рівень адаптивності простежується у 8 осіб ЕГ та 9 осіб КГ, що проявляється в нездатності до пристосування в нових умовах та сприйняття особливостей освіти ЗВО, про що може свідчити відсутність активності під час проведення інтерактивних занять та участі в командній роботі. Можливі прояви тенденції до заниженої самооцінки та невпевненості у власних діях. Студенти з низьким рівнем соціальної адаптивності відмовляються від публічних виступів та демонстрування власних досягнень у застосуванні візуальних медіа.

В умовах педагогічного експерименту важливу роль відіграє статистичний аналіз отриманих даних. Якщо експеримент проводиться за показниками вхідного та вихідного рівнів після застосування запропонованих педагогічних умов не в одній і тій самій групі, а за сценарієм вибору для

порівняння експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп, має бути обов'язково виявлено однорідність цих груп, у протилежному випадку всі висновки без цього вхідного дослідження щодо порівняння отриманих результатів між ними не можуть вважатися достовірними [14].

Нами для порівняння отриманих статистичних даних, зокрема й для виявлення однорідності вибраних груп, використано критерій узгодженості $D_\lambda = \max \left| \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} \right|$, де $\lambda_{\text{кр}}(0,05) = 1,36$ [14. с.15-18]., для якого: якщо $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр}}$ на рівні надійності 95% (прийнято для педагогічних досліджень) можна констатувати, що відмінність порівнюваних ознак відрізняється несуттєво і навпаки, якщо $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр}}$ – відмінність порівнюваних ознак відрізняється суттєво.

Однорідність показників соціальної адаптованості ЕГ та КГ на аналітико-констатувальному етапі педагогічного експерименту

Таблиця 3.2

Однорідність показників соціальної адаптованості ЕГ та КГ на аналітико- констатувальному етапі педагогічного експерименту

Рівні соціальної адаптивності	Аналітико-констатувальний етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$\left \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} \right $
Високий рівень соціальної адаптивності	57	0,3585	0,3585	53	0,3533	0,3533	0,0052
Середній рівень соціальної адаптивності	94	0,5912	0,9497	88	0,5867	0,9400	0,0097
Низький рівень соціальної адаптивності	8	0,0503	1,0000	9	0,0600	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\text{max}}=0,0097$

$$\lambda_{\text{емп}} = d_{\text{max}} \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}} = 0,0097 \sqrt{\frac{159 \cdot 150}{159 + 150}} = 0,0097 \cdot 8,7855 = 0,0852; \lambda_{\text{кр}}(0,05) = 1,36$$

Отже, $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр}}$ на рівні значущості 95% можна стверджувати, що склад груп ЕГ та КГ є однорідним за показниками рівнів соціальної адаптивності.

Процес соціальної адаптивності молоді науковці пов'язують із формуванням нових особистісних та професійних якостей, тому цей процес переплітається зі станом самооцінки. Розглядати будь який із представлених процесів у чіткій послідовності не вважаємо необхідним, оскільки ці процеси відбуваються паралельно і залежать від обставин та оточення, у яке потрапляє молода людина у ЗВО, а одним із спільних психолого-педагогічних компонентів для цих процесів розглядаємо становлення поведінки, яка відіграє провідну роль в освітньому процесі, який поєднує у собі традиційні, інноваційні, інтерактивні й інформаційно-комунікативні технології. Поведінка при активній діяльності під час занять може сприяти засвоєнню знань або мати зворотну дію та приносити неприємні враження від заняття і для інших учасників. Самооцінку розглядають як регулятор соціальної адаптації особистості, її діяльності та поведінки, а на її формування впливає міжособистісна взаємодія, яка безпосередньо перетинається з адаптацією і дезадаптацією. Вітчизняні науковці зауважують, що взаємозв'язок адаптації та самооцінки можна розглядати як прийняття себе і прийняття інших [15].

У структурі особистості самооцінка виступає складним особистісним утворенням, автономною рисою особистості та її основним компонентом. Науковці акцентують на тому, що самооцінка формується за активної участі самої людини та є відображенням її внутрішнього світу. Також самооцінку пов'язують із необхідними потребами людини, до яких відносять самоствердження, самоповагу як показники співвідношення успіху людини та її домагань. Серед основних функцій самооцінки виокремлюють регуляторну (забезпечення свідомої саморегуляції поведінки особистості в умовах, що вимагають свідомих зусиль та їхньої підтримки для досягнення мети) та захисну (збереження стабільності особистості в суспільстві). Самооцінка вміщує в себе такі складники, як самопізнання, емоційне ставлення до самого себе, саморегуляцію [16, с. 28].

Ефективному формуванню особистості як в особистісній, так і професійній сферах сприяє адекватність самооцінки. Адекватна самооцінка

характеризується об'єктивною оцінкою власних знань, умінь, навичок, власних якостей та особливостей, здібностей. На основі реалістичного аналізу можливостей формується почуття впевненості, здатності до міжособистісних взаємовідносин та конструктивного діалогу, здатність приймати виважені та важливі рішення. Такі особистості не часто страждають на депресії, необґрунтоване почуття провини, вини чи сорому. Студенти з адекватною самооцінкою здатні до командної роботи, не конфліктні та не проявляють агресію, що є необхідним під час роботи на заняттях щодо підготовки до застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов. Адже візуальні медіа включають комунікацію через соцмережі, з представниками інших культур та носіями іноземної мови, тому неадекватність самооцінки може негативно впливати на цей процес. Неадекватна самооцінка може проявлятися через завищену або занижену самооцінку. Завищена самооцінка притаманна людям, які схильні перебільшувати особистісні можливості, успіхи, досягнення. Такі прояви можуть відбуватися через приниження досягнень чи успіхів інших, що може призводити до конфліктних ситуацій. Занижена самооцінка пов'язана із недооціненням власних можливостей, боязкістю успіху, невпевненістю у своїх здібностях, через що страждає процес самореалізації, самовдосконалення. Такі прояви негативно впливають на роботу в команді, комунікацію з іншими та мають негативні наслідки для самостійної роботи стосовно використання візуальних медіа, оскільки ознайомлення з їх роботою та здатність застосування залежать від здатності до конструктивної комунікації. Важливим визначенням самооцінки однорідності груп також слугує той фактор, що в подальшому експерименті ми використовували шкали самооцінювання по компонентам підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Тому для визначення однорідності експериментальної та контрольної груп важливим є рівень самооцінки досліджуваних. Для цього етапу педагогічного експерименту обрано методику на визначення самооцінки (за Л. Кайдаловою) [17]. У методику входить 32 твердження, обмірковуючи над

якими за чотирибальною системою потрібно надати свою відповідь (Додаток І). Методика дає змогу визначити високий, середній (адекватний) та низький рівень самооцінки.

За результатами використаної методики визначено рівні самооцінки експериментальної та контрольної груп (табл. 3.2, рис. 3.2)

Таблиця 3.2

**Діагностика рівнів самооцінки між ЕГ та КГ
на констатувальному етапі педагогічного експерименту
(визначення однорідності груп)**

Групи	Рівні самооцінки		
	високий	середній	низький
ЕГ	9	137	13
КГ	11	132	10
Різниця d	2	8	3

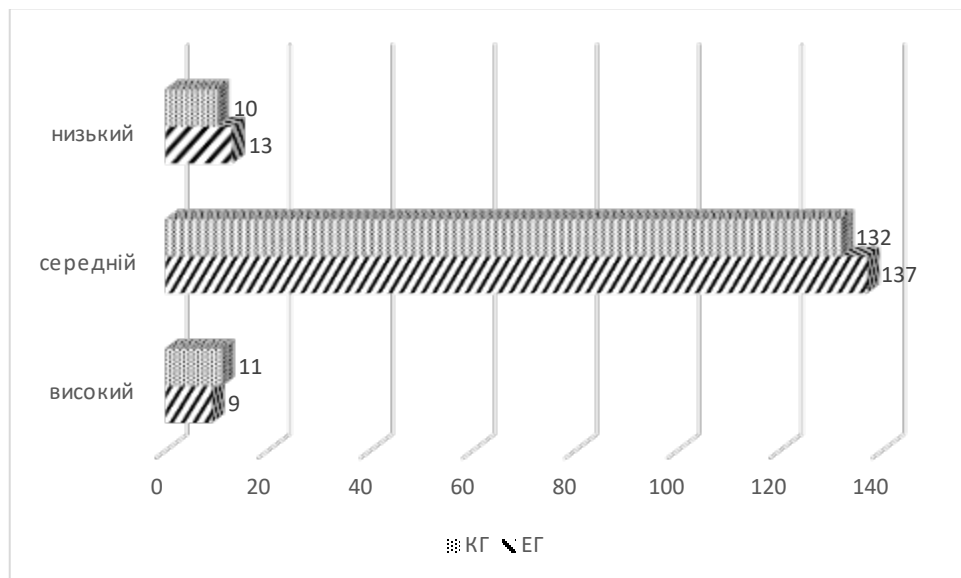

Рис. 3.2. Гістограма рівнів самооцінки експериментальної та контрольної груп (виявлення однорідності)

Аналізуючи результати обраної методики на визначення рівнів самооцінки, ми з'ясували, що найбільший відсоток студентів мають середній або адекватний рівень самооцінки (ЕГ – 86%, КГ – 88%). Це свідчить про те, що студенти вільно почуватимуться під час проведення нетрадиційних занять, проявлятимуть ініціативу до пошуку ефективного використання візуальних медіа та демонструватимуть свої здобутки одногрупникам, будуть гнучкими до змін та активними в обговореннях проблемних питань, не принижуватимуть

інших, не будуть соромитися відстоювати власну позицію. Також результати анкетування з використанням шкал самооцінювання за компонентами підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності можна розглядати з позиції адекватної самооцінки учасників опитування (табл.3.4).

Таблиця 3.4

**Розрахунки результатів методики визначення самооцінки
майбутніх вчителів іноземних мов у процесі вхідного контролю**

Рівні самооцінки	Аналітико-констатувальний етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Високий	9	0,0566	0,0566	11	0,0733	0,0733	0,0167
Середній (адекватний)	137	0,8616	0,9182	129	0,8600	0,9333	0,0151
Низький	13	0,0818	1,0000	10	0,0667	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,0167$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,0167 \sqrt{\frac{159 \cdot 150}{159 + 150}} = 0,0167 \cdot 8,7855 = 0,1467; \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Отже, за результатом розрахунку $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр.}}$ робимо висновок, що для експерименту вибрано однорідні за складом групи майбутніх вчителів іноземних мов відносно показників самооцінки.

Можемо стверджувати, що обрані для педагогічного експерименту групи відповідно до результатів діагностики психолого-педагогічного тестування на визначення рівнів соціальної адаптивності та самооцінки майбутніми вчителями іноземних мов є однорідними.

3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту

Вимірювання рівнів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності відбувалося у процесі другого етапу експериментальної роботи, яким став діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту. Метою цього етапу педагогічного

експерименту є апробація та перевірка ефективності запропонованих заходів і доведення тих факторів, що сприяють досягненню необхідних результатів освітнього процесу в підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Під час наступного формувального експерименту відбувалася реалізація запропонованої структурно-функціональної моделі та формування компонентів виокремлених у процесі аналізу філософських і психолого-педагогічних джерел. У процесі дослідження виокремлено професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний та соціокультурний компоненти, схарактеризовані нами в першому розділі, параграфі 1.2. Основою для діагностики результатів сформованості компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності стало визначення показників, рівнів та критеріїв (перший розділ, параграф 1.3 та Додаток А), дані яких пропонуємо для подальшого розгляду.

3.2.1. Результати діагностично-пошукового етапу педагогічного експерименту.

Професійно-особистісний компонент охоплює необхідні якості майбутнього вчителя, його відповідність професійному образу, здатність до саморозвитку, самоосвіти як у вивченні фахових знань, методики викладання, так і в застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності. Але на перепоні вдосконалення в педагогічній професії у майбутнього вчителя можуть виникнути відповідні бар'єри, що будуть негативно впливати на професійний розвиток під час навчання у ЗВО, так і в подальшій професійній діяльності, урахувавши й застосування візуальних медіа.

Для з'ясування формування професійно-особистісного компонента використано психологічно-педагогічне тестування на визначення бар'єрів педагогічної діяльності (Додаток І). Метою психолого-педагогічного тесту «*Бар'єри педагогічної діяльності*» є виявлення здібностей вчителя до саморозвитку. Якщо розглядати підготовку майбутніх вчителів іноземних мов

до застосування візуальних медіа, то саморозвиток є необхідним компонентом професійної підготовки, адже сучасні технології дуже швидко вдосконалюються, з'являються нові інструментарії у візуальних медіа для освітнього процесу. Відсутність у майбутнього вчителя бажання до саморозвитку не дасть змоги опанувати нові технологічні досягнення, що буде бар'єром для застосування візуальних медіа. Студентам пропонувалося дати відповідь на психолого-педагогічний тест із п'ятнадцяти запитань, які стосувалися професійної діяльності вчителя. Цей тест має три шкали, які ми пристосували до визначених нами рівнів формування компонентів. Він має такий розподіл на рівні: активний розвиток (високий (творчий)); відсутня сформованість саморозвитку, орієнтація на розвиток сильно залежить від умов (середній (конструктивний)); зупинка розвитку (низький (базовий)). Результати розрахунку вияву й аналізу вхідних рівнів професійно-особистісного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності ЕГ та КГ подано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Визначення вхідного рівня професійно-особистісного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (за рівнями бар'єру педагогічної діяльності)

Рівні бар'єру педагогічної діяльності	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	49	0,3082	0,3082	56	0,3733	0,3733	0,0651
Конструктивний (середній)	87	0,5472	0,8554	81	0,5400	0,9133	0,0579
Базовий (низький)	23	0,1446	1,0000	13	0,0867	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,0651$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,0651 \cdot 8,7855 = 0,5719; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Оскільки $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр.}}$ – з достовірністю 95%, то можна стверджувати, що на вхідному рівні професійно-особистісний компонент готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній

діяльності (за рівнями бар'єру педагогічної діяльності) групи відрізняється *несуттєво*.

Також нами розроблено шкалу-анкету самооцінки визначення рівня професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа (Додаток Й), яка складається із десяти запитань, в основі яких є показники зазначеного компонента. Рівні шкали-анкети відповідають рівням формування професійно-особистісного компонента. Також в анкеті представлено детальне пояснення щодо самооцінювання та шкалу з 10 позначок, кожна з яких відповідає зазначеним на ній балам – від 1 до 10: 1–3 бали – низький (базовий рівень); 4–7 балів – середній (конструктивний); 7–10 балів – високий (творчий). Опитування за шкалою-анкету проведено стосовно занять, які давали детальне розуміння про візуальні медіа та їхнє застосування в освітньому процесі, що сприяло визначенню вхідного рівня професійно-особистісного компонента в групах, які взяли участь у педагогічному експерименті (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Визначення вхідного рівня професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності (за рівнями самооцінки)

Рівні самооцінки	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	22	0,1384	0,1384	29	0,1933	0,1933	0,0549
Конструктивний (середній)	91	0,5723	0,7107	84	0,5600	0,7533	0,0426
Базовий (низький)	46	0,2893	1,0000	37	0,2467	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,0549$

$$\lambda_{emn} = 0,0549 \cdot 8,7855 = 0,4823; \quad \lambda_{кр.}(0,05) = 1,36$$

Отже, відповідно до результату діагностики вхідного рівня професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності маємо (за рівнями

самооцінки) $\lambda_{емп} < \lambda_{кр}$ – на рівні достовірності 95%, що засвідчує *несуттєву* відмінність груп за цим показником.

Загальні результати вхідного рівня професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа представлено таблицею 3.7.

Таблиця 3.7

Визначення загального вхідного рівня професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{інак}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{інак}}{m}$	$ \frac{n_{інак}}{n} - \frac{m_{інак}}{m} $
Творчий (високий)	35	0,2201	0,2201	42	0,2800	0,2800	0,0599
Конструктивний (середній)	89	0,5598	0,7799	83	0,5533	0,8333	0,0534
Базовий (низький)	35	0,2201	1,0000	25	0,1667	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{max}=0,0599$

$$\lambda_{емп} = 0,0599 \cdot 8,7855 = 0,5263; \quad \lambda_{кр.}(0,05) = 1,36$$

Отже, $\lambda_{емп} < \lambda_{кр}$ – з достовірністю 95%, то можна стверджувати, що на вхідному рівні професійно-особистісний компонент готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності груп ЕГ та КГ відрізняються *несуттєво*.

У підготовці майбутніх вчителів іноземних мов у закладах вищої освіти провідну роль відіграє мотивація. Мотивація є багатогранним явищем, яке впливає на формування особистісних та професійних якостей, що допомагає людині у її досягненнях. Аналізуючи підготовку майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, ми визначили мотиваційний компонент як один із тих, що спонукає фахівця до самовдосконалення в цьому напрямку. Застосування візуальних медіа – це не лише вміння використовувати технічні засоби в поєднанні з педагогічними технологіями. Першочергово – це поєднання внутрішньої та зовнішньої мотивації, де майбутній учитель усвідомлює те, що він має бажання це робити

якісно, та розуміє, що це є потребою тих, кого він навчає, та суспільства. У процесі вивчення іноземних мов майбутнім вчителям потрібно розглядати візуальні медіа як один із провідних засобів навчання та застосовувати лише їхні актуальні зразки в професійній діяльності, так як застарілі варіанти можуть демотивувати учнів до вивчення мов. Тому одним із шляхів експерименту було визначення рівня мотиваційного компонента професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Нами розроблено анкету-таблицю самооцінки цього компонента (Додаток К), яка базується на показниках мотиваційного компонента та складається із дванадцяти запитань, що безпосередньо стосуються мотивації студентів до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, самовдосконалення в цьому напрямі та рівнів теоретичних знань і практичного досвіду. Кожна відповідь позначалася у відповідній колонці розділеними на «так», «можливо», «ні», які мали відповідний підрахунок. Відповідь «так» на запитання 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 та відповідь «ні» – на 5 запитання і відповіді «можливо» підраховувалися по одному балу. Кількість набраних балів відповідала рівням мотиваційного компонента так: найбільше набраних балів у рядку «так» (окрім 5 запитання) – відповідають високому (творчому) рівню, «можливо» – середній (конструктивний), «ні» (окрім 5 запитання) – низький (базовий).

Опитування відбувалося до ознайомлення з теоретичним матеріалом та практичним застосуванням візуальних медіа в освітньому процесі. Тобто студенти давали відповідь на свій розсуд, користуючись власним досвідом і не маючи спеціальної підготовки.

Таблиця 3.8

Визначення вхідного рівня мотиваційного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні самооцінки	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту		
	ЕГ	КГ	d _{max}

	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	37	0,2327	0,2013	40	0,2667	0,2667	0,0340
Конструктивний (середній)	96	0,6038	0,8051	87	0,5800	0,8467	0,0416
Базовий (низький)	26	0,1635	1,0000	23	0,1533	1,0000	0,0102
Σ	159	1		150	1		$d_{\text{max}}=0,0416$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,0416 \cdot 8,7855 = 0,3654; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Маємо результат, що задовольняє нерівності $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр}}$ – з достовірністю 95 %, можна стверджувати, що на вхідному рівні мотиваційні компоненти готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності груп ЕГ та КГ відрізняються *несуттєво*.

Успішна комунікація – центральний компонент усієї професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов. Володіння професійно-педагогічною комунікацією є основною умовою для майбутнього вчителя будь-якого напрямку, тому одним із компонентів професійної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов розглядаємо *комунікативний компонент*. Освітній процес потребує ефективної комунікації, адже здебільшого є інтерактивним процесом, і комунікація між учителем та учнем чи викладачем і студентом є умовою успішного засвоєння навчального матеріалу та передачі емоційно-ціннісного ставлення до рідної й іноземної мов. Також у професійній діяльності зосереджують увагу не лише на комунікації, яка відбувається між учасниками освітнього процесу, а й на ефективності застосування тих засобів, що сприяють та покращують цю комунікацію. У процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа звертаємо увагу на те, чи відповідає спілкування професійному рівню, на здатність поєднувати професійні знання з психологічними аспектами й інформаційно-комунікативними технологіями, на толерантність під час спілкування в інтернет-мережах та особистісного, на вміння відстежувати інформацію для диспутів та критично мислити під час отримання інформації від інших. Для визначення комунікативного рівня готовності майбутніх вчителів іноземних

мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності ми використали методику визначення комунікативного контролю [18] (Додаток Л).

Обрана нами методика охоплює запитання, які вказують на здатність особи контролювати себе при взаємодії з іншими через прояви імпульсивності, відкритості, розкнутості, емоційного інтелекту та ін. Зазначена методика дає можливість визначити такі рівні комунікативного контролю: високий – особистість стежить за своїми емоціями при спілкуванні, не проявляє агресивності до інших, дотримується асертивного спілкування; середній – у спілкуванні щире ставлення до інших, але стриманість в емоціях (що не завжди позитивно для майбутніх вчителів, адже рефлексивність та емпатія допомагають у взаємодії з учнями), низький – особистість високоімпульсивна у спілкуванні, поведінка мало змінюється з огляду на ситуацію спілкування і не завжди співвідноситься з поведінкою інших людей, що може призводити до конфліктних ситуацій та деструктивної комунікації. Рівні методики ми прирівнюємо до рівнів комунікативного компонента – високий (творчий), середній (конструктивний), низький (базовий).

Таблиця 3.9

Визначення вхідного рівня комунікативного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні самооцінки	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	23	0,1466	0,1466	31	0,2067	0,2067	0,0601
Конструктивний (середній)	95	0,5975	0,7441	67	0,4467	0,6534	0,0907
Базовий (низький)	41	0,2579	1,0000	52	0,3466	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,0907$

$$\lambda_{\text{емт}} = 0,0907 \cdot 8,7855 = 0,7968; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Таким чином, $\lambda_{\text{емт}} < \lambda_{\text{кр}}$ – з достовірністю 95%, можна стверджувати, що на вхідному рівні комунікативні компоненти готовності майбутніх вчителів

іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності груп ЕГ та КГ відрізняються *несуттєво*.

Значення, статус та авторитет іноземної мови безупинно зростає, оскільки це не лише формування комунікації з носіями іншої мови, а й спосіб творення міжкультурних процесів. Ці процеси є провідною метою для вчителів іноземних мов, тому під час навчання у ЗВО на це звертають особливу увагу в процесі професійної підготовки. Соціокультурний компонент є не лише однією із складових підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, він сприяє створенню мотивації та зацікавленості культурними особливостями, традиціями та релігією того народу, мову якого вивчають, сприяє міжособистісному спілкуванню з представниками різних етносів та соціальних груп. Розвиток цього компонента допоможе майбутньому вчителю іноземних мов ці знання на психологічному рівні передати учням, що допомагатиме їм бути гнучкими в процесі міжкультурного спілкування та соціалізації. Для вчителя іноземних мов соціокультурний компонент допомагає не лише передавати певну інформацію, а й набувати здатності до інкультурації, сприяти в оволодінні етнокультурним досвідом тим, хто навчається.

Аналіз формування зазначеного компонента не передбачав психолого-педагогічних тестів, оскільки при спробі їх використати студенти не завжди давали адекватні відповіді, користуючись не критичним мисленням, а здебільшого емоційним станом. Визначення вхідного рівня соціокультурного компонента відбулося за результатами аналізу оцінювання з тих тем, які були дотичними до проблем міжкультурного спілкування.

Таблиця 3.10

Визначення вхідного рівня соціокультурного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні	Діагностично-пошуковий етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	40	0,2516	0,2516	34	0,2267	0,2267	0,0249
Конструктивний (середній)	82	0,5157	0,7673	85	0,5667	0,7934	0,0261
Базовий (низький)	37	0,2327	1,0000	31	0,2066	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,0261$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,0261 \cdot 8,7855 = 0,2293; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Маємо результат, який відповідає нерівності $\lambda_{\text{емп}} < \lambda_{\text{кр.}}$ – з достовірністю 95%, тому можна стверджувати, що на вхідному рівні соціокультурні компоненти готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності груп ЕГ та КГ відрізняються *несуттєво*.

Отже, статистичний *аналіз порівняння результатів вхідних рівнів усіх визначених компонентів* готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності підтвердив наше припущення щодо вибору однорідних за складом груп. Це забезпечує «чистоту» статистичного аналізу формувального етапу педагогічного експерименту.

3.2.2. Результати формувального етапу педагогічного експерименту

Професійно-особистісний компонент формувався через впровадження в освітній процес майбутніх вчителів іноземних мов технології «Асоціативний куш», яка впроваджувалася під час вступної лекції щодо візуальних медіа та із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій. Лекція була

спрямована на з'ясування розуміння студентами поняття «візуальні медіа», пов'язаними з ними термінами й асоціаціями. Для візуалізації результатів «кущ» проектувався на дошку, щоб усі мали змогу проаналізувати написане і прокоментувати власні дописи та інших учасників. Під час практичних занять використано технологію «квадрат Декарта», який дав змогу, використовуючи метод «мозкового штурму», розглянути проблему застосування візуальних медіа в освітньому процесі спільно зі всією групою, але при цьому кожен із учасників мав змогу висловитися.

Основою формування професійно-особистісного компонента була проектна робота, яка полягала в тому, щоб студент самостійно підготував віртуальну міні-екскурсію та був у ній гідом. Це дало можливість студентам відчувати повноту викладацької роботи (через пояснення теми), продемонструвати вміння використовувати візуальні медіа, гармонійно їх поєднувати з текстовим матеріалом та педагогічними технологіями, стимулювало їх до науково-пошукової роботи та використання інтернет-ресурсів у цій роботі. Студенти не обмежувалися у використанні візуальних медіа обраними ресурсами чи сервісами. Кожен міг проявити власну креативність та фантазію в підготовці проекту. Метод проекту, що був запропонований, виходить за межі звичного традиційного проектування, а використання візуальних медіа уможливило пошук не лише наукових джерел, а й серверів, які можуть бути потрібні для подальшої роботи, що є важливим дослідом для майбутнього вчителя іноземних мов.

Результати сформованості рівнів професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа виявились такими:

Таблиця 3.11

Сформованість професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

	Формувальний етап педагогічного експерименту

Рівні самооцінки	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	64	0,4025	0,4025	31	0,2067	0,2067	0,1958
Конструктивний (середній)	72	0,4528	0,8553	89	0,5933	0,8000	0,0553
Базовий (низький)	23	0,1447	1,0000	30	0,2000	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,1958$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,1958 \cdot 8,7855 = 1,7202; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Отримано $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр.}}$ – на рівні надійності 95%, можна стверджувати, що відмінність груп за показниками рівня сформованості професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності *відрізняється суттєво на користь групи ЕГ*.

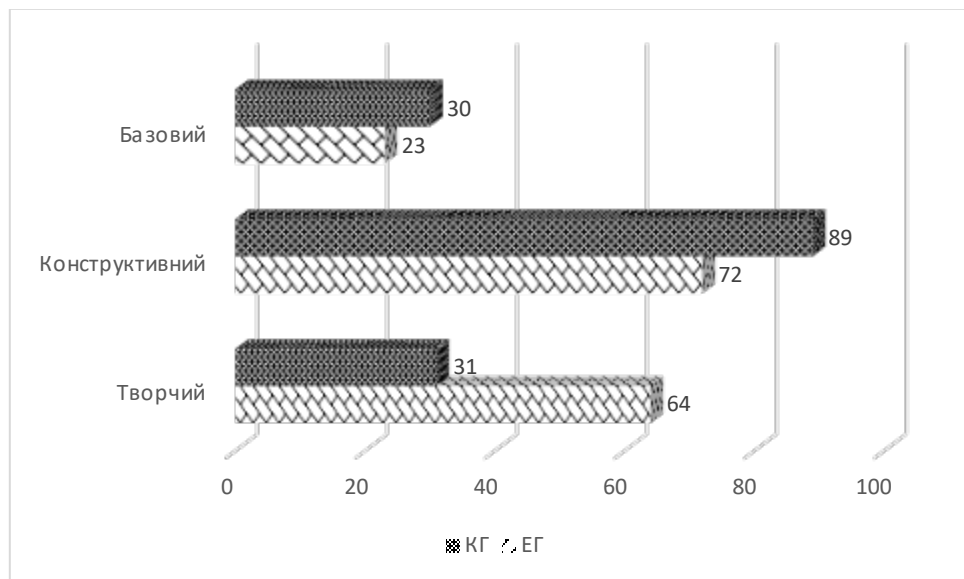

Рис. 3.3. Гістограма сформованості професійно-особистісного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності за психолого-педагогічним тестуванням

Усвідомлюючи, що без бажання, зацікавленості неможливою є жага до набуття майбутніми вчителями іноземних мов навичок до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, ми використали низку інтерактивних вправ та технологій навчання, чим викликали інтерес до засвоєння потрібних знань та навичок. Однією з таких інтерактивних вправ на формування

мотиваційного рівня є метод квадрат Декарта, який використано під час практичного заняття (Обмін інформацією/ *Exchanging information*. Типові фрази-кліше для обміну інформацією. *Examples of key words and phrases*. (I heard a rumour. I overheard. But between you and me. It seems that. ...)). Використаний метод дав змогу студентам усвідомити, прорефлексувати значення візуальних медіа в освіті та їхнє застосування особисто для кожного. Ця робота була пов'язана з груповим та індивідуальним завданням під час заняття, що вимагало застосування візуальних методів (опис методики у розділі 2, параграф 2.3). Такі завдання мотивують до застосування візуальних медіа в освіті на теоретичному рівні.

Для практичного досвіду та закріплення мотивації як внутрішньої, так і зовнішньої ми під час інтерактивної лекції використали платформу «Вчимо», на базі якої ознайомилися та використовували онлайн-сервіс «Voki» (<https://www.voki.com/>) для створення штучних медіа об'єктів, що дало змогу не лише удосконалити розмовні навички іноземної мови, а й здобути досвід використання візуальних медіа під час публічних виступів. Найбільш цікавим під час вивчення застосунок «Speaking characters for education» («Персонажі, що розмовляють для освіти»). Свою ефективність цей додаток проявив під час розгляду тем *Asking for clarification and checking understanding*. *Examples of key words and phrases*. (*Do you mean? Are you following me? Sorry, you've lost me*) та *Showing interest in a conversation*. *Examples of key words and phrases*. (*Oh dear! That's amazing! How interesting! ...*). По закінченню занять із застосуванням інтерактивних методів та технологій спрямованих на мотивацію майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності та формування рівня мотиваційного компонента було проведено повторне опитування по підготовленій анкеті-таблиці самооцінювання сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Результати анкетування представлено у табл. 3.12 та рисунком 3.4.

Сформованість мотиваційного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні	Формувальний етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	73	0,4591	0,4591	42	0,2800	0,2800	0,1791
Конструктивний (середній)	72	0,4528	0,9199	89	0,5933	0,8733	0,0466
Базовий (низький)	14	0,0881	1,0000	19	0,1267	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,1791$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,1791 \cdot 8,7855 = 1,5735; \quad \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Отже, $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр}}$ – на рівні надійності 95%, можна стверджувати, що відмінність груп за показниками рівня сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності *відрізняється суттєво на користь групи ЕГ*.

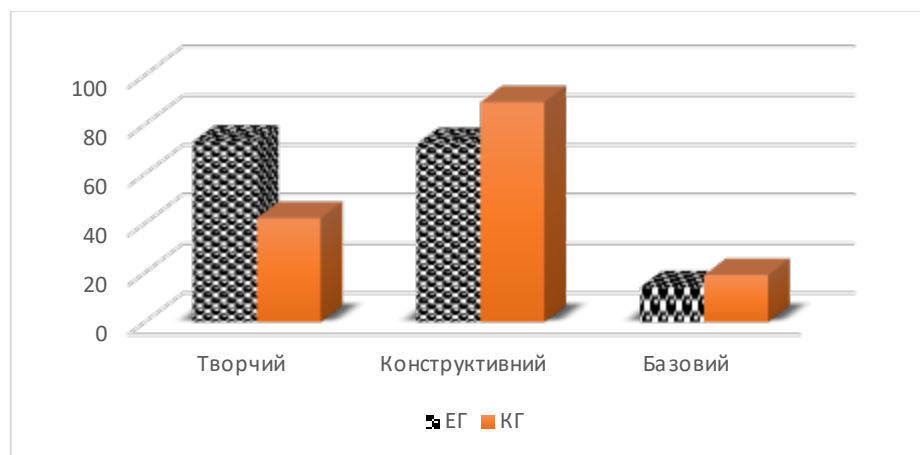

Рис. 3.4. Гістограма сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності за психолого-педагогічним тестуванням

Комунікативний компонент підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності охоплює усі методи й технології навчання, адже акумулює в собі знання теоретичні та практичні

навички іноземної мови і здатності до професійного й толерантного спілкування рідною мовою. Результативним для розвитку рівнів цього компонента було практичне заняття під назвою «Загадкові двері» (методика проведення заняття описана в розділі 2, параграф 2.2, Додаток Є), робота під час якого дала змогу студентам здобути мовно-лінгвістичні навички, проаналізувати необхідність застосування візуальних медіа в професійній діяльності та їхню ефективність у процесі засвоєння знань. Проведене нами заняття охопило багато тем, які студенти засвоювали протягом навчального року. Під час практичного заняття майбутні вчителі іноземних мов спробували інтеграцію візуальних медіа, дистанційного навчання, професійного спілкування іноземною мовою, використання інтерактивних технологій. Тобто це заняття дало змогу здобути той досвід, який можна використовувати в подальшій професійній діяльності, а також побачити свої недоліки у знаннях. Наприкінці навчального року нами було повторно проведено методику визначення комунікативного контролю, яка дала змогу визначити рівень сформованості комунікативного компонента підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа (табл. 3.13 рис. 3.5).

Таблиця 3.13

Сформованості комунікативного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні	Формувальний етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	71	0,4465	0,4465	40	0,2667	0,2667	0,1798
Конструктивний (середній)	70	0,4403	0,8868	64	0,4267	0,6934	0,1934
Базовий (низький)	18	0,1132	1,0000	46	0,3066	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,1934$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,1934 \cdot 8,7855 = 1,6991; \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Отже, $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр}}$ – на рівні надійності 95%, то можна стверджувати, що відмінність груп за показниками рівня сформованості комунікативних

компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності *відрізняються суттєво на користь групи ЕГ.*

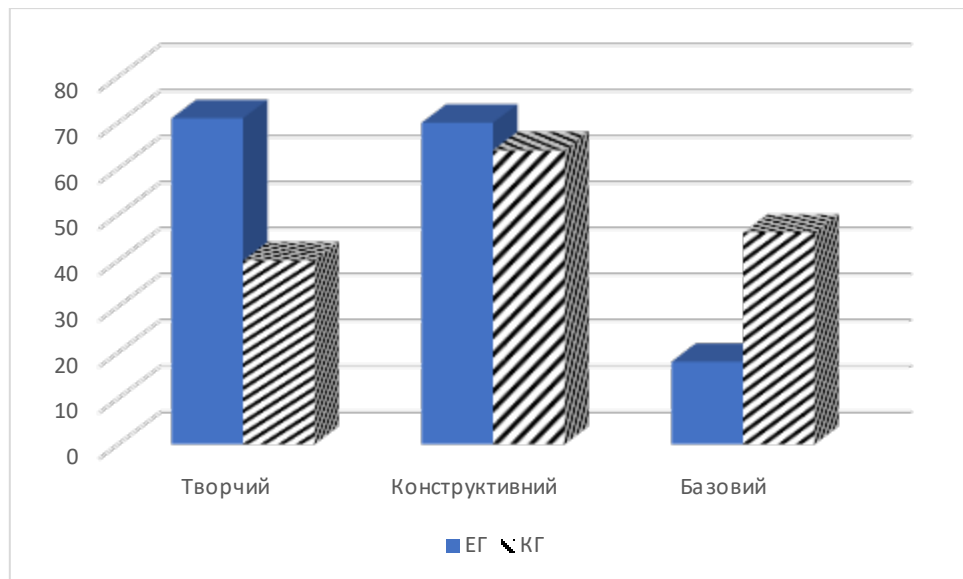

Рис. 3.5. Гістограма сформованості комунікативних компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності за психолого-педагогічним тестуванням

Події в Україні (пандемія, військові дії на Сході України та повномасштабна війна) внесли корективи у формування цього компонента. Результати його формування ми обирали за результатами оцінювання по темах, занять «Asking for and giving opinion» та «Starting an informal conversation». Ці теми розглядалися в різних напрямках: перше заняття було ознайомче та відбувалося в дистанційному форматі, включаючи основні терміни та лексичний матеріал. У подальшому ЕГ та КГ працювали, виконуючи завдання з використанням різних методик. Групі КГ було проведено лекцію та запропоновано виконання практичних завдань у більш традиційному форматі з використанням письмових робіт або есе. Натомість для формування високого рівня соціокультурного компонента нами розроблено та використано інтерактивне заняття із застосуванням візуальних медіа й активною участю всіх учасників. Інтерактивне заняття «Зустріч на Культурологічному бульварі» поєднало у собі розуміння іншої культури, іноземної мови, і кожен міг відчути себе іноземцем або подорожнім в іншій країні. Для занять ЕГ та КГ

використовувалися однакові критерії оцінювання на всіх етапах педагогічного експерименту (табл. 3.14 рис. 3.6).

Таблиця 3.14

Сформованості соціокультурного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні самооцінки	Формувальний етап педагогічного експерименту						
	ЕГ			КГ			d_{\max}
	n_i	$\frac{n_i}{n}$	$\frac{n_{\text{інак}}}{n}$	m_i	$\frac{m_i}{m}$	$\frac{m_{\text{інак}}}{m}$	$ \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} $
Творчий (високий)	46	0,2893	0,2893	40	0,2667	0,2667	0,0541
Конструктивний (середній)	104	0,6541	0,9434	78	0,5200	0,7867	0,1567
Базовий (низький)	9	0,0566	1,0000	32	0,2133	1,0000	0,0000
Σ	159	1		150	1		$d_{\max}=0,1567$

$$\lambda_{\text{емп}} = 0,1567 \cdot 8,7855 = 1,3767; \lambda_{\text{кр.}}(0,05) = 1,36$$

Отже маємо, $\lambda_{\text{емп}} > \lambda_{\text{кр.}}$ – на рівні надійності 95%, можна стверджувати, що відмінність груп за показниками рівня сформованості соціокультурних компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності *відрізняються суттєво на користь групи ЕГ.*

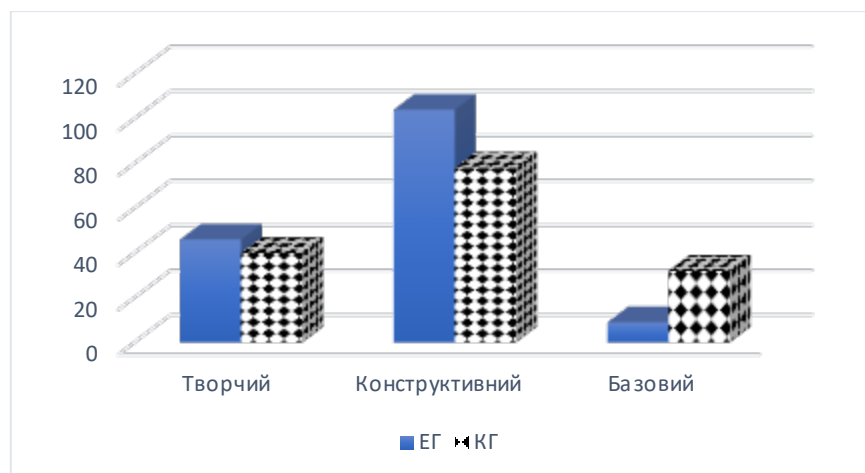

Рис. 3.6. Гістограма сформованості соціокультурного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності за психолого-педагогічним тестуванням

Для зручності сприйняття загального результату готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності наведемо порівняння отриманих результатів у відсотках (табл. 3.15, рис.3.7).

Таблиця 3.15

Готовність майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Рівні сформованості компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності	Готовність майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності	
	ЕГ (159)	КГ (150)
	n_i (%)	m_i (%)
Творчий (високий)	40,2	23,3
Конструктивний (середній)	50,8	46,6
Базовий (низький)	9,0	30,1
Σ	100	100

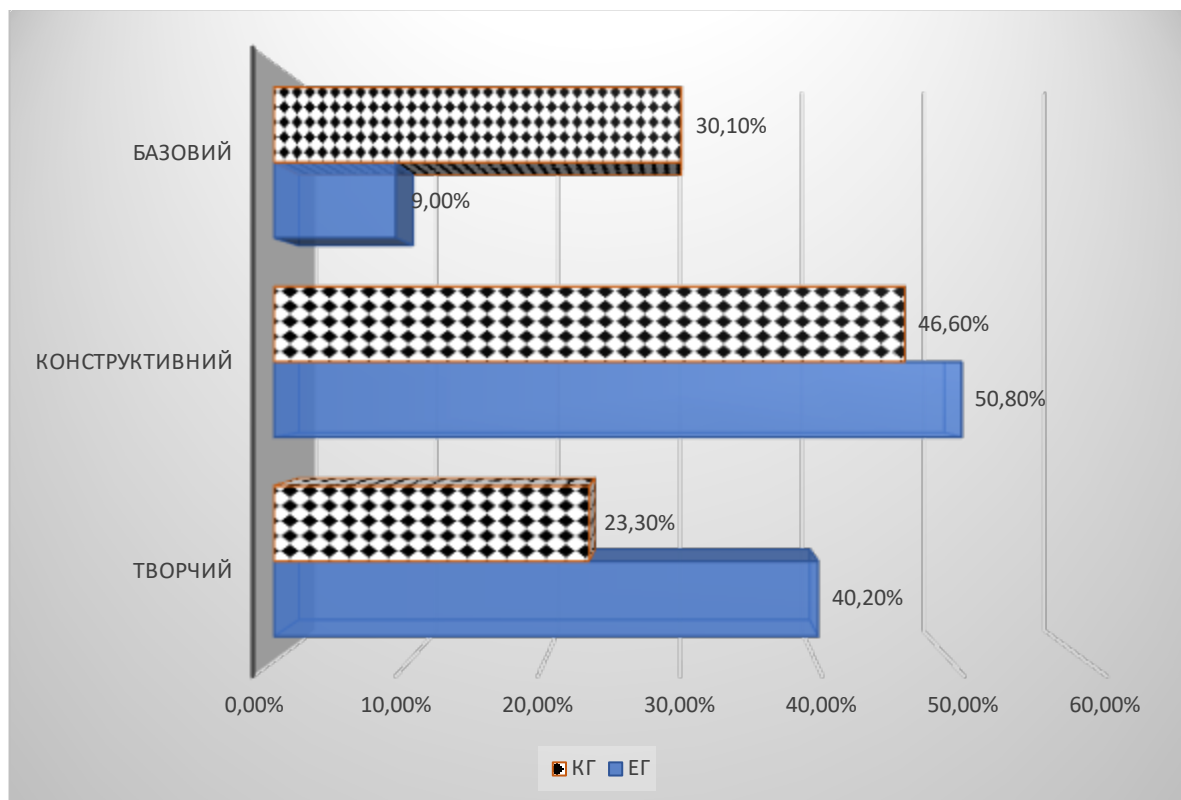

Рис. 3.7. Порівняльна гістограма готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Аналіз отриманого результату засвідчує, що запропоновані організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності гарантують підвищення творчого (високого) та конструктивного (середнього) рівнів сформованості компонентів готовності на 21,1%.

Висновок до третього розділу

Організація та методика проведення педагогічного експерименту ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності відбувалася в три етапи: аналітико-констатувальний, діагностично-пошуковий, формувальний, завершально-узагальнювальний із 2019 до 2023 року. Нами використано низку методів дослідження (аналіз документації, вивчення педагогічного досвіду, спостереження, методи опитування, методи математичної статистики). В експерименті брали участь 309 респондентів факультету іноземних мов, із яких експериментальна група (ЕГ) становила 159 респондентів, контрольна група (КГ) – 150 осіб.

Сформованість професійно-особистісного, мотиваційного, комунікативного, соціокультурного компонентів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності відбувалися за визначеними показниками та критеріями (творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький)). Достовірність результатів педагогічного експерименту перевірено за допомогою критерію узгодженості

$$D_{\lambda} = \max \left| \frac{n_{\text{інак}}}{n} - \frac{m_{\text{інак}}}{m} \right|.$$

Для порівняння контрольної та експериментальної груп і визначення їхньої однорідності використано «Методику дослідження соціальної адаптованості» та методику на визначення самооцінки (за Л. Кайдаловою) та з використанням математичної статистики. Це дало змогу зробити висновок, що на рівні значущості 95% можна стверджувати, що склад груп ЕГ та КГ є однорідним за показниками рівнів використаних методик.

Сформованість рівнів готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності відбувалося в процесі другого та третього етапів експериментальної роботи. На цих етапах використано низку психолого-педагогічних методик («Бар'єри педагогічної діяльності», методику визначення комунікативного контролю), авторські розробки шкали-анкети самооцінки визначення рівня професійно-особистісного компонента, анкети-таблиці самооцінки мотиваційного компонента підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, поточне й контрольне оцінювання знань студентів. Результат педагогічного експерименту вказує на те, що запропоновані нами організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності гарантують підвищення творчого (високого) та конструктивного (середнього) рівня сформованості компонентів готовності на 21,1%.

Основні результати дослідження відображено в публікаціях автора [19; 20].

Список використаних джерел до третього розділу

1. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. *Методологія науково-педагогічних досліджень* : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с., С. 122–123.
2. Ващенко Г. Г. *Загальні методи навчання* : підручник для педагогів. К. : Всеукраїнське Педагогічне Товариство ім. Г. Ващенка, 1997. 410 с.
3. Кислий В. М. *Методологія та організація наукових досліджень* : конспект лекцій для студ. спец. 8.050201 «Менеджмент організацій» усіх форм навчання. Суми : СумДУ, 2009. 111 с.
4. *Педагогічний експеримент* : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Е. Жосан. Кіровоград : Видавництво КОППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с.
5. Рубцов М., Муртазієв Е., Рубцова Н. *Методика вибору статистичного критерію та його застосування до результатів педагогічного експерименту. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2018. № 2 (21). С. 164–172.*
6. *Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник* / уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище. Вид. 2-ге, виправл. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.
7. *Словник іншомовних слів* / за ред. акад. О. С. Мельничука. Вид. 2-ге. К. : Гол. ред. УРЕ імені М.П. Бажана, 1985. 966 с.
8. *Адаптація* / О. М. Міхеєв, М. О. Шульга, Н. Г. Ничкало, О. В. Лавренко, В. І. Волович, П. В. Білошицький // *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-42642>.
9. *Галецька І. Психологічні чинники соціальної адаптації. Соціогуманітарні проблеми людини. 2005. № 1. С. 91–100.* <https://znc.com.ua/ukr/publ/periodic/shpp/2005/1/p091.php>
10. Щудло С. А., Волович В. І. *Адаптація соціальна. яВелика українська енциклопедія* : веб-сайт. URL: [https://vue.gov.ua/Адаптація соціальна](https://vue.gov.ua/Адаптація_соціальна) (дата звернення: 31.08.2021)

11. Мартиненко С. О. Теоретичні підходи до визначення дефініції «соціальна адаптація». *Габітус. Соціальні структури та соціальні відносини*. 2019. Вип. 10. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2019.10.5>
12. Тюпля Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2011. 340 с.
13. Кайдановська О., Фінагеева А. Архітектурні аспекти соціальної адаптації дітей із особливими психологічними потребами. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*. 2021. Вип. (61). С. 359–366. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.61.359-366>
14. Петрук В. А., Кашканова Г. Г. Ймовірно-статистичні моделі та статистична оцінка рішень : навч. посіб. МОН України. Вінниця : «Універсум – Вінниця», 2006. т. 1, випуск 2. 131 с.
15. Пасічник Н. С., Сидоренко Ю. В. Особливості формування самооцінки в умовах соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників. *Габітус*. 2020. Вип. 19. С. 181–184. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2020/19-2020/33.pdf> (дата звернення: 15.12.2022).
16. Волобуєв М. І. Самооцінка та ефективність діяльності працівників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 27–30. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2019/7.pdf (дата звернення: 02.02.2023).
17. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування. Харків : НФаУ. 2011. С. 132.
18. Іллющенко С. Ю. Рефлексивна компетентність як чинник професійного розвитку офіцера Збройних Сил України : дис. ... д-ра філософії (PhD) 053 / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2023. С. 191.
19. Пугачова К.С., Жовнич О.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх вчителів до застосування візуальних медіа у навчанні іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 58. С. 296-303. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-41>

20. Пугачова К.С. Трансформація освіти за допомогою штучного інтелекту: виклики, можливості та майбутні напрямки. *Вісник науки та освіти*. Випуск № 11 (17). 2023. С. 475-484. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-475-484](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-475-484)

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, дидактично-методичної наукової літератури з проблем підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності з'ясовано рівень актуальності та доцільності досліджуваної проблеми. Розглянуто важливі для професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів іноземних мов елементи, що впливають на застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

У процесі створення науково-теоретичної бази підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа зосереджено увагу на методологічних підходах: компетентнісний, системний, діяльнісний, культурологічний та комунікативний. Запропоновані підходи мають відповідну послідовність, що вказує на взаємозв'язок із попереднім та наступним підходами, а забезпечення реалізації компетентісного, системного, діяльнісного, культурологічного підходів уможлиблює застосування комунікативного підходу, який слугує вершиною ієрархії методологічних підходів у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

Ураховуючи напрацювання зарубіжних та вітчизняних дослідників і беручи до уваги наявні дефініції, уточнено сутність понять «підготовка майбутніх вчителів іноземних мов» «візуальні медіа в освітньому процесі», «застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов», «організаційно-педагогічні умови», «педагогічні технології», «інтерактивні технології навчання», «інформаційно-комунікаційні технології». У результаті проведеного аналізу сформульовано авторський термін «*візуальні медіа в освітньому процесі*», який потрактовано як інформаційно-освітній контент та засіб, що базується на необхідних для професійної педагогічної діяльності елементах і сприяє процесу розвитку потрібних знань через вплив на психологічні та соціальні процеси особистості способами комунікації, сприйняття й обробки необхідної інформації.

Також сформульовано визначення *«застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов»*, яке розглядається як складний процес, який базується на можливостях сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і трансформації візуальної складової в цілеспрямовані освітні матеріали, які стимулюють когнітивно-мисленнєву діяльність та спрямовують її на формування необхідних компонентів професійної компетентності.

2. Базуючись на аналізі теоретичних аспектів науково-педагогічної літератури з питань підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, виокремлено компоненти, сформованість яких допоможе визначити рівень здатності застосування візуальних медіа майбутніми вчителями іноземних мов – професійно-особистісний, мотиваційний, комунікативний, соціокультурний. Несформованість одного з компонентів, які взаємопов'язані та взаємодіють, може знизити рівень застосування візуальних медіа та призвести до зниження ефективності їхнього використання в освітньому процесі. Компоненти не мають ієрархії, тому їхнє формування може відбуватися як одночасно, так і окремо та є гнучким до необхідних в освітньому процесі змін. Визначені компоненти склали критерії, за показниками яких виокремлено три рівні діагностики готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності: творчий (високий), конструктивний (середній), базовий (низький). Від рівня сформованості кожного компонента готовності майбутніх вчителів іноземних мов залежить рівень здатності застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

3. Схарактеризовано організаційно-педагогічні умови, які визначено як створення штучного навчально-освітнього середовища, яке є організованим та спрямованим на сприяння ефективної взаємодії психологічних особливостей особистості, навчальних технологій, візуальних медіа що забезпечить результативність цього процесу. Виокремлено такі організаційно-педагогічні умови: створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання

сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутніми вчителями іноземних мов; запровадження сучасних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до використання візуальних медіа в професійній діяльності; стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності.

Реалізація організаційно-педагогічних умов здійснювалася за допомогою правильного використання аудиторного, дистанційного та змішаного навчання, доцільності проведення лекцій, семінарів, дослідницько-пошукової роботи; використання традиційних, інноваційних, інтерактивних, інформаційно-комунікативних технологій, які, не маючи чіткої послідовності, можуть використовуватися як спільно з іншими, так і як самостійна педагогічна технологія; методи «Асоціативний куц» (із застосуванням дошки Jamboard у Google Meet), інтерактивне заняття з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі», практичне інтерактивне заняття «Загадкова подорож» із використанням інтернет-сервісу Secret Door, використання освітніх платформ «Вчимо», інтернет-сервісу «Voki»); технології «Шість капелюхів», «Рибна кістка» (Fishbone), «картезіанські запитання» (квадрат Декарта), кубування, кубик Блума, Діаграма Венна, «Акваріум», «Мікрофон», проєктних технологій.

Спроектовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності, яка вміщує теоретико-цільовий, змістово-організаційний і результативний блоки та необхідні для цього процесу компоненти.

4. Ефективність реалізації організаційно-педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі визначалися за допомогою методів математичної статистики. Для чистоти експерименту визначено однорідність експериментальних груп на вхідному етапі педагогічного експерименту з достовірністю 95%. Достовірність результатів педагогічного експерименту перевірено за допомогою використання критерію узгодженості

$D_{\lambda} = \max \left| \frac{n_{i_{\text{нак}}}}{n} - \frac{m_{i_{\text{нак}}}}{m} \right|$. Результат педагогічного експерименту засвідчив, що запропоновані організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності гарантують підвищення творчого (високого) та конструктивного (середнього) рівнів сформованості компонентів готовності на 21,1%.

ДОДАТКИ

Додаток А

Критеріально-оцінний апарат формування компонентів професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності

Критерії (компоненти)	Показники	Рівні
Професійно-особистісний	відсутня професійна ідентифікація; базові знання іноземної мови; наявна професійна маргінальність; відсутнє бажання самоактуалізації у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності; не розвиває професійні здібності у застосуванні візуальних медіа; не здатний до самооцінювання своєї роботи, а роботи інших здебільшого критикує; відсутня асертивність у спілкуванні через інтернет ресурси і при особистостому контакті; не поєднує візуальні медіа та професійну діяльність, а використовує їх у розважальних цілях; не здатний використовувати навчально-методичну літературу під час професійної підготовки та застосування візуальних медіа; не перевіряє достовірність інтернет-джерел та не вміє використовувати їх для науково-пошукової роботи та роботи з візуальними медіа;	Базовий (низький)
	намагається вдосконалюватися у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності; не проявляється професійна маргінальність; намагається самоактуалізуватися за допомогою базових знань, але вдосконалює знання з іноземних мов; самооцінювання та оцінювання інших відбувається інтуїтивно, без опертя на здобуті знання; навчально-методичну літературу використовує у разі потреби (перед складанням іспиту), а не для саморозвитку; використовує лише популярні інтернет-джерела для науково-пошукової роботи та в роботі з візуальними медіа, а не займається пошуком самостійно;	Конструктивний (середній)

	цікавиться й удосконалює свої навички у застосуванні візуальних медіа в професійній діяльності; активно інтегрується в соціально-професійну сферу; самоактуалізується, спираючись на базові знання та засвоєні нові знання з іноземної мови та візуальних медіа; безупереджено оцінює працю інших, адекватно оцінює й реагує на свої успіхи і невдачі з огляду на знання та факти; проявляє нестандартний підхід в самооцінюванні та оцінюванні інших; активно використовує інтернет-джерела для науково-пошукової роботи і для застосування візуальних медіа, перевіряючи їхню достовірність;	Творчий (високий)
Мотиваційний	дезмотивований, переважає мотивація отримання диплома, а не отримання знань; у професійній підготовці до застосування візуальних медіа переважає зовнішня мотивація (потрібно), а не внутрішня (хочу); не проявляє ініціативи під час інтерактивних занять та виконання нестандартних завдань щодо застосування візуальних медіа в професійній діяльності; не бажає використовувати візуальні медіа як засіб навчання;	Базовий (низький)
	помітна мотивація до отримання професії та професійних знань, але спостерігається у разі, коли є позитивний результат; зовнішня і внутрішня мотивації не завжди інтегруються, що проявляється у виконанні завдань (потрібно отримати оцінку, не підвести інших членів команди і под.); під час інтерактивних занять проявляє ініціативу та використовує візуальні медіа, притримуючись стандартних підходів; до нових підходів у застосуванні візуальних медіа ставиться з обережністю; розглядає візуальні методи як один із засобів навчання;	Конструктивний (середній)
	висока мотивація до отримання професійних знань та професійної підготовки; відзначається інтеграція внутрішньої та зовнішньої мотивації, що сприяє творчому підходу до виконання завдань із застосуванням візуальних медіа різної складності; проявляє уміння застосування візуальних медіа в професійній діяльності, розуміє їх позитивний вплив на вивчення дисциплін, вільно орієнтується в різновидах візуальних медіа та готовий до їхнього використання;	Творчий (високий)

Комунікативний	спілкування не переходить на професійний рівень, а здебільшого проявляється побутовий рівень; не простежується поєднання професійних знань, психологічної взаємодії та інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; відсутнє асертивне та толерантне спілкування в інтернет-мережах та при особистому спілкуванні; часто використовує сленг у професійному спілкуванні та в інтернет-мережах; не володіє критичним мисленням, створюючи власні візуальні медіа; не виявляє готовності до застосування візуальних медіа в професійній діяльності;	Базовий (низький)
	у процесі спілкування намагається відповідати професійному рівню майбутнього вчителя іноземних мов, намагається відходити від побутового спілкування; поєднує професійні знання, психологічну взаємодію та використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; асертивне та толерантне спілкування в інтернет-мережах та при особистому спілкуванні ситуативне; не використовує сленг при спілкуванні та в інтернет-мережах; у процесі створення візуальних медіа задіює критичне мислення та відстежує достовірність інформації при прямому спілкуванні; виявляє готовність до застосування візуальних медіа у професійній діяльності;	Конструктивний (середній)
	спілкування відповідає професійному рівню майбутнього вчителя іноземних мов; вдало поєднує професійні знання, психологічну взаємодію та використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; асертивно спілкується в інтернет-мережах, виявляє толерантність в особистому спілкуванні; у процесі створення візуальних медіа задіює критичне мислення через нестандартне бачення їхнього застосування та відстежує достовірність інформації при прямому спілкуванні та в інтернеті; виявляє знання й уміння до застосування візуальних медіа в професійній діяльності;	Творчий (високий)

Соціокультурний	не виявляє толерантного ставлення до інших культур чи етнічних груп, відсутнє асертивне спілкування; не цікавиться культурними особливостями іншого народу, навіть того, мову якого вивчає; відбуваються труднощі у процесі соціалізації під час професійної підготовки, що впливає на здатність застосування візуальних медіа (невпевненість під час демонстрації); яскраво проявляються вподобання масової та субкультур, інтернет-культури; створює конфліктні ситуації в процесі спілкування з особистостями, у яких інші культурні та релігійні уподобання; не здатний до інкультурації в професійній діяльності;	Базовий (низький)
	толерантне ставлення та прояв асертивності до інших культур чи етнічних груп відбувається вибірково; поверхово цікавиться культурою іншого народу, але не розглядає її як потрібний чинник при вивченні іноземних мов та через застосування візуальних медіа; застосування візуальних медіа розглядає крізь призму масової або субкультури, намагається поєднати їх із професійною діяльністю; виявляє нестриманість та агресію в процесі спілкування з особистостями, у яких інші культурні та релігійні уподобання; проявляється інкультурація, але її не пов'язують із професійною діяльністю;	Конструктивний (середній)
	виявляє толерантне ставлення та схильний до асертивного спілкування з представниками різних культур, етносів і релігій; активно цікавиться культурою іншого народу та пов'язує її з вивченням іноземних мов та через застосування візуальних медіа; застосування візуальних медіа розглядає крізь призму зразків високої культури, не використовує зразки масової або субкультур у професійній діяльності; не виявляє агресії в процесі спілкування з особистостями, у яких інші культурні та релігійні уподобання; легко відбувається інкультурація, що сприяє застосуванню візуальних медіа та позитивно впливає на професійну підготовку.	Творчий (високий)

Дефініції поняття «педагогічна технологія»

Автор, джерело	Визначення поняття
С. Гончаренко	системний метод створення, використання і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технологічних і людських ресурсів у їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти (Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с. С. 331)
О. Пометун, Л. Пироженко	науково обґрунтована педагогічна (дидактична) система, яка гарантує досягнення певної освітньої мети через чітко визначену послідовність дій, спрямованих на розв'язання проміжних цілей і заздалегідь визначений остаточний результат (Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / за ред. О. І. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.)
І. Дичківська	моделювання шляху засвоєння конкретного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмета, теми, питання і визначає, що за багатьма параметрами вона наближена до окремих методик (Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.)
О. Степанов та М. Фіцула	сукупність психолого-педагогічних настанов, які визначають спеціальний підхід і поєднання форм, методів, способів, прийомів, виховних засобів (схем, креслень, діаграм, карт) (Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 520 с.)
Д. Чернілевський	сукупність знань про способи і засоби здійснення процесів, при яких відбувається якісна зміна об'єкту; система впорядкованих операцій та дій, які забезпечують реалізацію педагогічних цілей, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти навчання, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, професійних умінь і формування особистісних якостей учнів (Чернілевський Д. В. Педагогіка вищої школи / за ред. Д. В. Чернілевського. Вінниця: АМСКП, Глобус – Прес, 2010. 408 с.)

О. Комар	сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат (Комар О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Умань, 2011. 405 с.)
Л. Сігаєва	комплекс знань, умінь і навичок, необхідних учителю для розв'язання стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань під час навчально-виховного процесу (Сучасні технології освіти дорослих : посіб. / авт. кол. : Л. Б. Лук'янова, О. В. Аніщенко, Л. Є. Сігаєва, С. В. Зінченко, О. В. Баніт, Н. І. Дорошенко. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 182 с. С. 73)
Є. Павлюк	науково і методично інтегративна, динамічна, відкрита, інноваційно-продуктивна, синергетична система, зумовлена часовими і просторово-цільовими характеристиками організації та функціонування сукупності компонентів педагогічного процесу (Павлюк, Є. О. Сучасні технології навчання і процес фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i> : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 34. С. 135–138.)
С. Дубяга	побудова діяльності педагога, де всі дії, які входять до неї, мають певну послідовність і цілісність, а виконання передбачає досягнення необхідного результату та має прогнозований характер (Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / Авт.-укл. С. М. Дубяга. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.)
С. Соломаха	системний метод створення і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з технічними і людськими ресурсами та їх взаємодію, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (Технології навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: практичний посібник / М.П. Вовк, Н.О. Філіпчук, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Л.Ю. Султанова. Київ, 2019. 348 с., С. 20)

Джерело розроблено автором

Дефініції поняття «інтерактивні технології»

Автор, джерело	Визначення поняття
О. Пометун, Л. Пироженко	окрема група технологій завдяки принципу багатосторонньої комунікації; організація засвоєння знань і формування певних умінь і навичок через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії учнів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату (Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 135 с.)
І. Прокопенко, В. Євдокімов	організація навчального процесу, що заснована на взаємодії всіх його учасників у процесі навчально-пізнавальної діяльності, забезпечуючи колективну (кооперативну) діяльність у класі або групі. (Прокопенко І. Ф., Євдокімов В. І. Педагогічні технології. Харків: Колегіум, 2005. 224 с.)
М. Перец	створення комфортних умов навчання, за яких той, хто навчається, відчуває свою успішність, інтелектуальну самостійність, що робить продуктивним сам процес здобуття знань (Перец М. Використання інтерактивних технологій навчання у вищому навчальному закладі: теоретичний аспект. <i>Педагогіка і психологія професійної освіти</i>. 2005. №3. С. 54–59.)
Т. Сердюк	дидактичні технології, що характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб'єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем. (Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 20 с.)

Т. Коваль, Н. Кочубей	цілісна та інтегративна система процесу навчання, яка передбачає відповідно до цілей і змісту навчання комплексне застосування відібраних за принципами доцільності впровадження та взаємного доповнення інтерактивних методів, засобів і форм навчання з метою досягнення заздалегідь спланованого навчального результату (Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. <i>Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки</i>. 2011. № 7. С. 160–163)
Ю. Колісник-Гуменюк	процес спілкування, у якому відбувається обмін інформацією, вміннями, досвідом між студентами та викладачем або між студентами. Навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів, це співнавчання, взаємонавчання, де всі учасники процесу є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. (Сучасні інтерактивні технології навчання. <i>Педагогіка і психологія професійної освіти</i>. 2013. № 5. С. 118–124. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_5_15)
Ю. Задунайська	системна діяльність, орієнтована на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, що ґрунтується на активній взаємодії та багатосторонній комунікації всіх суб'єктів навчального процесу, має на меті чітко спланований якісний та кількісний очікуваний результат навчання й охоплює відповідні форми, методи, прийоми і засоби навчання. (Використання технології інтерактивного навчання іноземних мов у підготовці вчителя початкової школи <i>Вісник Львівського університету. Серія педагогічна</i>. 2016. Вип. 31. С.187–193.Режим доступу: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/8086/8060)
В. Стрельніков	активність суб'єкта навчання викликана зовнішніми чинниками (організацією навчального процесу) та включають, окрім комунікативних, також інформаційні й модульні (Стрельніков В.Ю. Проектування вчителем інтерактивних технологій навчання на основі електронних освітніх ресурсів. <i>Фізико-математична освіта</i> : науковий журнал. 2017. Вип. 4(14). С. 349–352.)

Н. Волкова	сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей. (Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.)
Г. Сорокіна, Н. Краснова	сприяють підвищенню мотивації в оволодінні іноземною мовою, активізації пізнавальної і творчої діяльності студентів, а також дають можливість засвоїти матеріал і досягти більш високого рівня знань. Дані технології сприяють перенесу знань з навчальної ситуації в реальну (Сучасні інтерактивні технології у викладанні іноземних мов. <i>Актуальні наукові дослідження і сучасному світі</i>. 2020. Вип. 3 (59). Ч. 5. С. 99-102. Режим доступу: https://dspace.univd.edu.ua/items/0c05e938-d10f-44a1-8953-139067a5ad7e)

Джерело розроблено автором

Дефініції поняття «інформаційно-комунікаційні технології»

Автор, джерело	Визначення поняття
К. Блартон	різноманітні технологічні інструменти та ресурси, що використовується для спілкування і для створення, поширення, зберігання, та управління інформацією. (Blurton C. New directions in Education [Electronic resource] / Craig Blurton // Communication, Information and Informatics Sector / World Communication and Information Report 1999-2000. – [1999]. – P. 46-61. – Mode of access : https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=42605)
П. Гусак	структури взаємозв'язаних процесів переробки інформації із застосуванням комп'ютерно-програмних засобів, де основними чинниками педагогічних застосування нових є: знання можливостей ІТ та вміння роботи майбутніх учителів початкової школи з цими засобами (Підготовка учителя: технологічні аспекти : монографія / П. М. Гусак. Луцьк :Вежа, 1999. 278 с.)
Н. Морзе	інформаційні технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку, для яких характерна наявність доброзичливого середовища роботи користувача. (Методика навчання інформатики : навч. посіб. : [у 3 ч.] / Н. В. Морзе ; за ред. акад. М. І. Жалдака. Київ : Навчальна книга, 2004. Ч. 1 : Загальна методика навчання інформатики. 256 с.)
О. Гудирева	новий вимір у просторі навчання...необхідний помічник учителя, інструмент для досягнення ним педагогічних цілей, але не панацея від усього традиційного, оскільки комп'ютер ні в якому разі не замінить живого спілкування з учителем, впливу особистості вчителя (Використання сучасних інформаційних технологій в освітній програмі «Intel® Навчання для майбутнього». <i>Комп'ютер в школі та сім'ї</i>. 2006. № 5. С. 27–29.)
О. Гриценчук	сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень і даних. (Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ в процесі

	вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи [Електронний ресурс] / Гриценчук Олена Олександрівна // Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. – № 5(19). – Режим доступу : http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/341/306
Я. Крупський, В. Михалевич	сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, поширення, відображення й використання інформації в інтересах її користувачів (Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич ; Міністерство освіти і науки України ; Вінницький національний технічний університет. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.)
М. Кадемія	сукупність методів, апаратних і програмних засобів, об'єднаних в технологічний ланцюжок, що забезпечує збирання, обробку, зберігання та відображення інформації з метою зменшення складності його використання, а також підвищення надійності та ефективності роботи навчально-виховного процесу (Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «Планер», 2011. 220 с.)
В. Стрельніков	загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій, комп'ютерів, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію (Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В.Ю. Стрельніков, І.Г. Брітченко. Полтава: ПУЕТ, 2013. 309 с.)
І. Заярна	узагальнююче поняття, що описує різні пристрої, механізми, способи, алгоритми обробки інформації. Найважливішим сучасним пристроєм інформаційно-комунікаційних технологій є комп'ютер, забезпечений відповідними програмами та засобами телекомунікацій разом з розміщеною на них інформацією.

	(Заярна І. С. Деякі аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської мови. <i>Педагогічні науки</i>. 2015. № 4. С.15-24.)
А. Лобанова, С. Петрухін	інноваційним інструментом і сучасним ефективним засобом освітнього процесу, який уможливує в умовах глобальних викликів досягати основних педагогічних цілей – здійснювати навчання та викладання на належному сучасному рівні, враховуючи науково-технічні досягнення. (Лобанова А., Петрухін С. Інформаційно-комунікативні технології в освітньому просторі: актуалізація потреб в умовах російсько-української війни (2022-2023 рр.) / Інформаційне суспільство і Природа у фокусі соціологічної аналітики: колективна монографія / за наук. ред. д. соц. н., проф. А. Лобанової, д. соц. н., проф. Л. Калашнікової, к. соц. н., доц. І. Грабовець. Київ : Вид-во «Каравела», 2023. 298 с.)

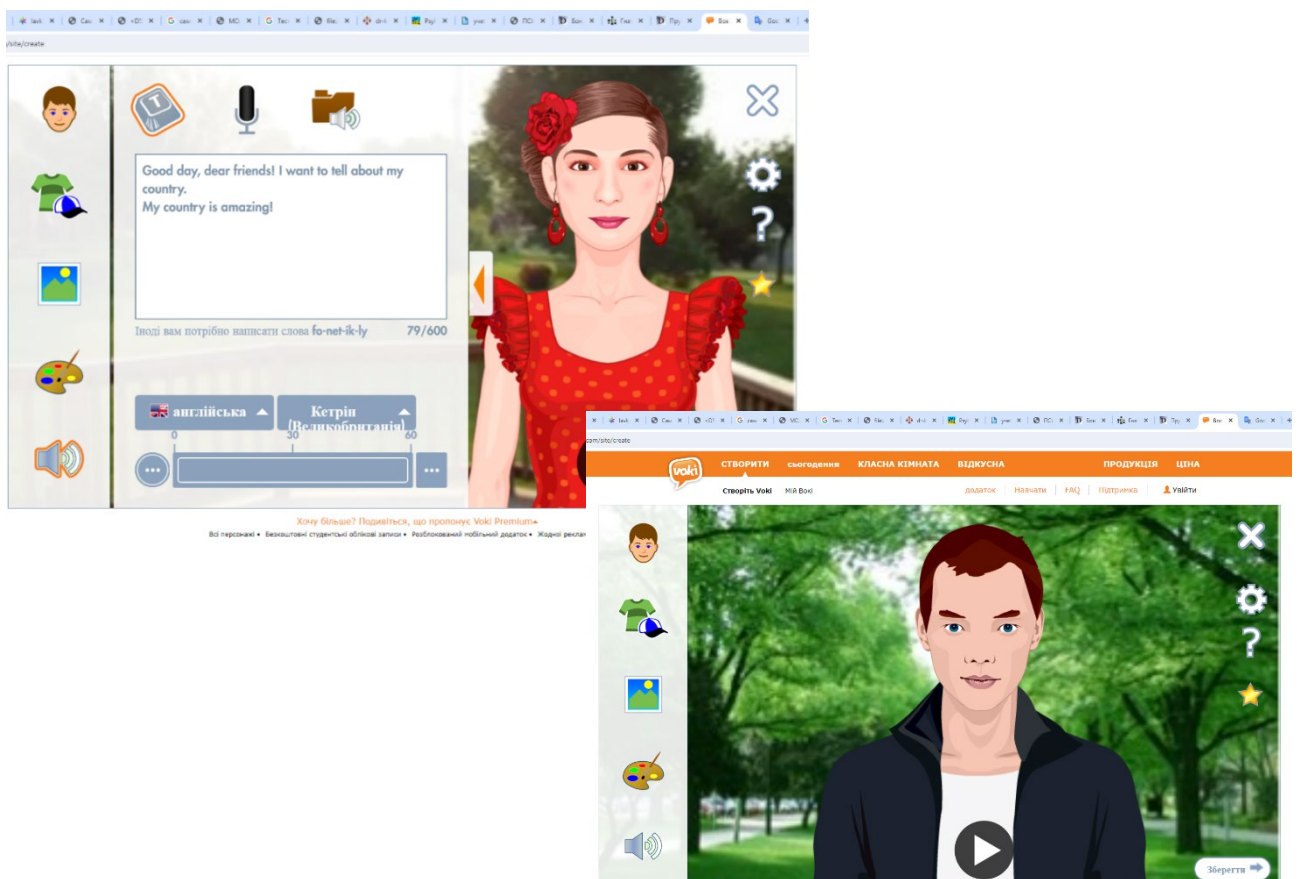
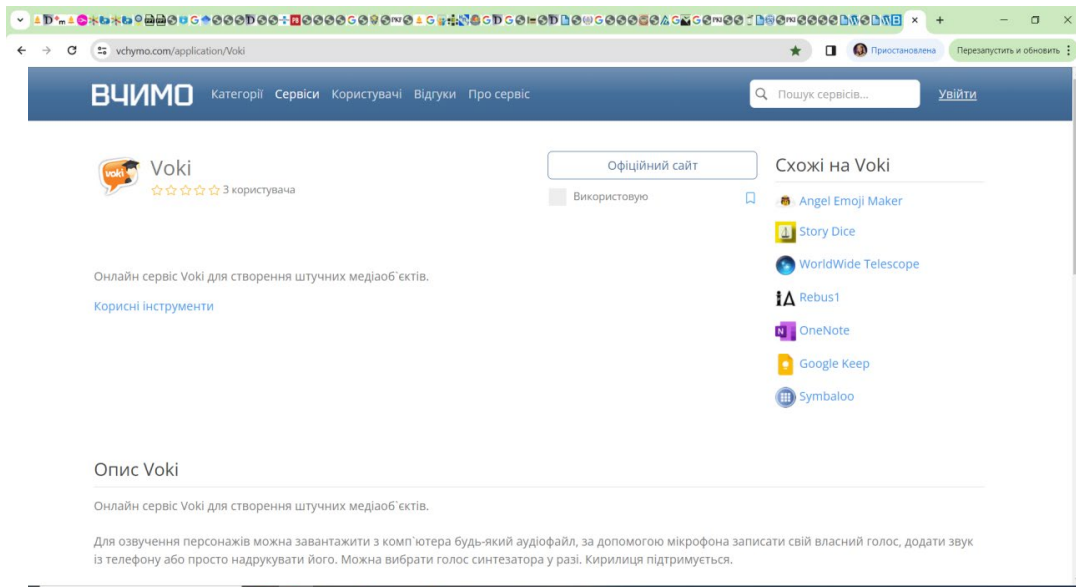
Джерело розроблено автором

Інтерактивне заняття на тему «Візуальні медіа в освітньому процесі» з використанням інтерактивної технології «Асоціативний кущ»

За допомогою «Асоціативного куща» студентам запропоновано розглянути поняття «візуальні медіа в освітньому процесі». Для зручності й кращого візуального сприйняття використано дошку Jamboard у Google Meet та спроектовано «кущ» на дошку, що дозволило візуалізувати результати записаних слів (фраз), названих студентами.

**Інтерактивне заняття з використанням візуальних медіа
«Зустрічі на Культурологічному бульварі»
(із використанням освітньої платформи «Вчимо»
(<https://vchymo.com/application/Vchymo>) та застосунку «Speaking characters for
education» («Персонажі, що розмовляють для освіти» - <https://www.voki.com/site/create>)**

Уривок із виступу на інтерактивному занятті з використанням візуальних медіа «Зустрічі на Культурологічному бульварі»

Good day, dear friends! I want to tell you about my country.

My country is amazing! With its unique culture and history, a country of centuries-old traditions and customs. It's diverse and multifaceted, home to representatives of various nationalities and cultures. Every city, every province, and even the smallest village has its own special attractions, interesting ancient traditions, original customs, speaks in different dialects, has its own heraldry and unusual symbols.

Our characteristic feature is heightened emotionality in communication: active gesticulation, fast pace of speech, and its loudness, which is not at all related to any aggression. It's just their way of communication.

Many of our country's national traditions were born as purely religious but later transformed into joyful celebrations with songs and dances, held here annually, monthly, and almost daily. For example, every settlement has its own patron saint, in whose honor a big festival is organized once a year. Accordingly, on these days, all institutions and shops are closed, and people get additional days off.

We are a temperamental and noisy people, but also friendly and open. Some tourists may be shocked that locals will easily start talking to them on the street and even use informal language (especially if the person is higher in status and age). It's just that in our language, the formal "you" does not exist.

They are also very gallant, serious, humane, and greatly appreciate a sense of humor.

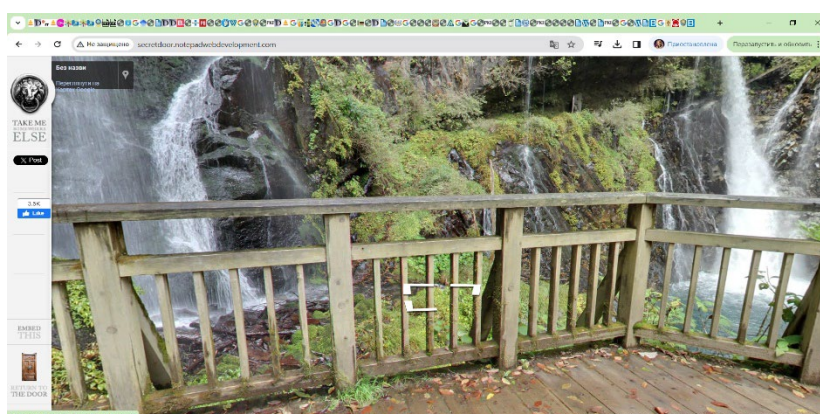
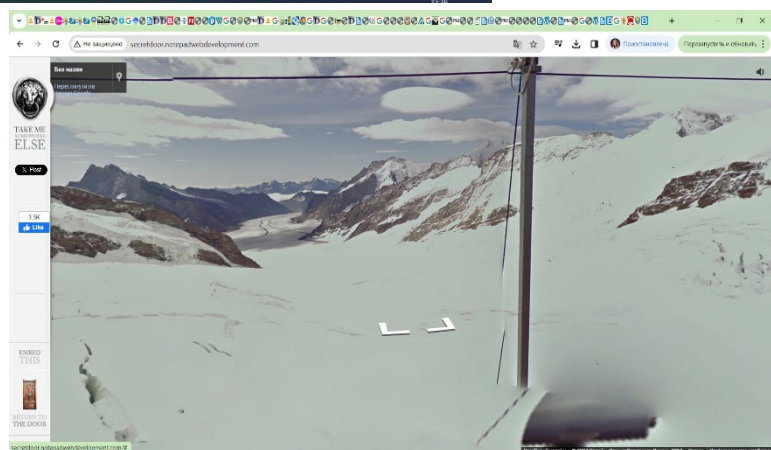
A tendency to be late is the norm here. We love to talk, which often means business negotiations "slightly" drag on. But it's unintentional. A few minutes of "courtesy" ("cortesía") are always taken into account when waiting for a meeting.

So, from which country am I? What questions do you have for me?

Практичне заняття-імпровізація «Загадкова подорож»
 (з використанням сервісу Secret Door
 (<https://vchymo.com/application/Secret-Door>) у дистанційному режимі)

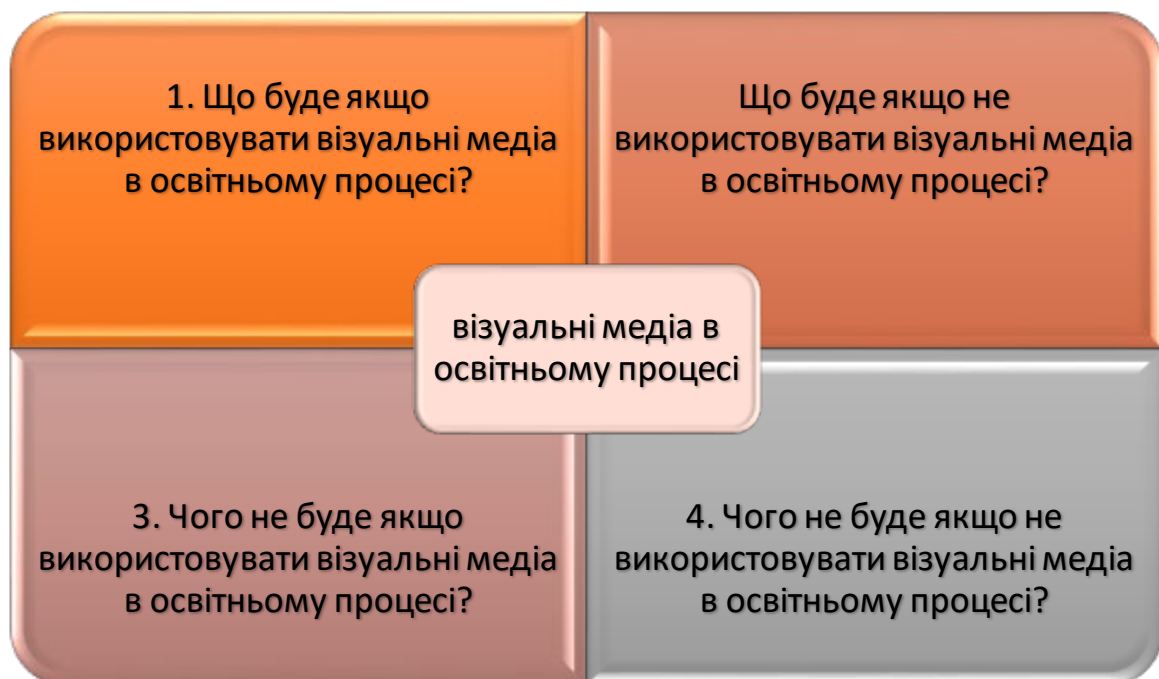
Студентам запропоновано за допомогою сервісу Secret Door здійснити віртуальну подорож через секретні двері, після відкриття яких розпочинається подорож по різних куточках планети або незвичних місцях. Що знаходиться за дверима – залишається невідомим.

Завдання студента полягає в описі іноземною мовою того, що він бачить під час подорожі. Усі учасники можуть ставити запитання, але для уточнення предмета зображення запитання мають бути простими.

Інтерактивна вправа «Квадрат Декарта» (для індивідуальної та групової роботи)

Інтерактивна вправа «Квадрат Декарта» – ефективна технологія для прийняття рішень. У процесі виконання вправи студентам пропонують заповнити квадрати, побудовані за принципом перетину осей – горизонталі та вертикалі. По вертикалі квадрати поділяються на: відбулася подія, не відбулася подія; по горизонталі – позитивний ефект та негативний ефект від події. Запитання модифікується відповідно до теми, а в кожному квадраті має бути записано якомога найбільше тверджень (бажано не менше 5). Студент оцінює кожне твердження за п'ятибальною системою, порівнює їх. Також розповідає про свій «квадрат» та аргументує твердження.

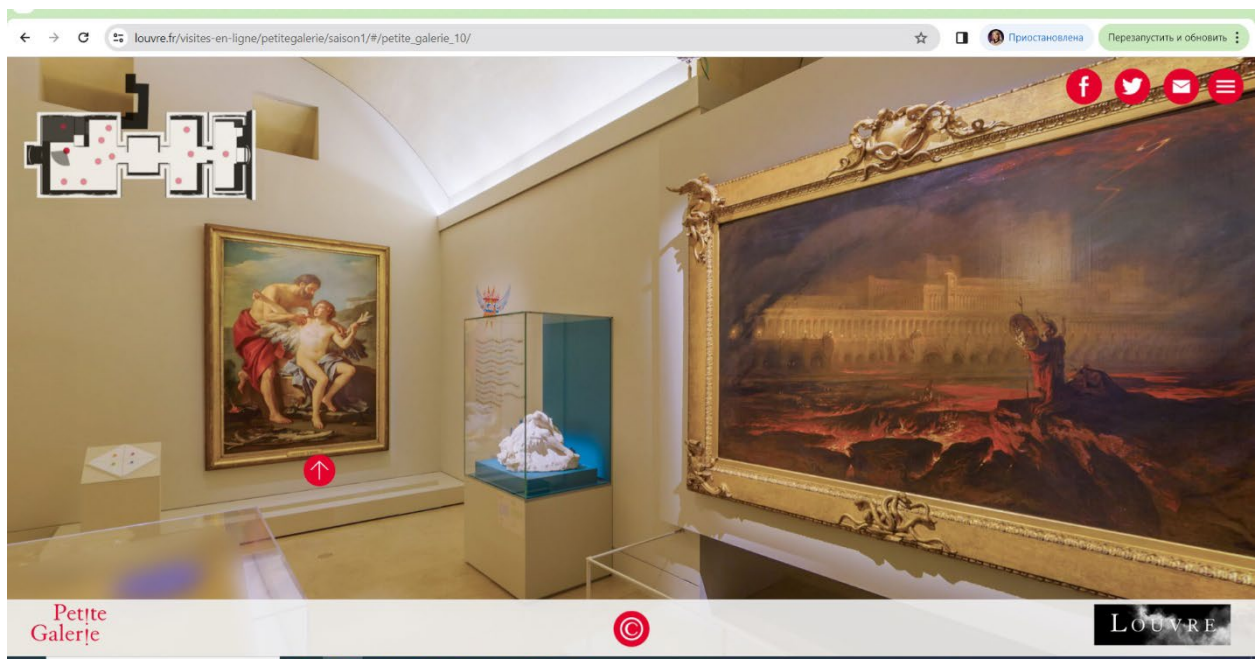
Заняття з використанням візуальних медіа та інтерактивних вправ «Віртуальна екскурсія музеями світу»

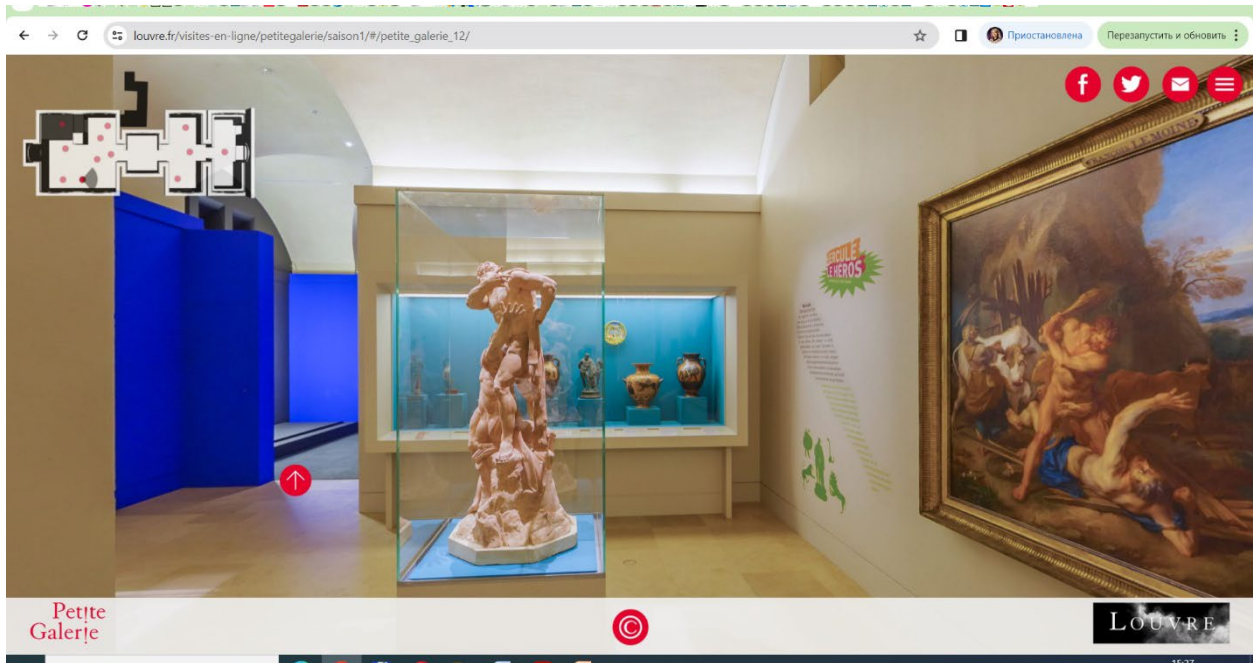
Студентам запропоновано створити власну віртуальну міні-екскурсію музеями світу та бути в ній гідом (можна обирати будь-який музей у будь-якій країні світу – від художніх музеїв до науково-просвітницьких).

У завдання входило: створення екскурсії музеєм із використанням візуальних медіа та поєднанням їх із спеціальними професійними знаннями, тобто екскурсія має бути англійською (авторський текст, а не скопійований з інших джерел); орієнтир на наукові та історичні факти, мати культурологічне підґрунтя; добір цікавої інформації для слухачів та вклинення під час розповіді запитання, проведення діалогу зі слухачами (іноземною мовою); «екскурсія» не має перевищувати 5-7 хвилин; після завершення екскурсії вказати джерела інформації, використані онлайн-сервіси і под.

Уривок із віртуальної екскурсії «Міфічні герої в мистецтві» (Лувр)

(<https://www.louvre.fr/visites-en-ligne?defaultView=rdc.s46.p01&lang=ENG>)

"Mythical Heroes in Art" (Louvre)

The Louvre is the largest museum in the world, located in the capital of France, Paris, in the former royal residence – the Louvre Palace. After the French Revolution on August 10, 1793, it was first opened to the public. Since then, the Louvre has effectively become a museum.

It houses exhibits from around the world, organized into thematic collections: ancient Egypt, civilizations of the ancient Near East, antiquity, fine arts and painting, sculpture, decorative arts, graphic arts, and Islamic art from the East.

The museum has created a virtual space available for visits. Notably, there is a virtual exhibition dedicated to myths and legends that intertwine with modernity. The exhibition offers a narrative on how illustrators, sculptors, painters, filmmakers, and musicians worldwide have drawn inspiration from mythology, given form to myths, and brought them to life. The exhibition features legendary figures such as Gilgamesh, Orpheus, Hercules, and Icarus. You will see how these mythical heroes have been depicted by contemporary artists. I recommend exploring the exhibition in detail.

Методика дослідження соціальної адаптованості

Інструкція. Вам пропонується 25 тверджень. Якщо ці твердження справедливі (на вашу думку), то позначте значком "+" у стовпчику "Так". Якщо несправедливі, то поставте "+" - у стовпчику "Ні".

Твердження	Так	Ні
1. Я часто відчуваю нудоту.		
2. Працюючи, я втомлююся.		
3. Я не можу зосередитися на чомусь одному.		
4. Я хвилююся з будь-якої причини.		
5. Коли я щось роблю, мої руки тремтять.		
6. Я часто хвилююся.		
7. Мені часто сняться страшні сни.		
8. Я пітнію навіть у холодну погоду.		
9. Я постійно відчуваю голод.		
10. Мене часто непокоїть шлунок.		
11. Іноді через хвилювання не можу спати.		
12. Мене легко вивести з рівноваги.		
13. Я більш чутливий, ніж інші.		
14. Я часто через щось хвилююся.		
15. Дуже прикро, що я не такий щасливий, як інші.		
16. Я легко можу заплакати.		
17. Коли мені доводиться чекати, це мене дратує.		
18. Іноколи я відчуваюся таким метушливим, що не можу всидіти на одному місці.		
19. Я боюся труднощів.		
20. Іноді я відчуваю свою непотрібність.		
21. Я сором'язлива людина.		
22. Я думаю, що для мене в усьому багато труднощів.		
23. Я завжди напружений.		
24. Іноді я відчуваюся розбитим.		
25. Я уникаю труднощів.		

Обробка та інтерпретація

Підрахувати суму відповідей «так» на всі твердження. Якщо сума відповідей «так» становить:

1-3 – висока адаптованість;

4-10 – середня;

11-20 – низька;

21-25 – соціальна адаптованість дуже низька, властивою є невпевненість у собі, внутрішні конфлікти.

Методика визначення самооцінки за Л. Кайдаловою

Поміркуйте над запропонованими твердженнями, указавши за чотирибальною системою своє ставлення до них. При цьому бали повинні означати:

Я думаю про це: дуже часто – 4 бали; часто – 3; інколи – 2; рідко – 1; ніколи – 0.

1. Мені хочеться, щоб мої товариші підбадьорювали мене.
2. Постійно відчуваю свою відповідальність за роботу.
3. Я піклуюся про своє майбутнє.
4. Більшість мене ненавидять.
5. Я володію меншою ініціативою, ніж інші.
6. Я піклуюся про свій психічний стан.
7. Я боюся здаватися дурнем.
8. Зовнішній вигляд інших кращий, ніж мій.
9. Я боюсь виступати з промовою перед незнайомими людьми.
10. Я часто припускаюся помилок.
11. Шкода, що мені не вистачає впевненості в собі.
12. Мені б хотілося, щоб мої дії частіше погоджувалися з іншими.
13. Шкода, що я не вмю як слід говорити з людьми.
14. Я занадто скромний, скромна.
15. Моє життя марне.
16. Більшість людей неправильної думки щодо мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди занадто багато чекають від мене.
19. Люди не особливо цікавляться моїми досягненнями.
20. Я трохи хвилююсь.
21. Я відчуваю, що більшість людей не розуміє мене.
22. Я не почуваю себе в безпеці.
23. Я нерідко хвилююсь даремно.
24. Я почуваю себе незручно, коли заходжу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я почуваю себе скуто.
26. Я відчуваю, що люди говорять про мене за мою спиною.
27. Я впевнений, що люди майже все сприймають легше, ніж я.
28. Мені здається, що зі мною має відбутися якась неприємність.
29. Мене хвилює, як люди ставляться до мене.
30. Шкода, що я не такий товариський.
31. У суперечках я висловлююся лише тоді, коли впевнений, що маю рацію.
32. Я думаю про те, чого від мене чекає товариство.

Оброблення результатів

Якщо Ви набрали: від 0 до 25 балів – Ви в основному впевнені у своїх діях; від 26 до 45 балів – у Вас середній рівень самооцінки; від 46 балів і вище – у Вас низький рівень самооцінки (переживання з приводу критичних зауважень на свою адресу, сумніви в правильності своїх дій).

Література: Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування. Харків : НФаУ. 2011. С. 132.

БАР'ЄРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(За Є. Роговим)

Мета: виявити здібності вчителя до саморозвитку.

Інструкція: відповідайте на запитання, оцінюючи їх відповідно балами:

5 - якщо твердження повною мірою відповідає дійсності;

4 - швидше відповідає, ніж ні;

3 - і так, і ні;

2 - швидше не відповідає;

1 - не відповідає.

1. Я прагну вивчити себе.

2. Я залишаю час для розвитку, як би не був зайнятий роботою і домашніми справами.

3. Перешкоди, що виникають, стимулюють мою активність.

4. Я шукаю зворотний зв'язок, оскільки це допомагає мені пізнати й оцінити себе.

5. Я рефлексую, виділяючи на це спеціальний час.

6. Я аналізую свої почуття і досвід.

7. Я багато читаю.

8. Я широко дискутую щодо питань, які цікавлять мене.

9. Я вірю у свої можливості.

10. Я прагну бути більш відкритим.

11. Я усвідомлюю той вплив, який чинять на мене ті, хто оточують.

12. Я керую своїм професійним розвитком і отримую позитивні результати.

13. Я отримую задоволення від освоєння нового.

14. Відповідальність, що зростає, не лякає мене.

15. Я позитивно поставився до мого просування на службі.

Підрахуйте загальну суму балів:

75-55 - активний розвиток;

54-36 - відсутня сформована система саморозвитку, орієнтація на розвиток сильно залежить від умов;

35-15 - зупинився розвиток.

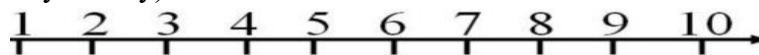
(З матеріалів Інтернет-конференції «Самоосвіта і підвищення кваліфікації вчителя: інструменти та підходи» від Освітнього проекту «На Урок» <https://naurok.com.ua/conference/study>)

**Шкала-анкета самооцінки визначення рівня
професійно-особистісного компонента готовності
майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа**

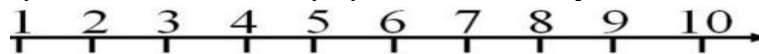
Дайте відповідь на запитання та відзначте відповідь на запропонованій шкалі, де позначення є рівнями від: 1 до 3 – низький (базовий), 4 – 7 – середній (конструктивний), 8–10 – високий (творчий). Загальна сума по кожному рівню вказує на загальний рівень професійно-особистісного компонента підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа.

Запитання:

1. Визначте, на скільки Ви відповідаєте образу рольової відповідності професійного образу (педагогічному іміджу).

2. Який Ваш рівень здатності до професійної самоактуалізації?

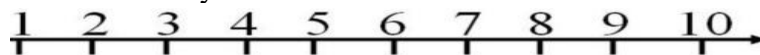
3. Оцініть рівень своїх особистісних якостей як майбутнього вчителя іноземних мов.

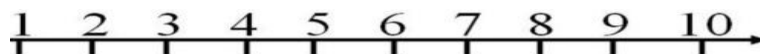
4. Оцініть Ваші теоретичні знання про застосування візуальних медіа в освітньому процесі.

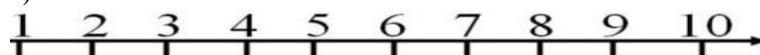
5. Визначте Ваш рівень умінь на цьому етапі навчання до застосування візуальних медіа в професійній діяльності майбутнього вчителя іноземних мов.

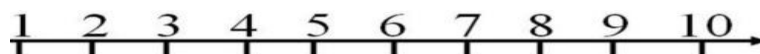
6. Чи доводилося Вам використовувати візуальні медіа в будь якій іншій діяльності чи публічному виступі? (відповіді оцінюються: «ні» - 1 – 3 бали, «іноді» - 4 – 7 балів, «так» - 7 – 10 балів)

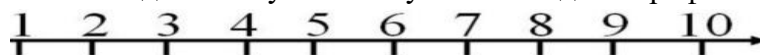
7. Оцініть необхідність застосування візуальних медіа в освітньому процесі (відповіді оцінюються: «не потрібно» - 1 – 3 бали, «іноді» - 4 – 7 балів, «відповідно до мети заняття» - 7 – 10 балів).

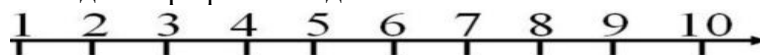
8. Визначте рівень Вашої зацікавленості застосуванням візуальних медіа в процесі викладання іноземних мов.

9. Ваш рівень готовності до застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

10. Відзначте, на скільки балів маєте бажання вдосконалювати свій досвід застосування візуальних медіа в професійній діяльності.

**Анкета-таблиця самооцінки визначення рівня мотиваційного компонента
готовності майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних
медіа в професійній діяльності**

Шановні студенти! Дайте, будь ласка, відповідь на запитання та відзначте значком «+» відповідь, яка Вам імпонує.

№	Твердження	Відповіді		
		так	МОЖЛИВО	ні
1.	Мені подобається обрана мною професія вчителя іноземних мов.			
2.	Цікавим є ознайомлення із застосуванням візуальних медіа в освітньому процесі.			
3.	Використання візуальних медіа робить значно ефективнішим викладання іноземних мов.			
4.	Використання візуальних медіа в професійній діяльності вчителя іноземних мов для мене є швидше «я хочу», ніж «я мушу».			
5.	Використання візуальних медіа для мене є швидше «я мушу», ніж «я хочу».			
6.	Заняття із застосуванням візуальних медіа є цікавими та прогресивними.			
7.	Застосування візуальних медіа у роботі вчителя іноземних мов є необхідною умовою сучасного освітнього процесу.			
8.	Маю потрібний рівень знань для застосування візуальних медіа в професійній діяльності.			
9.	Маю бажання здобути більше знань щодо застосування візуальних медіа в професійній діяльності.			
10.	Маю бажання удосконалювати навички використання візуальних медіа в педагогічній діяльності.			
11.	Я спрямована/ий на самоосвіту протягом життя для вдосконалення процесу застосування візуальних медіа в професійній діяльності.			
12.	Маю бажання застосовувати візуальні медіа в подальшій професійній діяльності.			

Авторська розробка

Методика визначення комунікативного контролю (М. Шнайдер)

Інструкція: «Уважно прочитайте 10 висловлювань, що відбивають реакції на деякі ситуації спілкування. Кожне з них оцініть як правильне (В) чи неправильне (Н) стосовно себе, поставивши поряд із кожним пунктом відповідну букву».

Тестовий матеріал.

1. Мені здається, що важко наслідувати інших людей.
2. Я зміг би покритися, щоб звернути увагу тих, хто навколо мене.
3. З мене міг би вийти непоганий актор.
4. Іншим людям інколи здається, що мої переживання більш глибокі, ніж це є насправді.
5. У компанії я рідко опиняюся в центрі уваги.
6. У різних ситуаціях спілкування з іншими людьми я часто поведжусь по-різному.
7. Я можу відстоювати тільки те, у чому щиро впевнений.
8. Щоб досягти успіхів у справах, відносинах із людьми, я часто буваю саме таким, яким мене хочуть бачити.
9. Я можу бути дружелюбним з людьми, яких я не терплю.
10. Я не завжди такий, яким здаюся.

Ключ до тесту.

По 1 балу нараховується за відповідь «Н» на запитання 1, 5, 7 і за відповідь «В» – на всі інші запитання. Підраховується сума балів. Інтерпретація результатів тесту.

- 0-3 бали – низький комунікативний контроль; висока імпульсивність у спілкуванні, відкритість, розкутість, поведінка мало піддається змінам залежно від ситуації спілкування і не завжди співвідноситься з поведінкою інших людей.
- 4-6 балів – середній комунікативний контроль; у спілкуванні щиро ставиться до інших, але стриманий в емоційних проявах, співвідносить свої реакції з поведінкою людей, які оточують.
- 7-10 балів – високий комунікативний контроль; постійно стежить за собою, керує вираженням власних емоцій.

Література: Іллющенко С. Ю. Рефлексивна компетентність як чинник професійного розвитку офіцера Збройних Сил України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 «Психологія» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»). – Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, 2023. С. 191

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Пугачова К.С. Digital platforms and tools supporting English learning. Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі»: матеріали конференції, м. Вінниця, 26 жовтня 2022 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2022.

2. Пугачова К.С. Training of foreign language content curators in the conditions of distance education. XXI міжнародна студентська Інтернет-конференція “МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: Інтеграційні тенденції в сучасному світі”: матеріали конференції, м. Вінниця, 14 квітня 2023 р. / Вінн. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Вінниця, 2023. С. 206-209.

3. Пугачова К.С. ENHANCING ENGLISH LANGUAGE ASSESSMENT THROUGH DIGITAL TOOLS: A COMPREHENSIVE EXPLORATION. Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2023 р., ВДПУ імені Михайла Коцюбинського / гол. ред. О. М. Ігнатова. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 2023. С. 85-86.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна, тел. (0432) 616-620, факс (0432) 612-812, E-mail: info@vspu.edu.ua код ЄДРПОУ 02125094

16.02.24 № 06/05

на № _____

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Пугачової Катерини Сергіївни на тему:
 «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних
 медіа у професійній діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня
 доктора філософії за спеціальністю
 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Упродовж 2022-2023 років на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського здійснювалася апробація результатів дисертації К.С. Пугачової на тему «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності».

Сучасна освіта потребує нових підходів до викладання іноземних мов, таких, які будуть задовольняти початкові потреби усіх суб'єктів освітнього процесу, тому актуальність обраної теми є важливою для розкриття та впровадження в подальшій педагогічній роботі.

Дисертанткою було ретельно досліджено проблеми впровадження візуальних медіа в освітній процес ЗВО та їх значення для майбутніх вчителів іноземних мов. Обґрунтовано та запропоновано до реалізації власний підхід до підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності який базується на поєднанні традиційних, інноваційних, інтерактивних та інформаційно-комунікативних технологій.

Схвально оцінюємо запропоновані та описані дисертанткою організаційно-педагогічні умови, які охоплюють необхідні для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа аспекти, такі як створення сприятливого освітнього середовища в процесі використання сучасних форм організації навчання для ефективного опанування навичок застосування візуальних медіа, запровадження сучасних педагогічних технологій навчання у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, стимулювання майбутніх вчителів іноземних мов до самовдосконалення.

Упровадження результатів дослідження К. С. Пугачової позитивно вплинуло на підготовку майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа, що загалом вплинуло на формування їх загальних та професійних компетентностей.

Проректор з наукової роботи

Алла КОЛОМІСЦЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
 вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpnpu.edu.ua
 Web: <http://www.kpnpu.edu.ua> код ЄДРПОУ 02125616

Від 27.12.2023 № 119/23 На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов
 до застосування візуальних медіа у професійній діяльності»,
 на здобуття ступеня доктора філософії
 зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)
 ПУГАЧОВОЇ КАТЕРИНИ СЕРГІЇВНИ**

Результати дисертаційного дослідження Катерини Сергіївни Пугачової впроваджено в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка упродовж 2022-2023 навчального року.

К.С. Пугачова акцентує увагу на необхідності формування нової генерації вчителів іноземних мов, які будуть кваліфікованими фахівцями та гнучкими до технологічних змін. Одним із провідних завдань педагогічної вищої школи авторка визначає підготовку майбутніх фахівців застосовувати медіа у професійній діяльності, що буде вказувати на високий рівень сформованості професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. Узагальнено теоретичні підходи щодо понять «підготовка», «професійна діяльність», «комунікація», «візуалізація», «медіа», «медіаосвіта», «медіа в освітньому процесі». Також подається авторське бачення на застосування медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов.

Результат підготовки застосування візуальних медіа у професійній діяльності майбутніх вчителів іноземних мов залежить від методологічних підходів та організаційно-педагогічних умов, які спрямовані на студентоцентризм та інтерактивність усіх суб'єктів освітнього процесу. Стимулюванням у цьому процесі є застосування необхідних мотиваційних методик які зазначені авторкою у дисертації. Усі складові процесу підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності чітко представлені у структурно-функціональній моделі що допомагає побачити цей процес цілісно, та є необхідним для впровадження в інших навчальних закладах.

Результати дисертаційного дослідження К.С. Пугачової отримали позитивну оцінку викладачів кафедри англійської мови, здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та розглядаємо як вагомі та значущі у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних

медіа в професійній діяльності. Вважаємо доцільним використання матеріалів дослідження науково-педагогічними працівниками у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов.

Результати впровадження обговорили та схвалили на засіданні кафедри англійської мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 16 від 27 грудня 2023 року).

Проректор з наукової роботи
доктор педагогічних наук,
професор

Світлана
МИРОНОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

вул. Шевченка, 1, м. Кропивницький, 25006, тел. (0522) 32-08-89, факс (0522) 24-85-44
E-mail: mails@cuspu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125415

09 січня 2024 р. № 3-Н
На № _____ від _____

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пугачової Катерини Сергіївни на тему:**

**«Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних
медіа у професійній діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

На базі Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка здійснювалося впровадження окремих результатів наукової роботи Пугачової К. С. в освітній процес.

Процес підготовки майбутніх вчителів іноземних мов базується на сучасних технологіях навчання і застосування інновацій в освітньому процесі. Пугачова К. С. звертає увагу на те, що у сучасній освіті активно застосовуються дистанційне та змішане навчання, яке неможливе без впровадження інноваційних, інтерактивних та, особливо, інформаційних технологій. Тому є доцільним обґрунтування авторкою тих методів та технологій навчання застосування та впровадження в освітній процес яких є доцільним та результативним під час підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.

У період апробації результатів дослідження були використані практичні розробки та публікації здобувачки, які сприяли оптимізації змісту підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до впровадження візуальних медіа в професійну діяльність.

Схвально оцінюємо розроблений критерійно-діагностичний інструментарій, зокрема сукупність методик для визначення рівнів підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа в професійній діяльності. Упровадження результатів дослідження Пугачової К. С. мало позитивний вплив на підготовку майбутніх вчителів іноземних мов та сприяло формуванню необхідних загальних та фахових компетентностей.

Результати впровадження дисертаційного дослідження К. С. Пугачової було обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки та спеціальної освіти (протокол № 8 від 28 грудня 2023 року)

Проректор з наукової роботи

Лілія КЛОЧЕК

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИвул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585Від 09. 01. 2024 № 01/10-24

На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пугачової Катерини Сергіївни на тему: «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Упродовж 2022-2023 рр. на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди здійснювалася апробація результатів дисертаційного дослідження Пугачової К. С. на тему «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності». Дослідження було спрямовано на впровадження методичного забезпечення для підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності.

Теоретичні аспекти дослідження та практичні напрацювання авторки було запропоновано для освітньої роботи студентів, що розширило їхній світогляд у сфері візуальних медіа, збагатило бачення застосування візуальних медіа під час майбутньої професійної діяльності та сприяло формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. Запропоновані здобувачкою зміст, форми, методи, візуальні медіа та комплекс рекомендацій та публікацій щодо їх застосування сприяло підвищенню професійного рівня майбутніх вчителів іноземних мов.

Особливої уваги заслуговує розроблений Пугачовою К. С. критерійно-діагностичний апарат для вимірювання рівнів сформованості підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності, який у процесі впровадження різноманітних методик надасть змогу корегувати формування професійної підготовки до застосування візуальних медіа у майбутніх вчителів іноземних мов та прогнозувати позитивний результат.

Результати дисертації Пугачової К. С. отримали схвальні відгуки викладачів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та будуть використовуватися у подальшій роботі.

Звіт про апробацію та впровадження результатів дисертаційної роботи Пугачовою К. С., здобувачки наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта на тему «Підготовка майбутніх вчителів іноземних мов до застосування візуальних медіа у професійній діяльності» обговорено та затверджено на засіданні кафедри початкової і професійної освіти (протокол №9 від 19.12.2023 р.).

Ректор

Юрій БОЙЧУК